

8b

DB

2300

V86

v.13

13

445

VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

Vydává Musejní spolek v Brně.

REDAKCE:

Frant. A. Slavík a Dr. Frant. Kameníček, hlavní redaktoři. — Vydávání spoluřídí: Dr. Frant. Dvorský. — Odborní redaktoři: Frant. Bartoš, Josef Hladík, V. Houdek, Fr. J. Rypáček, Tom. Šílený, Dr. Fr. Šujan.

II.

MÍSTOPIŠ MORAVY.

Díl II. místopisu.

HRADIŠŤSKÝ KRAJ.

Rediguje Dr. Fr. Dvorský.

VALK.-KLOBUCKÝ OKRES.

Čís. 30.

V BRNĚ 1905.

Nákladem Musejního spolku. — Tiskem moravské akciové knihtiskárny.

VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

II. Místopis.

VAL.-KLOBUCKÝ OKRES.

Napsal

Frant. Václ. Peřinka.

Za vydávání odpovídá Dr. František Dvorský.

Cena Kč —.

V BRNĚ 1905.

Nákladem Musejního spolku. — Tiskem moravské akciové knihtiskárny.

Digitized by the Internet Archive
in 2016 with funding from
Getty Research Institute

Předmluva.

Mezi přípravnými studii k obšírným dějinám klášterův moravských, hlavně sbírajíce zprávy o zaniklém cisterciáckém klášteře vyzovském, setkávali jsme se dosti často ve starých zápisech se zminkami o hradě a panství brumovském, o Kloboucích a okolních osadách. Sbírali jsme mimochodem takové zminky. Konečně podlehlí jsme ustavičnému naléhání přátel, abychom pro „Vlastivědu Moravskou“ zpracovali dějiny val.-klobuckého okresu, který se nám stal druhým domovem, odložili jsme na čas zamýšlené větší práce jiné a po čtyřletých skoro pilných přípravách podáváme nyní vlasteneckému čtenářstvu našemu nové dílo místopisné s prosbou, aby s toužou anebo aspoň s podobnou láskou přijato bylo, z jaké vyprýštilo.

Práce sama nebyla lehká. V celém okrese není archivu. Ve Val. Kloboucích archiv shořel r. 1866, farní archiv brumovský shořel r. 1820, farní archiv slavičinský stal se obětí požárův r. 1728 a 1827, v Újezdě vyzovském shořely všecky staré knihy a zápisy r. 1885, panský archiv brumovský byl r. 1894 odvezen do rodinného archivu hrabat d'Harcourtův do Vídně a dnes marně se po něm pídíme, konečně bohatý archiv lenního statku slavičinského spojeného s alodním statkem hrádeckým byl nedávno teprve prodán jako makulatura židovi k nenabytné ovšem škodě místních dějin. Jen čirou náhodou podařilo se nám zachrániti některé papíry z tohoto bohatého druhdy archivu. Pokud však badání jinak nekritického historika Frant. Sal. Pluskala, jenž kromě mnohých monstrosních prací napsal také „Památky hradu, města a panství Brumova na Moravě“, zakládá se na panském archivu brumovském, bylo nám se jich bona fide pridržeti. Jest to vůbec nejlepší práce Pluskalova, což tuto slávkým manům Pluskalovým veřejně vyznáváme. Dílo to v mnohém bylo nám podkladem. Dějiny Klobouk

sepsal učitel Ant. Ugwitz r. 1878 hlavně na základě nemnohých tehdy dostupných pramenův místních. Ugwitz nevyšvihl se nad pokus, ježto nebyl obeznámen s vědeckými methodami pracovními. I jeho dílka jsme užili všude, kde se dalo, jako dobré snůšky materiálu. Ostatní prameny uvádíme pod čarou u jednotlivých osad.

Protože však v Kloboucích nebylo od r. 1866 obecního archivu, posbíral spisovatel ve městě a okolí všecky dostupné listiny a zápisy, aby je své doby spořádané uložil jako začátek nového městského archivu na radnici. Snůška ta je nyní již poměrně dosti bohata, ale neměli jsme dosud volných chvil, abychom ji náležitě spořádali a označili, proto nebylo lze tohoto vydatného pramene uváděti pod čarou. Některé z posbíraných listin, pokud dotýkají se dějin stavu selského, uveřejnili jsme ve výborném Praskově „Selském Archivě“, některé budou otištěny ve „Sborníku musejní společnosti“ ve Val. Meziříčí. Rádi bychom otiskli také všecky městské listiny klobucké a brumovské, ale čekáme jen, bude-li ukutečněn „Městský Archiv“, který již delší dobu dle vzoru „Selského Archivu“ vydávati míní pan školní rada Prasek.

Práce nebyla tedy právě snadna. Že však jsme ji v době poměrně krátké dokončili, jest zásluhou v okrese žijících vzdělancův, kteří nás v práci podporovali slovem i skutkem, při práci rady i chuti dodávali, našim požadavkům ochotně vyhovovali a ruky pomocné k dílu rádi přikládali.

Prosíme, aby přijali náš upřímný dik: ředitel měšťanské školy ve Val. Kloboucích, pan Frant. Krist, za mnoholeté spojení se studijní knihovnou olomouckou; učitelka v Lačnově slečna Anna Vrtalova a přítel Jaroslav Hradečný v Olomouci, kteří celý obsáhlý rukopis přepsali pro tiskařský lis, nadučitel v Poteči, pan Tomáš Kočík, jenž neustával nás při práci radou i pomocí zahrnovati, jenž také celý rukopis před tiskem pročetl, náčrtek o poměrech hospodářských napsal a nám vůbec prospěl nejednou dobrou radou i opravou; c. k. berní praktikant pan Ferd. Geiger, jenž pořídil fotografie osad, a vůbec všickni ti, které jsme kdy dotazy, návštěvami a pochůzkami zanepřázdňovali.

Děkujeme také za náčrtek geologických poměrů panu řediteli Josefovi Klvaňovi, za floristický náčrtek panu učiteli Františku Baierovi, panu školnímu radovi Fr. A. Slavikovi na Král. Vino-

hradech za pomůcky k dějinám poddanství a „Umělecké Besedě“ pražské za dobrotivé zapůjčení dvou štočkův k obrázkům z Popova.

Městská spořitelna i Občanská záložna ve Val. Kloboucích darovaly musejnímu spolku na obrázky každá 60 K a Rolnická záložna ve Slavičíně 20 K, zač náleží dik náš i dik „Musejního spolku“ jakožto nakladatele ředitelstvům všech těchto ústavův.

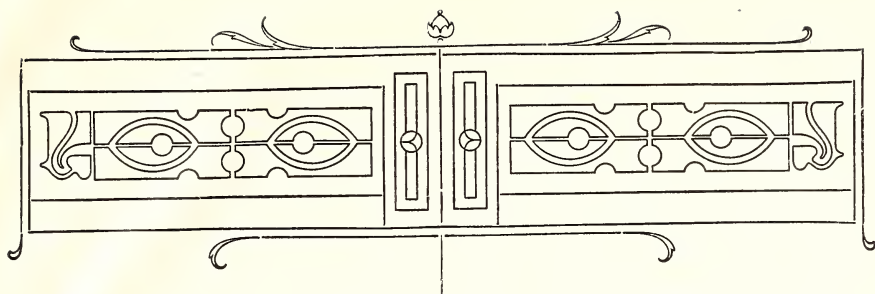
Na omluvu svou také lecco říci bychom mohli i měli. Místo slov mnohých a rozvláčných připomínáme dobrotivému čtenáři slova Bartoše písaře, kterými svou „Kroniku o bouřce Pražské“ do veřejnosti uváděl: „A protož ty, kdožkoli čísti budeš tyto knihy, jestliže co sobě najdeš v nich odporného, jináč mne nevykládej, než jako toho, kterýž lidem hodnověrným víc nežli sám sobě věří; ale poznáš-li co výše nad toto lepšího a důvodnějšího, zanechaje mysli nepokojné a řeči utrhavé, naprav pokojně, přátelsky, laskavě a dobrotivě, rozpomena se, že jsi též člověkem a ne andělem, za to tebe prosím. Nebo každý pták zpívá podle povahy přirozené možnosti své.“

Vděčen budu každému, kdo o chybě nebo omylu mne zpraví.

Psáno ve Val. Kloboucích na den sv. Markety l. P. 1905.

Frant. Václ. Peřinka.

I. Všeobecný pohled.

1. Přehled zeměpisný a přírodovědecký.

Poloha a velikost.

Okres Val.-Klobucký prostírá se v jižní části moravských Karpat na hranicích moravsko-uherských, v poříčí Vlárě, a tím v úvodí Vážském. Leží mezi $35^{\circ} 29'$ až $35^{\circ} 45'$ východní délky a mezi $49^{\circ} 02'$ až $49^{\circ} 15'$ severní zeměpisné šířky. Hranici na severu s okresem Vsatským, na severozápadě s Vyzovským, na západě s Uhersko-Hradištským a Brodským, na jihovýchodě a východě s Uhrami, a to se stolicí Trenčanskou, v užším pak smyslu s trenčanskými soudními okresy Trenčanským, Plavským a Púchovským.

V okrese jest 39 osad. Bývalo jich 42, ale 1. lednem 1902 vyloučena z okresu osada Lužná a přidělena k okresu Vsatskému; k nově povolenému, 1. lednem 1905 v život vstoupivšímu okresu Bojkovskému byly ze soudního okresu Klobuckého přiděleny obce Roketnice a Rudimov. Dříve patřily k okresu Klobuckému také osady Hostětín, Petrůvka, Pitín a Šanov dříve k Brodskému, nyní k okresu Bojkovskému příslušné. Politických obcí jest 36 a 3 kolonie.

Rozloha okresu měří 40.507 ha 68 a 31 m².

Útvar a povrch půdy.¹⁾

Jakkoliv nedaleko hranic okresu, na uherské straně, vyskytují se zajímavá skaliska útvaru jurského a triasového, a tím rozmanitost velkou i ve složení a v reliefu přivozují, v okrese Klobuckém jest takměř všechen povrch země složen ze skal a zvětralin jediného útvaru, totiž starších třetihor čili eocénu. Pouze v okolí průsmyku Vlárského naskytají se hnědavé, žilkami vápence protkané pískovce, nebo jiné šedé, které podobají se vídeňskému křídovému pískovci a dále na jihovýchod skládají nejvyšší kopce jihovýchodní Moravy, t. j. Lopeník, Javořinu a t. d. Misty obsahují pískovce ty vložky břidlic pískovcových a světlých slínů a slinitých vápenců. A ty počítáme k útvaru křídovému. Ostatek v okrese patří všechno eocénu. Eocén rozeznává se dle nejlepšího badatele J. C. Paula na spodní oddíl či tak zvané svrchní vrstvy hieroglyfové (na rozdíl od spodních, křídových, vrstev hieroglyfových) a na vyšší oddělení či tak zvané Magurské pískovce. Většinu Klobucka zaujímají vrchní vrstvy hieroglyfové. Hieroglyfy jsou zvláštní červovité otisky, kteréž dosti často na břidličnatých nebo vápenitých pískovcích spodního útvaru eocénového se vyskytují. Jsou nám dosud záhadou — proto hieroglyfy. I na Klobucku tu a tam je najdeme. Ostatní pískovce povahy křemenité, jemnozrné nebo hrubozrné hieroglyfů nemají a jsou vůbec jako celý eocén takměř beze zkamenělin. Pískovce křemenité bývají tu a tam rázu až slepencového a Paul nazývá je „pískovcem vrchních vrstev hieroglyfových“. Nejlépe viděti je na známých pískovcích slepencovitých Čertových stěn u Lidečka a skal Pulčinských (viz obr. 1.), odkudž táhnou se k Makytě, Končité a na jihozápad na Komonec a Luhačovské kopce. Proto, že jsou tvrdší než okolní měkké skály, vynikly záhy reliefem svým nad ostatní okolí, jež poneháhu odplavováno bylo. Pískovce ty světlé většinou bývají někdy i porovité. Tam, kde přecházejí do slepenců, obsahují oblázky vápenců jurských i oblázky prahorního různého kamení, jež poskytovala starší horstva, v Uhrách sousedních nedaleko se naskytající. Kde nachází se šterk poblíž slepenců těch, povstal zajisté jejich se rozpadnutím.

¹⁾ Napsal p. ředitel Josef Klvaňa.

Svrchnímu oddílu eocénu t. j. Magurským vrstvám (po Maguře v Haliči) patří v okrese Klobuckém jen pásmo skal od Lidče Horní severně od Střelensko-Lysského průsmyku se zvedající (Čubek, Vrch Kopce, Strži Hlava); jsou to většinou balvanité křemenné pískovce. Vedle toho najdeme v nich místy i červenavé břidličné jily a slídnaté břidlice písčité. Dále na sever skládá se z nich velké pásmo Trojačka, Vysoká, Soláň, Tanečnice, Krížový, Vysoká Grňa a konečně Javorník kelečský i Hostýn. Na jih od okresu Klobuckého jsou Magurské pískovce na Krávě u Pitína a táhnou se až na Studený hřbet nad Březovou pod výšinami křídovými Lopenika.

Obr. 1. Čertovy stěny u Lidečka.

Zkamenělin v pískovcích ani spodních ani svrchních není skorem žádných; pokládají se proto za neobyčejnou zvláštnost a zlatem se vyvažují.

Ve žlebech potoků a říček vyskytují se naplaveniny diluviální a alluviální, na návrších tu a tam diluviální hlíny cihlářské naváté větry anebo mohutnější hlíny návršní, zvětráním hlinitých pískovců vzniklé.

Zvětralinou útvarů zdejších poskytují dosti dobrou půdu pro lesy jehličnaté i listnaté.

Protože vrstvy eocénu zdejšího mají stejné stáří jako petrolejové vrstvy Haličské a jantaronosné při Baltickém moři, není

proti myslí, že by se tu i petrolej i jantar vyskytnouti nemohl. Z toho však, že ani petrolej ani jantar se neprozradil větším množstvím, dalo se hned předem souditi, že vrtání po petroleji (a po případě hledání jantaru) nebude s užitkem.

Petrolej byl vrtaný u Bohuslavic (viz tyto) a jantar nalezen u Lidečka.¹⁾

Z ostatního nerostectva uvéstí lze jen kyz železný (pyrit), který se vyskytuje nad Brumovským kostelem (vrch), a hnízda jakési pryskyřice horské u Klobouk. Tato snad souvisí s objevy petrolejovými ve zdejším kraji.

Horopis.

Okres Klobucký jest úplně prostoupen Bílými či Moravskými Karpaty. V severním cípu zvedá se skupina Makyty, nejvyšších to horských hřbetů v celém okrese. Na hranicích okresu dělí se tato skupina řekou Senicí na dva hřbety, Mikolinovský a Šerklavský, onen pohraniční proti Uhrám, tento proti okresu Vsatskému. Skupina Makytská, v níž nejvyšším bodem jest Makyta (923 m), končí k jihu údolím Senice a sedlem Střelenským. Hřbet Mikolinovský pne se v délce 4 km nad 700 m (Kyčera 808 j. od Makyty); nad obcí Senicí, která pod 700 m (Planá Hora 683 m v. od Senice, osada Senice 559 m) a od Frantových Lhot na severovýchod pod 600 (Frantovy Lhoty 525 m). Východně od Frantových Lhot vyvyšuje se hřbet opět nad 600 m v délce 5 km (Vrchkopce 704 m vých. od Frantových Lhot, $\triangle$ Čubek 680 m j. od Frantových Lhot), načež nenáhle do sedla Střelenského, silnicí opatřeného, se svažuje (Střelná 529 m). Hřbet Šerklavský táhne se od Makyty na jihozápad k Lidečku. Mezi Kyčerou a Butorkami dosahuje v délce 2·5 km výšky nad 800 (Kyčera 859 m z. od Makyty). Od Butorek počínajíc drží se ve výšce nad 700 m po obec Pulčiny (Šerklava 799 m s. od Senice), kde rozbíhaje se ve tři ramena pod 700 m (Jedlovinka 678 m) do údolí potoka Senice klesá (Horní Lideč 451 m). Hřbet Šerklavský je dosti rozčleněn. Do okresu Klobuckého zasahují z mocnějších jeho článků větev Radišovská, která do údolí Senice na západ

¹⁾ Jantar nalezen též v těchže vrstvách u Študlova a Star. Hrozenkova v pěkných kusech. Již spisovatel Marián Ulmann připomíná, že v Brumovských lesích nalezen byl jantar.

klesá (Radišov 759 m s. od Pulčín) a větev Filkovská, která od větve Radišovské odbočujíc pne se západně směrem k Lužné.

Okolo Klobouk rozložené horské hmoty náležejí svou horskou vazbou k horám Vyzovským a jsou rozděleny údolím potoka Klobučky a řeky Vláry na dvě hmoty, východní Klobuckou a západní Slavičinskou, jež obě pobočkami Vláry a Olšavy jsouce rozbrázděny, v četné hřbety se vyvíjejí. Ve hmotě Klobucké je význačnějším hřbet Vysokopolský mezi Vlárrou a potokem Vysokopolským (Díly $\triangle$ 501 jv. od Vysokého pole, Lhotecký mezi potoky Vysokopolským a Mirošovským (Humenec 508 m v. od Drnovic, Kobylinec $\triangle$ 475 m sv. od Vlachovské Lhotky, Vlachovice 358 m), Lipinský mezi Vlárrou a Klobučkou. Hřbet Lipinský jest z uvedených nejmocnější; zdviháť se na něm od Klobouk k Bohuslavicům 3 km dlouhý hřeben nad 600 m vypnutý (Hložec $\triangle$ 648 m sv. od Bohuslavic), jenž na jih ze hmoty pod 600 m svážené dvě rovnoběžné větve, jednu k Brumovu (Matka 631 m sz. od Brumova), druhou k Bilnici (Březová 519 m z. od Popova) vysílá. Na úbočích hřbetu Lipinského leží Val. Klobouky 405 m a Brumov 341 m.

Hmota Slavičinská směřuje od Újezda Vyzovského k Újezdu Brodskému v délce 22 km, má směr jihozápadní, je rozlehlejší, ale nižší než východní Klobucká. Hřbety její jsou označeny směrem jednotlivých potoků. Nejvýše vystupuje na hřbetě Haluzickém, jenž v délce 6·5 km nad 500 m je vyzdvižen a od Haluzic na západ k Řezníčku se prostírá (Kusanovice $\triangle$ 523 m v. od Haluzic). Na svazích tohoto hřbetu vyvěrá několik poboček Vláry, jež hmotu pod 500 m sniženou směrem na jih rozbrázdíjí (Hradisko 456 m z. od Vlachovic, Slavičín $\triangle$ 385 m). Na západě od hřbetu Haluzického je hmota Slavičinská nad 400 m vysoká. Potok Kladenka rozděluje ji na rameno Rudimovské a Petrůvecké. Do okresu zasahuje toliko rameno Rudimovské. Spěje na jih k Bojkovicům (na Ploštinách $\triangle$ 480 m z. od Hrádku), odkud pod 400 m klesajíc k Záhorovicům sahá a tam do údolí Olšavy pod 300 m spadá.

Třetí do okresu přesahující skupina horská jest tak zvaná skupina Zubácká, část to onoho hřbetu, jenž z Uher do Moravy přecházeje, od hraniční hory Zubáka (také Končitá $\triangle$ 817 m) směrem západním ke Kloboukům se rozkládá. Skupina tato

ohraničena je na severu sedlem a průsmykem Střelenským, na západě údolím Klobučky, na jihu údolím potoka Nedašovského (pobočky Klobučky) a sedlem Paseckým (569 m). Hřbet dme se od hranic až k hoře Ploštinám nad 700 m (Počar $\triangle$ 791 m v. od Poteče, Ploštiny $\triangle$ 739 m v. od Klobouk) s dvěma body nad 800 m (Zubák $\triangle$ 817 m jv. od Študlova).

Hřbet Zubáka je ve výškách pod 700 m mírně rozvětven. Z větví je nejmocnější Študlovská od Počaru k severu spějící (Strání 605 v. od Horního Lidče), Návojská a Suchanská, jež obě se k jihu chýlí (Hluboký les 654 m s. od Návojně). Na severním svahu skupiny Zubáka leží Střelná (529 m) v sedle, na západním do údolí Klobučky Horní Lidč 451 m a Val. Klobouky 405 m.

Skupina Holého vrchu sousedí se skupinou Zubáka na severu. Rozkládá se od sedla Paseckého (569 m) k průsmyku Vlárskému a dostupuje na Holém vrchu ($\triangle$ 831 m) nejvyššího bodu. V severní části postupuje od sedla Paseckého k hoře Kozáku po hranicích (Kaňúr $\triangle$ 782 m, Důbrava 792 m v. od Nedašova), v jižní části poblíž hranice a mírně se na západ do údolí potoka Návojského rozvětňuje (Holý vrch 831 m, Trati Hůšť $\triangle$ 707 m jv. od Brumova, Okrouhlá $\triangle$ 566 m sv. od Vlárské hospody). Na západním svahu leží Brumov 341 m, na jižním v průsmyku Vlárském, osamocené nádraží Vlárské.

Všecky dosud vypsané skupiny počítají se k severní části Bílých Karpat. Ale tyto dotýkají se okresu také svou jižní částí, a to Svatoštěpánskou, Šanovskou a Hostětínskou. Větev Svatoštěpánská odbočuje od Javorníka k severu a cílí ke Štitné (Mezi Plánavami $\triangle$ 613 m jv. od Štitné). Na jejím severním svahu leží nádraží Bilnické. Větev Šanovská vybíhá z pohraničního hřbetu na sever k Šanovu, zabíhá tu poloobloukem k Jestřabí a ke Štitné a hostí na severním svahu Štitnou (333 m). Větev Hostětínská uhýbá od hřbetu v těchže místech, kde Šanovská, směřuje táhlým hřbetem k Bohuslaviciům (Vrchy 461 m jz. od Bohuslavic) a žíví na svých svazích několik obcí.

Nejvýše položené osady: Pulčiny 681 m, Senice 559 m, Vlachovská Lhotka 525 m, Haluzice 520 m; nejnižše leží Hrádek 350 m, Štitná 333 m a nádraží Bilnické 306 m nad hladinou. V okrese tedy nikde není nižin.

Vodopis.

Klobucko náleží k porůčí Váhu a tím k úvodí Dunaje a k Černému moři.

Největší řekou v okrese je Vlára, která vzniká z několika pramenů, značných to potoků: Říky, tekoucí od hory Hůstě (500 m) nad Nevšovou u Slavičina (ve Slavičině sluje Lukšinkou) a dotýká se osad Nevšové, Slavičina, Hrádku a Bohuslavic, Smolinky, která vzniká pod horou Dúbravou (678 m) na Vyzovsku, teče Loučkou, přechází údolím k Vlachovicům a Vrbětícům a padá u Bohuslavic do Říky. Do Smolinky vtékají potoky Vysokopolský, Cichovský a Drnovský. Jiným pramenem Vlára jest Dúbravka vznikající na severním úpatí Počaru (791 m) nad Študlovem, teče touto osadou do Příkaz, odtud do Poteče a Val. Klobuk, odkudž jmenuje se Klobučkou, a když u Brumova sesílila se Návojskou vodou, vznikající na jižním svahu Počaru, vtéká pod jménem Brumovky za Bilnici do Říky, odkudž spojená řeka slove Vlárrou, která úzkým a obchodně i strategicky veledůležitým průsmykem Vlárským prolomila si cestu do Uher přes hlavní pásmo Bílých Karpat, kde u Němšové vtéká do Váhu. Délka řeky na Moravě jest 26 km, porůčí 306·3 km². Vlára vyvěrá v nadmořské výšce asi 800 m a okres opouští v průsmyku Vlárském ve výši 283 m. Rokytenský potok a Vápenice mohou se také spíše považovati za prameny Vlára než za její přítoky.

Kromě Vlára má Váh z Klobucka ještě jiné přítoky. Bílá Voda vzniká na moravských hranicích pod vrchem Končítou a hned se obrací na severovýchod k Váhu do Uher. Od vrchu Čubku přichází do ní přítok. Porůčí její na Moravě je 19·8 km² v okolí Střelné a tok jen 4 km.

Tovařiska vzniká o něco jižněji taktéž na hranicích na jižních svazích Končité (817 m) ve výši 700 m a zaujímá na Moravě jen 6·2 km² tokem 4 km dlouhým.

Jen nepatrná část Klobuckého okresu náleží k porůčí Moravínu. Bečva má v okrese větší přítok Senici, která vyvěrá na svazích Makyty, teče směrem jihozápadním až k Hornímu Lidči, kde se obrací na severozápad, aby se u Ústí pod Vsetínem spojila

s Bečvou. Leží na ní osady Frantovy Lhoty, Lidč a Lidečko v okrese Klobuckém a Lužná, Polanka a Leskovec v okrese Vsatském.

Také Olšava má z okresu některé přítoky, totiž Rudimovský potok a Palističku.

Řeky Senice i Vlára často vylévají se z břehův, hlavně Vlára působí každoročně u Bohuslavic na lukách mnoho škod.

Rybníků v okrese kromě nově založených brumovských není, ač jich druhdy bývalo hojně. V řekách žili druhdy pstruhové a štiky, dnes vyskytují se jen v okolí Štítné pstruzi ve Vláře a v některých od Štítné přicházejících potůčcích, ale nedorůstají obyčejné pstruží velikosti.

R. 1831 planována a regulována Klobučka mezi Kloboukami a Potečí.

Krajinný ráz.

Napsal-li ředitel Josef Klvaňa, že krajinný ráz Moravy ve mnohém podmíněn jest reliefem území, platí to hlavně o krajinách karpatských, a tím také o soudním okrese Klobuckém. Zde všecko podléhá vlivu hornatiny. Rozsáhlé lesy bukové a ještě rozsáhlejší jehličnaté, nedostatek listnatých lesů jiných a místem celé stráně porostlé pouhým roštím jalovčí, nevyvinutých bříz, zakrnělých borovic, chudoba lesní, úhorové i vodní flory, nedostatek lesní zvěře jak čtvernohé, tak pernaté — to vše je podmíněno Karpaty.

V celém okrese není žirných rozsáhlých poloh. Rolník jest nucen vzdělávat úbočí a svahy hor, jejichž hřebeny a místa příliš vysoká osázel jehličnatým lesem. A ta úbočí, na nichž by také nepříliš vybiravý jalovec zakrněl, nemohou poskytnouti sedlákům tolik, aby mohli těšiti se z bezstarostného bytu, a tím působí hory i na člověka. Kde jsou pole na hornatých svazích od osad příliš vzdálena a těžce z osad dostupna, tam stěhuje se rolník z osady za svým rolím, staví si dřevěný „požár“ uprostřed svých kopanin. Tím daly hory vznik nesčetným u nás téměř pasekám či kopanicím. Vypadají ovšem takové naše „paseky“ z daleka oku divákovu malebně, lahodí mu; ale povážíme-li, že jen bída přinutila člověka, aby opustiv společnost uchýlil se na paseky,

maně se sami připravíme o radost z malebného pohledu na horské stráně poseté kopaničářskými „požáry“.

I na osady a na lidská obydlí v nich působily a působí naše hory nepopíratelně. Člověk stavěl si příbytek po drahnou dobu výhradně ze dřeva, kterého na horách bylo dost. Některé osady jsou dosud skoro celé ze dřeva, ale na domech jejich je viděti umělecký vkus valašského lidu. Jsou u nás osady, které jakoby ani nebyly osadami, než jen po různu roztroušenými kopaničářskými požáry. Střelná, Senice a Frantovy Lhoty mají jen nepatrné jádro, za to předlouhé svahy místem strmých, místem mírných hor jsou jako osázeny dřevěnými domky pasekářskými.

To vše dodává kraji vzácné malebnosti. Připomenu-li ještě, že osady a pasekářské požáry jsou ukryty v zelení ovocných stromův, že hřbety horské jsou všude prority horskými potoky a lesní stráně že jsou plny studánek — uznáte, že kraj je celkem malebný. Není ovšem zde zřícenin hradů a tvrzí, které dodávají zvláštního malebného rázu blízkému Pováží, není také horských salašů, které zdobí úpatí a svahy Tater; ale vše to, co je, co máme, co náš lid ve svých horách zbudoval, vše to je krásné, malebné, ne rozladující, ale utěšující, ne pobuřující, ale uklidňující.

Podnebí.

Pro hornatější severní část okresu jsou směrodatnými pozorování na dešťoměrné stanici v Lidečku. Dešťových srážek bývá do roka 165—170, nejvíce a největší srážky bývají v červenci, nejmenší v březnu. Průměrná srážka za jeden deštivý den 8·42 mm, za jeden den v celém roce 2·9 mm. Úplně jasných dnů bývá 50—55, zamračených 65—70, deštivých okolo 130, sněživá 45 dní. Převládají severní (od Jabluňkova) a jižní větry (od Dunaja), asi ve stejném počtu. Největší zima bývá v lednu, největší teplo v měsíci srpnu.

Jižnější část okresu jest značně teplejší a příjemnější. Osady Štitná a Popov a celé Slavičínsko mají nejen úrodnější a rovinnatější půdu, ale také klima přiměřenější žirným polohám.

Meteorologické stanice jsou v Haluzicích, Lidečku, Divnici a Bilnici.

Květena. 1)

Květena okresu Val.-Klobuckého je bohata, ač počet druhů speciálně karpatských není tu přílišný. Škoda, že okres po stránce botanické doposud není úplně prozkoumán. V následujícím uvedeme některé nápadnější i charakteristické zjevy květeny naší.

Vytoužené jaro ohlašuje počátkem března místy podsněžník, avšak teprve hodně později možno potěšiti se pohledem na jiné něžné dítky Flořiny. V dubnu vlhké háje a lesy po kraji běhají se skvělými hvězdicemi sasanek, mezi nimiž nápadna je útlostí svoji zapalice žluťuchovitá a v houštinách červenaají se na nízkých bezlistých ještě keřících květy lýkovce. Na luzích poříčních zvedají se stvolý devětsilu obecného, při potůčcích ve vlhkých lesích horních devětsil bílý a drobný mokryš. V lučinách z tučné půdy vyniká podbílík, cestou lesem nacházíme ojedinelou řeřišnici žláznatou a její sestru řeřišnici cibulkatou, místy též čemeřici zelenou. Na vlhkých svazích pobřežních u potoků lesních šíří se paloučky zelených hvězdic zubatce, též kostival hliznatý a v záplavě žlutí nepovšimnuta zůstává bažanka lesní. V houští ukrývá se citronový pitulník, pryšec sladký a mandloňovitý, kokořík mnohokvětý a aron blamatý (dědák). Horní luka zdobí prvosenka bledožlutá, kraje hájů dymnivky, prstnatá a dutá. A už nastává doba květu u lepotvárných vstavačů, z nichž význačný je v „Trojkové“ u Bohuslavic vstavač bledý. Tu a tam v hojném počtu roste a kvete nápadné svým přeslenem čtyřlístým vraní oko a zdobný orlíček. Při konci jara kvete v houštinách ptačí zob, šíře do daleka svoji medovou vůni, před ním řešetlák počistivý, po hájích ojedinelý, ve společnostech jiných keřů hojný brslen, zimolez obecný, střemcha i kalina. V měsíci květnu nápadnými jsou u osad květem nádherně osypané ojedinelé břeky. Doba květu obyčejných stromů jehličnatých i listnatých byla již pominula.

Letní procházkou lesem poznáváme zbytky květeny doby třetihorní: břectan, jednokvitek velekvětý a jarmanku, ze vstavačovitých okrotici mečolistou a červenou, hlístník, kruštík široklístý a vemenník bělokvětý. Hojná je žindava a černýš lesní. K ozdobám naší

1) Napsal p. učitel Frant. Baier z Křekova.

květeny lesní náleží statná šalvěj lepkavá a věsenka. Na lesních lukách honosí se pěkným tvarem bradáček, pěti-prstka bělavá a opozdilec, vonný švihlík. Žlutou barvou na stráních závodí kručinka německá s devaterníkem. Tamtéž roste úročník, též jako picnina tu setý, na krajích hájí a křovisk vonný řepík, pak ve stinném háji na dvou místech (Křekov, Val. Klobúky) vzácný na Moravě řepíček. Z jedovatých hojný je na stráních a pasekách rulík a na Hrádecku náprstník žlutý. Na vysokých travnatých stráních pozdě do léta kvete kalamandra, níže bílý černohlávek dřipatý, dosti hojně v nízkém podrostu doubravník (medovník) a hvozdič svazčitý, nejniže bělozářka. Tamtéž na nízkých trávnících najdeš lněnkou, krvavec a rozrazil klasnatý, později k podzimu hořec brvitý.

V polích v osení promodrává často modřeneček chocholatý, na mezích je hojná šalvěj přeslenatá, dosti často je v poli lnička maloplodá i voskovka.

U potoků zhusta kromě potměchuti naléztí lze velmi statné exempláře kozlíku lékařského a krtičníku obecného.

Jako zvláštnost květeny zdejšího okresu vytknouti sluší šafrán jarní, vyskytající se na lukách u Lačnova, kozlík mnohomanželný u Mirošova, plamének plotní a z hub lanýž bílý.

Zvířena

okresu Klobuckého není co do počtu rodův a druhův ani příliš bohatá ani rozmanitá. Vytkneme aspoň vzácnější nebo četnější zastoupené rody.

V lesích při Bilnici a Brumově dosti častý je pleh, hlodavec hned podrážděný. Sviště, kterých jsem mnoho viděl v Tatrách, našel jsem i v našich Bílých Karpatech. V několika jedincích potuluje se ve vysokých lesích při Senici, Študlově a Návojně vepř divoký. Když za tuhých zim zamrzá Váh, přichází k nám četnější množství těchto mnohokopytníků, ba někteří zabloudí až do lesů v bezprostřední blízkosti Klobouk; v okolí Senice a Študlova způsobují vždy tato z Uher přeběhlá zvířata značných

škod. Z lesních dravců uvéstí sluší velmi četné lišky, kuny lesní a jezevce, kterých hlavně v Pulčinských skalách mnoho se zdržuje. V letech šedesátých zastřelen byl poslední vlk, jenž zajisté také přešel přes zamrzlý Váh. Ve Vláře u Bohuslavic a v Senici u Lidečka a snad i jinde jsou vydry. Za letních večerů léká pověrečné množství poletujících netopýrův ušatých. Zřídka, ale přece, vyskytl se u nás vrápenec.

Z ptáků tažných dolétá za jarního a podzimního tahu sluka lesní, která také v našich vlhkých lesích hnízdívá. Zvláště četné na podzim jsou kvíčaly, jelikož nalézají na hojně zde rostoucím jalovci dostatek potravy. Ptáky tyto chytají na zvláště upravených stromech na lep. Z kurovitých žije v rozsáhlých lesích jeřábek; bažantů ani koroptví se lesnicky nepěstuje, proto jsou také vzácní. Bažant jest jen v revírech haluzickém, slavičinském a vysokopolském. Naše lesy jsou dobrým útočištěm četným dravcům. Káně a jestřábi jsou hojní. Sovy žijí v mnoha druzích, z nichž zvláště pěkná je stříbrošedá sova pustovka; ze sýců častý je sýc rousný. Uloveni byli také sokol stěhovavý, orel skalní a orlosup, což jest děkovati blízkosti Tater, ač mi o sokolu stěhovavém tvrdili, že v horských našich lesích hnízdívá. Z hrubozobých vytknouti sluší ořešnika. Lesy oživují drozdi, kosi a tuňáci. Za tuhých zim přilétají od severu celá hejna brkoslavů. Z ptáků zpěvných chytání bývají proti všem zákazům slavíci a vrabci skalní (hnízdil na brumovském hradě). Z vodních ptáků kachna divoká a morčák veliký nejsou vzácnosti; u Bohuslavic na bažinatých lukách podél Vláře brodívali za tahův celá hejna čápů.

V horských potocích při Senici, v Návojně a ve Štitné žijí četní pstruzi, ale chov jejich není dosud upraven, ač by byl zajisté výnosný.

V údolích klobuckých je mnoho mloků. V potocích blíže Klobouk zjištění velevrub malířský a velevrub tupý. Raci hubí se nerozumně.

Hmyzové nejsou ani četní ani zvláštní. Z brouků nejvýznačnější a na druhy nejčetnější jsou tesařici, jako pižmový a piluna, několik druhů střevlíků (fialový, kožitý, svažčitý, měděný, vroubený), asi dva druhy svižníků a veliké množství rozmanitých nosatců. Mnohem chudší jsou motýli. Není u nás skoro ani jinde

četných běláskův a jelikož se nepěstují rostliny okoličnaté, není otakárkův; z baboček častěji viděti admirála, vzácné jsou babočky chmelové. Za to četní jsou martináci, protože je hojnost hruškových stromů.

2. Osazování krajiny.

Osady.

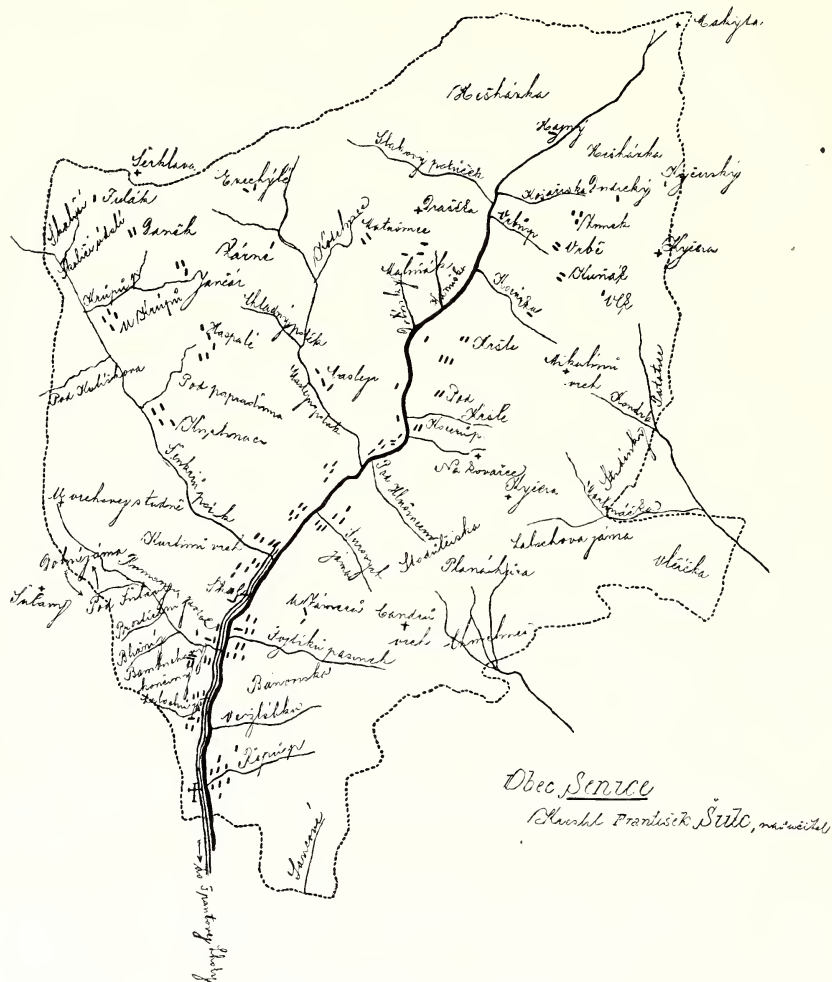
Nyní čítá okres 39 osad, z nichž 3, totiž Mladotice, Sv. Sidonie a Sv. Štěpán nejsou osadami potitickými, než pouhými koloniemi.

Druhdy bývalo osad více, než je nyní, neboť různými běhy, hlavně válečnými, četné osady bez památky zanikly. Zaniklé osady jsou: Újezdec u Vysokého pole, Kolelek u Mirošova, Rybník u Haluzic, Krátecko u Slavičina, Kochavec u Štítné, Důbravky někde na blízku Brumova, Petrovice a Vlár při řece Vlárě na blízku zemských hranic, Lomná u Lužné. Některé osady stávaly dříve na jiných místech, než jsou dnes, ale časem přeloženy na dnešní své místo. Tak Lipina (dosud ukazují její bývalou polohu zvanou Starou Lipinou), Horní Lideč, Pulčiny, Střelná. Po některých zaniklých osadách zbyly dosud samoty, nesoucí jméno zaniklé osady, tak dvory Krátecko, Kochavec, Petrostudně (bývalá Petrovice), hospoda na Vlárě v průsmyku (bývalá Vlár). — Po osadách Lomné, Rybníku, Újezdeci, Kolelku nazývají se dosud polní a lesní tratě: Lomensko, Rybensko, Kolelacko, Újezdecko.

V XVIII. století byly založeny dvě osady (Sv. Sidonie Sv. Štěpán) jako továrny na sklo s přistavěnými domky dělníckými a pasekami.

Starší osady mívají obyčejně selské grunty uvnitř kolem návsi, chalupy po krajích. Zahrádky před domy bývají novějšího původu. Budovy jak obytné tak i hospodářské stavěly se původně ze dřeva přitesaného, které uvnitř se zomítalo, čili „hozeno do kožicha“, z venku neomítaným zůstalo. Mívaly krásně řezané lomenice, na nich pod „makovicí“ býval zhusta „křestní list“, totiž prkénko příčné s vypáleným nebo vyřezaným záznamem, kdo a kdy dům ten zbudoval. Nyní již nestaví se v osadách po většině dřevěných budov; dřevěné stavby odstěhovaly se jen na

paseky; s mizícími staršími domy mizí i „křestní listy“ i „makovice“. Nejvíce „křestních listů“ je zachováno dosud v Senici a na Frantových Lhotách, několik makovic ve Val. Kloboučích, ale v Mirošově dosud makovice vedle makovice. Někde bývaly u obytných stavení pavlače krásně a vkusně řezané, ale

Obr. 2. Půdorys obce Senice.

zachovaly se jen u bývalých fojtství ve Střelné a v Lidečku. Zá to jsou dosud velmi četné pavlače, již méně uměle řezané, kolem komor v Lačnově a v Drnovicích. Paseky a kopanice jsou vzniku nového. Jen Senice a Frantovy Lhoty mívaly paseky; počátkem

minulého století vznikly paseky v Lidečku, Lidči a ve Štítné, později v ostatních obcích. V osadách patřících národopisně k moravskému Slovensku není kopanic, pouze v Nevšové vznikly v posledních letech, ale jen na straně obrácené k Valašsku (k Vysokémupoli). Nyní při stavbách pasek dřevěných již nehledí se na zevnější vkusnost a krásu budov, nýbrž na pohodlí; proto nové roubené stavby nemohou se ani přirovnati k bývalým vkusně vyřezávaným ústavám. Z žudrů zachoval se jediný ve Vrbětících.

Málo jest vesnic, které by měly pěkné okrouhlé návsi; skoro všecky osady jsou stavěny po svazích horských. Četnější jsou vesnice, které tvoří širokou ulici (Frantovy Lhoty, Lačnov, Hrádek, Bilnice), nebo rozházené bez ladu a skladu (Senice, Křekov, Cichov, Štítná, Lipina). Klobouky a městečka Brumov a Slavičín mají pěkná náměstí.

Kostel stává na jednom konci osady a bývá na tom konci poslední budovou; někde stojí na místě vyvýšeném (Lidečko, Brumov a Vlachovice), ale i tam na konci osady; hřbitovy jsou všude hned při kostelích (vyjma Val. Klobúky). Toto vše platí o Slavičíně, Brumově, Štítné, Frantových Lhotách, Lidečku, Vlachovicích a Klobúcích. Uprostřed mají osady zvoničky mnohdy úhledné práce tesařské, a zdá se, že si na svých dřevěných zvonících nemálo zakládají, neboť v Cichově na př. po požáru r. 1898 dali si zříditi novou, velmi hezkou. Někde bývaly zvonice na škole (v Lipině, ve Vysokémupoli a v Poteči).

Stodoly stávají těsně u gruntů, málokterý statek má stodolu zvláště, proto také nevidět v osadách celých skupin stodo.

Některé osady jsou velmi rozlehlé, neboť každý gruntovník má své stavení uprostřed svého sceleného gruntu. Lačnov, Senice (viz obr. 2.) a Střelná mají přes půl hodiny délky, Frantovy Lhoty jsou skoro hodinu dlouhé. V Senici a na Frantových Lhotách jsou vždy tři neb čtyři ústavy pohromadě, které slují kula.

Místní jména.

Jména nejstarších osad jsou patronymická, od jmen zakladatelův odvozená. Pravidlo toto platí pro celou Moravu. Bohuslavice od osobního Bohuslav, Mladotice dle Mladota, Vrbětice dle Vrbata, Vlachovice dle Vlach. Ale také pomístná o koncovec -ov

jsou patronymická: Brumov dle osobního Bruno. Cichov dle Cicha neb Těcha (a také původně slula osada Těchov), Křekov dle Křeka, Lačnov dle Lačna, Mirošov dle Miroše, Nedašov dle Nedaše. Také mívají jména patronymická koncovku -in: Slavičín dle Slavěty.

Po poloze místní nazývají se: Bilnice, Haluzice, Lipina, Lipová, Smolina, Poteč (původně Potoč, od potoků), Senice (po lukách senných), Vysoképole; také Lhoty Vlachovská a Nedašovská po poloze u Vlachovic a u Nedašova.

Po zaměstnání obyvatelstva: Štítná, Střelná.

Novější osady nazvány byly zase moderním způsobem po zakladatelích: Frantovy Lhoty, Sv. Sidonie a Sv. Štěpán.

Německých jmen vlastně není, neboť v okrese nikdy Němců nebylo. Pokud dávají se osadám v úředních schematismech německá jména, jsou to beze všeho podkladu a beze všeho oprávnění pouze německým pravopisem přepsaná jména česká.

Hrady, zámky, tvrze a městečka.

Z dějin známý hrad Brumovský, jehož nepatrné zříceniny spatřujeme na kopci nad městečkem Brumovem, jest jediným hradem v okrese. Více hradů nebývalo, neboť v celém okrese bylo toliko jediné panství brumovské. Ještě r. 1820 byl hrad obydlen, ale když asi r. 1829 vystěhovali se z hradu panští úředníci i deputátníci, dospěl rychle úplného rozpadu.

R. 1256 zamýšlena byla stavba hradu ve Slavičíně, ale nedošlo k ní.

Tvrze stávaly v Popově, Jestřabí, Mirošově, Mladoticích, ve Slavičíně (1519) a ve Vlachovicích.

Zámky, sídla vrchnostenská, jsou jen v Návojně, ve Slavičíně a v Divnici.

Panství jest trojí: brumovské, návojské a sloučené statky Divnice, Hrádek a Slavičín. Panství brumovské přesahuje do Uher a do okresů Vsatského a Vyzovského. Panských pozemků nemají pouze dvě osady: Nevšová a Smolina.

Tržní městečka jsou: Brumov, Slavičín, od r. 1256, Vlachovice; město jediné, Klobouky; také Brumov někdy píše se městem, ale beze všeho podkladu, neboť nebyl nikdy městem.

Klásterů ani poutních míst není a nikdy nebývalo.

Samoty.

Valašské okresy mají nejvíce samot, protože u všech osad jsou paseky, které dostávají jméno buď po majiteli, buď po trati, v níž leží. Pasek tuto vypočítáváti nebudeme, odkazující k jednotlivým osadám. Pouze význačnější samoty budtež vytknuty: Petrostudně (dvůr), Vlára (hospoda i stanice) při Bilnici, Krátecko (dvůr) u Divnice, Kolelač (hospoda) u Hrádku, Kochavec (dvůr) u Jestřabí, Orlův mlýn u Lačnova, Nebrová (dvůr) u Nedašovské Lhoty, Podelhotský mlýn u Vlachovské Lhotky, Hluboký dvůr u Lipové, U závršských Trčálků („starobylá paseka“) u Horního Lidče, Nový dvůr u Mirošova, Králův háj (hájovna) u Poteče, Radošín (dvůr a salaš) u Študlova, Rybnicko a Planodíly (dvůr) u Vlachovic, Raškovce u Návojně.

Národnost a nářečí.

Obyvatelstvo celého okresu jest a vždy bylo české. Němců domácích tu nikdy nebylo a vykazuje-li statistika několik německých obyvatelů, jsou to buď přistěhovalci, buď odrodilci, nebo z Uher přistěhovalí židé, kteří jsou vlastně bez národnosti.

Nářečím čítá se okres ke kmeni valašskému, ale nikoliv celý, ležíc na rozhraní nářečí valašského a slovenského. Jelikož však nářečí valašské neliší se hrubě od slovenského, jest těžko jen na základě dialektických rozdílů stanoviti přesné hranice. Tu rozhoduje hlavně kraj, ale jelikož na Klobucku jest lidový kraj nyní již velmi znešvařen nebo úplně odložen a zapomenut, jest i tu práce poněkud obtížná. Dle nejlepšího znalce moravských dialektů, ředitele Františka Bartoše, jsou poslední valašské osady: farnosti Štítná, Vlachovice, Horní Újezd.¹⁾

Patří tedy již celá farnost Slavičinská k Slovákům, což konečně i krajem bývalým (nikoli nynějším) dokázati se dá, jakož též ředitel Jos. Klvaňa Slavičinsko dle kroje ke Slovensku čítá.²⁾

Jak nesnadno však i dle kroje rozhodovati hranice nářečí, vidno z toho, že Klvaňa sám shledal v Bojkovicích, slovenských již, zbytky kroje valašského, význačného i ornamentem i svojí úpravou.

¹⁾ Bartoš, Moravská dialektologie, díl I., v Brně 1886, str. 59

²⁾ Viz Časopis olom. muzea, 1890, str. 35.

Nářečí okresu Klobuckého liší se značně od nářečí Valachův okolí Meziříčského nebo Rožnovského a blíží se již valně podřečí slovenskému, totiž dialektu moravských Slovákův, neboť za zemskými hranicemi (v Uhrách) mluví se již čistým západním nářečím slovenským (trenčansko-nitranským), od klobuckého naprosto odlišným.

Pohraniční osady Nedašov, Návojna, Bilnice, Štítná, vynikají dloužením slabik: hóre, slávik, hřib. Za to zase nedlouží slovenských dlouhých koncovek -ení (stavení, lešení, slovensky: stavění, lešení). Také tu vyznívají velmi jemně jasné souhlásky na konci slov: břeh, duš, vůz, nůž. Všecky souhlásky jednotlivých skupin z ostra se vyslovují, nic se nepohlcuje ani spodobuje: bez sebe, tesařská sekyra, snadno, jedna, žltý, s otcem.

Těmito znaky dá se také dokázati, kde jsou hranice dialektické.

Podřečí zdejší neliší se hrubě od onoho, v němž psány jsou valašské povídky J. M. Slavičinského, uveřejňované v „Českém lidu“, který se nářečí tomuto přiučil na Vsetíně.

V některých dědinách jest nářečí valašské poškozeno slovy slovenskými. Hlavně tam, kde obyvatelstvo chodí v létě po práci na uherské Slovensko (v Senici, na Frantových Lhotách).

V okrese jest mnoho miškářův, kteří mají svoji hantýrku. Osady Lipová, Nevšová a Rudimov jsou úplně miškářské. Hantýrkou domlouvají se miškáři hlavně v Nevšové. Čti o ní na konci druhého dílu Bartošovy „Moravské dialektologie“. Ale znají ji a rozumějí jí všichni miškáři z celého okresu, z Cichova, z Pulcín i z Nedašova a z Vrbětíc.

Kroj.

Kroj valašský bere v poslední době zkázu duchem modernisujícím, ba v některých krajích valašských již vyhynul a v jiných vyhyne záhy. Že ho bude věčná škoda, nepomýšlejí kazisvěti. Také v okolí Klobuckém již valně vyhynul, čehož vinu nesou klobučtí krejčí, šijící do zásoby obleky manšestrové, laciné, poloměstsky neúhledné a špatné, které bývalého pevného, ovšem sice dražšího, obleku národního nikdy nenahradí. Ve zvláštní ryzosti však do dneška zachoval se národní valašský kroj v dědinách farnosti brumovské a štitenské. Poněvadž takový býval s nepatrnými

úchytkami po celém nynějším okrese Klobuckém — ani Slavičinsko nelišilo se hrubě — budiž mu věnována tato kapitola.

Předem připomenouti dlužno, že v dědinách kolem Brumova i mužská část obyvatelstva šatí se dosud po staru. Kroj brumovský jest dosud nejúplnější — nazýváme jej brumovským ne proto, že by se nosil v Brumově (nenosí se), ale abychom se mohli stručněji vyjadřovati.

Košula jest rezná, krátká, se širokými otevřenými rukávy. Má úzký lémeček, nepřeložený a modrými nebo červenými nitmi vyšitý tak, jako náramky a okolek rukávů. U krku spíná se špendlíkem nebo dvojitým knoflíčkem. V Nedašově jest košula dlouhá. Spodní gatě tolikéž rezné (z konopného plátna).

Nohavice jsou vždy přilehlé s jedním rozparkem — ale nejnovější dobou mají v okolí Brumova i dva rozparky; bývají ze sukna bleděmodrého, ale také (a to nejčastěji) na den všední z huně, bílé nebo šedé. Tu a tam nosívají v létě i plátěné nohavice, ale již poloměstského obyčejného střihu. K nohavicím patří řemeň, ale v Drnovicích a ve Vysoképoli (farnost Hornoujezdská) shledáváme dosud druhdy obyčejný široký opasek, který bývá také skryší peněz. Řemeň bývá provlečen v límci nohavic a po zapnutí se ještě dvakrát kolem pasu volně otočí. Nohavice sahají jen ke kotníkům. Vesta, z pravidla bruncelek, mívá barvu hřebíčkovou, červenou až fialovou, ale v Brumově zřídka také „bělavou“. Brunceleky bývají u kapes i na zádech pěkně zdobený šňůrovým ornamentem, červeným nebo modrým, z jablíčka se vyvinujícím. Knoflíků bývá vždy mnoho, kulatých bílých nebo žlutých, které však nejsou na zapínání, nebo proti knoflíkům jsou místo dírek pouze šňůrky přišity, kterými se dírky jen napodobují. Toliko pod krkem je jedna dírka, kterou protahuje se šňůrka zapínající bruncelek zcela volně na první knoflík, takže prsa jsou rozhalena. Dirkou na zapnutí provlečena bývá bílá nebo červená šatka, nahoře zuzlená, aby nevypadla, jejíž druhý konec zastrkuje se pod bruncelek k levému rameni, aby jej ladně visící bylo viděti. Do téže dírky přivazují mládenci ještě červenou nebo modrou pentličku o dvou koncích. Místo kabátu zastupuje župica, od boků odstálá, do nadkolení sahající, obyčejně bílá. Sváteční župice mívají v předu mnoho bílých velikých gombíků. V zimě nosíval se kožich dubňák (barvy duběnkové), jaké dosud vyrábějí kožešníci v Brumově. Kožich takový vytrval mnoho let, ale

nyní vytlačuje jej také oblek lacinší, ale za to ovšem ne tak trvanlivý. Dosahuje jen ke kyčlím. Hlavu pokrývají plstkou. Bývalé plstky, které mívaly širokou střechu s kulatou lebkou, již zanikají. Na zimu nosí černé beranice. Na nohách nosí v létě vysoké boty úkladové, v zimě huněné bílé papuče, na boku haklíky zapjaté, někdy také koži podšité. Papuče jsou červenými „okrajky“ lemovány. Jsou-li podšity prošívanou huní, slovou štepovice; koži obšité bývají zhusta i podkovami okuté. Vysokých bot nebývalo

Obr. 3. Valach z Popova.

ještě před 20 roky. Dříve prý nosívali také krpce, kožené to opánky, remeny k huněným punčochám přitažené, kterých dnes již vůbec není. Vrchní šat jest halena z bílé huně s rukávy u spodu haklíkem staženými, kterých se užívá pouze jako kapes, ale nikdy k oblékání. Zapíná se halena pod krkem sponkou nebo

řetízku. Úprava vlasů je všeobecně valašská: hlava přistřižená podle randlíka, trochu po staropolském způsobu, v předu jdou vlasy do čela, v zadu zase jsou vysoko podstřiženy.

Ženský kroj mnoho peněz věru nestojí. Je ladný sice, ale jednoduchý. Košile ženská valašská jest ze dvou částí. Spodní slove rubáč, jest z domácího rezného plátna, ale není s rukávy sešita, nýbrž visí na „tráčkách“ přes ramena navlečených. Rukávce, horní to část košile, zapínají se pod krkem pouze jedním knoflíčkem, nebo se zašpendlí, spodní konce se pouze přes sebe položí. Druhdy bývaly rukávce krásně na límci, náramcích a rukávech vyšity a kadrlemi ozdobeny. V Lačnové na př. bývaly vyšívány červeně nebo žlutě. Nyní přicházejí do módy košile, jichž rubáč z rezného a hrubého plátna jest sešit v jedno s rukávci z plátna kupovaného, jemnějšího. Sukně jest sešita s opléčkem, ne příliš půvabně sestřiženým. Opléčko zapíná se dole několika knoflíky. Do sukně všívala se dříve „přednica“ z jiné, obyčejně světlejší látky. Rozporek zakrývá se fěrtochem, který mívá barvy pestřejší. Živůtek či kordulka, vystřižené vestě podobná, pentlíčkami a korálkami ozdobená, zapíná se 3—4 knoflíčky. Nyní již oblibují si ženské nekrojové jupky. Na podzim nosíval se sůkenný kabátek s rukávy na ramenou vydutými, baňatými, barvy nejčastěji hřebíčkové nebo modré, ale vyšel z módy. Šátky na hlavu byly dříve vesměs tisknuté modré, a vázaly se cípy, nejdřív pod krkem přeložené, vzadu na uzel s cípy volnými. Ve svátky užívaly šatek bílých, velikých, často vyšíváných, vázaných na uzel pod bradou. Nyní jsou šátky barev, látek i velikostí rozmanitých. Proti větru a nepohodě chrání se hlava plachtou či obrusem plátěným nebo vlnákem. Punčochy bývaly dřív vesměs černé, vlněné, domácí výroby, t. zv. varhánkové, které se při nazouvání roztáhly, pak ale až pod kolena zvarhánkovaly, v pravidelné záhyby urovnaly, které šly od kotníkův až po kolena. Takové punčochy roztaženy byly až tři lokte dlouhé. Obuv tvořily jančáry nebo jančárky, v zimě také huněné bílé papuče. V Lačnové říkali jančárkům střívje. Úprava vlasů rovněž jako u mužů charakteristická. Svobodné splétávaly vlasy do jediného lelíku a chodily prý i v zimě bez šátku. Na konci lelíku byla „mašla“. Dnes však splétají se vlasy obyčejným způsobem ve dva copy a v drdol zamotávají.

Na Slavičínsku byl kroj poloslovácký, polovalašský. Odkazujeme tuto na obrázky krojů při osadě Lipové. Podobný kroj nosí se dosud v osadách Slopném a Louče u Vyzovic.

Obr. 4. Klobučané.

Miškáři v Rudimově, v Nevšové, Lipové a také jinde mívali zvláštní kroj miškářský, totiž celé manšestrové modré šaty s perleťovými bílými knoflíky. Nyní nosí miškáři dobrý a trvanlivý šat z plyšového manšestru.

Kroj obyčejného Klobučana popisuje r. 1878 učitel Ugwitz takto: Klobučan nosí v létě šat z trvanlivého tmavomodrého sukna, na nohou vysoké boty, na hlavě malý plstěný klobouk. V zimě odívá se ve všední den kožichem z baránčiny zhotoveným, v neděli a ve svátek kožichem z modrého sukna, jenž jest podšit vyčesanou houní. Vysoké boty ustupují huněným obuvům, tak zvaným papučům, klobouk baranici. (Viz obr. 4.)

Ženské mají tmavé sukně, široké, nejvíce modré zástěry, v létě kazajky z tenké látky. V zimě odívají se kožichem, teplým šátkem a nosí též papuče. Děvčata se podobně strojí, postrádají však v létě na hlavě šatky, majíce vlasy v lelik ustrojeny, na jehožto konci červené nebo modré pentle se třepetají.

R. 1826 farář Eichler stěžuje si v pamětní knize farní, že Klobučané i přífařeni vesničané chodí do kostela v neděli v těch kožiších, ve kterých celý týden pracují a že z toho bývá v kostele veliký smrad, což mu rádi věříme.

K r. 1835 popisuje farář Eichler několika slovy kroj ženicha a nevěsty z Klobouk i z farnosti. Klobucký ženich býval tmavozeleně oděn, měl rekle (kabát spadající až do polovice stehen), kalhoty dlouhé uherské a červenou nebo světlomodrou vestu. Nevěsta mívala hlavu úplně bez ozdob, bez pentlí i bez věnců. Mívá krátkou jakli ze zeleného sukna, v zimě s rukávy, v létě bez nich, sukni kanvasovou nebo z proužkovaného plátna, bílé punčochy a střevíce. Na krku nemívá nevěsta nijakých ozdob, ani stuh, ani koral nebo šátků, jen košili s kraječky. V zapleťeném copě jest na loket dlouhá, obyčejně červená stuha.¹⁾

Poddanské poměry.

Poukazující k jednotlivým osadám, pouze stručně zmiňujeme se zde o poddanství na panstvích nynějšího okresu Klobuckého.

Klobučané nerobotovali, rovněž Brumované byli robot prosti. Opravovali pouze silnice, řečiště řek a potoků a dováželi materiál při stavbách nebo opravách na hradě Brumovském. Brumované byli jeden čas také poslíčky vrchnostenskými a zavázání víno a vodu na hrad dovážeti. Časem i tyto povinnosti byly jim zaměněny za dávky peněžité. Klobučané i Brumované měli právo

¹⁾ Viz Fr. V. Peřinka: „Národopisné paběrky z pamětní knihy fary Valašsko-Klobucké“, v „Českém lidu“, XIII., 447–452.

dobytek v panských lesích pásti, z panských lesů dřevo stavební i palební bráti dle potřeby, Klobučané mimo to na panské valše v Bilnici svá sukna váletí, mýta koňská na silnicích vybíratí, várky pивné a šenky vinné držeti. Klobouky byly poddány třem vrchnostem, totiž Brumovu, Návojně a Haluzicům. V Brumově, Kloboukách, Mirošově a Lipové měli právo peníze sirotčí v obecní truhlici opatrovatí a sami s povolením vrchnosti sirotčí spravedlnosti vypláceti. Řezníci klobučtí dávali vrchnosti dva kameny loje a $9\frac{1}{2}$ jeřábku, hrnčíři odváděli každé pondělí na hrad každý za gros hrnců, všichni obyvatelé bez rozdílu platili urbární dávky ovsem a slepicemi. Klobučané platili úrok o hromnicích, o sv. Jiří, o sv. Václavě a o sv. Martině na díle brumovském, na části návojské platili jen třikrát do roka, a to o sv. Jiří, o sv. Václavě a o sv. Martině. V Brumově dávali slepice, vejce, oves a chmel, ale také pšenici.

Vesničané na díle brumovském a haluzickém dávali úrok ze včel, přízi (ne na váhu, nýbrž na kusy počítanou po 12 loktech), kmín, chmel, někdy i liščí kůže. Robotovali $\frac{3}{4}$ roku týdně z lánu a třičtvrtilánu 3 dni dvojsprežně, ze čtvrtlánu 2—3 dni dvojsprežně, někdy 3 dni pěšky, z osmilánu 3 dni pěšky, chalupníci 1 den pěšky; od sv. Jiří do sv. Václava týdně: z lánu a třičtvrtilánu 3 dni 2sprežně a 3 dni pěšky, ze čtvrtlánu 2 dni s potahem a 2 dni pěšky, z osmilánu 4 dni pěšky, chalupníci 1 den pěšky.

Na panství Roketnickém platili úrok o sv. Jiří, o sv. Janě a o vánocích, dávali slepice, vejce, přízi, z obilí: oves a pšenici, a robotovali po celý rok týdně: 12 sedláků z půllánu 6 dni dvojsprežně a 11 podsedníků 6 dni pěšky. Robotota byla tedy značná.

V městečku Slavičíně platili úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě za hlásku 3 zl. 37 kr., dávali slepice, vejce, přízi, pšenici a robotovali týdně z lánu 3 dni jednosprežně, ze čtvrtlánu 3 dni pěšky, podobně platili a robotovali obyvatelé v Lipové.

Na lenním statku Divnickém platili úrok o sv. Jiří, o sv. Martině a o sv. Václavě a dávali slepice, vejce, pšenici a přízi.

Poddaní Hrádku a Mladotič platili úrok o sv. Jiří a Václavě, a dávali slepice, vejce, pšenici, oves a chmel, a robotovali $\frac{3}{4}$ roku týdně z lánu $1\frac{1}{2}$ dne čtyřsprežně a podsedkové $1\frac{1}{2}$ dne pěšky; od sv. Jiří do sv. Václava sedláci 3 dni čtyřsprežně a podsedkové 3 dni pěšky.

K lennímu statku Vasilsku náležely osady Nevšová a Rudimov (z nynějšího okresu Bojkovského) a 3 osady z okresu Vyzovského. Platily úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě, za husy a lesní úrok o sv. Martině, za hlásku o sv. Janě, za ponůcku (noční stráž) o vánocích, tolikéž za slepice a vejce platily v penězích; odváděly oves. Když byli hlemýždi, odvedl jich sedlák 10, čtvrtlánik a zahradník po 5 kusích. Robotovali $\frac{3}{4}$ roku týdně: sedláci z lánu 3 dni dvojspřežně, ze čtvrtlánu a zahradníci 3 dni pěšky; ve žních a v senosečích robotovali s 1 osobou pěšky celý týden.

Dokud zákoník hájil celistvosti gruntů, neodprodávali poddaní od svých usedlostí ničeho. Ale ovšem dělily se grunty na polovice a na čtvrtiny, čímž vznikaly u nás půlgrunty a čtvrtgrunty — ba ve všech skoro osadách vznikaly dokonce čtyřiašedesátiny grunty. Obyčejný název usedlosti byl: grunt, lán, půllán, čtvrtlán a t. d., podsedeck, půlpodsedeck, čtvrtpodsedeck, dvanáctipůllán, prutní grunt (asi z německého Ruttnergrund = kopanice), zahradnická usedlost, kopaničářský grunt. Dělením gruntu na polovice vzniklo v prvních letech století XIX. dosud u nás běžné číslování domův na *a* a *b*, které se teprve v poslední době odstraňuje. Dávkám a platům říkali dávky urbaniální, kromě těch platili obvyklé laudemium, které bylo, původně desetiprocentní (6 kr. ze zlatého), ale r. 1837 na polovici bylo sníženo.

Ve všech osadách byli rychtáři a fojtové. Rychtář vedl správu obce, fojt byl zástupcem vrchnosti: volal na robotu, přikazoval robotníkům práci, psal rejstřík o vykonané robotě a znamenal sedlákům oddělanou pěší a tažnou robotu na rabuše či rováše. Rychtář byl poddaný — fojt nerobotoval. Rychtářství bylo na rok, fojtství bylo dědičné. V Poteči byli poddaní povinni obdělávati pozemek fojtův, takže den na robotě na fojtství nebo na panském bylo jedno. Na fojtství Potečském bylo právem, že vrchnost 104 dni do roka roboty jeté fojtovi darovala, kterou musili si poddaní vybíti místo na panském na fojtově. Bylo snad tak i jinde.

Na díle Haluzickém se nerobotovalo, nebylo na něm ani fojtů.

Faráři i učitelé náležel desátek, učitelé a kostelníkům také koleda.¹⁾

¹⁾ Reg. dom. č. 14, 16, 26, 98, 100, 131.

Život lidu.

Lid valašský je velmi konservativní. Zachoval dosud své nářečí neporušeně, národní kroj z části podlehl zkáze, starobylá nábožnost udržela se, nevzrostla-li dokonce, ale zachovaly se také konservativností našeho lidu mnohé škodné věci. Starobylý způsob polního hospodaření, některé starobylé nectnosti mohly raději vzít poruchu než národní kroj.

Tance, při kterých hrála muziga na cymbál, basu, jedny nebo dvoje housle a na píšťalku (klarinet), byly dosti rozmanity, ale nejoblíbenější bývaly „točená“ a „vrťák“. Tanečník zazpíval muzice písničku a šel se svoji tanečnicí do kola a muziga hrála.

K vrťáku zpívávalo se:

Aj som, mal som,
premarnil som
čtyry koně vrané,
aj to děvče švarné
premrhal som.

(Rudimov.)

K točené (také říkali točenice) zpívávali:

Oraly by sivé volky, oraly,
oj kdyby měly pohůnečka z Moravy,
ale mají pohůnečka ze Slezska,
oj, ani mu teu jeho bičfk nepleská.

(Vysoké pole.)

Kromě těchto nejoblíbenějších tanců tancovávaly se také rejdivák, švihák, káča, křížový, kovářská, strašák, zahradnická, tleskaná. Nynější polky jsou novější; s nimi zároveň přišly na Valašsko tajče (valčíky), na jejichž tempo naše chasa zase složila si nebo přizpůsobila písničky. Valčíky na př.: Že proč ta vodička po té skále hučí, Súzím sa já dávno, súzím, Mám já obrázek; vojenský valčík: Pane fira, pěkně prosím . . . . Vznikl tu také valčík — polovičák, vždy několik taktů volně, několik prudko: Když jsem byl vězněný v Sedmohradské zemi a j. Nynější chasa netančí moderních tanců ladně, ale za to staříci ještě dnes hezounky a s vášní, řekl bych, cigánského čardáše zavíří starodávní točenou.

Svatební obrady a zvyky bývaly druhdy dosti rozmanity a úhledny. Na venkově mívali při svatbě ženich a družba župice přepásané kolem boků červeným pásem (Vysoké pole, Drno-

vice) nebo šaty barvy tmavomodré (brandiburské), které si museli i vypůjčit, neměli-li vlastních (ve vsích okolo Klobouk); nevěsta mívala okolo hlavy širokou stuhu se skleněnými korálkami. Místo věnečku z rozmarýny dával se věneček z břečtanu mající asi 4 palce v průměru. Nevěsty byly i v zimě oblečeny v kordulkách bez rukávů, ale měly přes tento letní oblek dlouhý kožich duběnkové barvy (dubňák). Měšťané klobučtí potrpěli si na slavné svatební mše se slavným požehnáním. Do kostela šli nejprve „skakúni“ (chlapci skákající) a za nimi teprve svatebčané. Po oddavkách se tančilo do oběda v hospodě; obědvalo se až podvečer. Po svatebním obědě dovedli nevěstu k ženichovi, kde před ní zavřeli dvěře a teprve na výpros otevřeli. Při tom se zpívalo. Jak vešla nevěsta do síně, podala jí matka ženichova medu, ostatní svatebčany poctila kořalkou. Matka ženichova vítala nevěstu: „Vítaj, vítaj, budu ta měť jako svoju vlastní ceru“ a již zasedali zase k hostině v domě ženichově.

Zvyky při narození a při úmrtí: Při křtu nebývalo nic zvláštního. Teprve po úvodě bývala hostina „krmaš“. Byl-li pohřeb malého dítěte, nesla je družička v plachtě na zádech do farního místa; bylo-li dítě odrostlejší, přivázali rakev provazci k silnější holi a nesli je dva mládenci. U domu se zazpívaly pohřební písně, za vesnicí u kříže byl odpros. Dospělé lidi pochovávali (hlavně chudé) nikoli v rakvích, nýbrž v „zátvorech“. Byly to z neholbovaných a nebarvených prken sbité truhly, u hlavy širší, v nohou užší, jejichž vrchní i spodní prkno byly rovnoběžné; byly to pouze dvě desky, dva boky a dvě čela. Ještě letos viděl jsem takový chudý pohřeb v Kloboucích. Za to bohatší pohřby bývají dosud velmi hlučné a zhřešil by, kdo by místním zvykům nevyhověl. Náhrobní kříže jsou zhusta jen dřevěné a vytrvají jenom tak dlouho, dokud hrobu nepřekopou, ale za to některé bývají velmi uměle ze dřeva vyřezávány.

Dožinky slavily se málo kde.

Národní píseň uchovala se místem dosud ve své prvotní neporušenosti. Ve sbírce Sušilově je slušná řada lidových písní ze Štitné, z Lidečka a odjinud. Také učitel Peck posbíral ve zdejším okrese některé písně, a chováme pevnou naději, že při opětném soustavném sbírání ještě se najdou v našich dědinách neznámé písně lidové. Ale mladší již tolik nezpívají.

Koledy byly vánoční, velikonoční a na smrtnou neděli. Místem zachovaly se dosud.

Pověř a pranostik jest mezi zdejšími lidem mnoho. Lid byl ve svém vzdělání dlouho zanedbáván, pročež vysvětloval si pověrečně i nejobvyklejší zjevy přírodní. Ve Střelné, na Frant. Lhotách a na Senici jest dosud lid velmi pověrečný. Při soustavném národopisném výzkumu nasbírají se zde mnohé odjinud neznámé a vzácné pověry i pranostiky.

Bývalé pasení ovce zaniklo nyní již úplně. Dříve bačovali kromě Slavičinska ve všech téměř osadách, nyní zaniká pomalu již i chov ovce. Dříve chovalo se hojně ovce, ale přece málokterý sedlák měl jich tolik, aby je mohl salašovat, košíarovat. Proto vyvolili nebo ustanovili se v obci tři čtyři bačové, tolik bačů, kolik ovčích stád mohla obec vydati. Ti přibrali si každý dva valachy (valášky, pastevce), vybrali si na obecnosti (na obecním, neobdělávaném pozemku) pašu (košíar, totiž kraj, na němž pásli), sehnali ovce a hnali. Někde pásávalo se také na panském, ale tam byl každý majitel ovce povinen platiti vrchnosti z každé ovce určitý poplatek. Ovce byly na košíaru celé léto. Ve dne se pásly, na noc sháněly se do salaše, kde večer se podojily a v noci byly valášky a ovčáckými psy hlídány. O Svatém Duše dostával od bače každý majitel ovce z každého dojného dobytčete 7 nebo 8 liber těžkou hroudu ovčího sýra (bryndzy). Stríž náležela majitelům dobytka, ale vše, co nad umluvených a od starodávna obvyklých 7—8 liber sýra se od ovce urobilo, a všecek hnůj, bylo výtěžkem společným bačovým a obou valáškův, o který se dělili. Mezi ovce pásal se také kozy. Salašovalo se dosud obvyklým slovenským způsobem, již nesčetněkrát popsáným, proto od nového popisu upouštíme. Nebylo na Klobucku bačův dědičných, nebylo ani bačovských zřízení, neshledali jsme také nikde tak zvaných valašských vojvodův, jací bývali již v nedalekých Karlovicích. Na Slavičinsku se vůbec nebačovalo. Byly-li ovce v osadě, ustanovovala obec ovčáka, který byl obecním zřízencem.

Za to panoval krásný zvyk při pasení hovězího dobytka, tak zvané záповědě, které bývaly ve všech do Slavičina přifařených obcích a snad i někde jinde. Vyprávěli nám o nich také pamětníci v Bilnici a v Poteči. Po ukončené žni nesměl 14 dní nikdo s dobytkem na strniska vkročit. Mezi těmi 14 dny zvolila

chasa sama ze sebe stárka (říkali mu „pán“) a policajta (říkali mu „lopatář“). Nepředvídaně rázem zatroubil o půlnoci nebo o jedné po půlnoci „lopatář“ po celé osadě, což znamenalo, že požene se na strniska, kam „pán“ vykáže. Dobytek vyhnal se na náves, „pán“ určil, kde se smí pásti a kde nikoli (zakázaná pastva slula „zápověď“), každý z chasy, ať junák nebo dcérka vzali po polénku dřeva a hnalo se. Na určeném místě rozložil se oheň, hoši položili se kolem do kola ohně a dcérky hlídaly, aby dobytek nezašel do zápovědi. Nad nimi bděl lopatář. Zaběhl-li se některý dobytek, položil lopatář na zem buben, dcérku přes buben a vyplatil ji lopatou — a smíchu všude plno. To se opakovalo noc po noci. Když se všecka strniska vypásla, „pán“ se rázem ztratil. Utekl do některé bližší obce. Chasa hleděla vyzkoumat, kde je, a jakmile se toho dověděli, jeli všichni dvojspřežně se žebřinovým vozem proň; dcérky nastrojené jako k muzice, hoši na koních, domů přivezli „pána“ na voze-žebřináči a tancem při veselé muzice se „zápověď“ na rok zavíraly. Když zákoník zakázal noční pastvy, zanikly také zápovědi.

Zmínky zasluhují rovněž Klobucká „Přisadniska“. V lese „Deštném“, ještě na klobuckém „chotáře“, jest na výslunném, dosti velkém svahu lesem neporostlé prostranství, kterému říkají „Přisadniska“ proto, že sází se tu zelná hlavatice (po valašsku přísada). Na jaro si každý Klobučan vyhlédne záhon, ten skope, po případě pohnojí a v čas naseje naň zelného nebo kapustového semena. Když koncem května přijde čas, aby se hlavatice přesazovala, vyčkají Klobučané vydatného deště. Po dešti vybubnuje obecní strážník, aby se šlo na „Přisadniska“. Všecko se hrne, hlava nehlava, aby jen kdo ten byl dříve na místě. Ale po starém zvyku nedá se nikdo dříve do práce, dokud obecní strážník nezavolá „trhat“. Potom teprve se jeden přes druhého žene ke svým záhonům. Toto je zbytek ještě z robot. Za dob poddanských totiž nejprve dráb vymezil nejlepší hlavatici pro milostivou vrchnost a teprve, když dráb byl hotov, dovolil poddaným, aby si natrhali, kde a kolik komu libo a potřebno.

Až se bude psáti soustavná kniha o životě valašského lidu, myslím něco podobného, jako je spis Adámkův „Lid na Hlincecku“, musí se věnovati také řádná kapitola našim příjmením. Máme tu řadu Fojtů, Fojtových a Fojtiků, řadu Papežů a Biskupů,

velikou řadu jmen utvořených po staročeských jménech křestních, ale také příjmení maďarská. Tak hned na poprvé zarazí příjmení Sába (szabó = krejčí), Orsák (ország = vlast), Miklas (Miklós = Mikoláš), Filgás, Ispold, Haramya a j. Jak se k nám tato a jiná ještě nepochybně maďarská příjmení dostala, vysvětluje se snadno tím, že po vpádech Rákocovských v letech 1704—1710 zůstalo u nás mnoho uherských rebelantů, kteří se v pomezních osadách moravských trvale usadili.¹⁾

Zvláštním lidem jsou miškáři, kteří jsou usazeni v celém téměř okrese, ale nejčetněji v osadách Rudimově, Slavičíně, Lipové, Nevšové, Haluzicích a Vrbeticích. Ke Slavičinu táhnou se jako ku svému středisku, neboť má tu sídlo také miškářský spolek. Sami si říkají „šviháci“. Mají zvláštní hantýrku, kterou se domlouvají, aby jim ostatní lidé nerozuměli; hantýrce této říkají „šviháčina“.

Rozcházejí se z jara po všem mocnářství rakousko-uherském, ale mnozí z nich zacházejí také daleko za jeho hranice, jdouce do Německa, ruského Polska, Ruska a jinam. Na zimu vracejí se do domovů svých, přinášejíce značný výdělek. Miškáři jsou lidé vesměs zámožní.

Dlouhým pobytem ve světě naučí se dokonale jazyku země, kterou pravidelně navštěvují, když pak se sejdou v zimě domů, v hospodě zasedají za jeden stůl „Němci“, za druhý „Maďari“, „Rusi“, „Poláci“, „Litvini“ a rozmlouvají spolu těmito jazyky. Hantýrku, jakou se domlouvají mezi sebou, vylíčil a dosti bohatým pokladem slovním doložil ředitel František Bartoš v II. díle své „Moravské Dialektologie“.

Kraj náš jest ovocnářský, ale bohužel také jalovcový. Z ovoce pěstují se nejvíce karlátky (trnky). Ze švestek, místem i z třešní pálí se slivovice a z jalovínek borovička. V Klobuckém okrese jest mnoho selských pálenic, ale kromě těchto také dosti vysoký počet pálenic židovských. Tyto zpracují pouze ovoce nebo bobule jalovcové. Ale již tato okolnost nutká lid k nemírnému požívání líhovin a k obžerství, které kazí jeho duševní vlohy.

¹⁾ Pluskal, Brumov, str. 48.

3. Obyvatelstvo.

Uspořádání statku.

Až do nedávna bývaly všechny selské stavby ze dřeva. V dědinách jen panská stavení bývala zděná, hlavně panské mlýny, sýpky a hospody. V poslední době — hlavně také po zhoubných požárech — staví se z cihel. Střechy na chlévech a ostatních hospodářských stavbách bývaly slaměné, doškové, však nikoli všude; ostatní střechy (obytných stavení) bývaly šindelové, komíny nebyly vyvedeny nad střechu, proto kouř udržoval šindel na střeše velmi trvalým. Nyní již ubývá slaměných střech na hospodářských stavbách, ale také šindelových na obytech, a dědiny pestří se již rudými střechami křídlicovými nebo také temnými bridlicovými. Před domy jsou zahrádky, zřídka kdy však pěstěné, obyčejně zanedbané. Někde jsou od pradávna, někde novější.

V starých bytech jsou okénka malounká, která bys snadno zakryl jednou dlaní (20 × 20 cm, ba ještě menší). Nyní stavějí nové domy o větších oknech, docházejíce k poznání, že zdravý vzduch — boží duch.

Na předních štítech šindelem krytých domů stávaly makovice, jako dosud viděti na gruntech v Mirošově. Ozdob na štítech nebývalo, jen vyřezávané křížky a srdéčka místo lomeničních okének, ale jinak bývalo vše nejjednodušší, aby vyhovělo nejn nutnějším potřebám.

Tak jeví se stavení z venku. Ještě uspořádání jeho částí. Obyčejně stavěl každý po své hlavě, jak mu místo vyhovovalo. Ale přece rozmanitost není tak veliká, aby člověk nepoznal valašského gruntu. Převládají dva typy: buď celý grunt vystavěn jest v jedné čáře a pod jednou střechou, totiž byt, kuchyně, komora, chlévy, stodola; aneb bývá stodola a komory zvláště, komory bývají patrové s vyřezávanou nebo velmi jednoduchou pavlačí. Na komorách bývá v prvním patře obilí (sýpka), dole nářadí.

Uvnitř. Ve starých staveních kuchyně nebývalo, ale topilo se na ohništi v jizbě. Nad ohništěm otevřen byl dřevěný komín, blátem omazaný, sahající jen něco málo nad strop. Pod komínem visel na řetízku kotlík. Při topení otvírala se okna, aby kouř mohl odcházeti, aby lepší táhlo kominem. Později přeložili topení

z jizby do otevřené kuchyně, nebo vařili v kamnech. Nyní už topí se i v uzavřených kuchyních s pěknými sporáky. V jizbách uspořádán jest nábytek takto: po obou stranách stolu na stěně obrázky, v jednom rohu stůl, v protilehlém koutě kamna a v ostatních křížem proti sobě ležících koutech pohrádky (postele).

Nad pohrádkou visí u tla (stropu) na kroužkách z plachty uvázaný kolembač (kolébka) pro nemluvnata. Okolo kamen se dvou stran lavy (lavice). Lavice, stůl i pohrádka jsou až příliš jednoduchy. Zarazily se do země čtyry kolíky, přikryly se chatrnými deskami (prkny), pokryly trochou slámy a potáhla se sláma hrubou pokrývkou a pohrádka byla hotova. Věru chudobný odpočinek po namáhavé celodenní práci. Peřinu měli pouze jednu, zhlavec (podušku); přikrývali se obnošenými šaty, zvláště halenou a kožichem. Nade dveřmi bývala místem police na mísy a talíře. Nyní již mizí police a mizí také starodávné pohrádky, ustupující zvláště v zámožnějších domech vysoko nastlaným parádním postelím. Vedle kamen jdou dveře do síně, ale hned vedle nich jiné užší (poloviční) do kuchyně. V síni stávají za dveřmi žrna (žernovy) na mletí zboží: tato někde již pominula, jinde lid dosud houževnatě se jich drží, mele si obilí doma. Hrubé to ovšem mletí a hrubý z něho chléb. V horských dědinách Študlově, Střelné, Senici, Frantových Lhotách jsou žrna dosud doma, v Cichově, kde r. 1898 skoro všechna shořela, obstarali si nová, která v suchých letech dobré prokazují služby. V komoře stávají sůsky na obilí (zboží), truhly na šaty a bečka na zeli. Sklepy mívají pod komorou, pod jizbou, ale také na zahradě ve břehu.

Dřevěné stavení takto se staví: Položí se do rohů velké kameny (podúhelníky), na ty se postaví z křesaného (tesaného) dřeva srub, na ten položí se podkrokevnice, na tu do dlabů postaví se krovy, spojí se svíslými, pobijí latěmi a šindelem, nebo zřídka pošijí se došky. Skuliny mezi tesanými dřevy se vystěnkují latěmi, vycpou mechem, vymažou uvnitř blátem a vybilí vápnem. Z venku viděti jen drva a stěny (výplňové latě); jen podezdívka a okolí oken se umaže. Ale někdy se hodí celá „ústava“ i z venku do kožichu, buď se zomítá maltou neb omaže blátem, nebo konečně pobije se celá (i stěny) šindelem.

Druhdy bývaly v osadách jen grunty celolánické a podsednické, nebo pololánické. V Mirošově bývalo na př. 5 půllánů, v Lačnově 7 pololánků a 31 podsedníkův. Ale časem grunty se

počaly dělití mezi děti, čímž vznikly půlpodsedky, půlprutní grunty (prutní grunt = Ruttengrund = kopanice), osminy lánu, šestnáctiny lánu, ba až půl šestnáctiny lánu. Role se rozdělila mezi jednotlivé nápadníky, ale luka a pastviny staly se pozemky všem společnými; nyní jich užívají společníci na podroky, každý rok jeden. Dosud však pamatují si, že tyto částečky patří k jedinému gruntu, říkajíce: My čtyři jsme na jednom gruntě.

Sousedé mívají společné vjezdy do dvorův; jsou-li chalupy také ve dvorech, mají právo k vjezdům i tyto. Dvory nejsou ohrazeny, ve většině osad ani zahrady se neohražují plotem. V Lačnově jest každý grunt vystavěn uprostřed pozemků k němu příslušných; podobně v Poteči i v Příkazích, též ve Študlově, s rozdílem, že jest na kraji vlastních pozemků, kteréž se za gruntem rozkládají, až téměř k hranicím sousední obce. Ve všech těchto osadách, ke gruntům vystavěných po levém břehu potoka, přísluší role za ústavami jen na levém břehu, kdežto po pravém břehu ležící pozemky náležejí ke gruntům po pravém břehu vystavěným.

Obecní záležitosti.

Obecní záležitosti spravuje starosta (na dědině mu říkají r y c h t á ř) s radními, volenými dle obecního volebního řádu moravského z obecního výboru. Úřadování kancelářské vyřizuje obecní p í s a ř; ve městě mají tajemníka.

Soudního práva obce nemají a snad kromě Slavičina ani nemívaly; všude vykonávaly soudní právomoc úřady patrimoniální, hlavně panství Brumovské.

Na znamení vlastní správy mívaly obce své pečeti a v nich znaky, kterých nesměly ze své moci měniti, ať již byly dány a stvrzeny zeměpány či nic. Teprve v poslední době některé obce své pečetní znaky změnily, „vylepšily“.

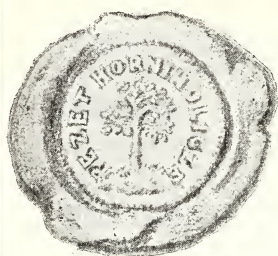
Nejvíce bývalo hospodářského nářadí ve znacích; tak měly r a d l i c i: obce Nedašov, Vysoképole (a snop), Střelná, Nevšová, Lidečko;

k o s í ř: Vysoképole (s radlicí a snopem), Mirošov;

p l u b: Křekov (nová pečeť), podobně Senice na nové pečeti;

r ý č: Senice (nejstarší pečeť);

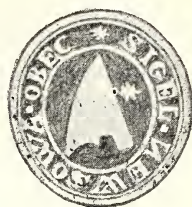
v l á č i v o u b r á n u: Bilnice;

1.

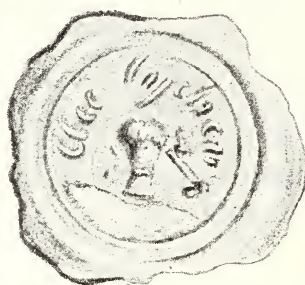
2.

3.

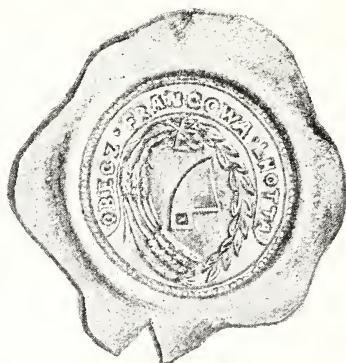
4.

5.

6.

7.

8.

Obr. 5. Pečetě obcí I.

1. Horní Lideč, 2. Mirošov, 3. Nevšová, 4. Bilina, 5. Cichov, 6. Lipová. 7. Frantovy Lhoty. 8. Poteč.

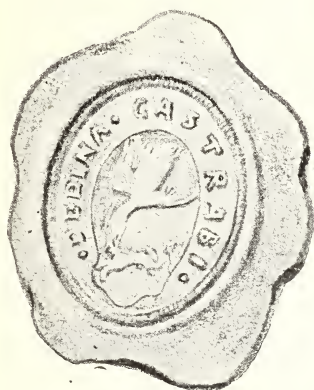
9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

Obr. 6. Pečeti obcí II.

9. Vlachovice, 10. Študlov, 11. Bohuslavice, 12. Jestřabí, 13. Klobouky, 14. Lačnov, 15. Rudimov, 16. Popov, 17. Návojna.

s n o p: Cichov, Vysoképole, Vrbětice; Křekov (stará pečeť);
 ú l: Vlachovská Lhotka;

domácí zvířata: Lačnov (koně v novější pečeťi), Študlov
 (kozu spínající se na strom).

Ptáky měly: Lačnov (labuť v nejstarší pečeťi), Jestřabí
 (jestřába, tolikéž ve staré pečeťi).

Stromy: Lipová a Horní Lideč (lípu), Poteč (potok se
 třemi lipami), také Ned. Lhota měla lípu, Lipina dle jména lípu.

O s o b y: Štítná žence, Návojná dva vojáky nebo snad
 portáše, Popov poustevníka (na starém sekrytě).

R a k a, r y b í h l a v u a s v ě t í d l a (louč na svícení při
 lovu raků): Bohuslavice.

S v a t é m ě l y: Slavičín a Rudimov sv. Vojtěcha, patrona
 kostela slavičinského; na nových pečetech má Jestřabí sv. Jana
 Nep. a Popov sv. Cyrila a Metoděje.

D l e m í s t n í h o j m é n a: Klobúky klobouk, Lipová lípu,
 Jestřabí jestřába (ve staré pečeťi).

B e z z n a k u jsou nejstarší pečetě Hrádku, Roketnice a
 Divnice, všechny na panstvích Hrádeckém a Divnickém.

M ě s t e ě k a: Klobouky klobouk, Vlachovice jelení paroh,
 Brumov městskou bránu, Slavičín sv. Vojtěcha.

L e t o p o ě t na pečetech mají: Klobúky 1584, Vlachov-
 vice 1597, Vlachovská Lhotka 1717, Lipová 1782, Vrbětice 1815,
 Návojna 1818, Slavičín 1841, Nedašov 1881 (nová).

Z n a k y z m ě n i l y: Lačnov užívá nyní místo labutě po
 rybníce plovoucí koně, Jestřabí zaměnilo jestřába za sv. Jana
 Nep., Popov poustevníka za sv. Cyrila a Metoděje.

Za dob poddanských spravoval obecní záležitosti rychtář
 obci volený a potvrzovaný. Ten se staral jen o obecnost. Kromě
 rychtáře, který býval každoročně obnovován, mívaly vrchnosti
 v obcích své vlastní zástupce, fojty. Rychtář byl nevolníkem, fojt
 svobodníkem. Fojt nerobotoval, nedával ani urbárních dávek,
 ale za to předpisoval poddaným roboty a znamenal odrobotované
 dny buď v rejstřících nebo vruby na „rovnáších“, sbíral a odváděl
 milostivé vrchnosti úrok slepiční, Svatojanský a Svatováclavský.
 Fojtství bývala dědičná, všech vrchnostenských povinností prostá,
 ba někde, jako v Poteči, bývala obec povinna vykonávati na fojtově
 gruntě celou pěší robotu (v Poteči 104 dny, den na fojtství od-

robotěný nebo na panském bylo jedno). Rok 1848 zlomil svobody fojtů, ale přinesl svobodu nevolníkům.

Daň vybíral za dob patrimoniálních fojtů, nyní částečně rychtáři (starostové) nebo obcí ustanovení výběrčí, nebo konečně berní úřad klobucký individuálně. V Nevšově je obyčejem vybírání daně vydražiti tomu, kdo za to požaduje nejmenšího platu, v Lačnově volí si obecní představenstvo šest „úřadujících“, kteří — každý ve svém okrsku — dům od domu „berňu“ vybírají a u „rychtáře“ skládají.

Velkostatky snažily se některé obce podvodným neb úkladným způsobem připravit o obecní majetek nebo při nejmenším o obecní lesy. Neustálé spory s velkostatkem Světlovským měla osada Nevšová, ale podlehl velkostatek. S Návojenským statkem osada Študlov spor vedla r. 1842, ale přišla o velikou část svých lesů. V téže době soudil se velkostatek Brumovský s osadami Křekovem a Senicí, ale obcím dáno proti němu za právo.

Město Klobouky ucházelo se r. 1795 u císaře Františka o autonomii, ale nedostalo se mu jí, zůstalo městem poddanským až do r. 1848.

Kromě obecního jmění jsou v některých osadách pozemky nebo budovy singulární, náležející k většině gruntů neodlučitelně. Singularisté jsou v Kloboucích (pivovar), v Bilnici, ve Vlachovicích, v Poteči, v Haluzicích, v Brumově.

---

4. Duchovní správa a školy.

Fary.

Fary patří k holešovskému arcikněžství a ke dvěma děkanstvím; k děkanství klobuckému: Klobouky, Brumov, Štitná, Vlachovice, Lidečko, Frantovy Lhoty, a k pozlovskému Slavičín.

Osady Drnovice a Újezd přiřazeny jsou do Horního Újezda v okrese Vyzovském (v dekanátě Klobuckém), za to Rudimov a Petruvka z okresu Bojkovského přiřazeny jsou do Slavičina.

Roku 1848 také Lačnov ucházel se o faru, žádaje zbudování farního kostela, ale nestalo se mu po vůli.

Hřbitovy jsou ve všech farních osadách při kostelech nebo za kostely, mimo kostel jen v Kloboucích. Nekatolici nemají v okrese farností, jenom protestantský hřbitůvek u osady Divnické. Židovské modlitebny jsou v Kloboucích, v Brumově a Slavičíně — jsou to pouze místní modlitebny; hřbitov z nouze mají židé v Brumově, ale pochovávají většinou do Uh. Brodu a do Uher. V cholеровém roce 1830 byly zřizovány hřbitovy pro cholerou zemřelé ve všech nákazou postižených osadách. Dosud ukazují je v Kloboucích a v Příkazích, v Lačnově místo, kde měl být.

Židé neměli dlouho svých matričních úřadů, proto bývali zapisováni na katolických farách do jedné matriky s katolíky. Nyní mají matriční úřad v Uh. Brodě.

Luteráni zdejšího okresu jsou přiřazeni k farám Vyzovského okresu, do Pozdětchova a do Jasené.

Školy.

Někde bývaly školy (vše farní) již před válkou třicetiletou, někde přečkaly i tuto válku, jinde zanikly. Kolem r. 1670 připomínají se školy české v Kloboucích, v Brumově, v Újezdě, ve Vlachovicích: současně se mluví o učitelích, ale nikoliv o školách v Lidečku Dolním a ve Slavičíně.¹⁾

Nyní mají školy (všude české) a to jednotřídní: Cíchov, Divnice, Drnovice, Haluzice, Jestřabí, Křekov, Vlachovská Lhotka, Lipina, Lipová, Mirošov, Návojna, Popov, Příkazy, Pulčiny, Smolina a Vrbětice; dvoutrídni: Bohuslavice, Hrádek, Nedašova Lhota, Lideč, Nedašov (s odbočkou), Nevšová, Poteč, Senice, Střelná, Študlov, Vysoképole a Vlachovice; trojtrídni: Lačnov, Frantovy Lhoty, Lidečko a Štítná; čtyřtrídni Brumov a šesti-trídni Klobouky, které mají mimo to trojtrídni měšťanskou chlapeckou školu.

Středních ani odborných škol v okrese není. V letech sedmadesátých minulého století ucházeli se Kloboučané o reálku, ale bez výsledku.

Až do r. 1900 byla v Kloboucích utrakvistická škola obecná a německá měšťanská, která sice již r. 1898 byla usnesením obecním a schválením ministerstva zrušena, ale jejíž poslední

¹⁾ Slavík, Morava po válce třicetileté, str. 213.

třída přestala teprve roku 1900. Roku 1901 zřízena byla v Kloboucích večerní povinná průmyslová škola pro učně. Ve Vlachovicích vydržují se každou zimu na útraty zemské večerní pokračovací běhy rolnické.

5. Živnosti.

Výživa obyvatelstva.

Dokud bylo obyvatelstva méně, stačilo polní a lesní hospodářství k jeho výživě. Když však obyvatelstvo se rozmnožilo a s obyvatelstvem po zrušení roboty rostou též jeho požadavky, nestačí půda k výživě, zvláště méně úrodná půda ve zdejší horuaté krajině. Není u nás ani jednoho sedláka, který by nepřikupoval obilí na svou výživu. V městě a v městečkách poskytují řemesla nyní vyšší sice měrou výživy, než v minulých dobách, ale obzvláště nekvetou, neboť mnozí řemeslníci jsou nuceni přivydělávati si práci nádenickou. Rybníků není vůbec, ač jich dříve bylo hojně. Není také nijakého pro náš kraj zvláště typického zaměstnání, neboť světoznámé valašské soukenictví a papučářství jest obmezeno jedině na Klobouky. V zastrčených horských dědinách, jako v Poteči, v Senici, na Frantových Lhotách, ve Študlově pěstuje se šindelářství, v nejbližších dědinách okolo Klobouk žíví se v zimě skoro všecko obyvatelstvo prošíváním huněných podešví pro klobucké papučáře.

Poměry hospodářské.¹⁾

Okres Valašsko-Klobucký rozkládá se ve vysočině karpatské, v poloze méně příznivé pro pěstování obilnin. Majice základ v útvaru pískovcovém a vápenném, jsou pozemky v hornatější části okresu pro nedostatek ornice méně úrodné a někde (Senice, Frantovy Lhoty, Střelná, Lidečko, Pulčiny) velmi neúrodné, kameňité; v jižní části v údolí řeky Vlárý (Bilnice, Štítná) a na potocích (částečně Slavičinsko) mají ornici hlubší a pozemky úrodnější.

¹⁾ Napsal Tom. Kočík, nadučitel v Poteči.

Pěstují se plodiny: réz ozimá i jarní, žito (pšenice) ozimé i jarní, ječmen, oves, pohanka, též len a konopě; pak jetel, brambory (zemáky), zeli, řepa krmná; zeleniny v zahrádkách jen nepatrně, na polích vůbec se nepěstují. Obilniny nestačí ani domácí potřebě a zkrmí se většinou dobytku. Žně počínají koncem července.

Luk je hojně; louky vršni poskytují dobrého sena, louky při potocích bývají mokré a dávají seno chatrné. Na horách jest mnoho pastvin, které živi dobytek, ale mnoho strání je holých, které zalesněním značnějšího výtěžku by dávaly, neboť lesy zdejší jsou dobrým pramenem výživy mnohých lidí. Převládá dřevo měkké. Lesy selské jak jednotlivců, tak obcí jsou ve stavu neutěšeném; zejména hrabání steliva lesům škodí.

Meliorace půdy a odvodňování luk dosud (mimo velkostatek) v žádné obci provedeno nebylo, ač Val. Klobouky o provedení projektu odvodňovacího se pokusily.

Půda obdělává se dosud starobylym způsobem, ač nelze upříti, že v mnohých obcích na Slavičínku pokrok značný se jeví v hospodaření, kdež užívají již zlepšených pluhů a podryváků. Secích a žacích strojů mimo velkostatek se neužívá, ale hnojiv umělých hospodáři si již všímají.

Scelování pozemků u nás nemá významu velkého, protože po většině pozemky jednotlivých gruntů leží pohromadě, když ne v celku, tedy jen v několika tratích.

Ovocnictví věnuje lid méně pozornosti než by zasluhovalo; zejména pěstování jabloní by vynášelo, kdyby naše zvláštnost, jadrničky, jimž se u nás „vinné“ říká, uvedena byla do obchodu ve velkém množství. Zdejší vinná zimní jablka jsou velká a vydrží při řádném ošetřování do konce května. Též třešně a ořechy se po skrovnu pěstují. Hruškám nedaří se tak dobře jak jabloním, ale za to švestky, obecně „trnky“ či „bystříčky“ zvané, dávají všestranný užitek. Prodávají se buď čerstvé nebo se suší, páli se slivovice a vaří se na povidla. Sušení děje se dosud nedokonale, ale časem i to selepší, ježto přičiněním hospodářského spolku postavil český odbor zemědělské rady na vzor sušírnu bosensko-francouzskou v Poteči. Chov koní jest málo význačný, značnějším jest chov dobytka hovězího, ač dobytek tento není rázovitý, ježto lid dosud nepochopil výhody z takového chovu. Dosud dováží se z Uher dobytek méně cenný, čímž

vzniká pak chov neúhledný. Hospodářský spolek se zemědělskou radou stará se o zavádění dobytka rázu kravařského a bernsko-hanáckého udílením subvencí. Chov ovcí poklesl; jen v některých obcích mají 100—200 kusů ovcí „valašek“. V chudých obcích rozmohl se chov koz. Vepřový dobytek domácího rázu moravského bývá ušlechťován plemenem velkoyorkshirským (Slavičínsko). Drůbežnictví věnuje se dosud malá pozornost, aby obchodně lépe využítkováno bylo.

Včelařství vede se namnoze dosud starým způsobem (klátaření); racionelní chov včel v úlech s dílem pohyblivým mezi lidem nevíkl.

Zdárnému chovu dobytka překází dosud neuvědomělost lidu, též mnohé nemoce, které dobytek ničí, jako sněť slezinná, nákaza plicní, kulhavka, slintavka a červenka; proti poslední zavádí se ochranné očkování, ale lid mu nevěřuje.

Hospodářský průmysl v okrese celkem jest nepatrný a v rukou kapitalistův; mimo pálenice na slivovici a borovičku není žádného podniku rolnického.

V okrese působí od r. 1897 okresní hospodářský spolek se sídlem ve Val. Kloboucích a přičiňuje se, pokud síly stačí, o odborné vzdělání rolnictva pořádáním besídek, ovocných výstav a kursů, hledí lid přivést k začátkům rozumného hospodaření dle poměrů v okrese možných, věnuje největší pozornost ovocnictví a chovu dobytka hovězího. Spolek má svou knihovnu, již se hojně užívá. V Brumově je též škola košíkářská. Hospodářské školy v okrese není.

Výtěžek polního hospodářství nestačí však v neúrodné části okresu na potřeby lidu, a proto hledají si z jara a ve žních („do řep“ a do „výžinku“) práci v sousedních Uhrách, aby výdělkem v zimě se živiti mohli.

Řemesla.

Cechy bývaly v Kloboucích, ve Vlachovicích a v Brumově. Z počtu cechů, jak u těchto osad jest udán, zřejmo, která řemesla nejlépe kvetla. Připomenouti sluší, že valašský sedlák řemeslníka dosud ještě mnoho nepotřebuje. Ze dřeva urobí si všecko sám, od kolébky až po umrlčí truhlu: stůl, ložnici, lavu, truhlu, legát i žebřinu na vůz. Konopné plátno si utká sám —

někde bývali tkalci, jako na Senici a na Frantových Lhotách — prádla naší ženy. Sukno se koupí hotové a ušije ovšem oblek (kroj) dědinský valašský krejčí — samouk. Hrnčířství, které na nedalekém uherském Slovensku dodělalo se velikých úspěchů národními ornamenty svých nádob, nekvetlo na Klobucku nikdy, protože není hlíny hrnčířské. Také tkalcovství neprovozovalo se zde řemeslně, nýbrž vždy pro vlastní potřebu a po domácku. Četní jsou dosud ještě koželuzi, ale za to skoro na vymření kožešníci; řemeslo kožešnické zaniká zároveň s úpadkem kožichů v národním kroji. Mlynářství nikdy nedalo považovati se ani za průmysl ani za řemeslo. V nejstarších dobách semlel sedlák své „zboží“ na žrnech, bez kterých se žádný grunt neobešel, a v době novější vzniklé mlýnce jsou pouhé horské krpálky, neboť nemají ani stálé vody, ani stálého mletí a většina z nich jest zařízena pouze na šrotování. Starších mlýnů jest málo, jako v Kloboucích, v Bilnici, v Nedašově, v Lidči, na Frantových Lhotách. Původně bývaly všechny mlýny panské. Také všechny hostince na okrese, s nimiž spojeno jest reální právo výčepní, bývaly majetkem vrchností.

V Kloboucích kvetlo a dosud kvete soukenictví, které teprve v novější době dalo vznik známému klobuckému papučářství. Již r. 1584 uvádí se panská valcha pod městem. Soukenictví učinilo znamenitý pokrok a dospělo velikého rozkvětu teprve počátkem XIX. století. Dobrým odběratelem a znamenitým podpůrcem klobuckých soukeníkův byl erár, který objednával v Kloboucích komisioní sukna. Za necelého půl roku (od srpna 1813 do konce ledna 1814) na př. přišlo do Klobouk 279.000 zl. šajnových za sukna komisioní. Zaměstnávalo se soukenictvím mnoho rodin a vydělalo se mnoho peněz. Byl znamenitý odbyt suken po celé desetiletí, také na velikých trzích v Uh. Brodě, Hradišti, Kroměříži, v Holešově, v Brně a v Uhřích v Povážském Novém Městě, Trenčíně, Ilavě, Pešti, ano i ve Vácově, Prešově a dokonce i v Segedíně.

V poslední době soukenictví zase kleslo, ale tu přišla mu na pomoc výroba huní na slovenský (uherský) a valašský kraj a na papuče.

V přítomné době jsou nejvýnosnější živnosti hostinská, koželuzská, reznická a sedlářská.

Trhy konají se v Kloboucích, ve Vlachovicích, ve Slavičíně a v Brumově. Na klobucké trhy přivázejí uherští židovští obchodníci velké zásoby ovčí vlny, kterou draho prodávají zdejším soukeníkům.

Průmysl.

O průmyslu se hrubě mluví nedá.

R. 1576 dostali Klobučtí od Zdeňka Kavky z Říčan a na Brumově právo svobodných várek, proto hned zbudovali pivovar na náměstí. K r. 1660 připomínají se pivovar a chmelnice v Raketnici, podobně r. 1695. Stávaly také pivovary v Hrádku (vznikl r. 1821 a zanikl r. 1874) a v Příkazích (zanikl v letech osmdesátých). Nyní jsou pivovary jen v Kloboucích, Brumově a ve Slavičíně.

Palírny líhové připomínají se r. 1660 v Raketnici, r. 1681 v Hrádku. Nyní jsou v Bilnici, ve Štítné, v Hrádku; zanikla ve dvoře Kochavei u Štítné. V Hrádku je také svobodné skladiště líhové. Pálenic borovičky a slivovice je v okrese hojně; drží se jako hospodářský průmysl domácí.

V Brumově je píla parní, vodních pil je v okrese při mlýnech několik. O mlýnech byla řeč výše. Píla brumovská dodává mnoho dřeva továrnám Thonetovým.

V Kloboukách je parní valcha soukenická, majetek to „Družstva soukeníkův a papučářův“. Vodní valcha je také při mlýně v Lidečku.

V Bohuslavicích činily se v letech 1898—1903 pokusy těžiti petrolej. Ačkoliv objevily se neklamné známky, že petrolej tu je, přece upustilo se od dalších pokusů, když se zjistilo, že petroleje množství jest jen nepatrné.

Cihelen panských i obecních je v okrese několik.

Čilá a podnikavá firma bratří Kohnů na Vsetíně zřídila před několika lety odbočku v Lidečku, kde se nyní pletou skoro výhradně rákosová sedadla do ohýbaných židlí. Podobné pletárny měla firma také v Kloboucích a v Lidči, ale zanikly záhy.

V Brumově, v Kloboukách a ve Slavičíně pěstuje se zvláště výnosné koželužství, které však v poslední době upadá. Klobucké soukenictví dalo vznik dvěma barevnám huní.

Spojovací prostředky.

Dráha. Okresem vede dráha vlárská, mající jednokolejnou trať, dopravující osoby i zboží. V okrese má stanice: Hrádek-Slavičín, Bohuslavice, Bilnici-Brumov, průsmyk Vlárský. Dříve vedla jen z Brna do Uh. Brodu. Trať z Bojkovic na Vlár byla odevzdána dopravě teprve r. 1888. Se stavbou její počalo se r. 1887 na několika místech zároveň. Již tenkrát byly naděje na stavbu dráhy z Bohuslavic nebo z Bilnice na Klobouky do Vsetína, ale nesplnily se do dneška. Transversálka odevzdána veřejné dopravě dne 20. října r. 1888, ale stavba se neosvědčila: hráze se řitily, mosty nevyhovovaly a tak hned v začátcích bylo potřebí mnoha důkladných oprav. Vyjednává se nyní o novou dráhu, která by šla Kloboukami a spojovala nádraží bilnické se vsatským.

O silnice pečuje okresní silniční výbor klobucký. V posledních letech postavilo se mnoho nových silnic z prostředků zemských (stavby z nouze). Nyní jdou všemi obcemi silnice. Velikou péčí o dobré silnice měl zemřelý okresní hejtman uherskobrodský Masłowski.

Z Klobouk vede silnice na Vsetín, Potečí, Příkazy, Horním Lidčem, Lidečkem a k Lužné. Z té odbočuje v Příkazích silnice do Študlova, v Lidči silnice do Střelné a do Uher, z kteréž odbočky vychází nová větev na Frantovy Lhoty a do Senice. Nová silnice jde z Klobouk do Lačnova, Smoliny a Čichova. Z Klobouk jde také silnice do Mirošova, na Vlachovskou Lhotku, do Drnovic a Vysokého pole. Jiná vede z Klobouk do Lipiny, Křekova, Vlachovic a Haluzic. Také jde stará silnice z Klobouk do Brumova, do Bilnice a na Vlár. Z té odbočuje v Brumově silnice do Návojný, Nedašova a do Nedašovské Lhoty, v Bilnici do Štítné, Jestřabí, Hrádku a Slavičina. Silnicemi spojeny jsou Vlachovice, Vrbětice, Divnice, Hrádek a Slavičín; Slavičín, Lipová a Haluzice; Slavičín a Nevšová, Slavičín a Rudimov. Z Nedašovy Lhoty vede nová silnice na zemské hranice (ke dvoru Nebrové). Každoročně skoro přistavují se nové silnice jakožto stavby z nouze.

Pošty jsou: v Kloboucích, Vlachovicích, Slavičíně, Hrádku, Štítné, Brumově a v Lidči. V některých osadách jsou poštovny.

Telegrafní stanice jsou: v Kloboucích, ve Vlachovicích, v Brumově a na nádražích.

Spolky.

Humanni: odbor „jednoty lidumilů“ ve Val. Kloboucích.

Čtenářské: beseda „Dobrovský“ ve Valašských Kloboucích, „Susil“ v Brumově, „Svatopluk Čech“ ve Sv. Sidonii, „Palacký“ ve Slavičíně, čtenářsko-pěvecký spolek „Beseda“ ve Vlachovicích, katol.-polit. čtenářská živnostenská beseda „Cyrill a Methoděj“ ve Val. Kloboucích, německý „Leseverein“ (Kasino) ve Valašských Kloboucích.

Odborné spolky: učitelský spolek „Komenský“ ve Val. Kloboucích, hospodářský spolek ve Val. Kloboucích, živnostenský spolek živností svobodných a koncesovaných ve Val. Kloboucích, živnostensko-řemeslnický spolek (pro živnostníky řemeslné) tamže, spolek miškářů (zvěrokleštíčů) ve Slavičíně, živnostenský spolek ve Slavičíně, spolek mlynářský v Senici.

Podpůrné: Školní podpůrný spolek „Palacký“ ve Val. Kloboucích (německý „Schulkreuzerverein“ zanikl s německými školami), nemocenská pokladna ve Slavičíně, nemocenská pokladna ve Val. Kloboucích, jednota pro vystavění chrámu Páně ve Val. Kloboucích.

Hasičské: ve Val. Kloboucích, v Nedašově, v Bilnici, v Drnovicích, ve Vlachovicích, v Brumově, ve Štítné, ve Slavičíně a v Lipové.

Sokolská jednota ve Val. Kloboucích (s dámským odborem).

Veteránské: ve Val. Kloboucích (německý) a v Brumově (český).

Průmyslový: družstvo soukeníkův a papučářů ve Val. Kloboucích, vydržuje valchu na válení houní a přádelnu na předení vlny.

Potravní: „Svornost“ ve Slavičíně; pro špatné vedení rozpadla se „Obrana“ ve Vlachovicích.

Peněžní: občanská záložna ve Val. Kloboucích, občanské záložny v Brumově a ve Štítné, rolnická záložna ve Slavičíně, spořitelni a záloženský spolek (raiffeisenka) ve Vlachovicích, spořitelni spolek v Nedašově, kontribučenské fondy v Kloboucích (2 Brumov-Sína a Brumov-Chorynský), v Hrádku, v Roketnici, v Lipové, ve Slavičíně; r. 1905 založena raiffeisenka v Lipové.

Pohřební spolek sv. Vojtěcha ve Slavičíně.

6. Zdravotnictví.

Zdravotní obvody a zdravotní služba

V okrese jsou čtyři zdravotní obvody: klobucký, lidčanský, brumovský a slavičinský. Lidčanský jest již dlouhou dobu neobsazen a zdravotní službu v něm vykonává obvodní lékař klobucký.

K obvodu klobuckému sluší osady: Cichov, Drnovice, Křekov, Lačnov, Lhota Vlachova, Lipina, Mirošov, Poteč, Příkazy, Smolina, Vlachovice, Vysoképole.

K obvodu lidčanskému: Lhota Frant., Lidečko, Horní Lidč, Pulčiny, Senice, Střelná, Študlov.

Lužná z okresu Vsatského.

K obvodu brumovskému: Brumov, Bilnice, Jestřábí, Lhota Nedašova, Návojná, Nedašov, Popov, Štitná, velkostatek brumovský, návojský, společnost státních drah a kontribučenské fondy brumovské, sídlící v Kloboucích.

K obvodu slavičinskému: Bohuslavice, Divnice, Haluzice, Hrádek, Lipová, Nevšová, Slavičín, Vrbětice, Mladotice;

z okresu Bojkovského: Petrůvka, Raketnice, Rudimov, Šanov; kontribučenské fondy: hrádecký, luhačovský, raketnický, slavičinský, mladotický, slavičinsko-lipovský, světlovský, vasilsko-nevšovský.

Kromě toho je v Kloboucích městský lékař, neboť Klobouky tvoří samostatný zdravotní obvod.

Lékárna jest ve Val. Kloboucích a kromě toho mají obvodní lékařové brumovský a slavičinský právo držeti si domácí lékárnu.

Porodní báby jsou v každé skoro obci. Chudší obce dostávají na pomocnice při porodech subvence ze zemských peněz.

Zvěrolékař, který sídlí ve Val. Kloboucích, má také povinnost přehlížeti na stanicích bilnické, bohuslavské a slavičinské dobytek z Uher na Moravu přivezený, zač je zvláště placen (na účet politické správy).

7. Statistický přehled.

Okres Klobucký náleží k doplňovacímu okresu 3. rakouského pěšího pluku arciknížete Karla, jehož cadre je v Kroměříži. Na říšský sněm volí za města jediné Klobouky a sice ve skupině s městy Vsetinem, Val. Meziříčím, Holešovem, Přerovem, Hulínem, Kojetínem, Tovačovem, Kelčí a Bystřicí pod Hostýnem. Nyní zastupuje město na říšské radě dr. Jan Žáček. Za venkov volí se s okresy Vyzovským, Brodským, Misteckým, Rožnovským, Vsatckým, Frenštátským a Mor. Ostravským; okres zastupuje nyní dr. Mořic Hruban z Olomouce. Za pátou či všeobecnou hlasovací kurii volíme se skupinou Valašsko-Meziříčskou; zastupuje okres nyní Rostislav Reichstädter z Prostějova.

Do sněmu zemského vysílají Klobouky poslance za města s Vyzovicemi a Brodem Uherským (rada z. s. František Hruban z Uh. Brodu) a za venkov s těmiže okresy (dr. Mořic Hruban z Olomouce).

R. 1880 bylo v celém okrese 4503, r. 1890 již 4608, r. 1900 4631 obytných domův, přibylo tedy za posledních deset let jen 23 domů čili 4·9‰. Obyvatelstva bylo r. 1880 25.966 duší, r. 1890 26.427 a r. 1900 27.705 duší. Za posledních deset let přibylo 1278 obyvatel čili 4·8‰.

Domů nejvíce měly Klobouky: r. 1880 578, r. 1890 576 a r. 1900 jen 496 (požár r. 1896). Nejméně domů měly r. 1900 Mirošov a Haluzice (po 31).

Obyvatelstva nejvíce měly Klobouky: r. 1900 2945 duší; nejméně měly Haluzice 158 duší.

Rozlohou jsou největší (nad $\frac{1}{4}$ čtverečné mile či nad 14 km²) osady: Klobouky 14·08 km², Lačnov 15·30 km², Lhoty Frantovy 15·76 km², Senice 16 km², Vlachovice 16·24 km², Lidečko 17·36 km², Brumov 21·62 km², Bilnice 27·92 km² a Štítná 29·61 km². Nejmenší rozlohu mají: Lhotka Vlachovská 3·48 km², Lipina 3·47 km² a Příkazy 2·32 km².

Náboženstvím bylo r. 1890 katolíkův 25.983, protestantův 135, Židů bylo r. 1890 309 a r. 1900 již jen 255. Ubylo tedy židů v letech 1890—1900 54 duší. Zjev, že židů rok od roku ubývá, je velmi charakteristický. R. 1900 tvořili jen 0·92‰ všeho okresního obyvatelstva, ubylo jich za posledních 10 let 0·25‰. Zjev ten je tím zajímavější, že jest tu blízkost Uher, a že ode dávna táhli k nám židé

uherští, neboť na neuvědomělém Valašsku rychle bohatli. Ubývání židů vysvětlujeme si zvýšenou přitažlivostí židovských středisk, jako Budapeště a Ostravy (snad i Vídně), úsilovnější křesťanskou soutěží obchodní a vzrůstající se uvědomělostí našeho lidu.

Co do národnosti bylo r. 1890 Čechů 26.165, Němců 262, r. 1900 Čechů 27.554, Němců 151. Němců tedy stále ubývá. R. 1900 bylo jich jen 0·56% všeho obyvatelstva. Čechův bylo r. 1900 99·39%.

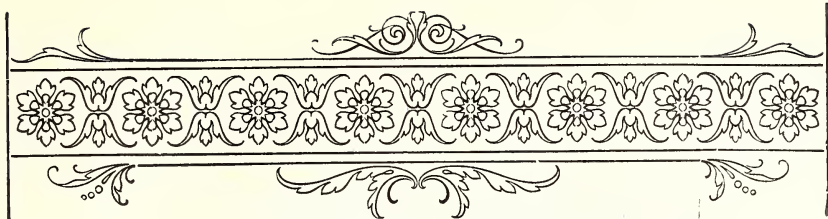
Za posledních deset let (1890—1900) přibýlo nejvíce obyvatelstva v Bilnici 22·7%, v Nevšové 17·45%, v Lačnově 10·5%, Nejvíce obyvatelstva ubylo v Návojně 5·8% a v Kloboucích 3·3%.

Protestantů jest nejvíce v Divnicích 6·35%, v Hrádku 6·01% a v Drnovicích 5·07%; židů jest nejvíce ve Slavičíně 3·1%, ve Štítné 2·2% a ve Vlachovicích 2·1% všeho obyvatelstva.

Němci netvoří nikde menšin. Nejvíce jest jich v Kloboucích, totiž 5·1%.

O zámožnosti a zadlužení mohou svědčiti některá čísla, vybraná z výročních zpráv v okrese působících záložen. Dne 31. prosince r. 1903 vykazovaly roční peněžní obrat: městská spořitelna ve Val. Kloboucích 3,468.132 K 23 h, občanská záložna v Kloboucích 1,162.061 K 03 h, občanská záložna ve Štítné 374.418 K 49 h a mladý spořitelní a záloženský spolek v Nedašově 52.853 K 42 h. Čistého zisku měly: městská spořitelna 10.698 K 44 h, občanská záložna klobucká 431 K 50 h, občanská záložna ve Štítné 1521 K 09 h a raiffeisenka v Nedašově 366 K 18 h.

II. Jednotlivé obce.

Val. Klobouky.

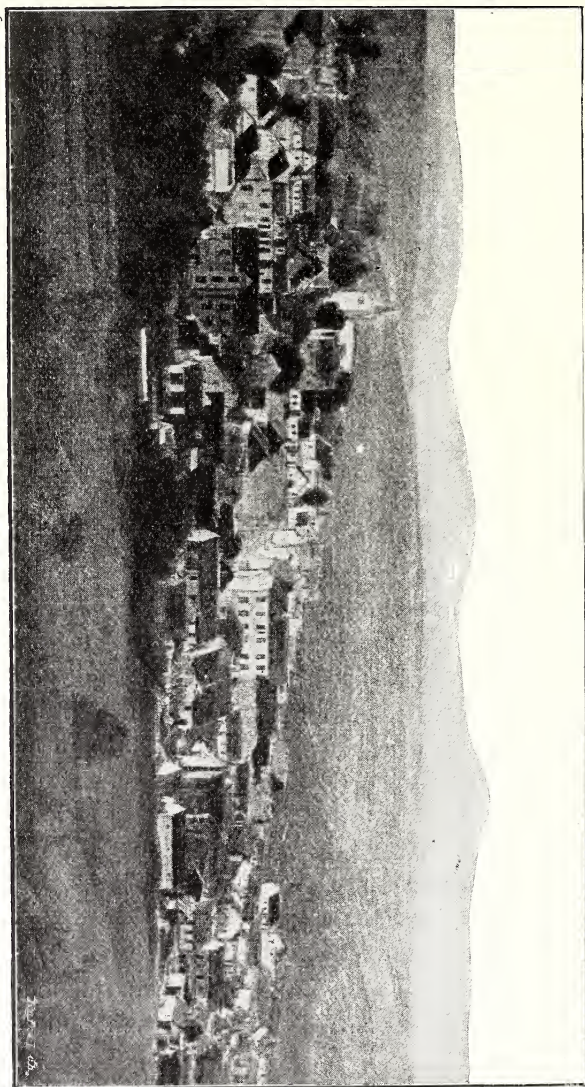
Jméno, poloha a původ města.

Val. Klobouky neb Klobúky, německy Klobouk¹⁾ zvané, v minulém století jmenovány byly nejčastěji Klobouky v Hradišském kraji na rozdíl od Klobouk Brněnských. Teprve v letech sedmdesátých právě uplynulého století přičiněním zasloužilého lékárníka zdejšího, pana Fr. Jos. Ždichynce, nazvány byly za souhlasu mor. místodržitelství Valašskými Klobouky. Lid okolní i Klobočané sami říkají městu zkrátka Klobúky, užívajíce lokálu „v Klobúkoch“, z čehož utvořil se ne správný, nyní zhusta i ve spisovné mluvě užívaný lokál „v Kloboukách“, mluvnicky zajisté má se mluvíti a psáti „v Kloboucích“ nebo zdejším valašským nářečím „v Klobúčích“. „Ottův Slovník Naučný“ píše Val. Klobúky.

Město leží na pravém břehu potoka Klobočky, který u Brumova dostává jméno Brumovka, pod kterým jménem spojuje se s Vlárrou. R. 1584 slul Hájenským potokem. Pramení nad Študlovem,

¹⁾ Osadní jméno Klobouky jest pomnožné a mylný jest náhled, jakoby „Staré Klobouky“ byly se původně nazývaly „Starým“ a „Nové Klobouky“ „Novým Kloboukem“ a teprve dohromady poznamenány množným číslem „Klobouky“. Srovnejme: Klobouky u Brna, Kloboučky (dříve Klobouky zvané) u Bučovic, Klobouky v Čechách. Podobná jména jsou: Bubny, Kbely, Klíny, Krpy (Krpce) atd.

protéká Příkazy a Poteč, v Poteči a Klobúčích žene již mlýny. Přes léto bývá zhusta suchý. Leží pak město na $49^{\circ} 8' 4''$ sev. šíř. a na $35^{\circ} 41'$ vých. dél., 405 m nad hladinou mořskou. Jako

Obr. 7. Val. Klobouky. (Celkový pohled.)

celé okolí, tak i město samo jest nerovné, ležíc částečně v kotlině jmenovaného potoka, částečně na výšině. Kopcovité, lesnaté okolí jest velmi malebné.

Původem svým náleží Klobouky mezi nejstarší osady moravské, neboť připomínají se již v dějinách tatarského vpádu na Moravu r. 1241. Kdy a kým byly založeny, jest ovšem pro nedostatek pramenů nemožno udati. Lid vypravuje si o založení města pověst, která sice nemá pro dějiny jeho významu, již však přece pro úplnost uvádíme. Na místech nynějšího náměstí bývala prý druhdy louka, na níž u studánky (na místě nynější kašny) páni z brumovského hradu, daleko staršího než Klobúky, a jejich honební hosté se scházivali. Aby jednotlivci shromážděště po honě snáze našli, zastrčena tam pokaždé hůl s kloboukem. Scházivali se u „Klobouku“ a proto pojmenovali později osadu blíže louky založenou Kloboukem.

R. 1346 byly již dvoje Klobouky, a to nynější Staré město v kotlině potoka a na výšince nad ním osada zvaná „Nové Klobouky“. Obě osady splynuly z rozkazu krále Zikmunda r. 1423 v jediné město.

Již nejstarší obyvatelé vykládali si místní jméno od obecného podstatného klobouk, jak vykazuje městský znak a nejstarší obecní pečeti, na nichž je klobouk.

Popis města.

Ve středu města je dosti prostranné obdélníkové náměstí, ovšem poněkud nerovné, hrbolaté. Na náměstí stojí singulární pivovar, radnice a budova soudní, v níž jest umístěn také berní úřad. Domy na náměstí jsou po velikém požáru z r. 1896 na dvou stranách nové, z tvrdého materiálu, jednopatrové, na dvou stranách staré, přízemní, mezi nimiž také dosud domy dřevěné, ježto dřevo bylo druhdy jediným stavivem nejen v okolních dědinách, nýbrž i v Kloboucích. Na severní straně města stojí kostel a dvě budovy školní, obecná a měšťanská škola. Kostel jest mezi věkovitými lipami, které v čas květu rozšiřují po okolí rozkošnou vůni. Od kostela vede s kopce ulice na Staré město, původní to Klobouky, druhdy celé dřevěné, ale po požáru z r. 1896 úplně nové. V moderním slohu vystavěná vila vídeňského sládka Bratmanna, Klobuckého rodáka, jenž z malých počátků vyšinul se na předního vídeňského průmyslníka, zdobí „Zákostelí“. Při vile jest rozkošná zahrada.

Ve vnitřním městě bylo původně jen 36 domů, které měly podíl na městském pivovaru. Časem se domy na náměstí rozděl-

lily, až vzniklo 72 singulárních měšťanů. Město nebylo nikdy obehnáno hradbami, kterým ani poloha sama nesvědčila.

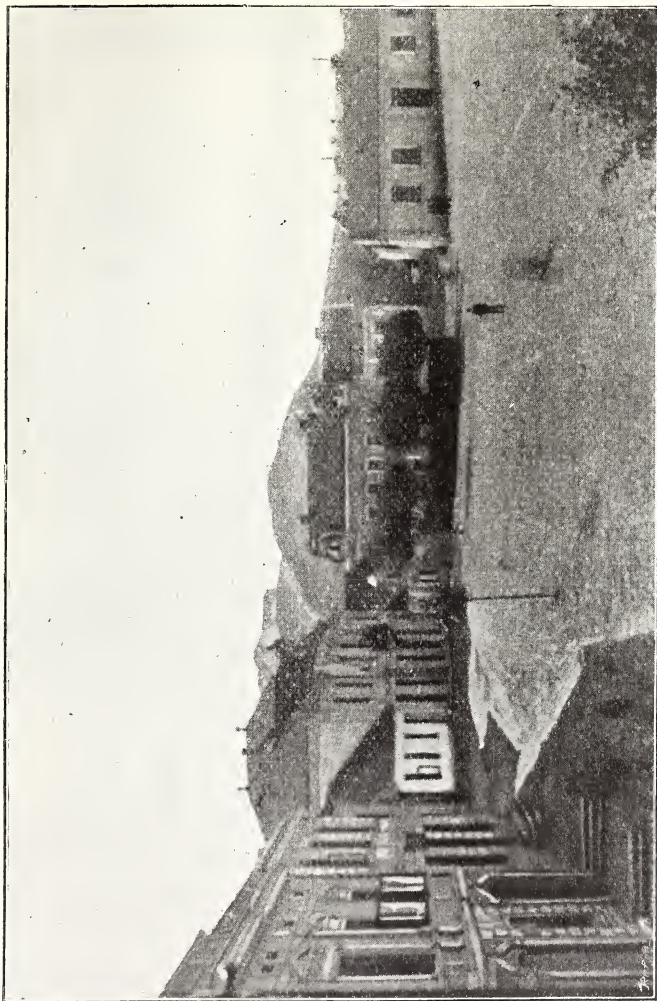
Obr. 8. Náměstí ve Val. Kloboučech. (Část severovýchodní.)

Od vnitřního města vedou čtyři ulice, z nichž nejdelší je Brumovská. Ostatní slovou Potečská (k Poteči), Sychrov a Zbořisko. Na Zbořisku stával dle dosud v lidu dochované pověsti bratrský sbor, z něhož uchovala se do dneška jen studně.

Ostatní části města slovou: Zástodolí, Hodňov, Újezd, Žaboskreky a Madačov.

Z veřejných budov uvéstí sluší: kostel se šindelovou střechou, chatrný a neprostranný, rovněž nepěkné a účelům školským ne-

Obr. 9. Část náměstí ve Val. Kloboučích. (Část jihovýchodní.)

vyhovující školy obecnou a měšťanskou; faru s hospodářskými staveními a kaplankou, starobylou to budovu také ne příliš pohodlnou, radnici s dřevěnými štíty, šindelovou střechou a vízkou, která druhdy bývala vyšší, ale pro nebezpečí sesutí byla snesena,

dále notářství (obecní dům), budovu soudní z r. 1853 a dům občanské záložny.

Na náměstí stojí socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1733 a krásná socha Panny Marie z r. 1761.

Obr. 10. Cyrillo-Methodějská kaple ve Val. Kloboučích.

Na brumovské silnici je kaplička sv. Anny, na potečské překrásná kaple sv. Crhy a Strachoty, založena a vystavěna

bývalým zdejším obětivým kaplanem P. Bartošem, u níž koná se každoročně cyrilo-methodějská pouť. Kaple na brumovské silnici byla přestavěna roku 1843. Když totiž zbudována byla silnice z Klobouk do Brumova, zůstala kaple stranou cesty, proto byla přenesena. Obec klobucká jest povinna kapli tuto vydržovati a opravovati.

Nad městem pnou se kopce Malých Karpat, z nichž nejvyšší jest Jelenovská, s níž jest překrásná vyhlídka k Buchlovu, Hostýnu a k Podhradí v Uhrích.

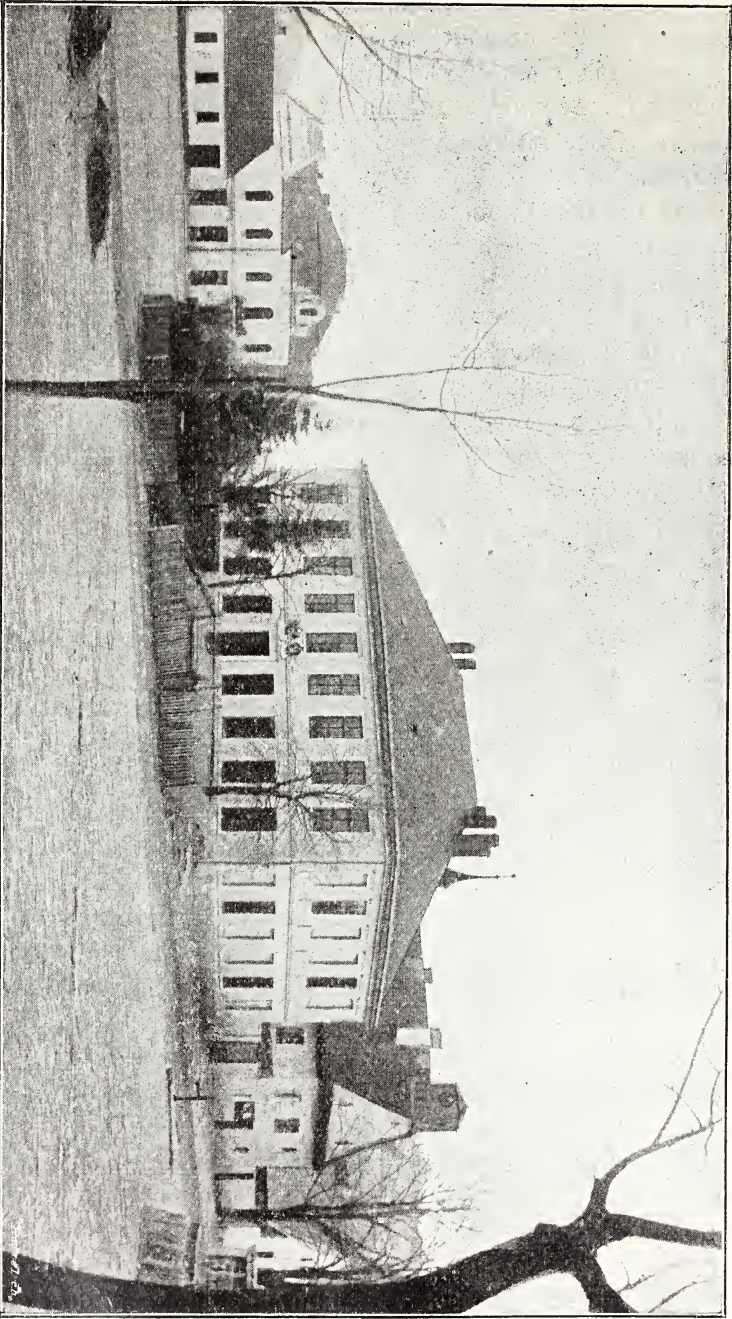
Při silnici brumovské stojí valcha, tovární to budova, zřízená místním zapsaným společenstvem s obmezeným ručením „Družstvem soukeníkův a papučářův“.

Již několik let jedná se o zřízení dráhy, která by spojovala Klobouky se Vsetínem, ale jednání nevede jaksi ke zdárným koncům. Proto jsou Klobouky jako odseknuty od ostatního světa a v životě obchodním a průmyslovém zanedbány.

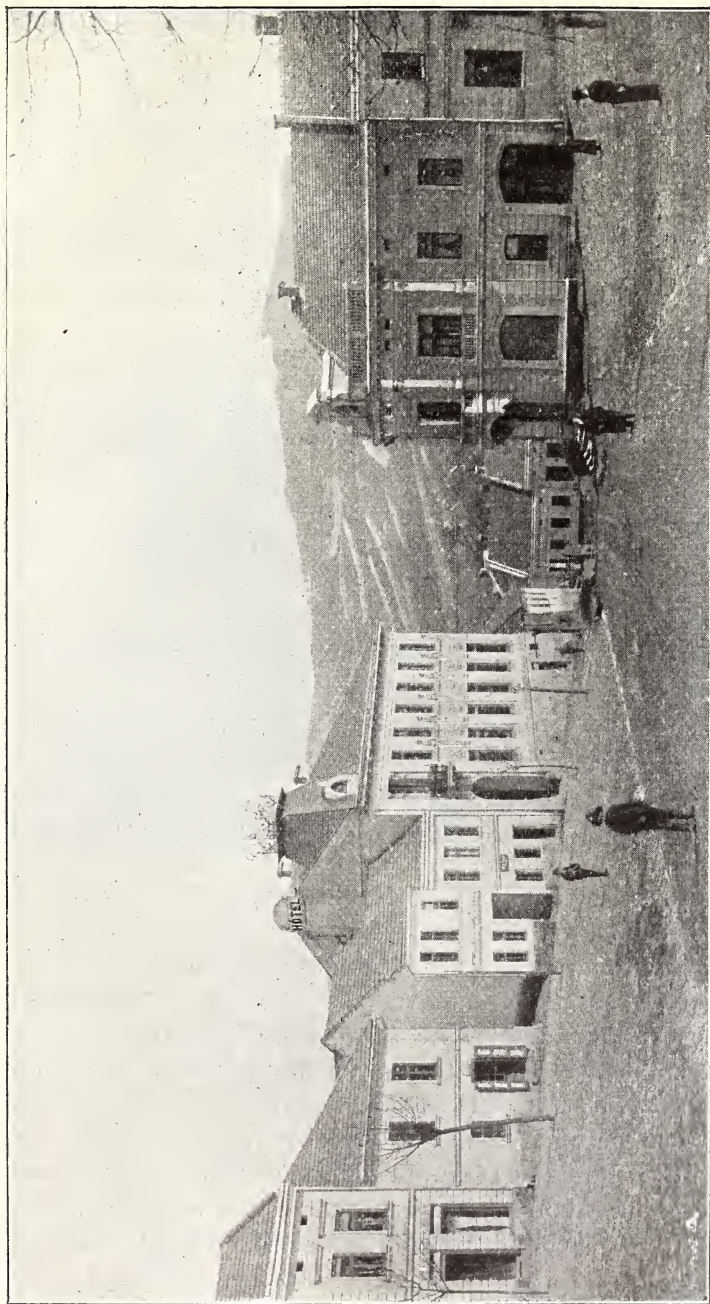
Rozloha obce měří 1407 ha 61 a, z čehož ploch stavebních 15 ha 61 a a plochy plodné 1359 ha 66 a.

R. 1670 po vpádu tatarském neměly Klobouky ani 1000 obyv. R. 1758 bylo 231 domů, kostel, škola a fara, celých gruntů 39, podsedků 45, chalupníků 53, podruhů 18, panská hospoda, kořalna, koželužna, kovárna, jatky masné, které odváděly každoročně do důchodů panských 40 liber čistého loje a do lesnické kanceláře jeřábka. K nálevu piva bylo 36 oprávněných domů měšťanských. R. 1777 bylo již 309 domů, ve kterých bydlelo 386 rodin. Obyvatelstva bylo 1941 duší. R. 1791 bylo ve 350 domech 2345 obyv., r. 1826 v 513 domech 3140 duší. Z těchto 513 domů bylo však ještě toho roku 263 bez komínů. R. 1834 bylo v 528 domech 2855 obyv., r. 1880 v 578 domech 2827 obyv., r. 1890 v 576 domech 3047 obyv. a r. 1900 ve 496 domech 2945 obyvatelů. Mezi lety 1890—1900 ubylo značně domů, čehož vinu nese veliký požár r. 1896 přes polovici domů městských stráivíší, z nichž mnohé po ohni již postaveny nebyly.

Při konskripci r. 1771 vykonalo se v Kloboucích první čítání domů. Načítalo se jen 276 domů. Konskripce počala z ulice Brumovské a skončila radnicí, které dáno bylo číslo popisné 276. R. 1826 bylo v Kloboucích již 513 domův, takže za 55 let přibýlo 237 domů. Tu sluší však pomýšletí na dělení dosavadních domův na dvě, nikoli na nové stavby, jakož také dokazují nová

Obr. 11. Část náměstí ve Val. Kloboučech. (Okresní soud.)

Obr. 12. Část náměstí ve Val. Kloboučech. (Východní úhel.)

popisná čísla rozházená mezi původními starými. Až do ohně r. 1896 byly některé takové na dvě dělené domy pod společnou střechou.

Obec má nyní vlastního jmění asi 648 jiter pozemků, z čehož je na 400 jiter lesa, 180 jiter pastvin a zbytek polí a luk. Kromě toho náležejí obci domy čís. 276 a) a 276 b), 107 a 259. Obci nyní náležející lesy Vyškov, Dubovec a Skály byly druhy panské. Teprve r. 1540 postoupil darem Adam z Lomnice tyto lesy měšťanům. Vypravuje se, že také nyní panský les Dešné druhy býval majetkem obecním, že však Kloboučané o les onen připraveni byli.

Úřady ve městě působící jsou: c. k. okresní soud, berní úřad, notářství, evidenční úřad pro katastr daně pozemkové, stanoviště četnické, neerární úřad poštovní a telegrafní. Úřady okresní byly zřízeny r. 1853, evidence katastrální r. 1898. Až do r. 1873 bylo v Kloboucích také oddělení finanční stráže, které toho roku pro nedostatek vhodných místností přesídlilo do Brumova. Hejtmanstvím patří Klobouky k Uh. Brodu, od něhož jsou 31 km vzdáleny.

Spolky: učitelský spolek „Jan Amos Komenský“ založený r. 1869, čtenářsko-pěvecký spolek „Beseda Dobrovský“ založený r. 1870, občanská záložna, zřízená r. 1871, nemocenská pokladna tovaryšská zřízená r. 1903, politicko-životnostenský spolek s katolickou tendencí politickou, „Beseda Cyrill a Methoděj“ založená r. 1902, „Sokol“ od r. 1900 se ženským odborem od r. 1904, spolek živností řemeslných a společnost živností svobodných a koncesovaných, školní podpůrný spolek „Palacký“, německý „Leseverein Kasino“ a r. 1887 založený sbor dobrov. hasičů. Beseda „Dobrovský“ má účelem šířit národní uvědomění, k čemuž pracuje hlavně obsáhlou knihovnou a lidovými přednáškami; při besedě jest také čilý odbor divadelních ochotníkův, který má vlastní knihovnu. Vedle těchto spolků působila v Kloboucích v letech 1876—1888 „Omladina“, spolek zábavný, o poučení svých členů pečující. Spolek soustřeďoval mládež, kterou národně uvědomoval. Pořádával také divadlo, měl svoji knihovnu a prapor, který je dosud v kostele. Veteráni jsou s „Lesevereinem“ posledními zbytky bývalého povrchního německého nátěru v Kloboucích.

Jména trati: Kamenný díl, Hluboké, Zálešky, mezi Vršky, za Humny, Horní a Dolní Výmoly, Blažejovce, Suchý vrch,

Rozsoší, nad Rybničky, Horní a Dolní Zelnice, Osyčné, Horní a Dolní Dúbravy, Javorůvky, nad Ulicí, Újezd, pod Hájem, nad Mlýnem, Jelenovská, Vyškov, ve Skáli, nad Skálím, Dešné, Láz, Bílý potok, nad Dešným, za Vrchy, pod Šibenicí, Dubovec. Oblésky.

S a m o t y : hájovna při silnici k Brumovu a paseky Vyškovské a v Kútech.

Rody přes sto let na gruntech: Bureš (č. 96), Vaňatka (č. 49), Boženek (č. 110), Gessner (č. 367, rodina přistěhovalá r. 1792), Šerý.

Ve znaku městském jest klobouk.

Obr. 13. Potečská ulice ve Val. Kloboucích.

Radnice stojící na náměstí svým omšelým zevnějškem není městu na okrasu. Do nedávna bývala na ní úhledná dřevěná vízka; místo ní zůstal pouhý pahýl, na němž jsou nyní bezcenné hodiny.

Obecniho archivu není, neboť staré památky byly nepřátelskými vpády a jimi způsobenými požáry zničeny nebo rozkramářeny. Teprve spisovatel této knihy zakládá pro město za účinné pomoci místních činitelův obecní archiv, do něhož podařilo se mu získati důležité některé listiny, hlavně starobylé výsady cechovní. Ještě mistopisec Švoj měl městské výsadní listiny v rukou, mezi nimi výsadní listy markrabat Karla a Jana¹⁾, ale dnes jich

¹⁾ Schwoy, Mähren, díl II., str. 495.

není. Zahnízdil se své doby zlozvyk, že obecní radní brali si obecní truhlici i s listinami do svých domů, nenechávajíc ji na radnici, kam jediné patřila, a tak při požáru Potečské ulice r. 1866 shořely všechny místní písemné památky, které zbyly ještě po vpádech tatarských a uherských odbojníkův.

Gruntů byly původně jen 2 pololány, 1 tříosminy lánu, pak čtvrtlány, osminy lánu a podsedky. Časem však byly rozděleny na drobnější díly, takže r. 1848 bylo v Kloboucích již 289 selských usedlostí. Z těch byly 2 pololány, 65 čtvrtlánů, 2 třišestnáctiny lánu, 1 šestina lánu, 17 osmin lánu, 1 dvanáctina lánu, 9 šestnáctin lánu, 2 dvaatřicetiny lánu, 66 podsedků, 106 půlpodsedků, 18 čtvrt-podsedků. Z původních nedělených gruntů zbylo r. 1848 jen 64 selských usedlostí; dnes ovšem není celého již ani jednoho. R. 1584 připomíná se rychta zákupní.

Živelní pohromy, které město stihly, jsou: r. 1662 krutá zima s mrazy a sněhy v květnu, r. 1675 krupobití, r. 1719 neúroda a drahota, dne 24. června r. 1774 hrozné krupobití, dne 24. srpna r. 1802 požár bleskem, r. 1812 krupobití v čas žní, dne 10. června r. 1827 nové krupobití, r. 1834 veliké sucho a neúroda, dne 9. července r. 1845 požár bleskem, r. 1866 vyhořela celá Potečská ulice a konečně veliký požár dne 29. července r. 1896, který ztrávil 246 domů, čímž vzniklo 900.000 zl. škody, která byla jen z nepatrné části kryta pojištěním. Krupobití r. 1890, požár v Potečské ulici r. 1887 a na Starém městě r. 1901, množství housenek r. 1890, povodeň 1. května r. 1898.

Nakažlivé nemoci: Cholera r. 1827, epidemická zimnice r. 1829; cholera r. 1831 zemřelo v Kloboucích jen 17 osob, ostatních 29 onemocnělých ozdravělo. Toho roku byly hranice zemské proti Uhrám obklíčeny vojenským kordonem, aby se cholera do Moravy nedostala. Jelikož Klobouky byly cholery tehda ochráněny, sloužil farář Eichler v třetí neděli po zjevení Páně r. 1832 na poděkovanou slavnou mši sv. Avšak v září r. 1832 onemocnělo v Kloboucích cholera na 300 osob, z nichž zemřelo 91. Cholera opakovala se r. 1836 a r. 1866. Horečka z hladu r. 1848.

Špitál stával v městě již ve století XVI. Vypravuje o něm Ugwitz, že pan Zdeněk Kavka Říčanský z Říčan listinou danou na den sv. Bartoloměje (24. srpna) r. 1579 daroval z panského mýta, kteréž byl v městě koupil, 12 zl. mor. ročně, jakož i 16 měchů pšeničné mouky z mlýna klobuckého, kterýž znova posta-

viti dal, na přilepšenou a ošacení městských špitálníků, poněvadž shledal, že chudí lidé, kteříž se ve špitále klobuckém chovají, ne přílišně potravou a šatstvem opatření bývají.

O původu špitálu vypravuje se, že Johanka Trčková z Lípy, choť páně Zdeňkova, kdysi spatřila ženskou bez pomoci na ulici ležící, která byla nakažlivou nemocí stížena a již proto nikdo do

Obr. 14. Zastodolí ve Val. Kloboučích.
(Ukázka, jak vypadaly Val. Klobouky před ohněm r. 1896.)

dómu přijati nechtěl. To prý bylo pohnutkou, že manžel její, opatřiv ženě přístřeší, na témž místě, kde nalezena byla, chudobinec pro chudé, staré osoby zbudovati dal, pojistiv trvání jeho jistým kapitálem. R. 1878 měl špitál či chudobinec 2541 zl. 32 kr.

jmění. Ústav dává sedmi chudým starým ženám byt, otop a částečnou výživu. Nyní přeměněn jest pouze v chudobinec. Jest na Sychrově. Kromě něho však obec r. 1899 vlastním nákladem zřídila nemocnici, při níž vydržuje dozorce; ordinaci vykonává lékař městský.

Z rodákův klobouckých znamenitějším jest jedině Ferdinand Štěpán, narozený v Kloboucích r. 1878. Absolvoval v Holešově měšťanskou školu a po té střední hospodářskou školu v Chrudimi, načež odebral se na pražskou konservatoř, kdež byl žákem mistra houslí prof. Ševčíka. Konservatoř opustil r. 1903 po šestiletém studiu a nastoupil dráhu koncertní, na níž dobývá si stále větších úspěchův.

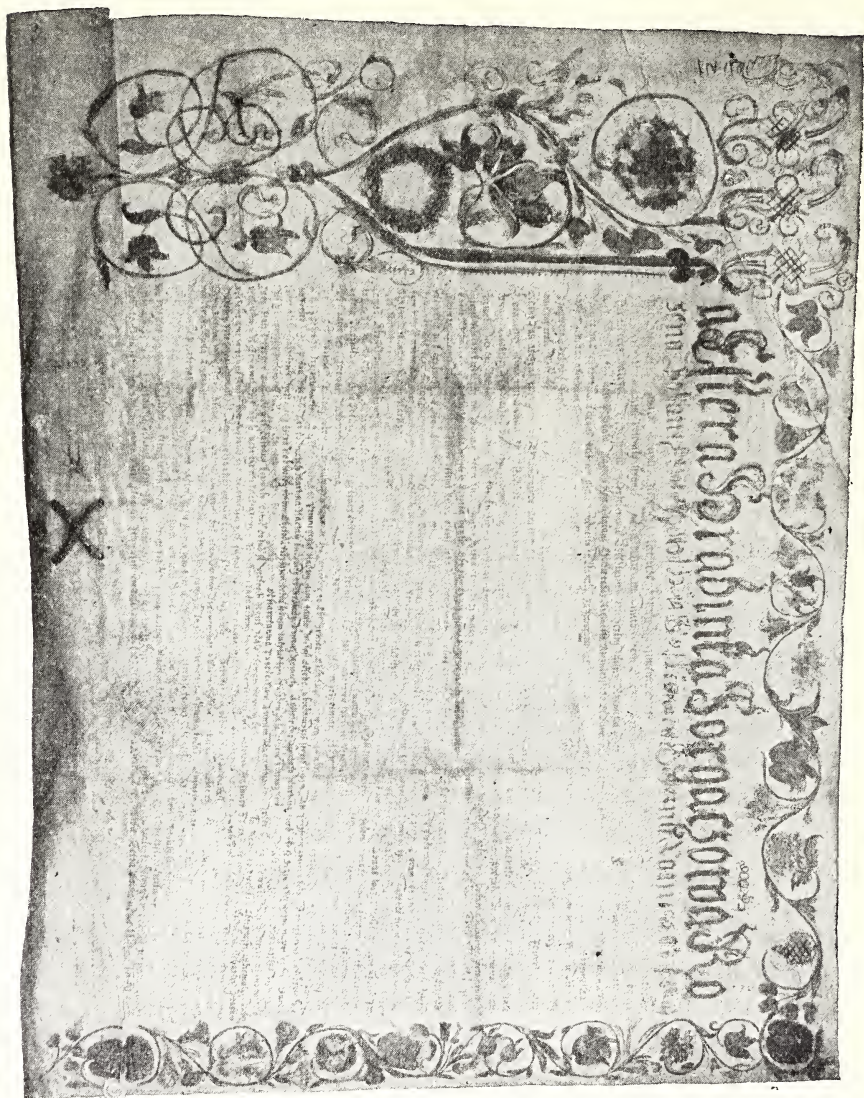
Ve Val. Kloboucích narodil se také r. 1848 maďarský theologický spisovatel P. Tobiáš Svačina. Studoval v Trenčíně a v Báňské Bystrici, stal se knězem báňsko-bystrického biskupství, a protože byl člověk nadaný, postupoval v hodnostech, až se stal ředitelem báňsko-bystrického semináře. Ovládal plynně několik řečí. Původně dopisoval do „Mor. Orlice“ o slovenských poměrech církevních, ale když na biskupský stolec bystřický dosedl Ipoly, který vzal si životním úkolem zničit všecko to, co slavný předchůdce jeho Štefan Moyses zbudoval, podlehl také Svačina terrorisujícímu vlivu maďarskému, počal psát do katolicko-politického denníku „Magiar Allamu (Maďarský Stát) a pronásledovati slovenské bohoslovce. Vydal prý také dvě bohovědecké knihy maďarské, po kterých však jsme se v maďarských knihovnách a na slovenských farách marně pídili. Tento zhavranělý Čech (ke konci života podpisoval se po maďarsku Svacsina) zemřel na cukrovku r. 1883 ve Štýrském Hradci.

Živnosti městské.

Z řemesel kvetlo již před XVI. stoletím v Kloboucích hlavně soukenictví, které v poslední době hyne, neboť ubíjí je výroba továrni se svým soustředěným velkokapitálem. V XVII. a XVIII. věku soukenictví se zmáhalo, až kolem r. 1800 dostoupilo vrcholu rozkvětu. Soukenictvím zaměstnávalo se mnoho rodin a vydělávalo se ročně mnoho peněz. R. 1800 bylo zapsáno mistrů ve městě pracujících 509, z okolních vesnic 9 a tovaryšů 72. Počet ten stále stoupal až do r. 1837. Všichni měli dobrý odbyt svých výrobků na velikých trzích v Uh. Brodě, v Uh. Hradišti, Kroměříži, Holešově, v Brně a v Uhrách: v Povážském Novém Městě, v Trenčíně, v Ilavě, v Pešti, ano až ve Vácově, Prešově a Sege-

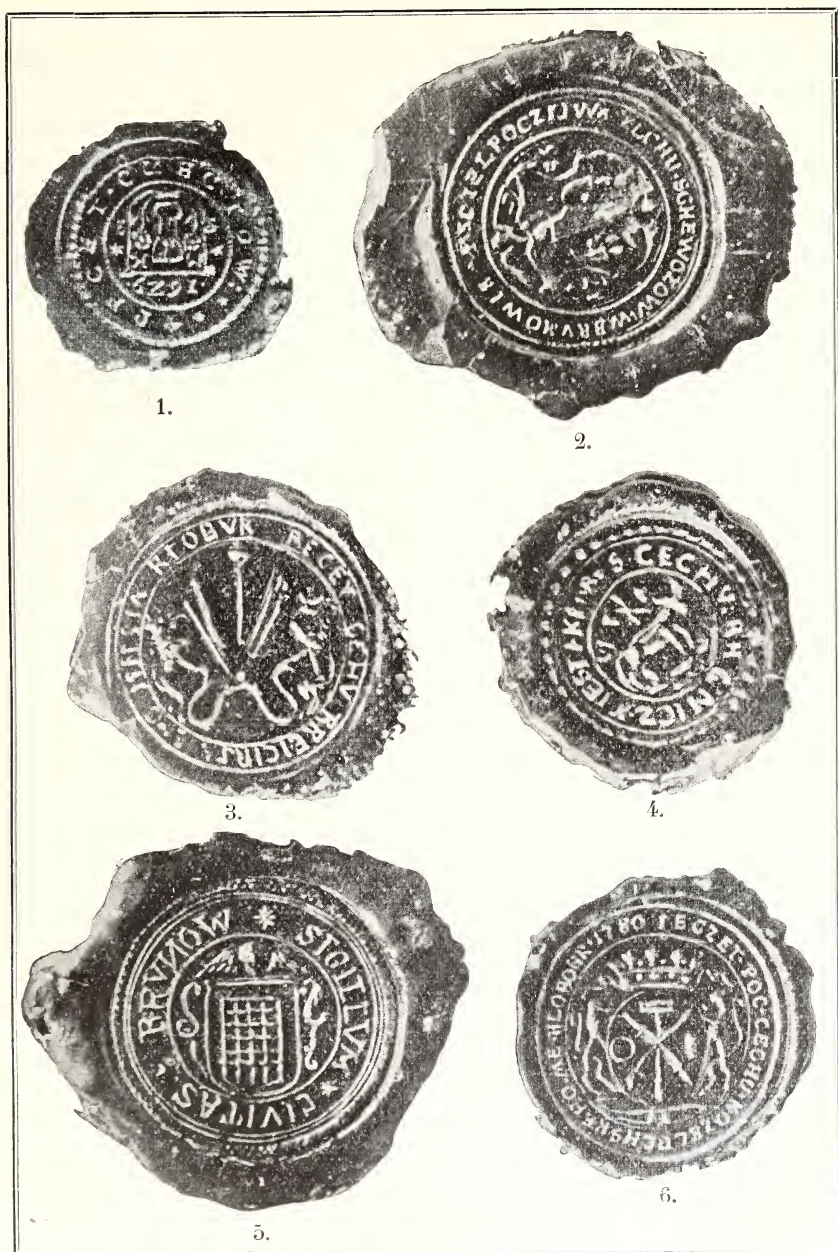
díně. Někteří vozili svá sukna do Slezska, do Opavy a Těšina. Tou dobou byly však soukenické dílny a soukenické cechy nemálo obtěžovány erárem; cechové byli povinni dodávati státu sukna a pokrývky pro vojsko za mnohem nižší ceny, než jaké byly běžné na trzích. Trh brněnský ztracen byl na dobro roku 1866. Na trh peštský jezdívali Klobučané až do r. 1864 velmi četně a často, ale odtud až do r. 1867 již jen někteří. R. 1848 dodávali velkosoukeníci Bratmann a Šimšálek sukna pro vojsko Košutovo; všichni klobučtí a někteří vyzovští soukeníci pracovali pro tyto dva, kteří z toho zbohatli. Od r. 1837 počala v Kloboucích také výroba houní na slovácké a valašské kroje, nohavice a papuče. Huňarství kvetlo v letech 1865—1885, kdy na trzích v Uh. Brodě, ve Zlíně, na Vsetíně, ve Val. Meziříčí, v Rožnově, ve Frenštátě, v Hranicích, Kelči a Bojkovicích byly houně klobucké oblíbeny. Ještě hledanější byly na trzích uherských v Trenčíně, Ilavě, Bánovcích, v Púchově a jinde, kde nebylo místní soutěže. Rozkvět huňarství měl v zápětí rozkvět papučářství, kterému Klobučané přiučili se od uherských Slovákův. Valaši podešev podšivali koží, kdežto Slováci nosí papuče s podešví huněnou, voskovanou nití prošivanou. V poslední době však velký kapitál i proti huňarství a papučářství obrátil svou zbraň a židovské továrny v Kroměříži, v Prostějově a jinde pod jménem valašských papučí prodávají obuv na pohled sice úhlednou, ale špatnou, nikoliv z vlněné houně, nýbrž z látek většinou bavlněných robenou. Tím upadlo klobucké papučářství a ubylo chleba našemu domácímu průmyslníku, jehož dnešní výdělkové poměry jsou bídné a jenž by byl rád, kdyby stačil aspoň tolik prodat, kolik sám udělá. Cechová pečeť soukenická pochází z r. 1629. Zachovaly se tyto cechovní listiny: artikule z r. 1552 (byly psány zlatem na pergameně, listina hrubě poškozena), z r. 1659 schválení pořádku cechovního hraběnkou Esterou Forgáčovou (listina vlhkem hrubě zkažena), řády tovaryšské z let 1748 a 1767 a 1824 a cechovní usnesení o zlepšení soukenického řemesla z r. 1842 (český spis). R. 1827 obdrželo deset soukenických mistrů klobuckých od císaře Františka I. povolení, aby si zřídili samostatný cech, od původního odlišný. Založení cechu oslaveno slavnou mší svatou, pořizena slavnostní hostina, která stála 300 zl. rýn. (= 128 zl. vid.) — ale s cechu na druhý den sešlo. R. 1832 počali soukeníci klobučtí užívatí poprvé strojů na přádklo.

Kromě cechu soukenického byly v Kloboukách ještě cechy: koželužský s pečeti z r. 1780, kožešnický s cechovními knihami z r. 1731, krejčířský, ševčovský, rajsech (spojené živnosti: sto-

Obr. 15. Výsadní list klobouckých řezníků, daný hraběnkou Esterou Forgáčovou r. 1659.

lářská, zednická, bednářská, kolářská a kovářská) a konečně cech řeznický, který má listiny z r. 1579 od pana Zdeňka Kavky Říčanského z Řičan a z r. 1659 od paní Estery hraběnky Forgáč-

Obr. 16. Pečetí cechů.

1. Pečetí cechu soukenického v Kloboucích.
2. Pečetí cechu obuvnického v Brumově.
3. Pečetí cechu krejčířského v Kloboucích.
4. Pečetí cechu řeznického v Kloboucích.
5. Pečetí městečka Brumova.
6. Pečetí cechu koželužského v Kloboucích.

čové a pečeť stříbrnou, starožitnou. Z toho také poznáváme, která řemesla v Kloboucích nejvíce kvetla.

Trhy konají se: týdenní trh každou středu a výroční trhy první v úterý po obrácení sv. Pavla, druhý v úterý po smrtné neděli, třetí v úterý po čtvrté neděli po velikonocích, čtvrtý v úterý po sv. Marketě, pátý v úterý po sv. Jilji a šestý v úterý před první nedělí adventní; kromě toho „sladký trh“ v pondělí před vánočními svátky; dobytčí trhy jsou každé pondělí před trhy výročními a o každém postním pondělí. Zachovaly se jen tyto tržní privileje: R. 1404 dal markrabí Jošt výsadu trhu, který se měl konati na sv. Kateřinu a trvati měl 14 dnů, r. 1510 dal král Vladislav II. trh na smrtnou neděli, který osm dní po sobě konati se měl; r. 1579 povolil král Rudolf II. měšťanům ke třem již stávajícím trhům ještě čtvrtý na úterek po obrácení sv. Pavla a týdenní a dobytčí trhy po celý půst vždy v pondělí dosud konané. Poslední tržní privilej jest císaře Františka I. ze dne 27. srpna r. 1811 na trh o druhém úterý po sv. Jakubu s předcházejícím trhem dobytčím. Tento trh byl později přeložen na úterek po sv. Jilji.

Kostel a fara.

Farní kostel je zasvěcen nalezení sv. Kříže. Nedá se přesně zjistiti, kdy vznikl, ač čistě románská věž ukazuje, že v místech nynějšího kostela stával klobucký kostel již ve století XIII. Z pozdějších dějin víme pouze, že po tatarském vpádu r. 1663, kdy celé město i s farou a kostelem lehlo popelem, byl kostel znova vystavěn. V nynější podobě byl kostel zbudován r. 1771 — pouze věž zůstávala při oboji přestavbě (jak r. 1663 tak 1771) z původního kostela. Znalci odhadují původ věže do XIII., nebo nejpozději do XIV. století. Stavba kostelní jest neslohová.

Pod presbytářem a pod přední částí lodí jest krypta. Roku 1894 byla otevřena, vyvětrána, načež vchod do ní byl překlenut a pokryt šamotovými dlaždicemi.

Vkostelevi jsou tři oltáře, hlavní oltář nalezení sv. Kříže, kromě obrazu úplně nový, r. 1894 za 3000 zl. od odborné školy pro zpracování dřeva ve Val. Meziříčí zakoupený, poboční oltáře sv. Anny a sv. Kříže a sv. Jana Nep. Mimo to dva slepé oltářiky P. Marie Lurdské a Nejsv. Trojice a dva kredencové oltářiky P. Marie Růžencové a Večeře Páně; kazatelna je nová, r. 1895 za

900 zl. zjednaná, křtitedlnice nová, mramorová, sbirkami farníkův opatřená. Celý kostel byl r. 1891 a 1894 vydlážděn šamotovými dlaždicemi.

Obraz hlavního oltáře jest práce z minulého století. R. 1825 dal jej farář Alois Eichler malovati v Holešově u malíře Jana Kislinga a zaplatil mu zaň 40 zl. vid. měny. Varhany jsou sešlé. Postaveny byly r. 1803 a opraveny r. 1849 nákladem 175 zl.

Střecha chrámová byla r. 1804 pokryta šindelem.

Věž byla opravována r. 1664 a znova r. 1690, kdy spravena a vyzdvížena báně a věž nákladem faráře Konečného pobita plechem. Nových oprav bylo potřebí r. 1774, neboť toho roku dne 25. července blesk uhodil do věže, kde se zvonilo proti bouři, zabil zvonice a poškodil věžní střechem. Ve věži jsou čtyři zvony, z nichž největší za faráře Pavliše litý váží 24 centů a prostřední z r. 1665 pocházející 16 centů. Reversem ze dne 3. listopadu r. 1843 zavázala se obec klobucká, že zvony bude udržovati a opravovati, kdyby se poškodily.

Pod kůrem je starožitná kamenná kropenka, bývalá křtitelna.

Jmění kostelního, zádušního a nadačního bylo dne 31. prosince 1899 (kromě nemovitostí k faře příslušných a náboženskému fondu připsaných) 35.296 zl. 96 $\frac{1}{2}$ kr.

Při kostele jest bratrstvo sv. Rodiny, zřízené r. 1762, bratrstvo nejsv. svátosti oltářní a bratrstvo živého růžence.

Přifařeny jsou osady: Klobouky, Cichov, Lačnov, Lipina, Mirošov, Poteč, Smolina, Příkazy a Študlov.

Hřbitov býval v nejstarších dobách kolem kostela, potom byl přeložen na místo nynější farské zahrady. R. 1833 v čas cholerové nákazy zřízen byl dočasný hřbitov pro cholera zemřelé „v Zástodolí“. R. 1846 zřízen byl za faráře Aloise Eichlera hřbitov nynější na farském pozemku, s podmínkou, aby oba staré hřbitovy staly se majetkem obročním. Farář Eichler, zemřelý r. 1848, byl mezi prvními, kdož na novém hřbitově byli pohřbeni. Starý hlavní kříž hřbitovní, hrubé práce z pískovce karpatského (asi ze Srní v Uhřích) nese letopočet 1786; byl ze starého hřbitova přenesen na nový. Hřbitov je na všech místech vlhký; spodní voda všude proniká při kopání hrobů. Leč v celém klobuckém okolí není suchého místa pro hřbitov. Na hřbitově jest umělecká hrobka rodiny Zimovy, vzácná to práce česká sochařské a kamenické firmy Čingrošovy.

Budov farní, stavení staré, již dosti chatrné, byla zbudována asi r. 1782 za faráře Josefa Ondráčka (farářoval 1774 až 1804). Týž vystavěl také vedle fary kapláňku. Farář Jakub Ne-

Obr. 17. Průčelí farního kostela klobuckého. (XIII. stol.)

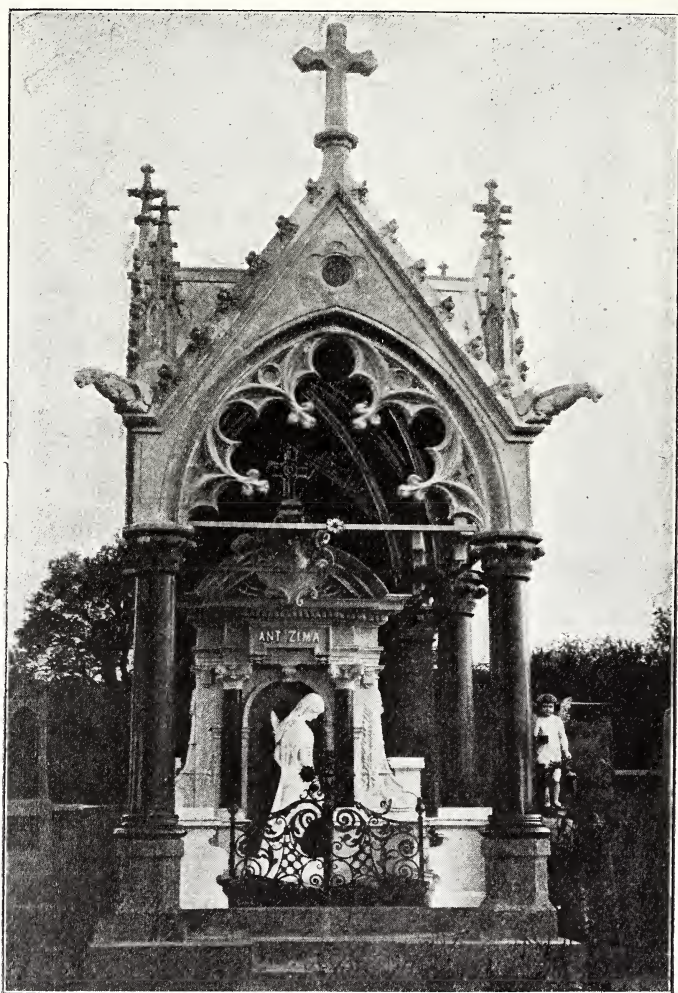
děla r. 1854 vlastním nákladem odvodnil farské pozemky. Za jeho správy byla také fara s budovami hospodářskými opravena.

Obr. 18. Vnitřek farního kostela v Kloboučích.

Patronem je od r. 1789 moravský náboženský fond, před tím býval patronem brumovský velkostatek. Děkanství bylo v Kloboukách zřízeno teprve za faráře Ondráčka, jenž se stal prvním děkanem. Před tím bylo nynější děkanství klobucké částkou děkanství holešovského.

Obr. 19. Zimova hrobka na hřbitově klobuckém.

Náboženství katolické nebývalo v Kloboucích vždy výhradní. Za dob husitských přijaly nauku Husovu i Brumov i Klobouky.

Když ušlechtilá jednota bratří českých nabyla na Moravě největšího svého rozkvětu, kvetlo náboženství bratrské v Kloboucích, v Brumově, ve Vlachovicích, ale také v okolních přifařených dědinách. Když bratří byli z Čech vypuzeni, utekli se na Slovensko uherské, čímž styky mezi vystěhovalci a na Moravě usídlenými bratry byli velmi čilé a živé. Zda-li také učení Lutherovo nabylo jaké půdy ve farnosti klobucké, jest nesnadno určit. Zdá se, že protestantův ani v Kloboukách ani ve farnostech okolních nebylo. Dějepisec české provincie jesuitské, Schmidl, chválí majitele brumovského panství, Jana Kavku Říčanského z Řičan, že kolem r. 1602 zavřel bratrské sbory v Brumově, v Kloboucích a ve Vlachovicích. Necháváme tvrzení to při své váze. Pan Kavka byl horlivý katolík (ač rozený protestant) a zakladatel kapucinského kostela v Olomouci i podpůrce štedrý koleji jesuitských. Nekatolictví klobucké farnosti přes úsilí páně Kavkovo přetrvalo zajisté válku třicetiletou. Dle farských záznamů bylo r. 1657 v celé farnosti 612 komunikantů, r. 1658 již 812 a r. 1659 ještě více, totiž 868, ale roku 1661 dokonce 996. Ve čtyřech letech tedy dělá přírůstek osob katolicky se zpovídajících a přijímajících skoro 400, čehož jinak vysvětliti nelze, než že po uzavřeném míru osnabryckém nastala také ve zdejší farnosti misionářská činnost. V Kloboukách nekatolici opravdověji přihlašovali se ke katolictví než na nedalekém panství vsatském, kde teprve po prohlášeném patentu tolerančním císaře Josefa II. se ukázalo, kolik je tam tajných protestantů. Při tom nesmí nás mýliti, že r. 1664 bylo v Kloboukách již jen 370 přijímajících, neboť musíme uvážiti, že vpádem kuruckým r. 1663 všecko městské i okolní obyvatelstvo bylo z části rozprášeno, z části pobito.

Až do r. 1600 neznáme jmen klobuckých kněží, neboť vpády tatarskými a uherských rebelantů byly zničeny všechny farské i obecní záznamy a jen něco málo náhodou se dochovalo. Ve staré gruntovní knize města Klobouk jmenuje se k r. 1600 kněz Bartoloměj, r. 1610 farář kněz Adam, 1648 farář Jakob Vavřín Kapris, r. 1656—1664 farář Jiří Alexej Textorides (asi Tkáč). Od té doby je řada farářů nepřetržitá. Nejdéle v Kloboucích farárovali Josef Ondráček (1774—1804) a Alois Eichler (1822 až 1848).

V nejstarších dobách příslušelo faráři klobuckému právo lovití ryby v potoce městem tekoucím, jak o tom svědčí listiny

pana Zdeňka Kavky Říčanského z Říčan z roku 1579 a pani Johanky Trčkové z Lípy, vdovy jeho, z r. 1584. Právo to ovšem zaniklo spolu se zánikem rybářství v potoce či vlastně vyhynutím ryb. R. 1771 měl farář následující desátek z města: ze tří pololánů po kopě pšenice a po kopě ovsa, od 37 čtvrtlánikův po půl kopě pšenice i ovsa a od 34 podsedníků po mandeli obého obilí. Celkem dostával 30 kop každého obilí. Kolik dostával z osad přifařených, u každé zvláště jest povědino. Stěžuje si toho roku farář Matěj Kristely, že sedláci odvádějí mu za desátek snopy co možno nejmenší a že jej i jinak různě klamou. Tolikéž bral od měšťanů právovarečných z Klobouk z každé pivní várky 7 mázů piva; leč i tu si stěžuje, že dostává pivo špatné, někdy také jen patoky, že však nemůže naléztí nijakého reversu, že by právovarečné měšťanstvo bylo touto dávkou povinno. Aby nebyl mu vnucen spor s městem o desátek várečný, raději se s měšťany smluvil, aby mu z každé várky dávali 1 zl. 30 kr. Kromě desátku obilního dostával farář slípky, z každého gruntu různě dle jeho velikosti. Před r. 1771 míval také právo bráti si stavební i palební dřevo z lesa obecního i panského, ale práva toho vzpomíná farář Kristely již jen jako zaniklého.

Když r. 1848 nařízen výkup robot a desátků, bylo v Kloboucích z půllánu 5 zl. 23¹/₄ kr. výkupu z desátku farského ročně, což na 20 let kapitalisováno dělá 107 zl. 46³/₄ kr., celé město zaplatilo roční renty 169 zl. 34¹/₂ kr., čili kapitalisované 3389 zl. 55³/₄ kr.; veškeren výkup z farních dávek v celé farnosti byl r. 1851 vykonán v ceně vyvazovací renty 14.790 zl. konv. měny (stříbra). —

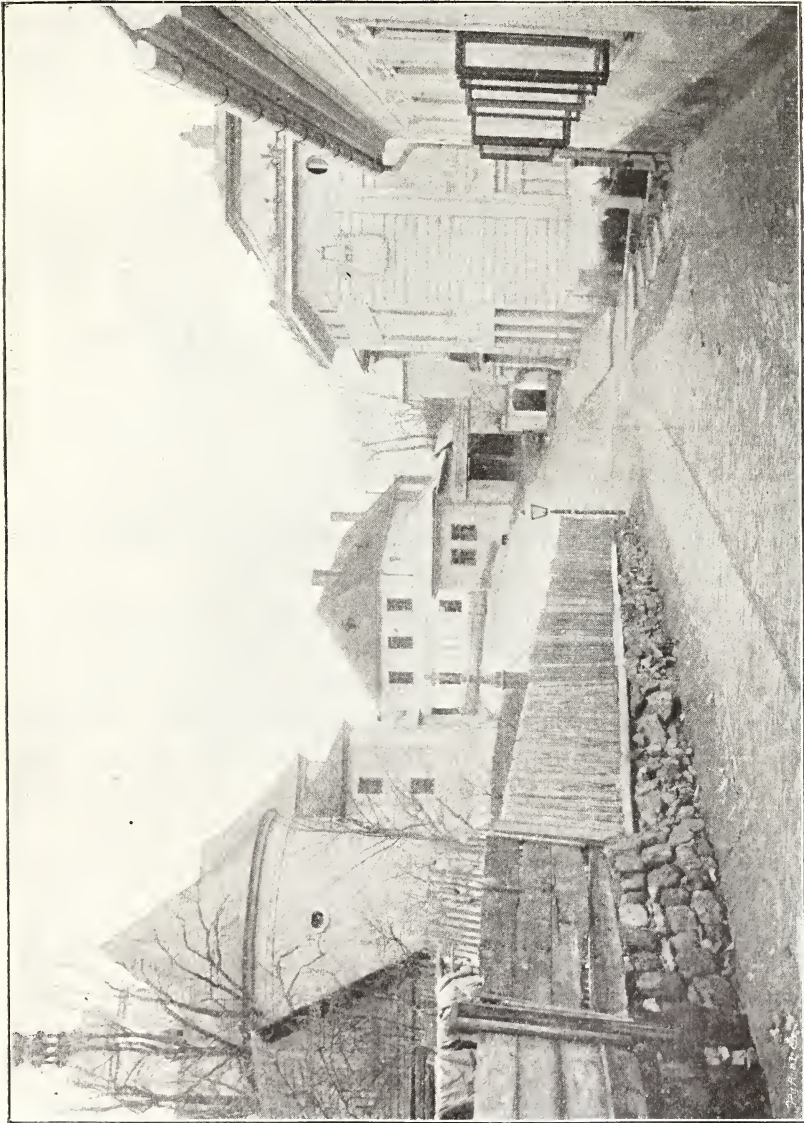
Lid klobucký i venkovský je dobrý a zbožný, ač má také své nectnosti. O zbožnosti lidu mohou svědčiti poutní místa, která Klobučané často a četně navštěvují. Jsou to: Sv. Kopeček u Olomouce, Hostýn, Provodov u Uher. Brodu, Štípa u Holešova a v Uhřích: Šaštín, Dubnice a Pruské. —

Matriky počínají se r. 1686, pamětní knihu farní začal psáti teprve farář Alois Eichler r. 1825.

Škola.

Nejstarší zmínka o klobucké farní škole je tuším z r. 1670, kdy se výslovně připomíná, že škola byla česká. Škola tedy zhoubnou válku třicetiletou přežvala, jakož přežvala později také

neprátelské a loupeživé vpády z Uher. Ze zprávy, kterou uvádí jezuitský dějepisec Schmidl, že asi r. 1602 dal majitel brumovského panství pan Jan Kavka Říčanský z Řičan v Kloboucích

Obr. 20. Zakostelí v Kloboučích. (V pozadí obecná škola.)

zavřítí školu bratrskou, vysvitá, že jednota bratrská, vzdělání své mládeže velmi dbalá, také v Kloboucích kraje Hradištského vedle

sboru či modlitebny měla školu. Bohužel nedostatek pramenův nese vinu, že nedovídáme se nic ani o škole bratrské ani o její učitelích

R. 1771 bydlel učitel ve škole dřevěné a byl považován jako všude jinde za služebníka kostelního a farářova. Škola byla ve stavu bídném, tak že hrozila sesutím. Od dob bratrských, kdy učitel byl považován za přední osobu v obci, radním pánům rovnou, změnilo se mnoho: učitelstvo kleslo hluboko. Příjmy rektorovy nebyly stkvělé: bral třetinu z pohřbů a jiných štolovým poplatkům podrobených církevních úkonů, při nichž zpíval. Farář mu dával z každé kopy desátkového obilí 4 snopy a to jak z pšenice tak z ovsu, takže celkem měl 18 kop pšenice a 18 kop ovsu, ale z toho byl povinen dávatí třetinu (6 kop každého) zvoníkovi za zvonění proti bouřkám. Na penězích dostával od farníků celkem 24 zl., od kostela 1 zl. 46 kr., za vyučování mládeže 12 zl. a z fundace mešni, farářem Šoltisem r. 1716 založené, 3 zl. Užíval zahrádky při škole, na niž bylo posázeno několik stromků, pole pod čtvrt míry výsevku, které však leželo u cesty a proto co nasil, chodeci pošlapáno bývalo a měl trávy, co by dvě krávy vyživil. Za obvyklé koledy, kolik si vybral, účtu ovšem nikomu nekladl, ani z platu ze školáků.

R. 1771 byla škola dřevěná a to ještě na spadnutí. Byla tam, kde je nyní stará škola za kostelem. R. 1785 však zbudována škola nová, nyní číslo 380. Byla vystavěna z vepřovic; již r. 1821 v srpnu padala střecha a celé stavení jen jen se sesouvalo. Proto po prázdninách r. 1821 najala obec za 60 zl. vid. měny ročního nájmu, světnici pro školu v soukromém domě (nyní čís. 90) na Sychrově. Farář Eichler naléhal sice na obec, aby školu zbudovala, ale marně. Když všecek jeho nátlak na měšťany byl marný, postěžoval si v pamětní knize farní, že Klobučané jsou lid hrubý, nevzdělaný, který není ani pěstitelem, ba ani přítelem uměn a věd. Klobučané však nejen že budovy školní stavěti, — ani platu za vyučování dětí a povinných koled rektori odváděti nechtěli. Učiteli Františku Horalíkovi za celých pět let (1821—1825) krejcaru hotového nezaplatili, tak že nebohý mládeže vychovatel za těchto pět let počítal si za obcí slušnou sumu 1400 zl. vid. Když záhy po roce 1821 stará škola se sřítla, musila se obec postarati také o byty pro rectora i preceptora, ale ani to jí nepohnulo ke stavbě. Až do r. 1835 vyučovalo se

v soukromých domech. Toho roku došlo konečně ke stavbě, která však byla zase provedena ze špatného staviva na rychle a nedbale. Již roku 1842 byly trámy v bytě preceptorově shnilé, z čehož krajský úřad hradištský vinna činil faráře Aloisa Eichlera, jako by na stavbu nedobře byl dohlížel. Z toho vznikla staříčkému faráři nekonečná tahanice s krajským úřadem, před nímž obhájil se konečně tvrzením, že on není ani stavitelem, ani inženýrem, nýbrž knězem.

Škola tato byla vždy česká, ač již r. 1822 stal se pokus, aby do klobucké elementární školy uvedena byla němčina. Vypravuje o tom pamětní kniha farní, že pět měšťanův si usmyslilo, aby jejich děti německy se vzdělávaly. Nově ustanovený farář Eichler pokus tento těžce nesl, jsa upřímným Čechem, ale v boji proti zněmčení farní školy klobucké pomohla mu sama neochota klobucké městské rady ke stavbě školy. Nebylo školy české, nemohlo býti ani školy německé.

Až do r. 1869 byla v Kloboucích česká dvojtřídní škola, ale tohoto roku nařídila okresní školní rada na popud zemské školní rady, aby se škola, která měla 293 dětí ve dvou třídách, rozšířila na pětitřídku. Proto usnesla se ještě koncem r. 1869 městská rada na opětův nátlak c. k. okresního hejtmanství, že má se otevřítí třetí třída, ale rozhodně odmítla, rozšířiti školu na pětitřídní. Okresní školní rada nařídila proto r. 1870, aby se otevřela ještě čtvrtá třída; ale obec věc tu protahovala, vymlouvajíc se neustále na nedostatek peněz. Konečně r. 1871 učiněno hejtmanství po vůli; obec rozhodla se k přístavbě.

R. 1871 — jak se zdá — obec již zapomněla svých neustálých výmluv na nedostatek peněz, neboť vypravila deputaci k ministerstvu osvěty a vyučování se žádostí, aby v Kloboucích zřízeno bylo české reálné gymnasium nebo při nejmenším reálka. Deputace byla milostivě přijata a vládní podpora jí laskavě slíbena. Klobučané ukazovali k tomu, že v okolí není nikde střední školy a spoléhali na to, že by jejich škola měla s dostatek žactva ze Vsetína, z Vyzovic, ze Zlína, z Uh. Brodu a z blízounkého uherského Slovenska. Obec nabízela ministerstvu, že vystaví budovu a bude ji udržovati, že zřídí tělocvičnu a bude každoročně přispívati jistým obnosem na učebné pomůcky. Také žádán zemský sněm moravský o podporu. Z toho v Kloboucích vznikly nemalé trp-

kosti, neboť část měšťanstva, právě nejzámožnější, obávala se výloh a vzrůstu obecních přírůžek.

R. 1872 přislíbila vláda, že zřídí reálné gymnasium, ale žádala po městské obci, aby dala budovu a ji udržovala po všecka příští léta v dobrém stavebním pořádku, aby zřídila pro začátek veškery učebné pomůcky, zajistila laciné byty pro učitelstvo a přispívala každoročně 7000 zl. na učitelské platy. Obec však nechtěla dáti více, než prve slibovala, proto se celé jednání roz-
bilo k veliké ovšem radosti vlády, která tou dobou české střední školy na Moravě zavírala (na př. v Třebíči), místo aby zřizo-
vala nové.

Když jednání o střední školu se nezdařilo, žádala obec r. 1872 o školu měšťanskou, a zemská školní rada výnosem ze dne 9. září 1872, čís. 18.199 obci oznámila, že vysoké ministerstvo kultu a vyučování povolilo zřízení n ě m e c k é školy měšťanské. Klobočané přijali ji bez reptání. Nyní šla již přeměna školy řádným krokem před se. R. 1872 otevřena pátá třída obecná, r. 1873 první, r. 1874 druhá a r. 1875 třetí třída měšťanská. Obec zbudovala r. 1873 školní budovu. Bylo pak r. 1873 již 447 školou povinných dětí. R. 1874 počalo se vyučovati ženským pracím ručním.

Škola byla tedy utrakvistická, což se měšťanům záhy zne-
líbilo. Nemohouce v nejistých politických dobách ucházeti se, aby německá řeč vyučovací byla z měšťanky úplně odstraněna, žádali r. 1880, aby se zřídily školy dvě, a to německá a česká zvlášť. Byly ovšem touže dobou v Kloboucích tři vlivné rodiny německé a část neuvědomělého měšťanstva, které si v německé škole líbovalo. Ministerstvo však tuto žádost zamítlo.

Do r. 1881 vstupovaly do měšťanské školy dívky obojího pohlaví a také společně se vyučovaly; to však bylo toho roku odstraněno, neboť ministerstvo rozhodlo, že měšťanská škola má býti jen chlapecká.

R. 1883 šlechtný Polák Josef Przyna, vysloužilý správce solných dolů haličských (Unterhammerverwalter), učinil školní nadaci 1000 zl., aby se úrokův užívalo na školní pomůcky a knihy pro chudou mládež. Przyna trávil v Kloboucích svoji vý-
službu, aby užil ve zdejší malebné horské krajině aspoň na stará léta zdravého horského vzduchu. Nadace jeho vstoupila v život

r. 1887, kdy zemřela Przynova sestra, které byly užítky tohoto odkazu na doživotí vyhrazeny.

R. 1890 poctil školu návštěvou moravský místodržící Löbl.

V listopadu r. 1896 usnesla se místní školní rada, aby německá škola měšťanská a utrakvistická obecná byly zrušeny, vlastně přeměněny v české. Všichni členové místní školní rady, až na jediného ředitele školy měšťanské, hlasovali pro počestění klobuckých škol. Věc ta se poněkud zdržela u ministerstva, ale toto konečně výnosem ze dne 17. května r. 1898 rozhodlo, že utrakvistická škola obecná má býti hned počestěna a měšťanská německá že se má postupně zavírat, kdyby se však při prázdninovém zápise nepřihlásil pro ni dostatečný počet žactva, že se má zavřítí hned. R. 1900 odešel konečně poslední německý učitel z Klobouk a od té doby jsou v Kloboucích školy české. Poslední učitel stěžoval si v pamětní knize školní, že skoro po třicetileté p o ž e h n a n é činnosti byla škola zrušena, ale nové školy české záhy ukázaly, že při českých dětech jediné česká škola může působiti požehnaně.

Zároveň s německými školami zanikl také školský spolek podpůrný, t. zv. Schulkreuzerverein. Vznikl r. 1880, zanikl r. 1897. Za dobu svého trvání věnoval chudým dětem 2956 zl.

R. 1901 zřízena byla zimní pokračovací škola průmyslová pro učeně, o kterou za vládního dozoru pečuje zvláštní místní odbor. Zásluhu o zřízení této veleprospěšné školy má ředitel školy měšťanské, p. Frant. Krist.

R. 1764 založil rodák klobucký, farář Tobiáš Fúsek, nadaci 4065 zl. víd., aby se z úrokův vydržovali na středních školách dva nemajetní studenti klobučtí. Příbuzní zakladatelovi mají před ostatními přednost.

Školní kronika počíná se teprve rokem 1873. Za to však četné záznamy o škole jsou v pamětní knize farní.

Školní knihovna: žakovská má 450, učitelská 300 sv.

Nejdéle tu působil ředitel měšťanské školy Krämer (1872—1885); z nynějšího sboru učitelského nejdéle působí Ignát Hloušek (od r. 1885). Nejblahodárnějším působením na poli školském, vlasteneckém i lidumilném může se vykázati nynější ředitel Frant. Krist (od r. 1898).

R. 1901 bylo na škole měšťanské 62 a na obecné 387 žáků. Pro dívky, ježto nevstupují do školy měšťanské, jest zřízena zvláštní třída šestá, která je rozdělena dle školních roků na dvě pobočky. Protože budovy školní nyní již nevyhovují, jedná se, aby škola ze dvou oddělených budov přenesena byla do budovy jediné, jejíž stavba se zamýšlí. Má to býti budova reprezentační, svým úkolům vyhovující a městu působící čest a chválu.

Dějiny.

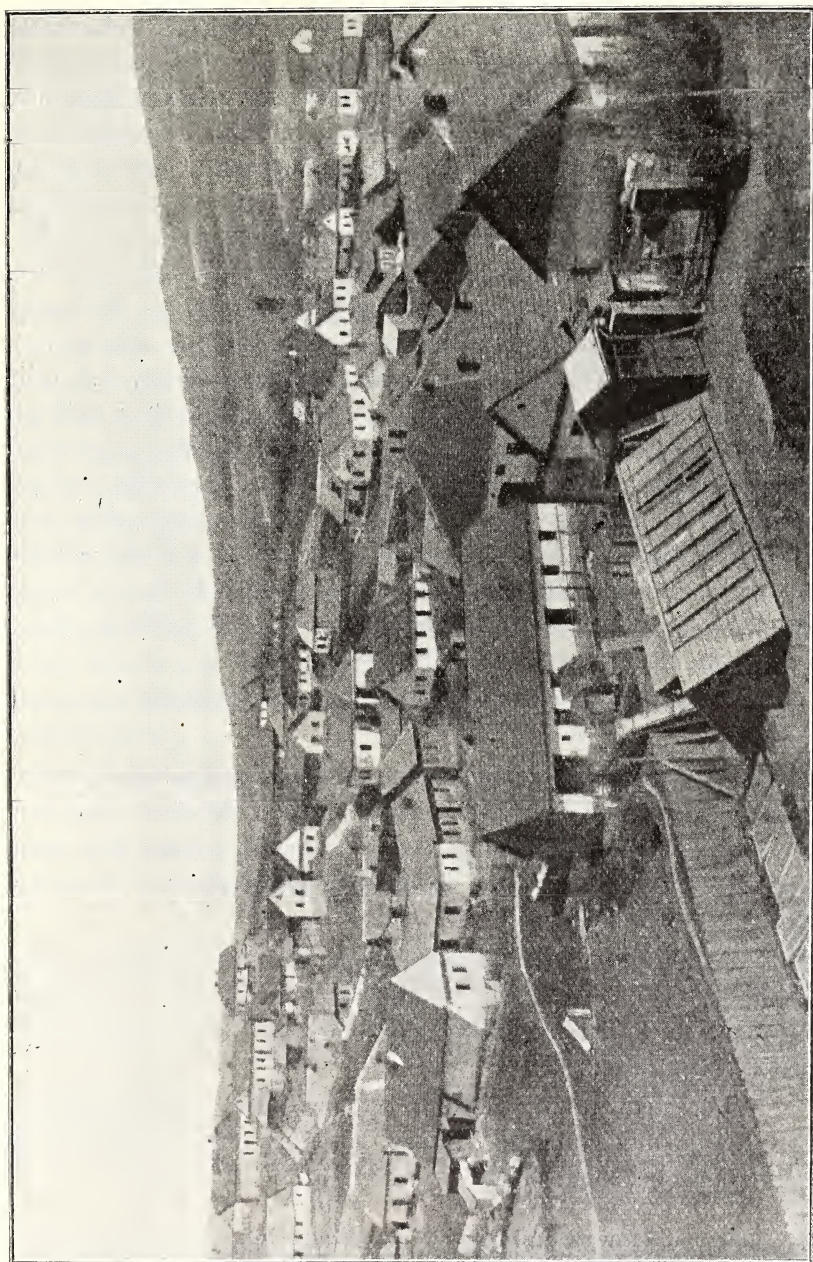
Valašské Klobúky byly město poddanské na panství hradu Brumovského. Původně byly pouhou vesnicí. První zmínku o nich čteme k r. 1241, kdy dne 1. července Bedřich Babenberský za vpádu tatarského na Moravu ležel s vojskem svým táborem u Klobouk nedaleko řeky Váhu. Bočkův moravský diplomatář klade listinu o tom svědčící k r. 1242, leč nesprávně;¹⁾ správné datum má zajisté Palacký.²⁾

Tehdejší Klobouky stály v dolíku při potoce Hájenském. Avšak začastým rozvodněním potoka nemálo trpěli obyvatelé na domech i na ostatním majetku svém. Aby se toto zlo odstranilo, založil a vystavěl rychtář klobucký Ješek kolem roku 1340 novou osadu, tolikéž Klobouky zvanou, na kopci nad osadou starou; také založil osadu Poteč. Odměnou za to obdařil markrabí moravský Karel rychtáře Ješka dle listiny podepsané v předvečer sv. Matěje r. 1341 různými výsadami. Dal mu dědičné rychtářství a soud v nových osadách, každý třetí denár, který poplyne z nového soudu, svobodný lán, mlýn o jednom složení, rybník, krému, jatku, kováře, lázeň, jednoho ševce a dva podruhy v Kloboucích, tolikéž v Poteči a kromě toho v každé osadě do poddanství mu dal po čtveru usedlých. Daroval mu také svobodné užívání hájů, svobodný rybolov a úplnou svobodu všech robot, dávek, platův i desátkův. Také dědicové Ješkovi mají této milosti královské užívati.

Vše ostatní, totiž lány, mlýny a mlýnská složení, rybníky, krémy, jatky a lázně, kováři a obuvníci těchto nových osad mají zůstatí nadále majetkem a poddanstvím markraběcím.

1) Cod. d. Mor. III., č. 30.

2) „Dějiny nár. českého“, vyd. Riegrovo, díl I., str. 313.

Obr. 21. Staré město a kopec.

R. 1356 ve svatvečer nejsv. Trojice rozmnožil a nadal výsady klobucké markrabí moravský Jan. Tržní výsadu měly Klobouky zajisté již dříve, neboť praví se v darovací listině markraběcí, že lidé, chodící na trhy do města Starých Klobouk, škody a nesnáze trpí začasné rozvodněnými vodami sněhovými. Klobouky nazývají se městem a dle znění listiny máme za to, že trh městský byl na jaře, kdy sněhy tají. Aby se tržním obtížím předešlo a jak obyvatelům městským, tak na trhy přichozím prodavačům i kupcům pomohlo a ulevilo, nařídil markrabí, aby se na kopci nad Starými Klobouky město Nové Klobouky z n o v a vystavělo (de novo duximus Novum Klobouk erigendum). Tyto Nové Klobouky mají míti výsady starého města, trh totiž v týž den, aby Staré Klobouky tím na svých výsadách a právech neutrpěly. Proto uděluje také markrabí všem, kdož z ustanovení rychtáře Ješka v novém městě stavěti a zdržovati se chtějí, úplnou svobodu či l h o t u na pět let od datum tohoto listu. Aby také do Nových Klobouk lidé rádi se stěhovali a tam si domy stavěli, udílí se novému založení městské právo Hradištské.¹⁾

Na takových lhotách zakládaly se v době tehdejší vůbec nové osady.

R. 1400 jmenuje se Jindřich z Klobouk, bakalář university pražské.²⁾

Zdá se však, že nepocházel z našich Klobouk, že ctihodný Volný se zde zmýlil.

Ješek z Klobouk jmenuje se také r. 1391 a r. 1401,³⁾ ač nedá se tvrditi, že to byl týž, který vystavěl Nové Klobouky. Snad byl jeho syn nebo dědic.

Markrabí Jošt, syn markrabí Jana, přál Kloboukům a Klobučanům nemálo. R. 1404 prodal Ješek z Klobouk rychtářství v Kloboucích Janovi Jelinkovi, což markrabí Jošt dne 26. prosince r. 1404 potvrdil.

Téhož roku před vánocemi (23. prosince) dal Kloboukům trh, který se měl konat na den sv. Kateřiny a měl trvati celých 14 dní po sobě sběhlých.⁴⁾

¹⁾ Listinu darovací otiskl Ugwitz dle diplomatáře.

²⁾ Volný, Mähren, IV., str. 133.

³⁾ Bretholz, Cod. d. Mor., XV., str. 284, 357.

⁴⁾ Volný, Mähren, IV., 131. — Listinu otiskl z diplomatáře Ugwitz.

Praví v listině své markrabí, že přemýšlel o zlepšení stavu měšťanův klobuckých, že proto dává jim trh, aby jej drželi a ho požívali se všemi výsadami a frejunky, jak se trhy výroční v jiných městech drží a konávají. Nařizuje také, aby vyvolavači trh na trzích svých ohlásili a hlasem vyvolati dali a nařizuje Klobučanům samým, aby kupcům a prodavačům o trhu nepřekáželi, ale je při zboží a životech zachovávali a chránili, aby nikým obtěžováni nebyli.

R. 1407 dne 30. dubna (v sobotu po sv. Jiří) upravil markrabí poměry nových usedlíkův klobuckých. Listina o tom sepsaná chová se v českém neověřeném překladě do dneška v truhlici singulárního a právovárečného měšťanstva klobuckého. Překlad je starobylý a o přesnosti jeho, ač originálu není, nelze pochybovati. Markrabí činí lidem, jižto z Klobúk na nové město se osadili, aneb ještě v budoucích časech se osadí, takovou milost, že každý z nich ze svého domu krčemného na každý rok 16 grošů, a to na sv. Jiří 8 a na sv. Václava také 8 dávati a platiti mají, a ti, kdož krčem nemají, ti ze svých domů na každý rok dva groše platiti a vydávati mají, a když lozunk přijde, tehda ti, jižto krčmy mají, každý rok z nich jednu hřivnu lozunku (berně obecné) dáti mají, a ti, kdož krčmy nemají, půl hřivny lozunku na každý rok dávati mají.¹⁾

Několik dní před tím, dne 14. dubna, král uherský Zikmund potvrdil Kloboukům hradištské městské právo a r. 1409 nařídil, aby obě města, Staré a Nové Klobouky, v jedno se spojila, jednoho rychtáře měla a stejných občanských ustanovení i práv užívala.²⁾ Král Zikmund potvrdil a obnovil r. 1421 hornímu, již spojenému městu, všecky dosud povolené a užívané svobody a výsady, hlavně ovšem hradištské právo městské. Jelikož však dosud byly mezi starým a novým městem rozpory, nařídil na den sv. Matěje (24. února) r. 1423 znova, aby obě města se pod těmiže právy a povinnostmi sloučila a téhož rychtáře i přísedící radní pány měla.

Všecky tyto výsadní listiny chovaly se na radnici klobucké ještě r. 1790, jakož dosvědčuje mistopisec Švoj (Schwoy).

¹⁾ I tato listina je otištěna u Ugwitze. Schwoy, Topographie von Markgr. Mähren, II., 495.

²⁾ Volný, IV., 131.

Když hrad brumovský držela rodina Podmanínských z Podmanína, byly Klobouky již, ač neohrazené, venkovským městem v pravém smyslu slova. Měšťanstvo živilo se z polovice polním hospodářstvím a z polovice výtěžkem živnosti řemeslných. Asi r. 1480 dovolili zástavní držitelé Brumova, bratři Štěpán a Michal Podmanínští z Podmanína, řezníkům klobuckým, aby se ustavili v cech. Vysvítá tak z listiny, kterou roku 1579 Zdeněk Kavka Říčanský z Říčan potvrzuje klobuckým řezníkům výsadní list zmíněných bratří Podmanínských.

Král Vladislav II. potvrdil listinou danou v Trnavě ve stolici prešpurské v Uhrách dne 9. srpna r. 1497 veškeré výsady městské a r. 1510 na prosby měšťanů přidal k dosavadním dvěma výročním trhům ještě třetí na smrtelnou neděli, kterýž osm dní po sobě trvati měl. Něco krátko před tím měšťané ohradili Klobouky a cesty i mosty s velikým nákladem opravili. Jaké hradby by byly a kudy šly, o tom ani zpráv ani památky se nezachovalo. Chtěje tedy král náklad tento měšťanům v milosti své královské nějak nahraditi, dovolil jim také, aby mýto ve své dobro vybírali, a to z každého, kdokolvěk s vozy nákladními, kupeckými neb s jinými tržními tudy jezdití neb koně honiti budou, z koně po vídeňském penízi brali.

Až do r. 1500 byl hrad Brumovský zeměpanský a tím Klobučané, hradu tomuto poddani, poddanými královskými. Leč král Vladislav II. r. 1500 prodal hrad i s veškerým příslušenstvím dědičně dosavadnímu zástavnímu držiteli jeho, panu Janovi Lomnickému z Meziříčí. Mezi poddanstvím hradním jmenují se také Klobouky. Jmenují se pouze městečkem, nevědomo, zda úmyslně nebo snad jen pouhým omylem pisařovým. R. 1503 jmenují se však městečkem znova — z čehož již úmyslnost vysvítá.¹⁾

Od této doby Klobouky, jakožto šlechtické město poddanské, šly z ruky do ruky spolu s hradem Brumovským. R. 1513 stal se majitelem Jiří Toreš z Toreše, šlechtic uherský, r. 1517 Michal Podmanínský z Podmanína a na Bystřici, r. 1519 Jan Meziříčský z Lomnice. Dědic jeho Adam Lomnický propustil r. 1540 Klobučany z práva odúmrtního, přidav jim ještě jiných výsad. Listina o tom chová se v truhlici právovárečného měšťanstva. Adam z Lomnice považoval právo odúmrtní pro vrchnost za málo výnosné

¹⁾ Volný, Mähren, IV., str. 120, 132.

a užitečné, z něhož mu mnozí neužitkové přicházeli, neboť poddaní, krevných dědicův nemající, mu na cizí panství sbíhali, kde právo odúmrtí neplatilo. Tím také město i předměstí Klobouky hynulo a úplné zkažení toho města a předměstí bylo by na škodu vrchnosti i zámku Brumovskému. Proto dovoluje se měšťánům, aby zdraví i na posteli smrtedlné statky své svobodně odkazovati směli a jestliže by kterého z obyvatelů Pánbůh smrti uchvátiti ráčil a on bez poručení se světa sešel, tehdy všecek statek po něm pozůstalý nemá spadnouti na držitele a pány hradní, ale na nejbližšího přítele toho umrlého obojího stavu, mužského i ženského, bez všelijaké a číkoli překážky. Kdož by takový ode-mřelý statek získal, nemá s něho hned sběhnouti, ale rok a den na něm v městě aneb v předměstí seděti má, a po tom roce a dni nebude-li se jemu zdáti a tu v tom městě aneb předměstí zůstati a bude se chtít na jiné panství odebrati, tehdy majetek, na čem to sedí, osad člověkem pánům a držitelům hradu a města hodným, a odevzdej před fojtem, purkmistrem a konšely. Když tak učiní, nemá býti nucen ani držán, ale bude moci svobodně odjíti a se stěhovati.

Kromě odúmrtí daroval pan Adam z Lomnice Klobučanům ještě jiné výhody. Dříve, když chtěly svině do hor a lesů na žalud aneb bukvu hnáti, s pány brumovskými se umlúvati musili a jim lesy mýtiti povinni byli. Tak na příště býti nemá. Měšťánům pouští se na časy budoucí pastva svobodná v horách a lesích na panství brumovském na žalud a bukvu, tak že obyvatelé městští a předměstští svině své na horách a lesích na tom panství brumovském svobodně na žaludu a bukvě pásti mohou a bez všelijaké překážky smějí, za kteroužto milost a lásku povinni budou každý rok, jakž kdo sedí, z každého domu a podsedku pánům brumovským při času sv. Martina bez všech odporností a zmatků jednu slepici a jednu měřici ovsu dávatí.

Volný vypravuje, že pan Adam téhož roku v tu středu po sv. Kateřině (dne 1. prosince) osvobodil měšťany všech k hradu Brumovskému povinných robot, dovozu vína, honitby, ročního výčepu třech trajlinků vína vrchnostenského za roční náhradu 50 zl. Listina o úlevě odúmrtí a o puštění svobodné pastvy má datum ve čtvrtek před památkou seslání Ducha svatého (13. května), ale po této druhé listině marně jsme se pídili, zvláště když Volný neudává, kde se chovala. V Kloboukách ji není.

R. 1552 sešel se úplný cech soukenický a sestavil cechovní artikule, kterými byl každý mistr řemesla soukenického povinen se řídit. Artikule napsány byly na desíti listech pergamenových zlatem, které však časem ve vlhku z důležitého usnesení tohoto se ztratilo, jakož celá listina vlhkem nemálo utrpěla.

Když v polovici století XVI. dály se z Uher do Moravy zorganizované vpády loupeživých šlechticů, vpadl r. 1559 hrabě Petr Pálffy až ke Kloboukům, plnil okolí Bilnice a Brumova a olupoval měšťany klobucké.

O založení špitálu klobuckého k r. 1570 nebo 1579 byla řeč výše. Celou událost výše vypravovanou vylučuje Řehoř Volný o špitále brumovském, k němuž se však nehodí.¹⁾

R. 1574 koupil Klobouky s panstvím brumovským Zdeněk Kavka Řičanský z Řičan, horlivý český bratr, od Mandalény z Lomnice, provdané vévodkyni Minsterberské; držel také zboží světlovské a vyzovské. Pán tento myslí nábožnou a humanitou jednoty českobratrské do dna duše prodchnutý, byl o blaho svých poddaných nemálo pečliv. V truhlici pravovárečného měšťanstva klobuckého chová se listina daná na hradě Brumovském ve středu po sv. Kateřině (28 listopadu) r. 1576, z níž poznáváme jeho otcovskou péči o poddané měšťany.

Nejprve měl s měšťany různé spory, hledě je v právech jejich zkracovati. Ale uznal, že by jim krivdil a se srdcem skutečně křesťanským krivdy napravil. Měšťanům bránil ve svobodných šencích vinných a várkách pivných, pravě, že práva k nim nemají. Ale měšťané vykážali se dvojím obdarováním markraběte Jošta, obdarováním císaře Zigmunda a krále Vladislava a smlouvou i dvojím obdarováním pana Adama Meziříčského z Lomnice a na Brumově a pan Kavka práva měšťanská po některém rozmyšlení uznal a zmíněnou listinou přede všemi a obecně, kdež čtena aneb čtoucí slyšána bude, známo učinil: že obyvatelé v okrsku městském, kteříž domy k šenkům vinným a várkám pivným v okrsku městského rynku oprávněné drží, šenku vinného i várky pivné beze vsí a jakékoli překážky svobodně užívati mají na časy budoucí a věčně tím způsobem, jak dosud činiti oprávnění byli. Také se zavázal pan Zdeněk, že v okrsku městském na škodu

¹⁾ Volný, Mähren, IV., Hrad. Kreis, str. 132; Kirchh. Topogr. III., 369; Dr. Kameníček, Sněmy II., str. 288.

měšťanskou domů várečných ani kupovati ani nových stavěti nebude a práva k tomu míti nemá. Měšťané prve vina žádného načepovati nemají, leč by se prve dvě neděle na jednom místě ve sklepě jeho ustálo a dvoje víno na čepě vždycky býti má. Čepovati měl také druh po druhu — až jeden vyčepoval, načati mohl a směl teprve druhý. Daroval také měšťanům jedlový háj nad městem, kterýž od Poteče nejbliže města jest a druhý háj pod městem dubový, kterýž nad šibenicí jest, k dědičnému držení a užívání. Háj dubový jest nynější Dubovec, ač v něm dubů již dávno není. Šibenice, o níž je tuto řeč, bývala nad Schönovou (nyní Rosenbuschovou) barevnou, kde dosud říkají několika parcelám „Šibenice“. Dovolil pan Zdeněk Kavka měšťanům také, aby v lesích panských, kromě hor a hájův zapověděných, dřevo k palivu domácímu sekali a do domův svých přiváželi a k užítku svému obraceli. Též i dobytek svůj kromě hor a hájův zapověděných, jakož prve, tak i nadále v lesích a horách panských pásiti mohou a móc mají. Řeku pak, která nad i pod městem teče, tu aby všecka obec klobucká v páteční a postní dni lovením ve svůj užitek obracet mohla, s tou toliko vejmínkou, aby kněz klobucký nynější i budoucí podle starobylé zvyklosti své, pokudž prvnější kněží loviti právo a svobodu měli, ryby loviti a k svému užítku obrátiti mohl. Nadále nemají se peníze sirotčím ukládati na hradě Brumovském, leč purkmistr a konšelé sami právo dobré míti mají, aby peníze sirotčím a jiné spravedlnosti na radnici městské opatrovali. Každoročně mají však z hospodářství sirotčímho před ouředníkem panským oučet klásti. Pán hradu a panství nesmí nikdy měšťanův nutiti, aby mu peněz sirotčím půjčili, ale může přijati, kdyby mu sami ze své dobré vůle a o své újmě půjčku nabídli. Měšťané zase nemají sirotám zbraňovati, kdyby ze své dobré vůle chtěly jíti do služby hradské nebo panské, ale tu zase nesmí vrchnost sirot k této službě nutkati. Od truhlice sirotčím má míti klíče ouřad městský přísežný. Za všechny tyto milosti měli Klobučané platiti: za várky pivné po 12 groších ročně, polovici při sv. Jirí a druhou při sv. Václavě, za výčepy či šenky vinné od každého vědra po půl druhém groši bílém; za opatrování sirotčím peněz na radnici každý soused po 4 groších bílých, a to rovněž polovici při sv. Jirí a druhou při sv. Václavě.

Zdeněk Kavka rozmnožil výsady městské r. 1579 darem panského mýta. Téhož roku v úterý po sv. Petru a Pavlu také

král Rudolf II. vzpomněl si poddaných Klobuckých a dal městu trh na úterek po obrácení sv. Pavla, týdenní trh na každou středu a dobytčí trhy, dovoliv zároveň rudým voskem pečetiti. Jsou to ony dobytčí trhy, které se konají dosud o každém postním pondělí.

Současně také Zdeněk Kavka Říčanský z Řičan rozmnožil nadání cechu řeznického, obnoviv mu list bratří Michala a Štěpána Podmanínských z Podmanína, o čemž bude řeč níže.¹⁾

Zdeněk Říčanský však již sám nezachovával Adamem z Lomnice darovaného práva odúmrtního, ale po umřelých sbíral statky a peníze. Po jeho smrti, která jej stihla asi r. 1582 nebo 1583, ještě pokračovala vdova po něm pozůstalá v přehmatech jeho a měšťané byli nuceni brániti se. Měli s paní Johankou Trčkovou z Lípy různé spory, které skončily r. 1584 smírným narovnáním na zakročení pánů Hynka Brtnického z Valdštejna a na Brtnici, toho času hejtmana markrabství moravského, Mikuláše z Hrádku a na Novém Zámku, podkomoří téhož markrabství, a na dovolení jich milostí, nejvyšších pánů ouředníků a pánů soudců zemských, pana Jana z Bozkovic a na Třebové, nejvyššího sudího markrabství moravského, a urozeného a statečného rytíře pana Bernarta Drnovského z Drnovic a na Rejci, nejvyššího hofrychtěře, jakožto mocných otcovských poručníkův statku a dětí po nebožci Zdeňkovi Říčanském pozůstalých.

Měšťané si stěžovali, že za šenk vinný a várku pivnou veliké platy dávatí musí a tím jsou obtěžováni a na živnostech svých nemalé umenšení berou. Bylo nyní smluveno, že měšťanům dle privilejí jejich dítí se má. Nemají ani býti vysokými platy obtěžováni, ani vrchnost nových domů výčepních a várečných stavěti nemá, ani jim v právech jejich překážky žádným vymyšleným způsobem činiti se nesmějí. Za várky mají pravováreční a výčepní měšťané každoročně po dvanácti groších bílých na dva rozličné termíny platiti, totiž šest grošů o sv. Jiří a tolik o sv. Václavě. Z vín čepovaných o trzích nic platiti nemají, ale jinak z každého vědra po půldruhém groši.

Stěžovali si také, že od mletí sladu od každé měrice po šesti penězích bílých dávatí musí; tím nadále obtěžováni býti nemají, než toliko, když se jim šest měric sladu semele, tři groše za to platiti mají.

¹⁾ Volný, IV., str. 132.

Také se jim překázelo v užívání jim darovaných hájův Vyškova a Skal. Aby paní Johanka krivdu napravila, uznává jejich vlastnické právo k těmto lesům a přidává jim ještě darem třetí háj řečený Chrast, ležící za hájem Dubovým (Dubovcem, již tehdy městským), asi nynější Jelenovskou. Také řek mají rybolovem spolu s knězem klobuckým tak užívati, jak prve užívati právi byli. Dobytky své tolikéž v lesích panských smějí pásati, tu kdež poddani z jiných osad pasou.

Peníze a statky, kteréž po umrých pan Zdeněk Řičanský pobral, má paní Johanka vrátiti přátelům těch umrých osob, aby jim v ničem ublíženo nebylo.

Osvobozují se měšťané robot panských, které až dosud konávali, když se co od kamene k zámku Brumovu stavělo. Za tu milost mají ročně po 12 groších platiti, kdož v městě jsou, ti pak, kteří na předměstí, po 8 groších dávati mají, to vše při času sv. Martina. V tomto platě obsažena jest již i dávka za opatrování peněz sirotčích v truhlici obecní. Jinak má se sirotky, pokud se služeb panských dotýče, při starém zůstatí.

Z kopanin, kde paní Johanka měšťany velikými platy obtěžovala, nic platiti nemají, pokud ty kopanice k jejich dědičným gruntům náležejí, kdyby však více vyklúčili, než jim náleželo, je práva platy požadovati. Prodal-li kdo roli, vybírala plat i od předešlého i od nového majitele: to nadále dítí se nemá, ale rejstra správní mají býti v dobrý pořádek uvedena.

Peníze sirotčí a obecní, které si pan Jan z Lomnice aneb sestra jeho paní Magdalena z Lomnice, od Klobuckých vypůjčili k potřebě své a pokud zápisy aneb jisté důvody na ně měšťané v rukou mají, k zaplacení peníze takové ukázati se musejí a paní Johanka jest povinna hotově a spravedlivě zaplatiti a věřitele spokojiti.

Valchu pod městem ležící měšťanům odebrala a ta je nyní sešlá, a z ní obci čtyři zlaté platu ročně vycházelo. Za tu valchu na válení suken paní Johanka Trěkovna měšťanům 60 zl. dáti má, aby si za ty peníze jiný obecní užitek zjednali k obecnímu dobrému.

Mýto městské, kterouž výsadou měšťané od Jeho Milosti krále Vladislava obdarováni byli, mohou měšťané při frejuncích jarmarkových vybíratí, avšak bez úhony clu panskému, kteréž nebožtík pan Zdeněk z Řičan koupil a v deskách zemských má.

Také si stěžovali měšťané, že pan Zdeněk odňal některým měšťanům role a spojil je se dvorem svým v Mirošově, ale za odňatá pole podělil je rolí, kterou odňal klobuckému faráři. Na tom tak zůstatí má, aby rolí farářovou spokojeni byli a z ní nijakých desátků faráři nedávali. Kdyby však farář klobucký, nynější nebo budoucí, k roli té se táhl, tehdy pán Brumovský měšťany má zastoupiti a faráře jiným způsobem hodným spokojiti.

Kdož číhadla mají a na nich ptáky lapají, mají po čtyřech groších bílých pánu Brumovskému ročně platiti. Za svobodu pálení a šenkování páleného vína (slivovice nebo borovičky), kteráž svoboda jen dvěma v Kloboukách puštěna jest, povinny jsou ty osoby plat jedenkaždý po dvou zlatých ročně spravovati. Nikdo nemůže měšťanův nutiti, aby ovoce a jiné věci od pána kupovali, ale kdyby co jinde kupovati chtěli, mají nejprve na pánu žádati, aby se s nimi podle slušnosti, jakž by to jinde za peníze dostati mohli, o cenu smluvil. Hrnčíři jsou povinni každého pondělku za jeden groš hrnců k potřebě panské dávatí, ale od dělání nových a spravování starých kamen spravedlivé záplaty se jim dostati má. Z mlýnů zkažených nesmí paní Johanka platů požadovati, dokud spraveny nebudou.

Posledním a pro měšťany i pro vrchnost k zachování další přátelské shody důležitým bodem této úmluvy smírné bylo ustanoveno, aby pro vyvarování dalších zmatkův na hradě Brumovském nová registra správní všech důchodův, peněžitých i stálých platův písař hradní založil a tam všecky platy a povinnosti řádně zapsal.

Na listině této si měšťané klobučtí velice zakládali a ji nejednou k průkazu svých dobrých práv užíli. Když zvětšela a hrozila zkázou, dali si ji Klobučané dne 12. listopadu r. 1647 od městské rady královského města Uh. Hradiště opsati a opis vidimovati, nový vidimát pořídili si r. 1776 a opis vidimátu r. 1817. Originál se nám nedochoval, bylť prý již r. 1647 vlhkem hrubě zkažen, ale za to opisy tři.

Pan Zdeněk Kavka Říčanský z Říčan byl horlivý český bratr, řídicí se všeobecně tenkrát platným heslem *cujus regio — ejus est religio*. Za jeho panování na Brumově získal si vlivu na kněžstvo patronátních far jeho luteránský kazatel, uhersko-brodský Pavel Kyrmezer, původem ze Šťávnice v Uhřích, člověk pánovitý a ctižádostivý, chtějící zříditi zvláštní luteránskou diecési uhersko-brodskou. Tohoto podporoval pán na Brodě

Uherském Jetřich z Kunovic, jenž mu podřídil všecko kněžstvo na svých patronátních farách. Když se Kyrmezerovi podařilo nakloniti si také pana Zdeňka Řičanského a tím dosíci poručnictví nad jeho farním kněžstvem, byl již cíle svého blizek. Svolával s vědomím panským do Brodu schůze okolního duchovenstva „na synody“, na kterých počínal si ne ani jako biskup, nýbrž přímo jako papež. Ustanovoval rády, dle nichž se kněží měli řídit a spravovati. Nepřestával však na řádě disciplinárním, nýbrž měnil dokonce bohoslužebné řady luteránské a svěcení svátků dle své hlavy. Nedarilo se mu to úplně, ač zavedl svěcení 29 historických dní luteránských, mezi nimiž nebylo svátku Husova, ač Kyrmezer stejně liboval si v Lutherovi jako v Kalvinovi nebo v Zwinglim. Jednota bratrská hájila však a také uhájila proti němu čistoty své víry i svých bohoslužebných obřadův a proto asi nevedlo se mu s Klobučany a Brumovjany valně, neboť tuto byly sbory bratrské.

Ve slépějích páně Zdeňkových pokračovala vdova po něm pozůstalá, paní Johanka Trčkovna z Lípy a po ni nástupcové její v držení zboží brumovského, Mikoláš, Heralt a Jan Kavkové z Řičan a rovněž dědicové těchto, Oldřich Vilím, Jan Křištof a Zdeněk Lev Řičanští. Náhle však stala se změna. Tito tři držitelé velkostatku brumovského prodali celé rozsáhlé panství r. 1594 za 2000 zl. strýci svému Janu Řičanskému z Řičan, skutečnému císařskému a královskému radě, původem českému bratru, ale později horlivému katoliku. Na katolika jej předělala manželka jeho, paní Benigna z Lobkovic, vdova po Žibřidovi z Promnic, s níž se asi r. 1598 zasnoubil. Byla to horlivá katolička a pana Jana Řičanského předělala záhy. Asi r. 1601 podnikli spolu pouť do Lorety ve Vlaších a již r. 1602 objevil se Kavka na panství brumovském jako bojovný katolik. Bylo to v době, kdy Rudolf II. vydal mandát, kterým zakazovaly se veškery nekatolické bohoslužby a českobratrské sbory, a kdy zemským hejtmanem moravským se stal pan Ladislav Berka z Dubé a Lipého a na Velikém Meziříčí a Jaroslavicích, týž, který zavinil hrozná nepořádky ve správě zemské a jemuž za to trestem r. 1608 nařizeno, aby se z Moravy co nejdříve vyprodal a vystěhoval. Kavka začal na panství brumovském bezohledně vykonávati mandát královský a již r. 1603 povolal jesuitské misionáře, kteří za jediný rok zavedli opět katolictví v některých poddanských osadách

Kavkových. V Kloboukách a v některých sousedních osadách nedál se však převrat tak rychle; ještě na př. r. 1613 olomoučtí jesuité Jan Drahov a Jan Januš obrátili v Brumově, v Kloboucích a v Lidečku 458 odpadlíků k církvi římské, ba ještě r. 1620 působili tu tři jesuitští misionáři z Brna, kteří odešli teprve r. 1628. Konšelé klobučtí dostali od pana Kavky naučení, jak dobrým příkladem mají měšťanům předcházeti, ale dostali také nařízení, aby nepřijímali nových měšťanů, leč osoby vykázanší se dobrým jistým kundšaftem, že jsou poctivě zrozeny, zachovaly a dobře katolicky. Kázal všem občanům a poddaným, aby se účastnili průvodů Božího Těla, sám také osobním účastenstvím při všech církevních úkonech dáváje dobrý příklad. Když byla po bitvě bělohorské konána po celé Moravě všeobecně katolická protireformace, nebylo jí v Brumově již potřeby, ale rovněž ne v Kloboucích.

Bitvou touto však přišly na Klobouky zlé doby. R. 1622 raboval v městě Betlen Gábor, a sotva odtáhl, přišli r. 1623 Kozáci, uderili na město a zbili 70 hospodářů kromě jiného lidu.

R. 1622 koupila Brumov i s Kloboukami od Jana Kavky maďarská šlechtická rodina Apponyovská. První držel panství Pavel Apponyi z Nagy-Apponu, po něm syn jeho Petr a od r. 1626 Mikuláš Forgách (Forgáč) z Gymeše (u Nového Města nad Váhem), tohoto choť Estera hraběnka Forgáčová rozená Bošanka z Velkých Bošan a Alena Apponyiová z Nagy-Apponu. Estera Bošanka přežila chotě a asi r. 1648 odkázala celý statek až dosavad sjednocený svým pěti dcerám, ač nadále byla ještě na celém statku mocnou hospodyní. R. 1659 rozdělily se dcery po ní pozůstalé o statek tak, že každé připadla pětina brumovského hradu a pětina statku pozemkového. Klobouky připadly Marii Forgáčové, provdané za Štěpána hraběte Illyesháza, majitele obsáhlého zboží trenčanského.

Další průběhy války tricetileté nedotkly se Klobouk a Kloboučanův hrubě. Leda že r. 1643, kdy Švédové obsadili Olomouc, vytáhli na ně Valaši z celého panství brumovského, mezi nimi také mnozí z Klobouk, ale zle se jim vedlo, neboť u Dolan blíže Olomouce zbiti byli. Jinak zachovalo se k Švédům panství vsatské. Tam sedláci se Švédy se spojili a provianty jim až do Olomouce dodávali. Za to na panství brumovském a v městě Kloboukách ušetřeni byli následkův, které po učiněném

míru stihly se strany císařské panství vsatské a jeho poddané. Příčinu toho, že dvě sousední panství tak velice lišila se v názorech svých, hledati sluší v různosti náboženské. Na Brumovsku vykonána protireformace již dávno. Jinak bylo na Vsatsku, kde protireformace začala se konati za války, kdy již myslí byly valně zatvrzely. Proto také na Vsatsku udržela se církevní společnost protestantská přese všechna pronásledování až do doby josefinského tolerančního patentu. Vsacané viděli zajisté v Torstensonovi vysvoboditele ze jha náboženského, proto chovali se k němu jinak než na panství brumovském, kde byl Torstenson nejen nepřítelem země, nýbrž i katolíkův.

Po válce třicetileté byl sice podkopán i blahobyt Klobučanův, přece však nebylo tak zle jako v jiných městech. Vrchnost měla na starosti, aby bývalý blahobyt opět se v městě rozhostil. Jak se zdá, byla si tohoto úkolu pamětlivá. Hraběnka Estera Forgáčová z Vel. Bošanu obnovila a rozšířila dne 2. června r. 1650 výsady a artikule poctivého cechu soukenického a skvostnou listinou pergamenovou ze dne 11. května r. 1659 privileje cechu řeznického.

Dne 16. a 17. května 1662 byly po dvě noci veliké mrazy, takže na dva prsty stluští led se nadělal. A na Boží Vstúpení takové sněhy padly, že se pod nimi stromové lámali. Z toho všeobecný soud o zlých znameních a doufáno do příchodu zlých časův, horších než kdy prve byly. Zlé časy nedaly na sebe dlouho čekati. Vypravuje o tom současný pamětník asi v tato slova: „Za konšela Martina Adámka a rychtáře Matěje Šomana dne 4. září r. 1663 nejukrutnější a nejloupeživější nepřítel křesťanskou krví nenasytný Tatar, s rychlostí psi přeletěv Uhersko vpadl do Moravy, milované domoviny naší, kdež jej nikdo neočekával. Zuril zde tyransky ukrutně, loupil, ohněm plenil, města vybíjel, lidi zbíjel, dědiny, městečka a města pustošil, dobytek a majetek lidský loupil. Zkazil kraj hradištský a dostal se až do brněnského. Po dvou týdnech znova vpadl na Moravu. Nejhorší byl vpád třetí, kdy byl Tatar dobře o celé Moravě již zpraven vyzvědači uherskými a slovenskými. Dne 6. října vpadli Tataři na Moravu průsmykem Střelenským (Lysským) se 17.000 jezdcí. Rozložili se táborem mezi Senicí a Frantovými Lhotami, v krajině horské, ale k obraně proti možným útokům velice vhodné. Odtud plenili, pustošili, pálili, lidi zbíjeli a ve svých táborech na 1235 osob do

zajetí uvrhli. Odtud přihnali se ve veliké síle do Klobouk, města se zmocnili, domy, obydlí, chrám s věží a zvony, hřbitov i kostnici, faru s celým hospodářstvím, školu i špitál — vše vyloupili a ohněm spálili.“

Klobouky utrpěly tímto vpádem velice. Lidí zabito bylo 48, uloupeno 11 koní a veliká většina skotu a ovcí, v celém městě nebylo nespáleného domu. Mnohé domy po vpádu tatarském ani znova zbudovány a obsazeny nebyly. Kostel s farou, věží i se zvony byly již r. 1664 opraveny a obnoveny, ale v městě byly následky tohoto vpádu patrné a citelné ještě dlouho potom; neboť r. 1672 čítalo se v městě jen 167 osedlých domů.

Klobouky náležely tenkrátě dvěma vrchnostem. Část, která náležela Marii Forgáčové, provdané Illyesházové, zdědil po ní r. 1673 choť její Jiří Illyesházy, majitel blízkého hradu a panství trenčanského, jenž ustanovil poslední vůlí ze dne 3. ledna 1689 dědicem svého bratrance, Mikoláše hraběte Illyesházyho. Druhá část patřila Janu Antonínovi Selbovi k nynějšímu statku návojen-skému a kromě toho byl jeden měšťanský právovárečný dům příslušenstvím panství hošťalkovského (u Vsetína, nyní v zemských deskách zapsaný statek haluzický).

K r. 1679 vypravuje Svátek, že v červnu vpadli uherští povstalci na Moravu, Brumov a Klobouky vypálili, 22 lidí zabili a 50 jiných i s farářem do zajetí odvedli.¹⁾ — Jest tu ovšem mýlka, neboť událost tato stala se teprve v tu středu před Božím Tělem r. 1680. Rebelanti uherští vpadli do Klobouk, kostel zničili, 32 osob zbili, mnoho zranili, takže mnozí žebráky zůstali, klobouckého faráře Václava Pavliše s sebou zajali a do horních Uher zavedli; až se před vůdce jejich Emmericha Tökölyho dostal, teprv propuštěn byl a se navrátil. Uhři nakradli tenkrátě v Kloboucích za 18.000 zl. peněz a zboží. R. 1683 dne 5. července vpadla pěchota uherských rebelantů asi dvě hodiny přede dnem do města, zavraždila purkmistra Matěje Kováře a jiné dvě osoby s ním, zajali faráře Jana Františka Čapka a s ním 26 sou-sedův. Tyto odvěkli až k Červenému Kameni v Uhřích, tam je tyrancky a do zmrzačení zbyvše kyji a řemeny domů propustili. Téhož léta město čtyřikrátě zrabovali a vypálili. Zvony dva, jeden z kostela a z ratúza vzali. Klobočanům došla trpělivost a proto

¹⁾ Svátek, Dějiny Čech a Moravy nové doby, díl III., str. 222.

ozbrojili se proti divému nepříteli. Dne 30. srpna, když Tökölovo vojsko leželo v Uhrách nedaleko průsmyku, blíže Lysé, vytrhla z Klobouk silná ozbrojená četa na ně, udeřila na Lysou, ale 195 osob bylo zbito a zůstalo u Lysé mrtvo. Když na to koncem září rebelanti plenili Vyzovice, vypravili se Klobučané zase proti nim, ale u dědiny Ubla byli přepadeni a 90 z nich zbito. Těmito událostmi utrpěli Klobučané mnoho. Město bylo spáleno a zničeno, majetek pobrán nebo zkažen, dobytek sporážen nebo odehnán, lidu mnoho zbito a ostatní prchali do hor; k tomu ještě vyskytl se v městě mor, který si vyžádal 265 obětí. Císařská vojska, která městem protáhla, počínala si se stejnou hrabivostí a ukrutností jako odporili povstalci uherští. Nyní, kdy město nemohlo pomýšlet na obranu proti vrchnosti, odňala mu tato svobodu vinného výčepu. Měšťané stěžovali si do toho u císaře, bylo jim však učiněno po právu teprve nálezem císaře Leopolda II. ze dne 12. srpna r. 1688.

Sotva však uplynulo 20 let od druhého zhoubného vpádu uherského, přišel nový r. 1703, kterým rokem nastaly městu doby horší všech bývalých. R. 1703 a 1704 vypálili z Uher na Moravu vpadli zástupové sedmihradského knížete Rákóczyho město a zničili je tak, že až do r. 1736 bylo pusto. Až do r. 1710 opakovaly se vpády vzbouřeného knížete Rákóczyho rok po roce; obyvatelstvo městské ve dne v noci, v létě v zimě skrývalo se i se svým farářem po horách a lesích, co mezi tím lišky, vlci a zajáci z lesův a hor vyšli a ve městě v pecích své obydli měli a tam se líhli. Nejvíce Klobučanů skrývalo se v lesích Cichovských. R. 1705 znova pleněny Klobouky a dobytek, kde byl jaký nalezen, odehnán. Odevšad přicházely zprávy poplašné, ale ani zvěst o vítězství brumovských poddaných sedláků nad Kuruci dne 29. září r. 1705 nepřivolala měšťanů do jich opuštěných příbytkův. R. 1706 vpád se opakoval, r. 1707 vypáleny a vydrancovány Bojkovice, Hrádek, r. 1708 pustošeno okolí Uher. Brodu a Trenčina, r. 1709 znova spáleny Bojkovice a brán útokem Uh. Brod, zničen Slavičín a okolní osady Roketnice, Hrádek, Mladotice, Divnice.

Když r. 1710 zapuzením Rákóczovým vpádkům stal se konec, bylo mnohého úsilí potřebí, aby město z ran opět se zotavilo. Ale pomalu se vše zase lepšilo. R. 1758 bylo již v městě 231 měšťanských i předměstských domův, z nichž bylo 36 várečných,

39 celých gruntův, 45 podsedkův, 53 chalupníkův, 18 podruhův, panská hospoda, koželužna, dvanáctery jatky, kovárna. Každý masný krám dával vrchnosti ročně po 2 kamenech loje a po jeřábkovi. Celé město odvádělo 135 kur, 180 měr ovsu a platu stálého na hromnice 63 zl. 9 kr., na sv. Jiří 58 zl. 8 kr., na sv. Václava 57 zl. 54 kr., na sv. Martina 45 zl. 56 kr., dohromady 225 zl. 27 kr. Ke kotáru obecnímu patřilo 1231 měr rolí, 56 měr zahrad, 548 měr úhorů, 183 měr úlehlí, 9 měr pastvin, 401 míra lesa a luk na 37 dvojspřežných vozů sena. Vína se ve městě vyčepovalo ročně 142¹/₂ bečky. Vidno z toho, že bývalý městský blahobyt, podrytý vpády kuruckými, dosud se do města nevrátil.

K tomu ještě počala vrchnost měšťany utlačovati. R. 1746 žádala, aby město zaplatilo 447 zl. 28 kr. daně z pivovaru a z várek pivných. Měšťané odvolali se ke krajskému hejtmanovi hradištskému, udávajíce, že nikdy dosud takové daně neplatili, že ročně vaří 19—25 pivných várek po 9 bečkách, 36 měšťanů vaří pivo druh po druhu, tak že na jednoho každého dojde řada jedenkrát za půldruha roku, pivo že jen mezi sebou a v domích svých nalévati mohou, vrchnosti že veškeré uložené povinnosti konají a uloženou kontribuci platí. Královský krajský hejtman odkázal měšťany s jejich stížností na zemské gubernium, které rozhodlo, že požadovanou pivní daň platiti mají, ale nižší, než na nich požadovala vrchnost. Byla na ně uvalena tenkrát daň 127 zl. ročně. Měšťané nebyli ještě spokojeni, ale r. 1748 byl celý spor právoplatně ve prospěch panství a na škodu měšťanů vyřízen. Vrchnost však i na jiný způsob hleděla ještě na pivovar uvaliti břímě služebnosti panské. R. 1725, 1732 a 1746, předstírajíc, že zařízení panského pivovaru v Brumově je zkaženo, žádala na měšťanech, aby jí z ochoty a lásky poddanské dovolili na městském pivovare několik várek pivných uvařiti. — Měšťané záměry panské prohlédli snadno a v každém případě dali si napsati a od vrchnosti podepsati revers, že povolují to jen dobrovolně a že vrchnost z dovolení toho nijakých následkův vyvozovati nebude, zvláště že toto svolení nestane se nikdy závazkem a povinností, ale že v podobném případě mohou se měšťané stejného povolení na vrchnosti dovolávati.

R. 1748 cechmířtři, mířtři a tovaryři poctivého řemesla soukenického umluvili a sepsali zvláštní tovaryšský řád, který se

zachovával až do zrušení cechovníctví a r. 1767 soukeničtí cechmíři sestavili nové artikule tovaryšské. Soukenictví kvetlo.

R. 1783 císař Josef II. potvrdil městu veškery tržní výsady, přidal týdenní trh na každou středu a nařídil, aby žádný výroční trh nekonal se v neděli nebo ve svátek, než vždy až v následující den všední. Všecky výsady dané Josefem II. potvrdil císař František I. r. 1793.

R. 1781—1785 měli k výčepu vinnému oprávnění měšťané nový spor s vrchností, v němž rovněž pochodili zle. Brumovská vrchnost jim vůbec přela veškerá vinná výčepní práva: měšťané byli dvakrát krajským úřadem i zemským guberniem se stížností svou odmítnuti, ale odvolali se konečně k císařskému dvoru; leč i tu dáno za právo vrchnosti proti městu. Spor vznikl již r. 1781; měšťané dokazovali práva svá listinami markraběcími a panskými, ale gubernium neuznalo práv městských za prokázaná. Následkem toho již r. 1782 začala vrchnost překážeti měšťanům také v právě nálevu kořalečního. Vrchnost však původce stížností a žalob vězením podzemním trestala, z čehož nové žaloby. Zemské gubernium nařídilo proto krajskému hejtmanovi hradištskému, aby jednak měšťanům klobuckým na paměť přivedl, že vrchností své úplnou poslušností povinni jsou, jednak však, aby vrchností nařídil, aby měšťanů podzemními, lidskému zdraví nebezpečnými arresty nesušovala a kdyby neposlechla, aby podle patentů císařských k vrchnosti se zachoval. R. 1785 obec ve všech instancích svůj spor prohrála a r. 1786 zakázáno jí variti pivo dům od domu a nařizeno, aby pivovar pronajali. Chtěli spor s vrchností obnoviti, dostali i povolení, aby mezi sebou učinili sbírku na útraty procesu, ale sešlo z toho.

Když v prvních letech panování císaře Františka I. některá česká a moravská města dosáhla vlastního zřízeného magistrátu, domáhaly se ho také Klobouky r. 1795. K čemuž jim nařizeno, aby se svými fondy vykázaly a udaly, kam by se městské úřady umístiti daly. R. 1796 zavázali se soukeničtí míři, že sami radnici zbudují, a také ihned čtyři z nich podnikli úplnou přestavbu nynější radnice, ač dosud ani samospráva městu udělena nebyla. Vrchnosti nebyla klobucká žádost o zřízení magistrátu vhod, proto chopila se proti městu první vhodné záminky a stěžovala si do stavby radnice, kteráž stavba ani velkostatku řádně ohlášena nebyla. Soukenici se tomu opřeli, ale byli krajským soudem zamít-

nutí a poukázání, aby z novostavby radnice vrchnosti účtovali. Následkem toho byla r. 1799 městu také samospráva odepřena. Již r. 1798 nesvolila vrchnost, aby obec své polnosti emfyteuticky prodala.

Dne 27. srpna r. 1811 císař František I. povolil městu šestý výroční trh s předchozím trhem dobytčím na druhé úterý po sv. Jakubu. Tento trh byl později přeložen na úterek po sv. Jiljí.

R. 1824 obnoveny artikule tovaryšů soukenických. R. 1828 při zakládání katastrálních map byl celý klobucký „kotár“ vyměřen. R. 1834 přistavěny k měšťanskému singulárnímu pivovaru

Obr. 22. Občanská záložna v Kloboucích.

místnosti výčepní, zbudován pivný sklep a pivovar ponejprve pronajat, neboť před tím varili měšťané pivo dům od domu. Současně také odstraněn starodávný zvyk, že purkmistrovi vyplácelo se čtyřikráte do roku půl várky piva za salarium, ale za to zavedeny hostiny na obecní útraty při nastolení purkmistrově. Kolem r. 1840 zaniklo obecní mýto dvou groší z koně.

Soukeníci konali r. 1842 veliké cechovní porady, jak by řemeslo své zlepšiti mohli.

R. 1846 dne 2. července bylo na radnici velké podělování nuzných z brumovského panství. Poděleni byli chudí z Lačnova,

z Cíchova, z Lipiny, z Mirošova, z Poteče a ze Smoliny. Rozděleno bylo 1674 zl. 33 kr. víd. m. Majitel velkostatku baron Jiří Sina učinil k takovým podilkám nadaci 10.000 zl. a r. 1846 odpustil chudým poddaným dohromady 2080 zl. 46 kr. platu z polnosti.

Klobouky staly se r. 1851 sídlem okresního soudu a berního úřadu. Pro okresní úřady vystavěn r. 1853 obecním nákladem dům na náměstí, v němž jsou dosud. Do r. 1873 bydlela v Kloboucích také finanční stráž, která toho roku pro nedostatek bytů přenesena do Brumova.

R. 1887 založena městská spořitelna, r. 1888 zřízena telegrafní stanice, r. 1889 opraveny kašna a vodovod, r. 1890 počato s dlažbou náměstí, r. 1890 a 1891 místodržitel hrabě Löbl navštívil dvakráte za příčinou dohledu ke stavbám silničním město; r. 1890 uspořádali klobučtí papučáři k jeho návštěvě výstavku svých výrobkův, která místodržiteli se libila; r. 1893 vystavělo město činžovní dům. Ale r. 1896 postiženo bylo město krutým požárem, který způsobil mnoho škod, neboť shořelé domy byly po většině dřevěné a požár šířil se s úžasnou rychlostí. Štěstí ještě, že obilí nebylo svezeno, sice by škoda byla mnohem značnější a citelnější. Od té doby však rány zase se již zacelují a město i blahobyt v něm zase se vzímají.

Mezi tím zavládla také na radnici česká správa městská, neboť město ovládáno bylo již od začátku minulého století třemi přistěhovalými rodinami německými, které sňatky spříbuzněny byly se zde uselými pokřtěnými rodinami židovskými.

V čele německé správy městské stáli od r. 1854 Bratmanové (otec a syn). Poněmčovací jejich snahy byly podporovány vládou tím, že v ryze českých Kloboucích zřízena byla něm. měšťanská škola a škola obecná přeměněna na utrakvistickou. Proti germanisačním snahám pracovala na probuzení lidu česká měšťanská beseda, kterou r. 1869 založili zdejší vlastenci lékárník F. J. Ždichytec, děkan P. Fr. Žák a kaplan P. Fr. Kvasnička. Po velkém požáru r. 1896 byl německý starosta pro jakés nesprávnosti ve spořitelně vzat do vyšetřování, které později zastaveno bylo, správa města svěřena provisornímu výboru a po 3 letech přišla k veslu strana národní.

Bilnice,

dědina, 7¹/₂ km jižně Val. Klobouk, nazvaná buď po bělavé barvě zdejšího karpatského vápence nebo po bělavé vodě potoka Brumovky. Leží v údolí na levém břehu tohoto potoka. Domy jsou k silnici obráceny štítem, jen některé bokem; některé jsou těsně vedle sebe, jinde jsou průjezdy obyčejně dvěma sousedům společné. Grunty leží po obou stranách silnice, chalupy stranou na začátku a na konci dědiny. Před domy není zahrádek; zahrady jsou za domy. Výstupek má jen číslo 26; říkají mu „kaplička“. Staré domy jsou dřevěné, novější z cihel, avšak i zděné obyty mají dřevěné štíty, některé pěkně, jiné nedbale řezané.

Rozloha obce: 2791 ha, z toho plodné půdy 2701 ha; jmění obecní: pozemky ve výměře 334 ha, z čehož roli 15 ha, lesa 94 ha, luk 55 ha, ostatní jsou pastviny.

R. 1766 bylo v Bilnici 119 domů, a to 41 celých gruntův, 16 podsedků, 62 podruhů (chalupníků); kromě toho 2 pasekáři, panská hospoda v obci a druhá na Vláře v průsmyku, dva mlýny, píla, valcha, kovárna, kolárna, panský dvůr. Vedle Vlárské hospody byla vápenice na 50 beček vápna. Vápenec dovážel se ze Srniho v Uhrách, neboť z vápence na panství nalézaného nedalo se pálití vápno. Majitel gruntu, na němž se v Srni vápenec lámal, dostával náhradou za škodu na louce mu činěnou, od vrchnosti fůru sena. Od vypálení pece tvrdého kamene dostával vápeník 8 zl. a vědro piva, od vypálení pece měkkého kamene na 20 nebo 25 beček od měřice vápna 9 kr. Dřevo a kámen dovážela robota, při ukládání do pece a vypalování pomáhala robota pěší. Mezi Bilnicí a Stítnou byla panská cihelna, kde je dosud. Také stávalo v Bilnici mýto, kde je nyní.

R. 1790 bylo ve 135 domech 953 obyvatel, r. 1834 bylo ve 201 domě 1369 obyv. (mezi tím mlýn, dvůr, panská hospoda), r. 1890 bylo ve 217 domech 1497 obyv., r. 1900 v obci samé (bez kolonií) ve 201 domě 1487 obyvatel, Čechů, na nepatrné výjimky katoliků, zemědělců.

Bilnice je přiřažena do Brumova, kde je také hřbitov.

Škola byla zbudována nákladem obce v letech 1898—1900. Vyučovati počalo se 15. září 1900; před tím chodily děti do školy do Brumova. R. 1900 bylo 239 školních dětí. Škola je česká,

trojtřídní. Školní kronika byla založena r. 1900, knihovnu školní zakoupila místní školní rada téhož roku; má nyní přes 120 svazků.

P o š t a je v Brumově.

N á d r a ž í, pojmenované Bilnicí—Brumovem, jest čtvrt hodiny vzdáleno.

V obecní pečeti je selská brána, v obecním archivě jsou dosud některé starší listiny. Výsad není.

M ý t o připomíná se již v XVI. století.

R o d y přes 100 let na gruntech (od r. 1776): Babulíkův na čís. 104, Mackův 105, Mackův 110, Lysáčekův 7, Surého 61, Horákův 67, Šánkův 20, Bačův 23, Vančuríkův 24, Gajdošíkův 52, Prokopův 88, Červenkův 109, Miklasův 41.

S p o l e k: Sbor dobrovolných hasičů od r. 1896.

E p i d e m i e choleraová r. 1867 uchvátila 10⁰/₀ obyvatelstva.

J m é n a t r a t i: Dráhy, Blízakovce, Podvrátí, Rozsoší, Nadrozsoší, Poddraží, Podhložčí, Blížní a Dální díly, Nadmostky, Brezí, Nevšová, Láze, Hlinné, za Stráží, Tuřiči, Nahumny, Tepličky, Rybníky, Březovské, D ú b r a v a (zaniklá osada Dúbravka), Kujalka. O Stráží se vypravuje, že za vpádů Rákóciovských byla na ní postavena stráž, aby hlídala hranice zemské a oznamovala vpád obyvatelstvu.

P o d d a n s k é p o m ě r y: Z lánu robotovali 39 dní jeté nebo 78 dní pěší roboty, z chalupy 13 dní pěší roboty ročně. Úrok (plat urbaniální) vybíral se pětkrát do roka: o vánocích, o hromnicích, o sv. Jiří, o sv. Janě, na sv. Václava a na sv. Martina. Osypu platil lán $\frac{5}{4}$ měřice pšenice, 2 měřice a 11 mýtníků (mírek) ovsu, 4 žejdliky kmínu, 1 měřici a 2 osminky (= 4 mýtníky = čtvrt míry) chmele. Podsedníci platili za přádlo 1 kr. 2 den., a kromě toho 2 kr., 2 žejdliky kmínu, slepici, 2 vejce a 78 dní pěšky robotovali. Žali, hrabali seno, orali a sváželi do stodol. Výkupu bylo z lánu 53—57 rýnských stříbra.

Farář brumovský dostával asi r. 1777 z Bilnice desátkem 30¹/₂ kopy rži a tolikéž ovsu, 71 slepic a 55 for dřeva.

Nyní je v Bilnici c. k. četnické stanoviště (od r. 1876).

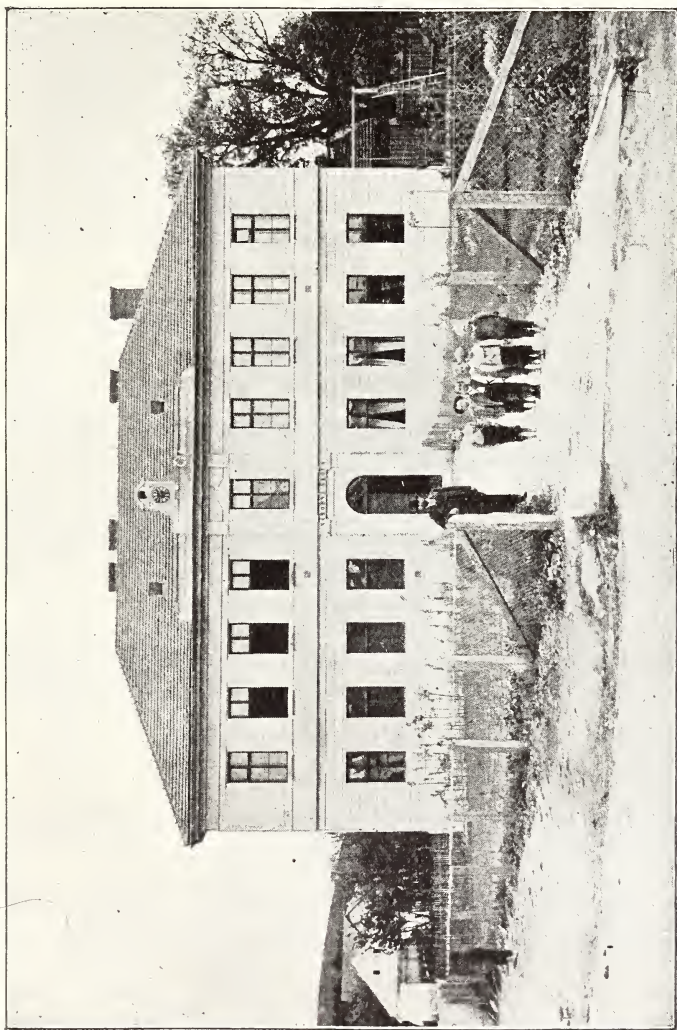
S a m o t y: nádraží Bilnické a Vlárské, dvůr Petrostudně (zaniklá osada Petrovice), hospoda Vlár (zaniklá osada), paseky: Na staré pile, Podlouči, Tratihůšť, za Hyskú, Hluboči, ve Včelincách, Dil.

Obr. 23. Návres v Bilnicí.

Dějiny: Bilnice byla vždy součástíou rozsáhlého panství brumovského, neměla ani vlastní tvrze a nikdy vládyckých či zemanských majitelův. Proto zmínek v pramenech jest o ní po skrovnu. Jak obšírný majetek hradu brumovského přecházel

Obr. 24. Škola v Bilnici.

z majitele na majitele, tak také Bilnice s ním. Proto byla až asi do r. 1306 zbožím zeměpanským a od té doby šlechtickým. V olomúckých pŕhonech čteme, že r. 1464 pohoní Jan z Cimburka, držitel hradu brumovského, Jana Svojsí z Zahradky ze 400 zl.,

že když do Uher táhl přes zboží Brumovské, tu jeho (Svojšovi) služebníci ve všech páně Cimburkových v Štítné a v Bilnici lidem škodu učinili v mírné zemi. V listinách připomíná se teprve dne 25. ledna (ve čtvrtek sv. Pavla na víru obrácení) roku 1537. Lidé z Bilnice prosili pána brumovského hradu, pana Adama Meziříčského z Lomnice, aby jim tu milost učinil a odúmrtí jim odpustil, kteréž jsou vždycky spravedlivě na pána hradu přicházely, a při tom, aby jim pastev svobodných, žaludních i bukovních dopustil na gruntech svých k zámku Brumovu příslušejících. Povolila jim milostivá vrchnost, když zavázali se za sebe i za své budoucí potomky, že dávati budou pánu svému z gruntu jednu měřici ovsu a slepici, a to jmenovitě na den sv. Lukáše.¹⁾

Vpády uherských odbojných šlechticů průsmykem Vlárským a Střelenským (Lysským) na Moravu nejvíce trpěly osady při hranicích ležící, neboť byly na první ráně. Když r. 1559 vpadl na Moravu Jakub Dyák Trenčanský, nejprve vybil Bilnici, mnoho domů zkazil a dobytek pobral.¹⁾

Teprve v kupu roku 1574, kterým Magdaléna, vévodkyně z Mynsterberka, prodává Brumov Zdeňkovi Kavkovi Řičanskému z Řičan, připomíná se výslovně Bilnice s mytem.

Nezaznamenává se, kolik utrpěla Bilnice vpády tatarskými r. 1663 a 1683, ale v těchto letech, jakož i později za nepokojů Rákóciovských (1704—1710) nebyla Bilnice jistě uchráněna.

K r. 1758 připomíná se, že na Petrostudni byl dvůr s ovčínem a jalový dobytek.

R. 1851 rozmnožil majitel Brumova své nivy v Bilnici, zakoupiv za 17.055 zl. několik gruntů a mlýnů.

R. 1866 táhl Bilnicí na průsmyk Vlárský a do Uher rakouský polní zbrojmistr rytíř Benedek, couvající před armádou pruskou.

Z a n i k l é o s a d y: **Petrovice** bývaly v místech nynějšího panského dvora Petrostudně mezi Bilnicí a Vlárským průsmykem. Lid samotu tuto dosud nazývá Petrovicemi. Osada připomíná se r. 1514 jako majetek nitranského biskupa Štěpána Podmaninského z Podmanína. Slula druhdy také Petrovskou Lhotou. U dvora je

¹⁾ Listinu otiskl Fr. V. Peřinka v „Selském Archivě“ 1904, č. 169.

studně, u níž leží veliký ploský kámen, na který okolní lid s úctou ukazuje, že na něm na svých cestách Moravou sv. Crha a Strachota odpočívali a kázali.

Vlár stávala v místech nynější Vlárské hospody těsně v průsmyku při hranicích zemských. Připomíná se r. 1500 a 1503 jako příslušenství zboží brumovského, r. 1516 byla již pusta. Když zpustla, přestěhovalo se její obyvatelstvo do Bilnice. Vlárí vedla od pradávna veledůležitá zemská stezka do Uher („hradská“).

Do trati Dúbravky, asi čtvrt hodiny severně Bilnice, klade Kučera zaniklou osadu **D ú b r a v k u**, o níž však nijakých zpráv shledati jsme nemohli.¹⁾

Bohuslavice,

v ústech lidu (i na staré obecní pečeti) Búslavice, od osobního jména Bohuslav. Přívlastek „Bohuslavice na Vláře“ přidala dráha vlárská, mající jinou stanicí Bohuslavice (u Kyjova).

Osada leží 8 km od Klobouk směrem jz. v údolí řeky Říčky, (Benčice) jednoho z četných pramenů Vláriných. Středem osady protéká Říčka a projíždí dráha, tak že řekou a dráhou rozdělena jest osada na dvě „strany“ (slova toho se v lidu užívá). Domy jsou postaveny velmi nepravidelně, bez ladu, osada tvoří jedinou ulici; mezi oběma řadami domů jest prostranství hodně široké, tak že každá „strana“ podobá se samostatné osadě. Výstupkův před domy není, zahrádky se zanedbávají. Kroj národní dávno zanikl.

R. 1758 bylo v osadě 61 domův a to celých gruntů 19, podsedkův 18, podruhů (chalupníků) 24, k tomu hospoda, kovárna a dávno vysušený rybník. R. 1790 bylo v 60 domech 69 rodin o 419 obyvatelích. R. 1834 byly 104 domy s 527 obyvateli, r. 1890 bylo 112 domův a 549 obyv., r. 1900 115 domův a 570 obyvatel, Čechů, katolíků, zemědělcův a miškářů (nunvářů).

Bohuslavice jsou přifařeny do Slavičina, kde je i hřbitov.

¹⁾ Brandl, Půhony, IV., str. 405 č. 635; Dr. Kameníček, Sněmy, II., str. 288; Pluskal, Brumov, str. 16, 23, 28, 51; Dr. Fr. Příkryl, „Sv. Cyrill a Method“, 1905, str. 98; Kučera, „Zaniklé osady býv. panství brumovského“, v Časop. muz. sp. Olom., 1890, str. 60.

R. 1812 počalo se ze Slavičina výpomocně vyučovati tak, že slavičinský rector posílal pomocníka školního do Bohuslavic, ale neměl-li pomocníka, posílal také jen některého staršího schopnějšího školáka. Budovy školní původně nebylo, i vyučovalo se po domech. Školního platu bral slavičinský rector 60 kr. z dítěte ročně. R. 1826 pořídila si obec vlastní školu úpravou obecní sýpky k účelům vyučovacím, ale učitelé byli na dále výpomocní ze Slavičina. Školních dětí bývalo okolo sedmdesáti. R. 1843 tato škola prodána a vystavěna nová, která trvala až do r. 1888, kdy obecním nákladem za 9000 zl. vystavěna škola nynější, která r. 1897 přístavbou na dvojtřídní rozšířena. R. 1899 byla otevřena druhá třída. Pamětní knihu školní založil učitel Karel Kratochvíl r. 1886, školní knihovnu (nyní na 140 svazků) r. 1882 učitel Jan Patka. Nejdéle tu působí (od r. 1885) nynější nadučitel Karel Kratochvíl. Dle fasy z r. 1812 měl učitel 60 školou povinných dětí. Školní plat dělal ročně na 50 zl., poplatky stolové 6 zl., koleda 6 zl., desátku bral z celé obce kopu a 48 snopů pšenice (10 zl. 48 kr.), kopu a 48 snopů ovsa (5 zl. 24 kr.) a dostával fůru slabšího dřeva (1 zl.) — dohromady dělal tedy učitelův plat 78 zl. 72 kr., což vše bral rector slavičinský. R. 1843 dostával učitel od obce dřevo, z každého dítěte mýtník (mirku) rži, mýtník pšenice a $\frac{1}{2}$ libry másla i několik krejcarů.

P o š t a je v Hrádku, n á d r a ž í v místě.

V obecní pečeti jest rybí hlava, vespod rak a mezi nimi křížem přeložené světídló (louč nebo jemně nařezané bukové dřevo, jakým se svítí při lovu raků). Byla asi ve Vláře úroda raků hojná.

Přes sto let jsou na rodných gruntech: Šmotkové na č. 12, Bařinkové 24, Smolíkové 26.

S p o l k ů není.

Cholera r. 1831 vyžádala si mnoho obětí.

R. 1859 vyhořela celá pravá strana (asi 40 čísel); r. 1892 krupobití.

S a m o t y v obvodu obce: patery paseky, a to na Krátkých, na Nivě, na Lázi, v Dilech a na Rokytence.

J m é n a tratí: Záluží, Ryje, Záhumení, Padělky, Vyšehrady, Milků luh, Zářičí, Lázky, Zbytečnice, Díly, Závřstí, Krátké, Nivy, Losy, Rokytenka.

P o d d a n s k é p o m ě r y : Panství brumovskému robotoval pŕllán 80 dní jetých ročně, čtvrtlán 40 dní. Podsedníci měli 104 dny pěší roboty. Platili úrok pŕízí, vejci, kuřaty, ale měli právo voziti si z panského lesa dříví a list, a to od sv. Václava do sv. Jiří dvakráté týdně, od sv. Jiří do sv. Václava jednou týdně.

Fojtství nebylo dědičné; rozhodovala o něm vrchnost. Fojti starali se zejména o řádné vykonávání panské roboty. Pŕllán měl 60, čtvrtlán 30, podsedeck 30—50 měric. Doma se bačovalo, na polích košářovalo. Zvyky jako jinde. R. 1848 zůstal vrchnosti pouze Chmelikov asi 50 jiter. Obec se oň sice soudila, ale prohrála.

V Bohuslavicích zkoumala se v letech 1898—1903 pŕda, nedal-li by se tu těžiti petrolej, ale výsledek vrtání ukázal, že sice petrolej tu je, ale že nelze se naditi výnosného vrtání.

D ě j i n y. První a nejstarší zmínka o Bohuslavicích činí se r. 1365. Tenkráté majitel Světlova (u Bojkovic) Aleš ze Šternberka zaměnil své zboží v Bohuslavicích se služebníkem svým Peškem ze Zákřovic (nyní neznámé polohy) za jeho zboží tamže v Bohuslavicích. R. 1386 píše se po našich Bohuslavicích Oldřich z Bohuslavic.

R. 1398 vdova Ulrichova z Bohuslavic Žofka prodala svých věnných 60 hř. grošů na Bohuslavicích zajištěných Buzkovi z Vlachovic a jeho dědicům.

Týž Buzek z Vlachovic koupil r. 1416 od Jana z Drahanovic celou ves Bohuslavice s alodiálním dvorem, mlýnem a rybníkem, s polnostmi obdělanými i neobdělanými, s lidmi, platy a dávkami, s právy i užitky, loukami, pastvami, lesy, s řekami, vodami, potoky i horami, s údolími i mezemi a se vším pŕislušenstvím. Volný klade kup ten k r. 1415.

Po Buzkovi z Vlachovic podědil Vlachovice i Bohuslavice syn jeho Vaněk z Vlachovic, který měl k manželství Marketu ze Záhorovic, která muže svého přežila. R. 1447 vzala děti své, které s nebožtíkem Vaňkem měla, na spolek zboží svého ve Vlachovicích, v Bohuslavicích a v Rankově (nyní Vlachovské) Lhotě.

Současné zajistil ji rukojmí za nebožce muže jejího Vaňka, Ješek z Jikve, věnem 250 hř. na Vlachovicích, Bohuslavicích a Rankově Lhotě dle práva zemského a dle nálezu panského.

R. 1480 Jan z Vlachovic vzal na Vlachovice s tvrzi, Bohuslavice a Lhotku Vlachovskou, Křekov a Šanov na spolek Markvarta z Honbic a na Ořechově.

Syn jeho Petr z Vlachovic koupil r. 1530 od Václava z Vlachovic vesnice Újezdec (zaniklou u Vysokého pole) a Bohuslavice, dav mu za ně pusté již vsi Uhřice a Zákřov.

Obr. 25. Alois Ručka.

Syn tohoto Jiřího z Vlachovic okolo r. 1550 směnil své zboží Vlachovice, Lhotu Vlachovu, Křekov a Bohuslavice i pustou ves Koleček (mezi Mirošovem a Vlachovicemi) s držitelem Slavičina Václavem mladším Podstatským z Prusinovic za statek Liptálský.

R. 1592 prodali dědicové Benjamína z Vrbové Bohuslavice jako příslušenství Vlachovic Dorotě Jakešické z Vrbové.

Tou dobou byla však již asi jen polovice Vlachovic samostatným zbožím, kdežto druhá polovice náležela již k brumovskému panství. Tak r. 1628 bratři Pavel a Gabriel Szerenyiové z Kiš-Szerěnu prodali jen polovici Bohuslavic jako příslušenství polovice Vlachovic Žofii Boznyakové z Magyarhél (Bosňákové z Madarhel).

Neznámo, jakým způsobem staly se celé Bohuslavice s celými Vlachovicemi příslušenstvím Brumova. Ale od polovice století XVII. mají s ním společné osudy.

R. 1663 byly úplně zbořeny Tatary.

V Bohuslavicích narodil se dne 11. listopadu 1867 hudební skladatel Alois Ručka. Studoval gymnasium v Olomouci a ve Val. Meziříčí, hudební konservatoř v Praze. Po odbyté jednorozční službě vojenské zřídil hudební školu ve Val. Meziříčí a r. 1894 stal se ředitelem kůru v Dačicích, kam svou hudební školu přenesl. Složil a vydal celou řadu drobných skladeb: dvojzpěvů s průvodem klavíru, mužských i smíšených sborů, písní s průvodem klavíru nebo harty, skladeb pro housle, klavír a cello. Skládá také zpěvy církevní a napsal dosud neprovozované opery „U skalky“ a „Tři pravdy“. Vydal dvojdílný „Národní zpěvník“.¹⁾

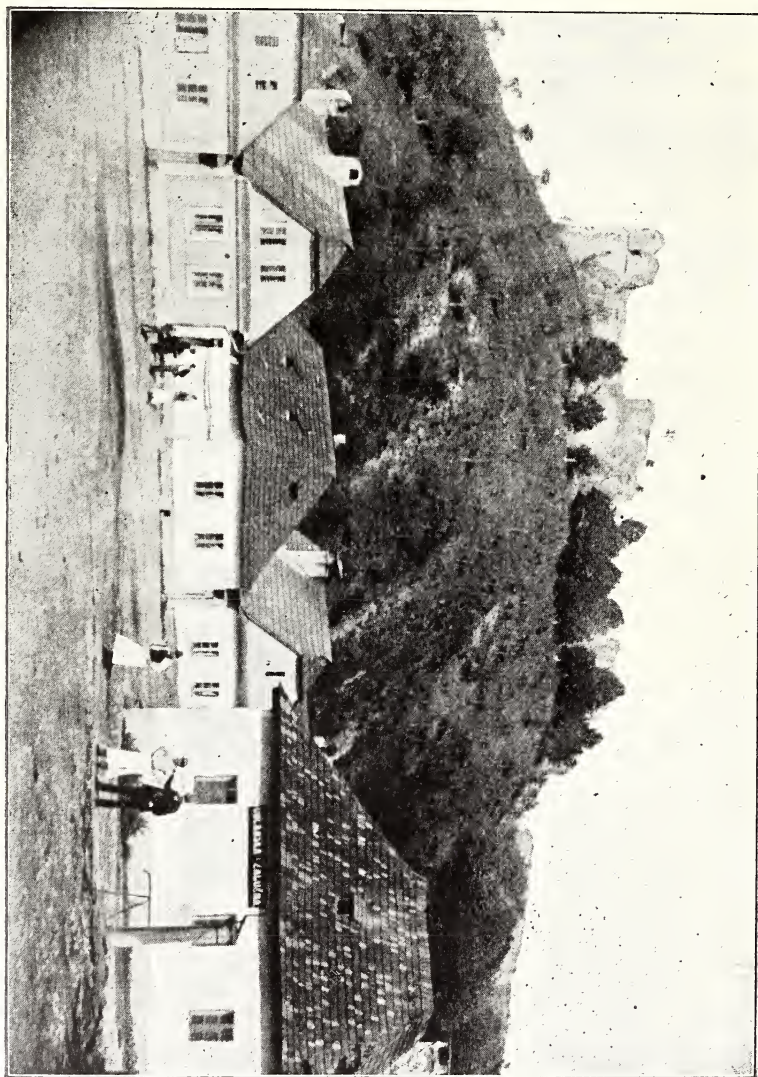
Brumov,

městečko, druhdy nazýváno i městem, v ústech lidu Brúnov, za starodávna také Broumov. Na staré obecní pečetě z r. 1613 čte se „Civitas Brumow“.

Městečko leží na levém břehu Klobučky, která slula druhdy Hájenským nebo Podhajským potokem, na 35° 9' vých. délky a na 49° 5' sev. šířky, 341 m nad hladinou. Potok Klobučka spojuje se za Brumovem s potokem Návojským a spojené potoky slovou Brumovkou, pod kterýmž jménem ústí za Bilnici do Vláře. Řeka bývá v létě suchá, za to na jaře se rozvodňuje a proto že nemá nijakých břehů, rozlévá se široce, což se stává také za častějších letních lijavců, takže podél řeky leží široký pruh půdy ve výměře mnoha měr ladem, neboť řeka tékává také každého jara jinudy a půdu, po níž své špinavé jarní vlny valí, zanáší pískem, šterkem

¹⁾ Z. d. olom., I. 854, VI. 848, VIII. 592, X.6 60, 670, XII. 26, XXIII. 6, XXV. 92, 108, XXXI. 9; Slavík, Morava, str. 82; Brandl, Půhony. I., 68.

a drobnějším kamením. Na pravém břehu leží jen pivovar a neveliká ulice Žaboskreky. Městečko leží v uzlu třech údolí, z nichž jedno otvírá se ke Kloboukům, druhé k Návojně a třetí nejširší

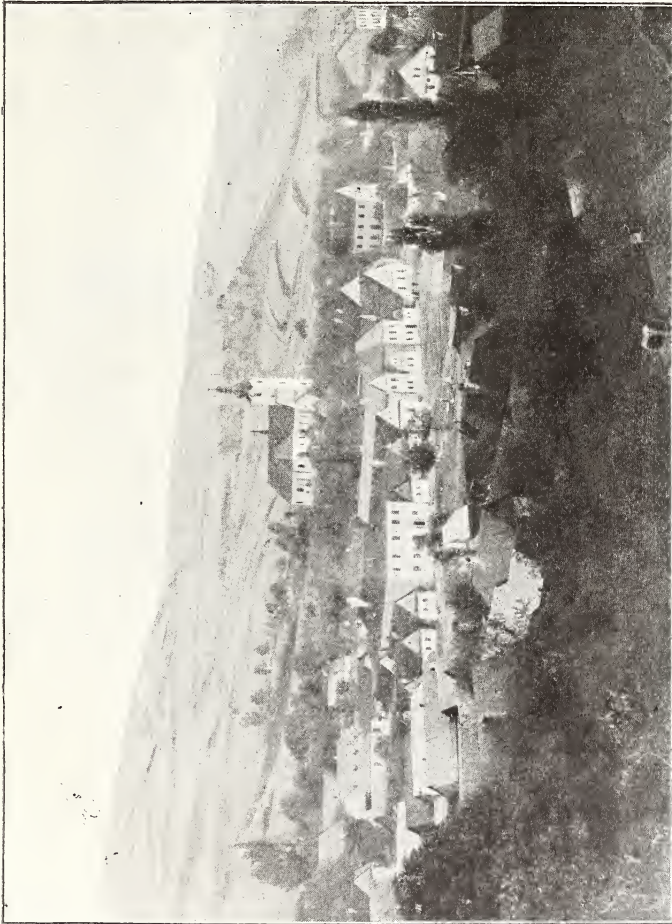

Obr. 26. Brumov s hradem.

k Bilnici. Nad Brumovem strmí tři vrchy, totiž Dráhy, na němž je kaplice sv. Anny, Březová s kapličkou sv. Crhy a Strachoty a třetí kopec, na němž rozkládal se druhy mohutný zeměpanský

hrad. Podnebí brumovské je o mnoho příznivější než v nedalekých Kloboucích, protože osada je ze všech stran kryta horami proti chladným větrům. Na pravém břehu Klobučky stojí hrad, jehož zříceniny ještě dnes svědčí o bývalé jeho síle a pevnosti. Ještě r. 1820 byl obydlen, ale brzy potom vyhořel a nebyl již

Obr. 27. Brumov. (Celkový pohled.)

opraven, nýbrž zkáze ponechán. Asi r. 1888 užilo se mnoho staviva z bývalého hradu ke stavbě panských úředních bytů pod hradem ležících, a protože hrad hrozil nyní již úplným sesutím, byla snesena z kamenných tesaných kvádrů vystavěná hradní brána, která stěny roztlačovala. Kopec, na němž rozvaliny ohlo-

dává neúporný zub času, byl zalesněn, aby nebylo městečko poškozeno padajícími úlomky rozvalin. Po r. 1894, kdy panství koupil švechatský velkopřůmyslník Ant. Dreher, byly pod hradem založeny dva rybníky v místech, kde stával druhdy Drgáčův mlýn. Při silnici z Brunova do Bilnice je panská sýpka, proti které stávala do nedávna ještě stará hruška, na níž visel obrázek, vztahující se k přepadu Brunova a Bilnice vzbouřenci Rákociovými r. 1704. Lid vypravuje, že u sýpky strašovalo. Na východ od městečka vypíná se 831 m vysoký Holý vrch, nejvyšší to hora v této části moravských Karpat. Při silnici z Brunova do Klobouk po levé ruce stojí v sousedství brumovského hradu kopec Židáky, na němž je od nepamětných dob židovský hřbitov.

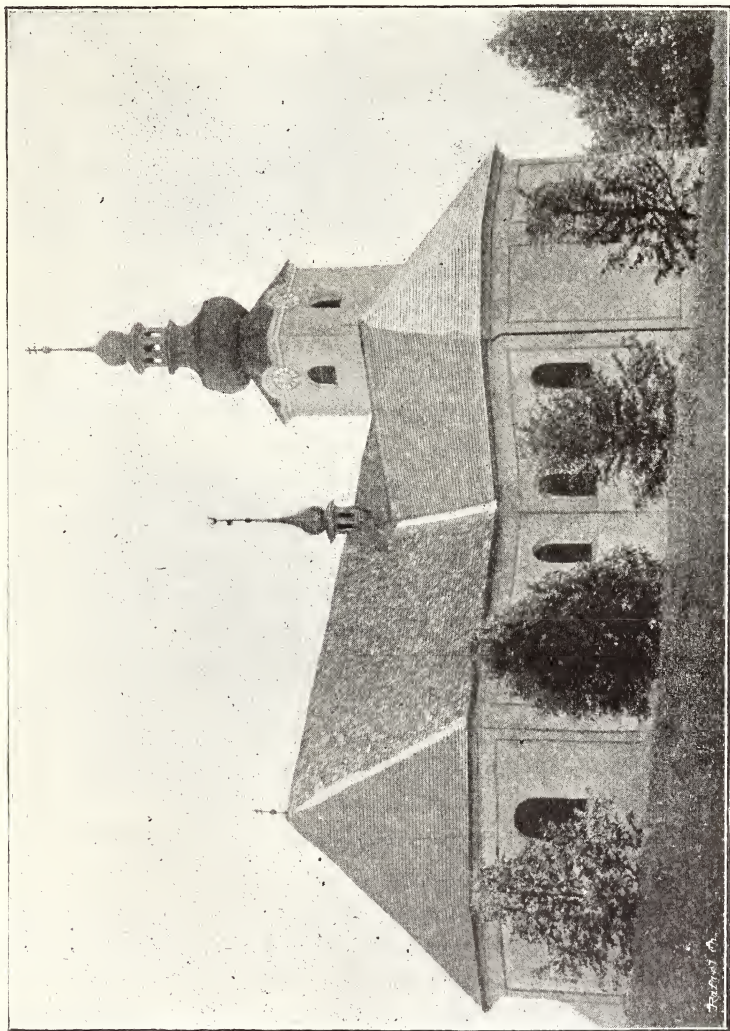
Brumov jest rozdělen na vlastní „město“ a předměstí. Jednotlivé části slují: Staré město (Otrubná či Návojská ulice), Dráhy, Hodňov, Hůrka, Březová, Žaboskřeky, Kamenec, Podhradí (Kaštyl).

Rozloha obce měří 2162 ha, z čehož plodné půdy 2107 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1777 ve 191 domech 1087, r. 1790 ve 200 domech 1173, r. 1834 ve 261 domech 1380, r. 1890 ve 250 domech 1466 duší, ponejvíce Čechů, katolíkův, zemědělcův a řemeslníkův.

Farní kostel je zasvěcen sv. Václavu, což svědčí, že pochází z doby, kdy hrad brumovský byl zeměpanským, že kostel brumovský založen za dob Přemyslovců. Nynější stavba ovšem je novější. Kostel má tři oltáře, darované i s kazatelnou a křtitelnicí Štěpánem hr. Illyesházým. Hlavní oltář sv. Václava a poboční v kapli t. zv. bilnické oltář nejsv. Trojice a v kapli brumovské oltář Matky Boží. Kostel nyní je stavba nová, neslohová. Varhany byly opraveny r. 1876. Cibor stříbrná dobře zlacená pochází z r. 1572. Pod kostelem je hrobka, která byla zavřena r. 1776, od kteréž doby se v ní nepochovává. Největší opravy kostelní podniknuty r. 1834 a r. 1898. R. 1834 byla z dosavadního chrámu stržena celá přední část i s oběma kaplemi, rozšířeno presbyterium, zbudován nový hlavní oltář, rozšířeny poboční kaple a přistavěna malounká sakristie. Vrchnost dala potřebné dřevo, poddaní robotovali při stavbě potahem i pěšky, zemské gubernium dalo podporou 4200 zl. a nepatrný zbytek uhradil náboženský fond. R. 1898 byl celý vnitřek kostelní videnským akademickým malířem Reinerem vymalován, takže je dnes na místní poměry přímo nádherný. Zvony jsou tři. Největší

byl přelit r. 1713, prostřední pochází z r. 1816 a nejmenší také z r. 1713. Hřbitov rozkládal se až do r. 1835 kolem kostela, toho roku založen byl nový za samým kostelem. Ze starších oprav připomínáme

Obr. 28. Chrám Páně v Brumově.

úplnou obnovu kostelní z r. 1511, kdy opravený kostel dne 12. října byl posvěcen světicím biskupem olomouckým, přístavbu kaple sv. kříže (brumovské) v letech 1664 a 1665 a přístavbu kaple

Matky Boží (bilnické) z r. 1691, obnovu kazatelny a snad také hrobky r. 1672.

Jediná nejstarší matrika počíná se rokem 1634. Ostatní shořely při požáru r. 1750, od kterého času jsou nové. V této nejstarší matrice zapsáno jest narození latinského dějepisce moravského Středovského. Pamětní knihu farní začal psáti administrator Matěj Zahálka r. 1837.

O faře děje se první výslovná zmínka teprve k r. 1515, ač v Brumově, jenž již r. 1500 jmenuje se městem, zajisté mnohem dříve byla zřízena. Patronem byl původně majitel hradu, ale za náboženských rozmíšek zmocnili se práva patronátního biskupové olomučtí a obsazovali faru až do r. 1789, od které doby náleží patronát náboženské matici.

Při kostele je sesterstvo sv. Terezie.

Přifařeny jsou osady: Brumov, Bilnice, Nedašov, Nedašova Lhota, Návojna, Sv. Sidonie a Sv. Štěpán. Až do r. 1784 byly přifařeny také Štítná, Jestřabí a Popov, pro které osady r. 1784 zřízena byla fara ve Štítné.

R. 1771 měl farář brumovský kromě poplatků štolových, nadačních a užiteků z farských pozemků od poddaných tyto dávky: desátku z Brumova po 11 $\frac{1}{2}$ kopě rži a ovsa, z Bilnice po 30 $\frac{1}{2}$ kopě každého obilí, ze Štítné po 15 $\frac{1}{2}$, z Popova 6 $\frac{1}{2}$, z Jestřabí po 7, z Nedašova po 9 a z Nedašovy Lhoty po 3 $\frac{1}{2}$ kopě každého obilí, dohromady tedy 83 $\frac{1}{2}$ kopy rži a tolikéž ovsa. Od vrchnosti bral 24 zl. hotových a kromě toho dávaly mu: Brumov 62 slepic a 24 vozů dřeva, Bilnice 71 slepic a 55 vozů, Štítná 50 slepic a 31 vozů, Popov 22 slepic a 7 vozů dřeva, čili dohromady 279 kur a 162 vozů dřeva.

R. 1692 odešel brumovský farář Pavel Josef Jaroš na katolické misie do Ruska.

Česká škola připomíná se již r. 1670.¹⁾ Jest však mnohem starší. Známo z dějin městečka, že Jan Říčanský Kavka z Říčan již r. 1611 na radu jesuity Lenharta Klasovského zbudoval v Brumově školu, při níž vydržoval 27 žáků. Byla-li před tím nějaká škola nekatolická v osadě, dá se jen dohadovati, nikoli však tvrditi. O jednotě bratrské je známo, že vysoce dbala vzdělání své mládeže, ale pobyt její v Brumově byl dosti krátký. K triviální

¹⁾ Středovský, Sacra Mor. historia. 1710, str. 15. Slavík, Morava, str. 213.

škole brumovské náležely osady Brumov, Bilnice, Návojna, Nedašov a Nedašovská Lhota, ale v minulém století všechny zřídily si školy vlastní; poslední z Brumova vyškolená byla Bilnice, v níž r. 1900 zřídila se trojtřídká. Škola brumovská byla do r. 1900 pětitřídní, když pak Bilnice si zbudovala vlastní školu, stala se čtyřtřídní. Z učitelův, kteří na škole působili, do dneška v dobré paměti lidu žije Jan Dukát (působil tu r. 1847—1867), učitel vzdělaný, svědomitý a důkladný, výtečný hudebník a člověk vzorný. Nejdéle na škole působil nadučitel Frant. Růžička (1873—1905), za jehož správy na nedlouhou dobu škola stala se utrakvistickou, ale v letech devadesátých zase počestěna.

Chudobince bývají v Brumově druhdy dva, panský a farský. Panský založil hr. Jan Illyesházy, zbudovav proň z kamene šindelem krytý dům r. 1772. Špitál tento vrchnost jen z dobré vůle udržovala nijaké nadace k němu neučinivši, protože ku stavbě obec brumovská ničím nepřispěla, neopatroval se v něm nikdo z Brumova, nýbrž jen poddaní ze sousedních dědin. Když r. 1835 přešlo panství na barona Sinu, špitál zanikl. Farský chudobinec stojí dosud na předměstí. Zřídil jej farář Josef Kajetán Dudek r. 1785, jenž také r. 1798 sepsal nadační list, určív, aby sedm schudlých stařen ve špitále opatrováno bylo. Farář Karel Weiner odkázal r. 1864 tomuto špitálu 7000 zl.

R. 1832 dne 3. prosince zřízena byla v Brumově tak zv. „Grenzwache“, předchůdce nynější finanční stráže. Byla v jiných ještě okolních pohraničních osadách proti Uhrám, jako v Nedašově, ve Střelné a j. Tato dohlížela také na tak zvaný třicátek (Dreißigstamt). Finanční stráž přišla do Brumova r. 1873, kdy v Kloboucích nebylo pro ni místa.

Spolky: Čtenářský spolek „Sušil“ (založen r. 1869), „Spolek voj. vysloužilcův sv. Václava“ (založen r. 1871), sbor dobrovolných hasičův (od r. 1876), občanska záložna. Od r. 1874 býval v Brumově odborný „spolek kožešnicko-krejčovský“, který svým časem se rozpadl.

Starožitných soch je v Brumově několik, některé jsou i pěkné práce kamenické. Za městečkem při silnici do Klobouk socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1730 a na náměstí sochy sv. Floriany z r. 1755, sv. Gottharda z r. 1773 a nejsvětější Trojice z r. 1777 jsou nejstarší.

Pošta je v místě, nádraží v Bilnici má název Bilnice-Brumov, je z Brumova $\frac{3}{4}$ hodiny vzdáleno.

Práva městská. Na staré obecní pečeti s letopočtem 1613, vyrytým na rubu, čte se „civitas Brumow“, v listinách k r. 1659 a 1758 čte se o městě Brumově. Dějepisec městečka Brumova zasloužilý lékař Frant. Sal. Pluskal ve spisku svém „Památky hradu, města a panství Brůmova na Moravě“ píše všeobecně jen o městě Brumově. Nedochovaly se listiny, zdali a kdy Brumov povýšen na městečko, tím méně dochovaly se výsadní listy městské. Rádi věříme s Volným, že v minulých dobách Brumov byl městem důležitějším než nyní. Že by však stal se městem teprve r. 1500, zdá se nám nesprávně. Nejstarší tržní výsadní list brumovský datuje se z r. 1499 v sobotu po sv. Prokopu a zní na týdenní trh každou středu. Ale hned již v pátek po sv. Dorotě r. 1500 král Vladislav dal Brumovu trh (druhý to již trh výroční) na den sv. Jana Křtitele s frejunkem osm dní po sobě jdoucích trvajícím. Tímto samojediným darem trhu nebyl Brumov ještě povýšen na město, jak tomu chce Pluskal, ale máme za to, kdyžtě v kupní smlouvě z r. 1503, kterou hrad brumovský až dotud zeměpanský odprodává se od koruny Janovi Lomnickému z Meziříčí, po prvé výslovně píše se o městě Brumově, že králové čeští, jejichž majetkem hrad s panstvím byl, již o několik desítek let dříve povýšili osadu na město, zvláště když blízké Klobouky již r. 1346 městská práva obdržely. Ale možno se také domnívati, že název „město“ dostal se do zápisu r. 1503 chybou písařovou. R. 1537 Adam z Lomnice mluví sice o městech brumovských, ale r. 1578 Zdeněk Říčanský Kavka z Říčan píše „m ě s t e ě k o Brumov pod zámekem Brumovem ležící“, r. 1629 král Ferdinand II. udílí trh „puďmistru, konšelům i vši obci města Brumova“, hraběnka Esterá Forgáčová píše r. 1654 a r. 1659 důsledně Brumov městem. Místopisec Švoj píše v prvním vydání svého místopisu r. 1786 Städtgen, podobně v II. vydání z r. 1793.¹⁾

Název Städtchen dávají Svoj i Volný také Kloboukům, ale Brumov jest Volnému Markt. V poslední době obec sama názvu městského neuzívá, a bylo by se ho nyní také obtížně domáhati,

¹⁾ Wolný, Markgrafschaft Mähren, IV., str. 130; Pluskal, Památky Brůmova, str. 33; Schwoy, Topographische Schilderung des Markgrafthum Mähren, Prag & Leipzig, 1786, I., 261; Topographie vom Markgrafthum Mähren, Wien, 1793, II., 494.

kdyžtě originály městských výsadních listin a skoro všechny cennější archivalie rychle po sobě následujícími požáry se zničily.

R. 1629 dne 8. února král Ferdinand II. dal Brumovanům dva nové trhy, a sice na sv. Ferdinanda a na den nalezení sv. kříže. Brumov měl tedy již čtyři trhy, a to na den sv. Ferdinanda (19. února), na nalezení sv. kříže (3. května), na sv. Jana Křtitele (24. června) a na den sv. Václava (28. září), kterýžto poslední je ze všech nejstarší. Listiny o něm není. Císař František II. přeložil brumovské trhy dne 20. dubna 1793 na žádost měšťanů takto: na druhý pondělek po sv. třech Králich, na druhý pondělek po sv. Jakubu, na úterek po sv. Janu Křtiteli a na pondělek po sv. Václavu; týdenní trh přeložen na úterek a trhy dobytčí na sobotu nebo na pondělek před trhy výročními. Ale obec již r. 1861 nebyla spokojena, nýbrž žádala, aby jí byly ještě dva trhy přidány. Moravské místodržitelství žádosti nevyhovělo, obec se z nálezů odvolala k ministerstvu, které trhy povolilo a staré čtyři na jiné dni přeložilo. Ale záhy se ukázalo, že toto nové rozdělení není dobré, neboť trhy spadaly na jeden den s trhy v blízkých tržních místech Slavičíně, Vyzovicích, Kloboucích, Bojkovicích a na Vsetíně. Proto již dne 28. května 1865 žádala obec o změnu, která jí také povolena byla. Konají se nyní v Brumově tyto trhy: první v úterý po sv. třech Králich, druhý ve středu po sv. Filipu a Jakubu, třetí v úterý po sv. Janu Křtiteli, čtvrtý ve druhé úterý po nanebevzetí Panny Marie, pátý v druhý úterek po sv. Václavu a poslední o druhém úterku po Všech Svatých. Dobytčí trhy konají se den před výročními.

Cechy: V Brumově byl cech kožešnický, ševcovský s pečeti z r. 1756 a rajsech; Brumov byl také sídlem cechu mlynářského panství brumovského. Dle zachovalých listin a zápisů cechovních podléhali cechu mlynářskému veškerí na panství brumovském osedlí mlynáři, ať již seděli na Vláře, na Senici, na Bečvě nebo na Olšavě a jejich přítocích.

Obr. 29. Pečeť cechu mlynářského na panství Brumovském.

Cech tento řídil se artikuly, které r. 1712 vydal císař Karel VI. pro všechny cechy celého kraje hradištského.

Radnice Brumov dosud nemá, ač se již delší dobu o stavbě jedná a výhodné stavební místo je zakoupeno.

Ve znaku obecním je pouhá městská brána beze zdiva, nad níž je andělská hlavička.

Listin starých se nezachovalo. Pergamenty výsadní, které zachráněny byly při požárech, byly r. 1895 zapůjčeny na výstavu národopisnou a již prý nebyly vráceny. V archivě farském jsou jediné novější zápisy a archiv panský, z něhož ještě Pluskal čerpal, byl při prodeji panství r. 1894 zašantročen. Pisateli tohoto díla podařilo se naléztí nevidimované opisy městských výsad brumovských, které budou svým časem uloženy v městském a okresním archivě Klobuckém.

Z úřadů zeměpanských je v Brumově nyní pošta a od r. 1873 finanční stráž; v letech sedmdesátých byl zde úřad cejchovací (k. k. Aichamt).

Živelní pohromy: požáry r. 1500 a 1750, oba strašné, neboť strávily velikou část osady, a veliký požár z r. 1820, který zničil 86 domů s farou. Matriky a kostelní účty se zachránily, ale fara stála pusta až do r. 1828; mezi tím bydlil farář ve špitále. Následovaly menší požáry r. 1864, 1865, 1866, dražota r. 1866.

Epidemie morová r. 1599, cholarová r. 1831, 1836 (po tři neděle), r. 1847 tyfus z hladu následkem neúrody. R. 1838 a 1839 pohubila 222 kusů hovězího dobytka zpuchřelost knihy.

Samota: nad Kouty.

Jména trati: Štítná, nad Kouty, Širavany, pod Doubravkami, Tarandové, Málková, Čertoryje, Drahy, Doubrava, Závratí, Hodňov, Uhrovec, Hrabové, Tatra, Březová, Otepková, Dolní lazě, Pešková, Vrbovec, Hložec, Bukovina, Rybník, Hrázka, Uhlové, Dubník, Klobucko, Těškové hory, Předměstí, Jamy, Díly, Lány, Kopanice, Hajné a j.

Z nerostných nálezů uvádí již historik Moravský Marian Ulmann („Alt Mähren“, Olmütz, 1762) úlomky jantaru, které se našly také v některých jiných osadách blízkých, jako v Lidečku a ve Študlově. Na kopci nad kostelem je kyz železný (pyrit).

Rodáci: V Brumově narodil se slavný lékař a filosof Fr. Martin Benedikt, jenž zemřel jako rektor jesuitské koleje pražské dne 25. června 1649.¹⁾

Dne 16. dubna r. 1679 narodil se na brumovském hradě moravský Livius, P. Jan Jiří Středovský. R. 1703 byl vysvěcen na kněze a hned se stal farářem v Pavlovicích nad Bečvou. Stal se apoštolským protonotářem, rytířem zlatého vojska a hrabětem paláce a dvora lateránského, jak hrdě se píše na přední straně svých spisův. Byl pilným spisovatelem a plodným badatelem na poli moravských dějin. R. 1705 vydal spis „Mercurius Moraviae memorabilium“ („Hlasatel moravských památností“, vyšel v Olomouci), r. 1710 vydal spis „Rubinus Moraviae“ („Moravský rubín“), který vlastně sepsal holešovský farář Ondřej Eustach Schwarz, ale jelož mu nedovolila tisková censura vydati. Je to životopis holešovského faráře a mučeníka Jana Sarkandra. Středovský opravil vady sepsání Schwarzova a o vydání spisu se postaral. R. 1710 vydal také největší své dílo „Sacra Moraviae historia sive vita S. S. Cyrilli et Methodii. genere civium Romanorum praerogativa patriciorum Constantinopolitanorum, eruditione perspicacissimorum philosophorum gradu ecclesiastico Welehradensium archiepiscoporum etc.“ Jsou to dějiny říše velkomoravské a dějiny pokřtěni starých Moravanův. Jest to nejvzácnější a nejcennější dílo Středovského, psané se železnou vytrvalostí, se znalostí veškeré tehdejší i staré odborné literatury, ale bohužel psané jen na základě tištěného materiálu, beze zřetele k pramenům, čímž Středovský ceny největší své knihy značně umenšil. Jsou v knize některé nesprávnosti, které omlouvají se tím, že Středovský měl k dílu tomuto půdu ještě málo zkypřenu a že nemohl odhodlati se, aby postavil se proti všeobecně platným tehdejším pravidlům tvorby vědecké na půdu novější a samostatnější, že byl příliš člověkem své doby. Z celého spisu, který jest věnován biskupovi olomouckému, Karlovi Lothrinskému, vane živá láska k národu slovanskému a jistá snaha po obšírné úplnosti. Latina Středovského jest výborná, přímo klasická, proto mu také čestné přijmí moravského Livija. Ke spisu tomu přidal Středovský dodatkem „Diversa memorabilium monumenta“, totiž otisky některých moravských kronik a listin, jako kroniky augustinianův

¹⁾ Volný, Kirchl. Topographie, I. Abth., III. Bd., pg. 371.

olomuckých, augustinianů prostějovských, frantiskánů hradištských, jezuitů hradištských, paměti velehradských a j. Největších zásluh o dějepisné písemnictví moravské získal si však Středovský svojí činností sběratelskou. Sbíral kroniky, zápisy a listiny, sbíral staré rukopisy, vše po způsobu Pešinové. V rukopise zůstal po něm souhrnný přehled moravského dějepisu a 16 foliových svazků starých zápisů, z nichž některé chovají se v kn. arcibiskupském archivu kroměřížském pod společným názvem „Apographa Moraviae“. Zemřel teprve 34letý dne 15. srpna 1713 k nemalé škodě vlasteneckého dějepisu moravského. Po něm pozůstalé rukopisy zdědil příbuzný jeho světský kněz Budišar, člověk neučený a piják líhovin, jenž je lacino rozkramařil. Dějepisec Marian Ulmann chválí při Středovském pili, vytrvalost, učenost a příkladný život kněžský. R. 1870 zařídil brumovský farář Molitor sbírku na pamětní desku, ale s akce sešlo, jelikož se nic skoro nesebralo.

Od r. 1872 až do své smrti r. 1900 působil v Brumově obvodní a panský lékař Frant. Sal. Pluskal, plodný lékařský, botanický a dějepisný spisovatel. Fr. S. Pluskal narodil se v Moravičanech u Mohelnice dne 29. ledna r. 1811 z rodičů selských. Studoval na akademickém gymnasiu v Olomouci humaniora a na universitě vídeňské medicínu. R. 1836 povýšen byl na magistra chirurgie a rok na to dosáhl téže hodnosti v porodnictví a v očním lékařství. R. 1838 působil v Lošticích a r. 1839 usadil se v Lomnici; r. 1857 stal se panským lékařem na Velehradě, kde setrval do r. 1872, kdy přeložen do Brumova. Lékařskými články přispíval do „Lékařských letopisů rakouského státu“ a do „Rakouského lékařského týdeníku“, populárními články lékařskými do Ohéřalovy „Moravie“. Velehrad jej získal nejstarší historii moravské, neboť přišel tam právě v době nejčilejších příprav k tisíciletým oslavám příchodu sv. bratří na Moravu. Již v Lomnici počal obírat se studiem moravského rostlinnictví, které stalo se mu skutečnou „scientia amabilis“ (vědou milovanou). Zemřel v Brumově dne 29. března r. 1900. Jeho činnost byla obsáhlá, Hospodářské články v „Mitteilungen der mähr. Ackerbau-Gesellschaft“, lékařská pojednání v již uvedených listech, botanické črty v odborných časopisech rostlinopisných, delší i kratší články v listech denních, českých i německých, studium moravské pradávne minulosti, obsáhlá lékařská praxe, často naprosto nezištná, získaly mu uznání zásluh, čestných členství a dobré pověsti. R. 1849 počal

vydávati herbář, ale podnik zanikl, neboť nebylo odběratelů. Zároveň připravoval obrazový veliký atlas moravské květeny, ale nenašel nakladatele. Pluskal jako spisovatel hospodářský, lékařský a populárně lékařský má pro svou dobu veliké zásluhy, jako vědecký rostlinopisec je do dneška uznáván. V dějepise byl velikým slovanským idealistou, proto zabloudil na scestí; viděl v celém světě Slovany. Kristus byl mu Slovan, apoštolové Slované,

Obr. 31. Fr. S. Pluskal.

Keltové Slované, celá Evropa od Baltu k Adrii, od Atlantu k Uralu slovanská. Proto nelze mluvit o Pluskalovi historikovi.

Dějiny. Neznámo, kde vzala se stará pověst, že hrad Brumov založil r. 830 Privina, ale zdá se, že pověst tuto zařaditi dlužno mezi t. zv. pověsti etymologické, totiž ty, které vykládají původ místního jména. Jiná pověst vypravuje, že jakýsi kníže Bruno honil v lesích okolo nynějšího Brumova. Stihav jelena,

zabloudil. Unaven ulehl na vrcholku kopce, kde je nyní brumovský hrad. Ráno zalíbila se mu poloha okolí tak, že na kopci založil hrad, který po svém jméně nazval Brunovem, kteréž jméno se časem v Brumov změnilo.¹⁾

Hrad brumovský je najisto starobylý, starší než pod ním ležící městečko Brumov, leč zdá se nám, že klásti založení hradu do r. 830 anebo ještě dále do minulosti, jak chce Pluskal, bylo by smělým pokusem. Pravdě podobno je, že Brumov byl založen a vystavěn jako polhraniční hrad proti Uhrům teprve v době, kdy Slovensko bylo od Moravy dokonce odtrženo a sloučeno s královstvím uherským, tedy po roce 1029, čemuž nasvědčuje již okolnost, že Brumov byl hradem zeměpanským. Pověst o založení Brumova Privinou zná i Volný, ale rovněž neuvádí, kde ji vzal. Zdejší lid však dosud vypravuje, že na „královském hrádku“ svatí Cyril a Methoděj byli tři dny pohostinně a že tam také kázali.

K r. 1224 v nadační listině opavské čteme mezi svědky: Zuezlaus, camerarius de Brumov. To jest nejstarší nepřímá zpráva o zeměpanském hradě brumovském. Byl-li na Brumově komorník Svěslav, byl zajisté také hrad, neboť komorníci byli úředníky hradeckými.

Brumov byl tou dobou sídlem a střediskem župy brumovské.

Palacký domnívá se, že r. 1224 dostal se Svěslav do listiny opavské jen omylem písařovým, kdežto byl komorníkem cúdy brněnské.²⁾ Skutečně také k r. 1224—1235 jmenuje se v listinách brněnský komorník Svěslav z Bořitova. Při vsí účtě k Palackému můžeme však tu domnívatí se, že jakož jinde vyšší župní úředník ve dvou župách úřady zastával, tak i tuto Svěslav pro brněnskou i brumovskou ustanoven byl.

Na listině, kterou dne 28. ledna (V. Kalendas Februarii) r. 1256 udílí Přemysl Otakar II. městu Přerovu, aby se po zpustošení tatarském zotavilo, městská práva olomoucká, čte se

¹⁾ Volný v Církevní topografii tvrdí, že olom. biskup Dětrich z Jindřichova Hradce (1281—1302) založil r. 1299 město Frenštát a ves Brunov.

²⁾ F. V. Peřínka, Frant. Sal. Pluskal, v „Českoslovanských letopisích musejních“, 1904; Pluskal, Památky Brumova, str. 10; Wolný, Mähren, IV., Hradischer Kreis, str. 129; Boček, Cod. d. Mor., II., 156; Palacký, Dějiny, vydání Riegrovo, I., str. 464; Dr. Fr. Příkrýl, „Sv. Cyrill a Methoděj“, 1905, str. 98.

poprvé Smilo burggravius de Brumov. Z četných listin z r. 1254 a 1255 se dovídáme, že tento purkrabí královského hradu brumovského byl bratrem Bočka z Perneka, purkrabí znojemského a zakladatele kláštera žďárského, a že třetí bratr jejich slul Kuna. Všichni tři pocházeli ze slavného rodu pánů, kteří se později psali z Kunštátu a byli syny purkrabí olomouckého (1236—1240) Heralta, nejstaršího to známého předka moravského rodu pánův z Kunštátu s erbem trojčáří, kterýž rod v dobách pozdějších na několik větví se rozdělil a z větve Poděbradské dal Čechům slavného krále Jiříka.

Purkrabí brumovský Smil přimlouval se r. 1256 u krále Přemysla, aby Tataři hrozně zpustošený Přerov obdaril, a král v uvedené listině vyznává, že olomoucké právo daruje Přerovu jen na jeho prosby.

Od r. 1256 připomíná se v listinách až do r. 1272 častěji brumovského purkrabí Smila, který u krále Přemysla II. mnoho slovem svým platil, a jemuž král nejednu věc k vůli povolil. Byl pak Smil také královským kastelánem na Přerově a měl některé rodinné statky v Dolních Rakoucích. Na listinách rakouských píše se chybně Smilo de Pravnove a uvádí se jako rector provinciae Bernekcensis, ač snad správněji měla by se čísti provincie čili župa brumovská, neboť Pernek (Pernegg) v Dolních Rakousích, sídlo kláštera panen kanovnického řádu premonstrátského, nebýval sídlem ani středem provincie či župy.

Tento Smil (castellanus perpetuus Brunowensis) založil klášter cisterciácký ve Vyzovicích,¹⁾ o čemž vydal zakládací listinu dne 20. srpna r. 1261, kdy již založení toto bylo papežem Alexandrem IV. potvrzeno a schváleno. Klášter vyzovský nazván po zázračné události, která vedla k jeho založení Rosa Mariae (růží Panny Marie), po jméně Smilově však Smilheim. V zakládací listině vyzovské jmenuje se manželka Smilova Bohuvlasta a praví se, že purkrabímu brumovskému děti a potomkův nedala. Z rozsáhlého jmění, které zakladatel daroval novému klášteru, jenž měl býti podržěn opatům velehradským, jasně vysvitá, jakými nesmírnými latifundiemi v župě brumovské vládl. Statky jeho zasahovaly hluboko až do provincie přerovské a sousedily se statky biskupství olomouckého u Kroměříže a Chropyně.

¹⁾ Boček, Ccd. d. Mor., III., str. 187, 194, 201, 203, 205 um. 228, 224 um. 240, 298, 313; Marian, Öster. Klerisey, IX., str. 133.

Zmylo de Brumov jmenuje se naposledy na listině krále Otakara ze dne 19. ledna r. 1272, kterou král potvrzuje některá práva johanitův pražských, a na listině ze dne 29. října z téhož roku, kterou král Uh. Brodu daruje městské právo hlubčické. Záhy po té zemřel, jelikož dalších zmínek o něm se již neděje.

Hrad brumovský přešel začátkem století XIII., dle Volného okolo roku 1306, z rukou zeměpanských v majetek soukromý. Ale markrabí moravský a mladší král český Karel získal hradu s příslušným obvodem pozemkovým r. 1334 koupí, čímž bývalé zboží zeměpanské vrátilo se k prvotním svým majitelům.

Po té se o Brumově zmínky nečiní až do doby husitské. Za válek husitských hrál hrad brumovský v dějinách moravských důležitý úkol. R. 1421 ode dne 16. do dne 26. října ležel pod Brumovem král uherský Zikmund vojenským táborem, co mezitím vojevůdce jeho Pipa Florentinský plenil statky moravských nekatolických pánův. Tenkrátě držel hrad husitsky smýšlející Božek mladší Kuna z Kunštátu, zarytý protivník olomuckého biskupa Jana Železného. Biskup vypravil se r. 1422 brannou mocí proti pevnému hradu, který oblehl, ale přes třinědlní obléhání stéci ho nemohl.¹⁾ Hrad byl zajisté pevný, kdyžtě biskupova branná síla musila odejít s nepořízenou. Biskup čekal nyní jen na příležitost, aby se se zástavním držitelem hradním utkati mohl v otevřeném poli, což se mu r. 1424 také podařilo u Slušovic nedaloko Vyzovic. Strhla se krátká bitva mezi biskupskými a páně Bočkovými, v níž válečný biskup zvítězil a pana Bočka na jeho hrad brumovský zatlačil. Božek z Kunštátu dal se ve hradě brumovském oblehnouti, ale dříve než podařilo se biskupovi hradu dobýti, uzavřen mezi soupeři smír.

Že hrad byl r. 1424 zeměpanský, vysvítá i z listin krále Zikmundových, kde nazývá král hrad „castrum nostrum“. Roku 1464 píše se po Brumově Jan z Cimburka a z Jičina. O pozdějších zástavních držitelích hradu a panství nedí se nic až k r. 1480, kdy hrad byl v zástavě Ladislava Podmanínského z Podmanína, souseda nepokojného, jenž více stál před zemským soudem brněnským neb olomouckým než klidně na hradě bytoval.

¹⁾ Cod. dipl. Mor., IV., str. 89, 101; Brandl, *Knihy pro každého Moravana*, 1892, str. 385; Wolný, *Mähren, Hrad. Kreis*, IV., str. 120; Palacký, III., vyd. Riegrovo, str. 299; Tomek, *Praha*, IV., str. 210; Pessina, *Mars moravicus*, str. 480.

Na hrad činil si také jisté nároky olomoucký žid Stanislav Zwilling, snad že mu p. Podmanínský něco dluhoval, nebo jinak. Počátkem listopadu 1480 pohóní Zwilling pana Ladislava z Podmanína ze dvů tisíc hřiven, že mu drží hrad Brumov, k němuž žid lepším právem se táhne, což také listem prokázati chce. Podmanínský byl však tenkrát mimo hranice zemské, proto byl rok odložen, a jak konečně spor dopadl, z knih půhonných a nálezových se nedovídáme, ježto nález zaznamenan není.

R. 1481 znovu pohóní jej Stanislav Cvilink, přísežný fojt města Olomúce, ze dvů tisíc kop grošů, že mu drží Brumov hrad se vším příslušenstvím, ježto Stanislav k tomu po otci svém lepší právo má.¹⁾ Ladislav zemřel asi r. 1492 a po něm vládla nějaký čas Brumovem vdova jeho Alena z Gutta (z Kúta) a po ní bratři Michal a Štěpán Podmanínští. R. 1500 byl hrad zastaven Janovi Meziříčskému z Lomnice, asi již na sklonku roku, neboť ještě téhož roku bratři Michal a Štěpán Podmanínští ucházeli se u krále Vladislava o druhý jarmark pro Brumov, uvádějice v žádosti své, že městečko toho roku ohněm velikou škodu utrpělo.

R. 1503 prodal král Vladislav II. Brumov s celým příslušenstvím dosavadnímu zástavnímu držiteli Janovi Lomnickému. Příslušenství hradu bylo tehdy následující: osada Brumovská, město Klobouky, dědiny: Bilnice, Vlár (zaniklá), Štítná, Návojna, Nedašov, Lhota Nedašovská, Poteč, Študlov, Příkazy, Střelná, Seninka, Horní Lideč, Lidečko, Pulčiny se zašlým hradem, Zubravka (zaniklá), Lomná (zaniklé Lomensko), Lačnov, Smolina, Cichov, Lipina, Vrbětice, Miřín (zaniklá osada), Kuchavice (zaniklá), Horní a Dolní Mladotice, Hrádek se zámečkem, Roketnice, dva lány u Bánova, lenní statek Popov s tvrzí, Jestřábí s tvrzí a Mirošov. Lomnický postoupil celého statku hned zase bratřím Štěpánovi a Michalovi Podmanínským, kteří jej mezi sebe na dvě rozdělili. Štěpán Podmanínský byl biskupem v Nitře na Slovensku. R. 1512 a 1514 prodali bratři oba své díly Jiřímu Torešovi z Toreše, šlechtici uherskému, ale biskup nitranský Štěpán vyhradil si Horní Lideč, Lhotu a Seninku s pustou vsí Zubravkou. Leč Michal Podmanínský již r. 1517 koupil od Toreše oba díly a r. 1519 prodal Brumov celý Janovi Meziříčskému z Lomnice a na Byteši.

¹⁾ Schwoy, Mähren, II., str. 495; Pluskal, Památky Brumova, str. 14; Wolný, Mähren, IV., str. 120; Brandl, Půhony, IV., str. 9, 406, VI., 121.

R. 1505 připomíná se Brumov městem, které mělo právo tržní a soudní a rady i nálezy soudní bralo z Uh. Hradiště. R. 1533 dala rada Hradištská Brumovu instrukci, která se při soudech, zvláště hrdelních, chovati má.

Jan Meziričský z Lomnice žil ještě dle Švoje r. 1526, a teprve kolem r. 1528 dědil po něm statky jeho syn Adam, po němž již r. 1531 nastoupil syn Jan mladší z Lomnice, jenž zemřel r. 1533. Náhrobek Jana mladšího je zazděn v bilnické kapli v kostele brumovském spolu s náhrobkem sestry jeho Maruše, zemřelé r. 1536 a téhož roku zemřelého synka Jana. Dle Švoje držel po Janovi mladším kostel brumovský v letech 1534—1543 Adam z Lomnice, jenž hrad obnovil a zvětšil.¹⁾ Jisto jest, že Adam zemřel bez mužských potomkův, a že statek dědila po něm sestra jeho Magdalena, provdaná za knížete Mynsterberského.

Adam z Lomnice byl pán dobrotivý a pravý otec svých poddaných. R. 1537 žádaly jej osady Brumov, Bilnice, Štítná, Návojna a Nedašova Lhota o vyproštění z práva odúmrtního a o svobodné pastvy žaludové a bukvicové v panských lesích. Vyhověl jim v tom, když se mu zavázali, že budou mu za to platiti každoročně z každého gruntu měřici ovsa a slépku. Listinu darovací otiskl spisovatel této knihy v „Selském archivu“ Praskově.

Páni Podmanínští, vyprodávše se z Moravy, usadili se v Uhřích, kam je povolal bratr jejich Štěpán, biskup nitranský. Ale v Uhřích stali se záhy svému okolí a také pohraničním statkům moravským nepohodlnými a nebezpečnými. R. 1538 dělal pan Adam Lomnický na panství brumovském rybník, ale Jan Podmanínský z Podmanína vpadl na Moravu, zbil a zranil jeho rybníkáře. Podmanínští vpadli toho roku několikrát na Moravu a škodili nejen na pohraničním statku brumovském, ale vpadali také na statek pana Buriana Světlovského.

Za válek tureckých nejednou hrozilo Moravě a Brumovu nebezpečí vpádu tureckého. V únoru 1544 stavové moravští již ani dost málo nepochybovali, že Turci vpadnou také na Moravu, proto nařídili, aby v čas nebezpečí ženy a děti z osad pohraničních utekly se do hradův a míst opevněných a nařídili také, aby

¹⁾ Z. d. olom., XVI., str. 28, XVII., str. 18, 28, XVIII., str. 7, 15; Pluskal, Památky Brumova, str. 29; Schwoy, Mähren, 1793, II., str. 495.

z hradu brumovského, kdyby se vpád turecký udál, střelbou a ohněm dána byla znamení výstražná.

Obr. 32. Náhrobek Jana mladšího z Lomnice v kostele Brumovském.

Za paní Magdaleny Mynsterberské vpadl z Uher s několika sty lidu branného r. 1559 na Moravu průsmykem Vlárským

Jakub Deák z Trenčína a páchal na panství brumovském, hlavně v Bilnici a v Brumově mnoho škod.

Obr. 33. Náhrobek Maruše z Lomnice v kostele Brumovském.

Tou dobou počal se dráti do Brumova náboženský rozklad. Biskup olomucký stěžuje si r. 1567, že mu ani majitel panství brumovského ani jemu podřízené kněžstvo patronátní poplatkův

a dávek neodvádí.¹⁾ Na Brumově seděl tenkrát Jan Lomnický, o němž se domníváme, že vládl rozsáhlým panstvím pouze k ruce Magdaleny kněžny Mynsterberské. Kromě sporu s biskupem olomuckým o platy a dávky měl také spor o hranice panství s hraběnkou Trenčanskou. Zemský sněm vyslal r. 1573 zvláštní komisi, aby spor ten rozhodla, neboť nejednalo se pouze o hranice dvou sousedních panství, nýbrž dle dohadu také o hranice zemské. Komise spor urovnala.

Kněžna Magdalena Mynsterberská odprodala r. 1573 od statku brumovského osady Hrádek, Horní a Dolní Mladotice a Rokatnici Janovi Skrbenskému z Hřiště a lenní stateček Mirošov Janovi Vincovi ze Šeredy a zbytek, totiž hrad Brumov s městečkem a farou, se dvorem, pivovarem a mlýnem, město Klobouky s farou a mýtem, Bilnici s mýtem, Štítnou, Jestřabí, Vrbětice, Lipinu, Smolinu, Cichov, Lačnov, Horní Lidč, Dolní Lidč (Lidečko) s farou, Lužnou, Pulčiny, Senici, Lhoty Frantovy, Střelnou s pohraničním mýtem, Študlov, Příkazy, Poteč, Malou či Nedašovskou Lhotu, Nedašov s mýtem a Návojnu i osady zaniklé a pusté, ovocné sady, chmelnice, mlýny, rybníky, jezera a všecek dobytek, vše jak stálo a leželo, prodala r. 1574 za 47.480 zl. Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Řičan.

Pan Zdeněk posílil v Brumově i na celém svém panství nekatolictví značně. Hlavně čeští bratři rozšířili se tu velice. V Brumově záhy nabyli převahy protestanté. Zdeněk Říčanský byl horlivý luterán. Roku 1576 povolal na Brumov luteránského predikanta Viktorina Přibyslavského, který tam meškal až do r. 1579. Po něm přišli jiní, ale jediný Přibyslavský jmenuje se v olomuckých pŕihonech, takže o nástupcích jeho zpráv se nezachovalo. Ale pochybovati o tom nelze, neboť pan Zdeněk z Řičan jakožto luterán podléhal vlivu uhersko-brodského luteránského kazatele Pavla Kyrmezra, pověstného nepřítele jednoty bratrské a hlavně bratra Vodičky.²⁾

¹⁾ Selský archiv, 1904, listinář; Dr. Kameníček, Zemské sněmy II., str. 263, 403, 406; Památky sněmovní od r. 1539, I., fol. 120, II., fol. 146; Pluskal, Památky Brumova, str. 94.

²⁾ Památky sněmovní, III., fol. 45—47; Dr. Kameníček, Zemské sněmy, II., str. 406; Z. d. olom., XXIX., str. 7, 10; Wolný, Kirchl. Topogr., I. Abt., III. B., str. 370; Dr. Winter, Život církevní, str. 200.

Pavel Kyrmezerus byl člověk ctižádostivý, jenž pojal plán založiti pro sebe diecesi uhersko-brodskou, v níž by byl sám biskupem nebo papežem. Plánu tomu překázeli bratři, ale on přece svolával do Brodu schůze okolního duchovenstva, jimž říkal synody. Záhy nabyl vlivu na Zdeňka Říčanského a tím dosáhl, po čem dychtil: moci nad kněžími z panství brumovského. Když Kirmezer stal se v Uh. Brodě nemožným, přeložil jej majitel brodského panství Jetřich z Kunovic r. 1580 z Brodu do Nové Vsi, ale pan Zdeněk Říčanský z Řičan a na Brumově i po jeho odchodu z Brodu pokračoval na dráze nastoupené.

Jinak však byl Říčanský ke svým poddaným laskavý a ochotný, uleviv jim v poddanství dosti. Klobouky i Brumov mají od něho několik listin výsadních. Dne 6. září roku 1578 potvrdil Brumovským jejich dosavadní svobody. Také dovolil, aby každý měšťan dle jistého dobrého pořádku pivo k čepování v domě svém bez překážky vařiti a čepovati směl. Dovolil také, aby k várkám pivným potřebné dříví v panském lese, kde jim hajný vykáže, brali a svobodně odváželi. Udělil městečku svobodný vinný šenk tak, aby jeden každý toho šenku i v jarmareční frejunky svobodně užíval. Panský dům v městečku měl však též svobody této jako každý jiný soused účasten býti. Za to měli měšťané na věčné časy ročně po 3 bílých groších do důchodu z každého šenku odváděti a to na polovic na sv. Jiří a druhou na sv. Václava. Dovolil, aby peníze sirotčí rychtář a obecní starší opatrovali, dav výsadu, aby těch peněz vrchnosti nepůjčivali ani na prosbu ani na nucení, leda by sami z dobré vůle chtěli. Jiným však půjčiti mohli, ale jen se svolením vrchnosti neb u přítomnosti dědičného pána. Klíče od sirotčí truhlice měli jeden panský ouředník, druhý rychtář obecní. Když přísežnému rok vypršel, byl starý ouřad povinen novému, který byl od pána dědičného k tomu zvolen a zřízen, pořádný počet ze všech příjmův a výdajův a ze sirotčích peněz, obecních i kostelních peněz vydati u přítomnosti úředníka panského přede vší obcí. Hotové peníze odevzdati se mohou sirotkům, když by k letům přišli a za vydání peněz žádali, a to bez nesnázi učiniti měl obecní ouřad na rozkaz vrchnosti a u přítomnosti panského písaře nebo ouředníka důchodního. Za tyto svobody uvolili se měšťané, že po 3 dny v roce budou na panském seti a žati,

Téhož roku 1578 zorganizoval si pan Zdeněk protestantskou církev na obširném zboží svém. Vydal svým „kaplanům“ (kněžím) rád církevní. V něm poručil, aby ve všem drželi konfesí aukšpurskou, a rozkázal, kterák se mají chovati, ale učinil tak s nemalou nadutostí. Jakub Sofian Valkenberský, tenkrát kazatel u samého pana Zdeňka na hradě brumovském, jménem svým a šesti kněží podepsaných, totiž kněží z Klobouk, Brumova, Vsetína, Fryštáku, Oujezda a Slušovic, vzkázal pánovi zdvořile, že církevní rád jeho budou kněží zachovávatí, ale aby nařídil „pro Boha, by lidé poddaní měli je za kněze a tím jménem, aby je jmenovali, a ne aby spílali chlapy, lotry a jinými ohavnými jmény“; při tom prosil Sofian jménem ostatních, aby jim důchod vycházel spravedlivě, sic že musí pro hlad pryč, konečně, aby pán je poctivě propouštěl a nevyháněl. K tomu zdvořilemu psaní pán dal odpověď surovou, že totiž nikoho z kněží nevyhání, leč zúmynné lotry, k . . . ., ožralce neb zlostníky. V odpovědi jeho čte se i toto: „Vy na tom (důchodu), což vám přichází, konečně přestávejte a obchodů, Bohu nemilých a lidem ošklivých, dokonce zanechejte.“¹⁾

Z toho jasně vychází, že pán byl ve věcech náboženských despota a duchem Kyrmezerovým ven a ven nasáklý. Kněžím na panství jeho nevedlo se zajisté dobře.

Pan Zdeněk Kavka Říčanský z Řičan zemřel roku 1583, a statek brumovský, který r. 1574 rozmnožil od statku vyzovského dědinami: Polankou, Leskovecem, Drnovicemi, Vysokou (Vysokým Polem), Újezdem, Loučkou a Slopnou, spadl na vdovu po něm pozůstalou, paní Johanku rozenou Trčkovou z Lípy, s níž se byl Zdeněk asi r. 1577 — tenkrát ovdovělou Meziříčskou z Lomnice — zasnoubil. Z manželství jejich děti nepošlo, neboť žádných se nevzpomíná. Jelikož však Zdeněk Kavka při vši své občasně dobrotě a laskavosti k poddaným býval také někdy zlomyslným a vlastních výsad a darů, kterými zhusta poddané své obmýšlel, nezachovával, byla po jeho smrti vdova jeho s různých stran k náhradě přidržována. Roku 1584 měla jednání s Brumovany, kterým potvrdila všecky výsady, které jim dal nebožtík její choť,

¹⁾ Kučera, Paměti Uh. Brodu, str. 99; O Kyrmezerovi viz Dr. Winter, Život církevní, 1895, str. 200, 359 a 641; Výtah z listiny u Pluskala, str. 38 sq.; opis má autor této knihy; Bibl. mus. Rukop. II. D, str. 8, 300; Dr. Winter, Život církevní, str. 357.

ale současně měla veliký spor s měšťany klobuckými, který byl vyřízen rozsudími zemskými a poručíky statku po panu Zdeňkovi pozůstalého úplně v neprospěch vrchnosti.

O sporu tom jednalo se před zemským sněmem; nespokojeni byli nejen měšťané klobučtí a brumovští, ale také poddaní z dědin. Rozhodnutím sporu s měšťany klobuckými ve prospěch měšťanův, nebyly však různé nepravosti, které vrchnost páchala na lidech poddaných, zastaveny, ale opakovaly se ještě v oné krátké době, kdy panství držela paní Johanka s třetím manželem svým, panem Kryštofem Zborovským ze Zborovic.

R. 1592 předstoupili poddaní její před hejtmana, nejvyšší úředníky a soudce zemské a vznesli na ně poníženě a lítostivě, kterak od pana Kryštofa Zborovského a ouředníků brumovských ukrutně a nekřesťansky bitím a vězením sužování, též v roboty nepovinné potahování jsou a některým jejich vlastní a gruntovní rolí a louky zodnímány jsou, dobytky také, koně, krávy se jim beze všeho zaplacení berou. Nejvyšší ouředníci zemští na tu stížnost rozhodli, aby poddaní na panství brumovském k ničemu víc potahování nebyli, než povinni jsou, kteříž u vězení zdržování jsou, aby hned vypuštění byli, ty pak rolí a louky i dobytky, což jim pobráno jest, to aby se jim zase navrátilo, tak aby jedenkaždý při živnostech svých zůstatí mohli. Také nařídili vrchnosti, aby poddaných za to netrestala, že k hejtmanovi a soudcům zemským se stížností se utekli, a lidem poddaným na srdce položili, aby, což povinni jsou, poslušně konali, přičin žádných k nepokojí a trestání slušnému z sebe nedávající.

Paní Johanka za chotěm svým dlouho netruchlila a jsouc vdovou statnou, vdala se hned roku 1584 za Kristofa Zborovského ze Zborovic, ale po nějakém čase v panství brumovské uvázali se nápadem dědickým bratří nebožtíkovi Mikuláš a Heralt Kavkové a syn po zemřelém třetím bratrovi Jan. Heralt Kavka měl syny Jana Vilíma, Jana Kristofa a Zdeňka Lva, kteří roku 1598 převzali Brumov ještě za života otceva, ale hned jej prodali společníku svému a bratrancovi Janovi Kavkovi za 20.000 zl. mor., jenž byl tou dobou císařským radou. Jest tedy nesprávné tvrzení Vávrovo, že Jan Kavka roku 1598 celé zboží brumovské po strýci svém Zdeňkovi zdědil.¹⁾

¹⁾ „Sborník historického kroužku“, V., str. 79; Dr. Kameníček, Zemské sněmy, díl III., 185, 705. Kameníček pokládá Kristofa Zborovského úředníkem paní Johančiným; omylem, bylť jejím manželem. Dr. Kameníček, o. c. III., 186.

Neumíme při tom udati, kdy panství brumovské držel Emerich Forgáč z Gymeše na Komnaticích a Brumově, k němuž biskup, hejtman, nejvyšší ouředníci a soudcové zemští dne 7. července r. 1596 písemné napomenutí učinili, aby lidí poddaných svých v žádné roboty, kterými by spravedlivě povinni nebyli, nepotahoval, ale se k nim pokojně choval, aby sobě neměli dále co stěžovati. Poddaní brumovští totiž podali hejtmanovi zemskému Frydrychovi staršímu z Žerotína při soudě zemském v Olomouci suplikaci, v níž si na vrchnost svou stěžovali. Stížnost tuto poslali ouředníci panu Forgáčovi, aby, což sobě ti lidé stěžují, vyrozuměl. Ale Emerich Forgáč nemeškaje téhož ještě roku podal zemským ouředníkům stížnost do svých poddaných, kterak by v poddanosti a poslušenství státi nechtěli a mnohé neřády proti Pánu Bohu činili. Stavové zemští oznámili proto Forgáčovi dopisem ze dne 5. října r. 1596, že pana Bernarta Drnovského z Drnovic vyšlou na panství brumovské, aby stížnosti, podkudžby spravedlivé byly, vyšetřil a neposlušným poddaným v poddanosti a poslušnosti státi nařídil. Vytušili asi stavové, že tu přišla kosa na kámen, a podle suplikací k nim učiněných nevěděli, komu pravdy přikloniti.¹⁾

Forgáčové byla rodina uherská, která nabyla inkolátu na Moravě již r. 1582.

Kavkové z Řičan byl rod český, pocházející z Řičan u Prahy. V erbu měli tři listy lipové, špičkami do rohu štítu směřující, tolikéž v klenotě měli lipový trojlist. Původně byli na Řičanech, Česlicích a Průhoncích, ale rozšířili se záhy v Kouřimsku, Plzeňsku, Bechyňsku, Písecku, Podbrdsku a také na Moravě. Záhy rozdělili se na několik větví, které se psávaly ze Všechrom, z Krivosoudova, z Jezeřan, z Chotyšan, z Borečnice z Cehnic, z Ledče.

Jan Kavka, z počátku český bratr, stal se později vlivem manželky své Benigny z Lobkovic katolíkem a uvázav se ve hrad brumovský, trpěl protestantství jen krátkou dobu. Asi r. 1600 podnikl s chotí pouť do Loretty vlašské a od té doby byl horlivým katolíkem. Když r. 1602 císař Rudolf II. královským mandátem zastavil nekatolické bohoslužby ve svých zemích, vyhnal Kavka všecky nekatolické duchovní ze svých gruntův a hned vyjednával s jezuitskou kolejí olomouckou,

¹⁾ Dr. Frant. Kameníček, Zemské sněmy, díl III., str. 97, 717, 720.

Rozrod Říčanských, kteří se usadili na Moravě, je tento :

Herald Kavka Říčanský z Řičan,
m. Kateřina Malovka z Chýnova,
oba † 1562.

Mikuláš 1563 na Štěkni; m. 1. z Klenového, m. 2. Voršila Hasištejnská z Lobkovic.	Zdeněk 1563, † 1583, na Švihově, na Vyzovících a na Brumově; m. Johanka, ovdovělá Meziříčská z Lomnice, r. 1584 vdaná po třetí za Kryštofa Zborovského.	Jan 1563—1577 na Celnících; m. Kateřina z Řičan.	Herald 1563—1602 na Švihově; m. 1. Dorota z Klenového, vdaná 1563, m. 2. Kateřina ze Šternberka, vd. 1596.
Kateřina; m. Bernart z Hodějova.	Jan Kavka od r. 1598 na Brumově, pak na St. Sedlišti a Karlštejně, † 1643; m. Benigna z Lobkovic, vd. 1606, † 1625.	Jan Vilim; m. Anna ze Slříteže.	Jan Křištof na Dobří; m. Anna z Klenového
Jan František, † 1642.	Beatrix Johanna, † 1681; m. Jan Ferdinand, kníže z Porcie.	Ludmila Benigna, † 1672; m. František Adam ze Šternberka, † 1648.	Zdeněk Lev na Roudném, † 1617; m. Markéta Chrtovna ze Růna.
		Anna M. Eusebie.	Kunhuta, jeptiška.

aby mu poslala schopné misionáře. Přišli již v létě r. 1602, ale protože kostel brumovský byl bohoslužbami luteránskými zne-
svěcen a hrubě na stavbě své poškozen, dal jej pan Kavka na
rychlo opravit a znovu vykropiti, při čemž sám chtěje býti
příkladem nesl jesuitovi kropenku. Podobně učinil ve Vlachovicích
a snad také v Kloboucích, ač zápisův o Kloboucích není. Také
prý v kteréši nejmenované vsi dal sbor bratrský rozbořiti, a když
se osadníci i bez kněze k bohoslužbě bratrské scházeli, dal
jim vystaviti kostelík, aby se v něm katolicky Bohu sloužilo.
Lid v Brumově i ve Vlachovicích byl k náboženské protireformaci
dosti povolný, protož reakce se dařila. Již r. 1603 měl prý Kavka
na obšírném statku svém 2080 konvertitův, ač do Brumova a do
Vlachovic byl prý katolický farář dosazen teprve r. 1610. Což
ovšem pravda není, ježto r. 1607 jmenuje se v Brumově katolický
farář Jakub Klenidiš, roku 1608 Jan Fridelius a po něm Jakub
Muskala a r. 1608 ve Vlachovicích farář katolický Albert Grinerius.
Roku 1610 byl v Brumově farářem Petr Baroš, roku 1613 Jan
Michalička, roku 1617 Jiří Posmýc. Také na ostatní fary na
patronátě Kavkově dosazeni byli faráři katoličtí. V Kloboucích
farářoval r. 1610 kněz Adam, v Lidečku do r. 1613 Urban Boček
a po něm Jiří Žilinský. Ze Slušovic byl predikant vypuzen teprve
r. 1613 a investován katolický farář Martin Tichý, do Fryštáku
uveđen katol. farář r. 1616.

Za Jana Kavky utrpěl Brumov vpády Bočkajovskými z Uher
na Moravu. Roku 1605 oddělení vojska Bočkajova v padlo do
dědin Kavkových a nemálo zpustošilo Brumov i okolí, a vpád
se r. 1606 opakoval.¹⁾ Vpády Bočkajovské čítá Brumov k svým
nejhorším dobám.

Ještě po r. 1611 bylo potřebí v Brumově pokračovati v dile
protireformačním. Dočítáme se o tom obšírně ve Schmid-
lových dějinách českomoravské provincie jesuitské. Roku 1611
působil v Brumově jesuita Lenhart Klasovský (Classowicz), rozený
Slovák z Uher, na jehož radu Jan Kavka zbudoval v Brumově
školu, ve které vydržoval 27 školních dětí. Roku 1613 účinkovali
jesuité Jan Drahor a Jan Jonuš, jejichž činnost byla rozšířena také

¹⁾ Schmidl, *Historia Soc. Jesu*, II., str. 307, 329; Fr. Snopek, *Nová akta
kardinála Ditrichštejna*, v „*Časop. Mat. Mor.*“, 1903; Dr. Kameuříček, *Sněmy*,
II., str. 372., 390.

na Klobouky a Lidečko. Za 3 měsíce obrátili 458 nekatolíkŭv. Teprve v červnu roku 1614 opustili jesuité panství brumovské a odebrali se do trenčanské stolice v Uhřích. Leč po bitvě bělohorské roku 1620 přišli sem znova 3 jesuité z Brna a pobýli tu do r. 1628.

Jan Říčanský Kavka z Říčan prodal dne 23. září r. 1622 Brumov s Vlachovicemi uherskému magnátu Pavlovi Apponyimu z Nagy-Appona, po němž dědil syn Petr. Pavel Apponyi z Velkých Oponic získal inkolátu na Moravě r. 1607. V Uhřích držel tytéž statky, po kterých se psali později Forgačové, totiž Karloty u Topolčan v Nitře. Tento odkázal r. 1626 poslední vůlí celý statek s půl Vlachovicemi Mikoláši Forgáčovi (Forgáčovi) z Gymeše a jeho choti Esteře, rozené Bošance z Velkého Bošánu, šlechtické to rodině ze stolice nitranské v Uhřích. Odkázal jim také všecky své hotové peníze s výminkou, aby strýci jeho Balašovi Apponyimu z Karloty (u Topolčan v Nitře) splatili 4000 zl.

Forgáčové měli jediného syna a pět dcer. Syn zemřel bezdětek před rodiči a za ním také Mikoláš Forgáč. Celý statek zdělila manželka Estera, která jej r. 1659 odkázala svým pěti dcerám, a ty se téhož roku o statek rozdělily. Estera, která byla svobodná, obdržela Brumov, Marie, vdaná za Štěpána hraběte Illyesházyho, majitele hradu trenčanského, dostala Klobouky, Žofie hraběnka Frangipánová podržela Vysoképole a Judita, provdaná za hraběte Reinštejna-Tattenbacha, dostala podílem Návojnou. Pouze hrad s prachárnou, kaplí, oborou a valehou nebyl rozdělen, ale přece vykázána na hradě každé jistá část k obývání. Všecky byly vázány za společnou opravu hradu a každé byl vykázán k opravám zvláštní díl střechy.

Roku 1638 měl farář brumovský Lelkovič spor s vrchností o desátky, který několik rokŭ se vlekl, ale toho roku konečně urovnán, aby vrchnost desátek ze zakoupených a k panským dvorŭm přivtělených poddanských gruntŭv a pozemků bez odporu faráři dávala; za desátek během šesti let zadržalý měl se farář spokojiti náhradou 40 zl.¹⁾

¹⁾ Volný, Kirchl. Topographie, I. Abt., III. Bd., str. 371; Dr. Kameníček, Sněmy, III., 99.

Za války třicetileté byl Brumov také nemálo poškozen. R. 1643 panství brumovské vyslalo k opravě městských hradeb hradištských 17 robotníkův. Hrad brumovský byl však dosti pevný, neboť r. 1643, když Torstenson držel pevnost olomouckou a pustošil východní kraje moravské, přitrhlo oddělení švédské přes Vsatsko také na panství brumovské, poddanské dědiny nemálo zpustošilo, ale hradu nedobylo. Valaši z panství brumovského chtěli škod svých na vojsku švédském pomstiti, sebrali se ve všech dědinách a v síle několika set mužů táhli k Olomouci, ale v dědině Dolanech blízko Olomouce byli Švédy rozprášeni a mnoho jich pobito. Mezi padlými byli také lidé z Brumova.

Estera Forgáčová osvobodila listinou ze dne 17. června r. 1654 městečko všech povinnosti a robot, jak tažných tak pěších, dovolila obyvatelům o jarmarcích, jichž bylo za její doby již čtvero, svobodně víno své, cožkoli při každém frejunku po sedm dní trvajícím vyčepovati se ho může, nalévati. K nálevu tomu měl dokonalý a zachovalý člověk od obce zjednan býti a tento po každém frejunku purkmistrovi a vši obci městské z výdělku počet klásti; purkmistr pak měl osobě k tomu od vrchnosti zřízené vykázati, jaký užitek ten svobodný šenk pokaždé vynesl a na co se obrátil. Paní Estera si však vymínila, aby ti, kdož koně chovají, vodu k potřebě zámecké a do kuchyně z řeky dováželi a potřebné posilky pěší po pořádku za slušnou záplatu jednoho bílého groše od mile cesty konali, víno do sklepu zámeckého spouštěli a z něho zase na šenky vytahovali. Obec se zavázala, že všichni holodomaři, řemeslníci a podsedníci mimo to, co již za starodávna na hromnice, o sv. Jiří, o sv. Václavě a o sv. Martině na penězích, pšenici, ovsi, chmelu, slepicích a vejcích dávali, ještě každoročně 200 zl. rýnských hotových peněz ve dvou termínech, na sv. Jiří polovic a polovic na sv. Martina, purkmistrem do důchodu panského odváděti budou. Poplatek ten měl býti reparticí na veškeru obec vybírán, ale tak, aby bohatší více a chudší méně platili. Od toho poplatku byly vyjmuty: dům panský, kterýž slul manstvím Eliáše Hurdovského, podsedeck Hodňovský a podsedeck Janský.

Za málo let byly tyto povinnosti obci těžké, a obec žádala, aby jí něco z toho bylo prominuto. Listinou ze dne 24. dubna r. 1659 paní Estera odpustila Brumovanům dovoz vody na hrad posílky, ježto se jí obec zavázala, že za to každoročně 50 zl.

do důchodův panských platiti bude. Zůstala Brumovským pouze povinnost, aby víno do sklepův panských spouštěli a je k šenkům vytahovali.

Statek brumovský ode dne 2. března r. 1659 na patero rozdělený, počal se znenáhla zase slučovati. Dne 1. ledna r. 1661 hraběnka Judita z Tattenbacha prodala svou pětinu za 41.000 zl. rýnských svobodné sestře Esteře. Byl to podíl Návojenský. Marie Illyesházová zůstavila svou část poslední vůlí z r. 1673 choti svému Jiřímu Illyesházovi a tento ustanovil poslední vůlí ze dne 13. ledna r. 1689 dědicem Františka, syna strýce svého Mikuláše Illyesházyho. Hraběnka Žofie Frangipánová prodala díl svůj dne 3. prosince r. 1676 ostřehomskému arcibiskupovi Jiřímu Szepcsenyimu za 36.000 zl., a zdá se, že arcibiskup ještě jiný podíl prikoupil, ježto po jeho smrti císař Leopold I. dne 25. července r. 1689 nařídil, aby se dva po něm pozůstalé díly statku brumovského Juliovi Karlovi Podstatskému z Prusinovic a choti jeho Marii Terezii, rozené Prosiganové z Emmerberka v ceně 50.000 rýn. postoupily. Hraběnka Eva z Erdödy posledním porizením ze dne 10. května r. 1670 svůj podíl odkázala snaše své Alžbětě hraběnce Rákóczyové. Podíl svobodné Estery s částí podílu Tattenbachovského připsali dne 24. září r. 1674 zemští odhadci Janu Antonínovi sv. p. Selbovi. Pětina poslední s dílem pětiny Tattenbašské byla dne 23. září r. 1684 exekutivně prodána Ignáci Václavovi Bartodějskému z Bartoděj, jenž však již téhož roku zemřel. Jeho tři synové, Jiří Ferdinand, Ignác Václav mladší a František Antonín rozdělili se dne 16. října r. 1687 o dědictví, ale dne 1. července r. 1695 prodali celé za 120.000 zl. rýnských a 600 dukátů Volfovi Ondřejovi Ursinimu z Rožmberka, jenž 24. října téhož roku také po hraběnce Esteře mladší r. 1674 zemskými odhadníky oceněný Tattenbašský díl koupil a celý tento majetek v závěti své synu svému z druhého manželství Filipovi Josefovi zůstavil. Pětinu Evy z Erdödy s částí patřící Marii Anně Podstatské z Prusinovic koupili roku 1709 za 19.917 zl. bratři Antonín a Ignát sv. p. Walldorfa. Filip Josef Ursini z Rožmberka prodal svou část dne 15. září r. 1727 Josefovi Illyesházymu za 188.000 zl. a 200 dukátův. Tento zdědil již dříve po babě své Marii její podíl a r. 1729 dne 12. prosince koupil za 15.000 zl. od dědiců Selbových zbytek pětiny Tattenbachovské. Ježto mezitím páni z Walldorfa postoupili Vysokého pole a Lidečka Leopoldovi

Eugenovi Podstatskému z Prusinovic, snažil se Josef Illyesházy získati i těchto osad, což se mu kupem za 24.000 rýnských a 100 dukátů dne 23. července r. 1731 také podařilo. Tímto spojením tří dílů zboží brumovského v osobě Illyesházově byly z původních pěti částí utvořeny tři, z nichž druhá patřila Walldorfům a třetí (Návojná) Selbovi.

Mezitím však stihlo městečko Brumov hrozné neštěstí. Počátkem srpna r. 1663, kdy padisah Muhamed IV. dobýval Nových Zámeků v Uhřích, tlupa 6000 Turků překročila řeku Moravu a vtrhla do kraje hradištského, kde plenila a loupila. Okolí Uh. Hradiště, Ostrohu, Strážnice a Veselí, Uh. Brod, Ořechov, Světlov, Brumov, Vsetín, Vyzovice, Luhačovice a Napajedla utrpěly strašně. Okolo 4. září objevili se Turci s loupeživou uherskou sběří v počtu 17.000 mužů znova a po třetí přišli okolo 6. října. Na dobytku a statcích udála se škoda ohromná. Z brumovského panství odvečeno nebo zabito 1235 lidí, dobytek pobit a částečně odehnán, obilí spáleno a zkaženo, osady lehly popelem. Městečko Brumov bylo zkaženo skoro úplně ohněm a mečem při třetím vpádu tureckém a tatarském. Po vpádu tomto bylo více domů pusto než po válce třicetileté. R. 1656 bylo v Brumově samém jen 5 domů pusto, ale r. 1669 již veliká většina. Na celém panství brumovském bylo r. 1667 na I. části 429 domů osedlých a 103 pusté a na II. části domů osedlých 483, lhotní či nově osedlé 2, pustých 51. Roku 1673 bylo na všech třech částech osedlých domů 975, nově osedlých 66, nově pustých 144 a starých pustých 74. Brumov byl tou dobou úplně český.

Svátek vypravuje, že v červnu r. 1679 byl Brumov vpádem uherských povstalců znova zpustošen a že v Kloboucích a Brumově 22 lidí bylo zabito a 50 i s farářem do zajetí odvedeno, o čemž nikde jinde ničeho jsme se nedočeli. Za to koncem září r. 1683 utrpěly Klobouky, Brumov a Vsetín nemálo vpadlým vojskem Tökölovým, které vedralo se na Moravu průsmykem Vlárským.¹⁾ Více o tom pověděli jsme při dějinách města Klobouk. Ale netrvalo dlouho a vpády z Uher se opakovaly. R. 1703 pozdvihl kníže František Rákóczy odboj proti císaři Leopoldovi I., a cháska jeho jako sběř vpadala až do roku 1710 průsmykem

¹⁾ Slavík, Morava, str. 83—85, 181; Svátek, Dějiny Čech a Moravy nové doby, III., 13, 15, 222, 241.

Vlářským na Moravu. R. 1703 opětně zkažen Brumov, ale obyvatelstvo z městečka i z okolních osad poddanských uteklo se na hrad, který nepříteli pevností svou vzdoroval. Dle pověsti zachránili se na hradě také četní Klobučané, ba klobučtí soukeníci prý na hradě tkali po celý čas obležení sukna. Dne 29. září r. 1705 vpadly sbory Rákóczovské znova průsmykem Vlárským. Po celou dobu od r. 1703 až do r. 1710 bylo panství brumovské neustále sběří uherských odbojníkův znepokojováno. Obyvatelstvo zanechalo polí i domův a se vším cennějším majetkem movitým skrývalo se po kolik roků v horách a lesích. Když za císaře Josefa I. konečně r. 1710 zavládl mír, byly všechny osady panství brumovského úplně zničeny.

Walldorfskou část Brumova převzali dne 31. března r. 1723 bratři Bohumír Antonín a Bohumír Ignát z Walldorfa a dne 27. března r. 1732 postoupil Bohumír Antonín svoji část bratru Ignátovi. Později stali se Walldorfové hrabaty. Dne 28. března r. 1796 odkázal posledním pořízením Bohumír Ignát mladší celou Walldorfskou část synovci svému Frant. Kaj. hr. Chorynskému.

R. 1750 na den sv. Marka (25. dubna), když bylo procesí v polích, bylo městečko stíženo velikým požárem, který ztrávil také školu, faru i s matrikami a farním archivem i kostel. R. 1760 shořel zase hrad s archivem panským.

R. 1758 bylo v Brumově 112 domů, hrad, kostel, fara a škola. Celých gruntů bylo 10, podsedků 16, podruhů 43. Byl tu také pivovar, palírna, 6 jatek řeznických. Jatky byly pronajaty, a nájemníci odváděli ročně dohromady 120 liber čistého loje a 22 zl. 30 kr. Také hrabě Walldorf měl tu jatku. Vrchnost měla v Brumově několik domů, bednárnou, dvě kovárny, dvůr, ovocnou zahradu, chmelnici, koželužnu, tři mlýny, dvě hospody, kořalnu, lázeň židovskou, z níž platili židé 1 zl. 30 kr. činže, vysušený rybník a včelník. Část Illyesházovská vynášela ročně 10.591 zl. 50 kr. a platila ročně do zemské berní pokladny v Uh. Hradišti 2785 zl. 26 kr. 1 den. mimořádné daně. Protože panství některé pozemky poddanské spojilo s panským dvorem, platilo ročně z každého takového lánu 66 zl. 27 kr. přímé daně do obecní kontribučenské pokladnice, což činilo ze všech druhdy poddanských gruntů 253 zl. 24 kr. ročně. Později byla daň tato snížena na 60 zl. z lánu.

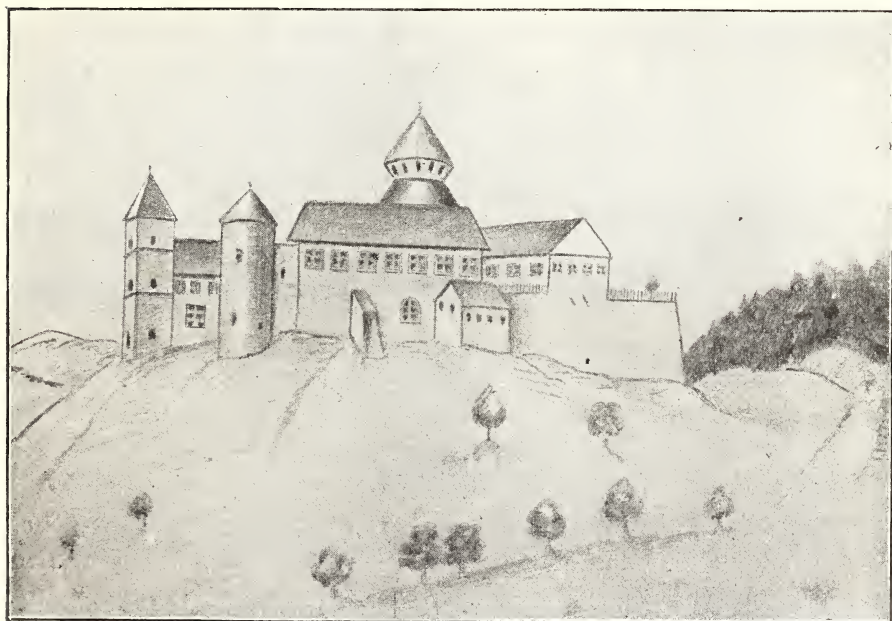
Hrad brumovský popisuje se r. 1760 takto: Měl dvoje nádvoří, horní a dolní. Na dolním stálo panské, dosti nedostatečné obydlí s příbytkem pro dva úředníky a vrátného. Měli tam také sklep, kterého v létě pro teplotu uživati nemohli. Hluboká, veskrze vyzděná studně byla již hrubě zanesena. Na horním nádvoří nalézaly se dva sklepy, na víno a na bryndzu, úřední skladiště purkrabovo, dvě komory a byt pro úředníka hradního. Po ohni r. 1760 zřídili nad obydlím jeho sýpku ze sbořených vrchních pokojů. Pod obydlím byly tři klenuté konírny, nad sklepy a konírnou chatrné pokoje k obývání se nehodící, ale šindelem dobře kryté. V hradním díle hraběte Walldorfa stálo okrouhlé stavení s rožní věží, jejíž zbytky dosud se zachovaly; obydlí však bylo pobořeno. Dvoje vyšší poschodí bylo již pro sešlost sneseno. Zámecké kaple se nevzpomíná, byla tedy asi již pusta. Vjezd měl padací most. Před hradem rozkládala se plotem ohrazená prostora se třemi dřevěnými chlévy pro dobytek úředníků a před zámeckou branou zahrádka s dřevěnou střelnicí, u této dřevěná sušárna.

R. 1776 platil Brumov urbaniálních dávek celkem 172 zl. 25 kr.; dával také 52 slepice, kopy a 14 vajec, 11 měr pšenice, 48 měr ovsa, 10 mírek chmele. Vrchnost Illyesházovská stěžovala si toho roku do faráře, že svůj dobytek pase jen v lesích Illyesházovských. Ustanoveno proto, aby pásal v obou ostatních částech brumovského statku a také v lese obecním. Panství platilo 2785 zl. 26 kr. 1 den. daně mimořádné, 253 zl. 24 kr. daně řádné, 682 zl. daně z nápojů. Za války s králem pruským r. 1778 dodalo panství do císařských zásobáren 1222 měr ovsa, 426 centů chlebové mouky a 611 centů sena v měsících březnu a dubnu; v říjnu zase odvedlo 476 měr ovsa, 142 centů mouky a 1151 centů sena. Později bylo vše peněžitě nahrazeno.

Dne 9. listopadu r. 1758 jest datována poslední vůle Josefa hraběte Illyesháze, která byla dne 2. dubna r. 1766 ohlášena. Brumov zdědil jediný syn Jan Baptista. Rod Illyesházů držel tenkrát na Moravě statky Tovačov, Vsetín, Vyzovice a Brumov. Jan Baptista Illyesházy sepsal svůj kšaft dne 2. března r. 1799; tento byl dne 8. července r. 1799 prohlášen a statek brumovský dne 5. června r. 1800 odevzdán synu jeho Štěpánovi, jenž z počátku dobře hospodařil. Staří pamětníci dosud vypravují o radovánkách, které jim učinil r. 1833. Později však v domác-

nosti své nespokojen a bezdětek dal se s chotí svoji rozvésti a od té doby stal se marnotratným a špatným hospodářem. Dne 20. května r. 1835 prodal Brumov Jiřímu sv. p. Sinovi i s Trenčínem a Dubnicí v Uhrách. Po té zdržoval se nejvíce v Prešpurku. Zemřel jako poslední potomek svého rodu r. 1838 dne 31. července stařec osmdesátiletý, s chotí smířen v Badenu u Vídně. Do smrti své požíval titulu císařského tajného rady. Jiří Sina zemřel r. 1856, a po něm nastoupil syn Šimon, jenž

Obr. 34. Hrad Brumov r. 1820. (Dle současné kresby.)

zemřel dne 15. dubna r. 1876. Byl to pán dobrotivý, lidumilný a dobrý hospodář. Po něm zdědila Brumov dcera Ifigenie, provdaná za francouzského vévodu de Castries. R. 1877 byla její část zboží brumovského oceněna zemskou odhadní komisí na 540.600 zl. Statek její koupil r. 1894 dne 7. března velkopřemyslník Antonín Dreher za 1,000.000 zl. r. m., při čemž převzal na sebe k zastávání také splatné již výslužné panských úředníkův.

Část Walldorfskou zdědil po Frant. Kajetanovi syn Bedřich Karel hrabě Chorýnský, v jehož rodě udržela se až do r. 1896,

kdy ji dne 7. ledna Viktor hrabě Chorynský, majitel Veselí nad Moravou a Sádku u Třebíče, prodal velkopřemyslníku Dreherovi za 200.000 zl. a převzetí úřednických výslužných (pensí). Tím bylo bývalé panství brumovské spojeno zase pod jedním držitelem, vyjímaje ovšem neveliký stateček Návojnů, který drží dosud rodina rytíře Mannerů, přísedícího mor. zemského výboru.

Veliká část starobylého hradu byla pobořena r. 1827, kdy vrchní úřad („Oberamt“) přenesen z hradu do městečka. Hrad sřítl se sám sešlosti. Ostatní zhoubu dokonaly ruce lidské a zub času.

Do r. 1850 byl Brumov sídlem politického úřadu a vrchního soudu. Když zrušeno bylo soudnictví patrimoniální, dány úřady státní do Klobouk. Vrchním na Brumově byl tehdy Apeltauer, jenž protivil se zřízení státních úřadů v Brumově z obav, že by dle nového zřízení okresního přišli do Brumova větší páni než on. R. 1865 žádalo městečko, aby okresní úřady přeneseny byly z Klobouk do Brumova, ale mor.-slez. vrchní soud zemský v Brně žádost zamítl.

Cichov,

dědina 5 km severozápadně Klobouk, asi původně Tichov nebo Těchov zvaná, od osobního Těch. Vesničané sami vypravují, že před dávnými časy žil v místech Cichova jediný člověk, který se jmenoval Cícha. Švoj (1793, díl II., str. 514) píše dědinu Cžihov oder Cžihlov, nesprávně ovšem.

Dědina leží na svahu, podél něhož teče potok. Tvoří podélnou skupinu domů s návsi uprostřed. Na návsi je škola a nová dřevěná pěkná zvonička. Návěs je třemi cestami spojena s dědinou. Mezi domy jsou mezery. Domy jsou nyní po většině zděné, ale nezomítané; celá osada bývala dřevěná před r. 1898, kdy vyhořela.

Rozloha obce je 732 ha, z čehož plodné půdy 714 ha.

Roku 1758 bylo v Cichově 43 domů; mezi těmi celých gruntů 18, ostatek podsedky a chalupy, pasekář a panská kovárna. R. 1790 bylo 40 domů s 282 obyvateli. R. 1834 bylo v 58

domech 339 obyvatel, r. 1890 v 85 domech 442 a r. 1900 v 90 domech 466 obyvatel, Čechů, katolíků, ponějvíce zemědělců.

Škola stála tu již na počátku XIX. století. Vyučoval klobucký dýmkař Tomanovič, jemuž škola byla zaměstnáním vedlejším. Stará škola shořela r. 1898, proto byla zbudována po požáru nynější. Se školou shořely také všechny zápisy (o požáru byl učitel na prázdninách), proto novou pamětní knihu školní založil r. 1899 učitel Josef Primožic. Školní knihovna má na 150 svazků.

Cichov jest přiřazen do Klobouk a za starší doby měli klobučtí farářové dozor na vyučování. — R. 1825 zapsal Alois Eichler, že děti učí jen v zimě a ve svém domě František Tomanovič vulgo Fajkař, začež dostává trochu dřeva, něco setí a z gruntu třetinu míry ječmene. U ostatních škol zaznamenal farář Eichler také prospěch školáků, v Cichově nikoli.

Obec nebyla vždy katolickou, neboť pamětní knihy klobucké fary zaznamenávají k roku 1657 jen 76 komunikantů.

Pošta je v Kloboucích.

V obecní pečeti mají snop.

Rod přes sto let na gruntě jest Bělaškův (č. 14).

Epidemie: r. 1866 cholera.

Ze živelních pohrom nejcitelněji dotkl se osady požár r. 1898, který dřevěnou osadu skoro docela zničil. Sucho r. 1863 a 1904, hlad r. 1846 takový, že lidé jedli kopřivy, lebedu a pohankové plevy. Požáry r. 1629.

Samoty (paseky) založená teprve v poslední době jsou: Bučkova, Mohda, Záhomenci, Přítrže.

Jména trati: Za Járky, Nivy, Stráže, Podhoří, Díly, Podstráží, Dolina, Božnovy, Hradištska, Stachov, Stříbrník, Přičné; jména hor: Bařinky, Smolinky, Vyhořelice, Úprzle, Svěradov.

O trati lesní „Uprzla“ zvané vypravují, že za vpádův kuruckých lidé se do toho lesa před zbojci utkali i s klobuckým knězem, který jim tam také mše svaté sloužival. Dosud ukazují tři veliké, schodovitě na sebe položené kameny, na nichž býval prý oltář. Nedaleko těchto kamenů jest lučina a studánka, které říkají „Kněžovica“; nyní jest nepřístupna a zarostlá křovím.

Poddanské poměry: Robotovalo se u Mirošovských dvorů. Z lánu bylo 30 dní jetých, z podsedku 78 dní pěších. Na jednom láně byli tři sedláci, celolánků nebylo. — Sedláci dávali

vrchnosti měřici pšenice, z půlpodsedku měřici ovsa, ale za to směli bráti si z panského lesa stlaní od sv. Václava do sv. Josefa jednou týdně. Farářovi dávalo se ze 2 podsedků půl kopy ovsa a půl kopy pšenice, rectorovi slaměnka ječmene za celý rok. V letech čtyřicátých byl tu rector Till, Klobučan; ten si zimoval také ovce u sedláků, dostával každý den od každého školáka polénko dřeva a chodil po koledě vánoční. Dle farských zápisů klobuckých dostával farář r. 1771 z celého lánu dvě kopy pšenice a dvě kopy ovsa (byl toho roku jediný celolán v dědině), z jediného pololánu kopu pšenice a kopu ovsa, od 22 čtvrtníků (podsedníků) po půl kopě ovsa a pšenice: 11 kop ovsa a tolikéž pšenice, od 15 půlpodsedníků po mandeli ovsa a po mandeli pšenice, dohromady 3 kopy a 3 mandele ovsa a tolikéž pšenice. Fojství bývalo u Bělašků na čísle 14. ale i to robotovalo. Fojství připomíná se již r. 1600. Mikulář Fojt koupil fojství po smrti Adama otce svého od nápadníků, kteří tu na něm spravedlnosti jměli sou, za sumu 210 zl. Závďanku položil 35 zl. a ostatní sumu platiti má po 4 zl. ročně. V zimě vozili sedláci vrchnosti dřevo do horní barevny (Rosenbuschovy) do Klobouk nebo klády ze Smolinek (lesa) do Vrbětic na pilu. Za to byli placeni od vozu drva 14 gr. šajntů, za kládu 18 grošův.

V Cichově se druhdy bačovalo, ač bačovského zřízení (valašského vojvodství) nebylo. Bývalo pět salašův a páslo se po úhorech i na panských horách. Z ovce bral velkostatek 2 kr; za to směli si bačové bráti z panského do salaší stelivo. Každý bača měl dva Valachy a platil sedlákům z každé svěřené ovce 7 librových hrudek bryndzy. Co víc sýra ovce dala, o to podělil se bača Valachy, — také dělili se o hnůj, a někdy také o škodu.

Cichov byl neustále spojen se statkem Brumovským a měl s ním společné osudy. Výslovně výtýká se v zemských deskách jen jednou, a to k r. 1574, kdy Magdalena vévodkyně z Mynsterberka prodala Brumov se vším příslušenstvím Zdeňkovi Kavkovi Řičanskému z Řičan. R. 1663 vpádem tatarským zabit 1 člověk, vypáleno 14 domů, uloupeni 2 koni, 14 kusů hovězího dobytka, 361 ovcí.

Nejstarší gruntovní kniha z r. 1604. —

R. 1848 byly 3 třetiny lánu, 22 čtvrtlánů, 9 šestin lánu, 4 osminy lánu, 4 šestnáctiny lánu, 4 podsedky, 4 dvaatřicetiny lánu. Ze čtvrtlánu platilo se ročně 2 zl. 25³/₄ kr. výkupu z farského

desátku či kapitalisovaně 48 zl. $33\frac{1}{4}$ kr. Z celé obce bylo ročního farského výkupu 86 zl. $28\frac{1}{4}$ kr., či kapitalisovaně 1729 zl. $32\frac{2}{4}$ kr.

Rolníkům zůstalo t. roku $\frac{5}{6}$ a vrchnosti $\frac{1}{6}$ veškeré půdy; lán měl 160, půllán 80 a čtvrtlán 40 měř; podsedky jsou různě velké, od 30—60 měř.

R. 1905 vykopal majitel čís. 1. ve svém stavení 22 kusů dukátů, které náleží Rudolfovi II., Matyášovi II., Zikmundovi III. Polskému, Zikmundovi Báthorymu, Gustavu Adolfovi, městu Norimberku, spojeným moravským stavům z r. 1608, Ferdinandovi III., a některé turecké. Nejstarší je z r. 1580, nejmladší z r. 1651.

Divnice,

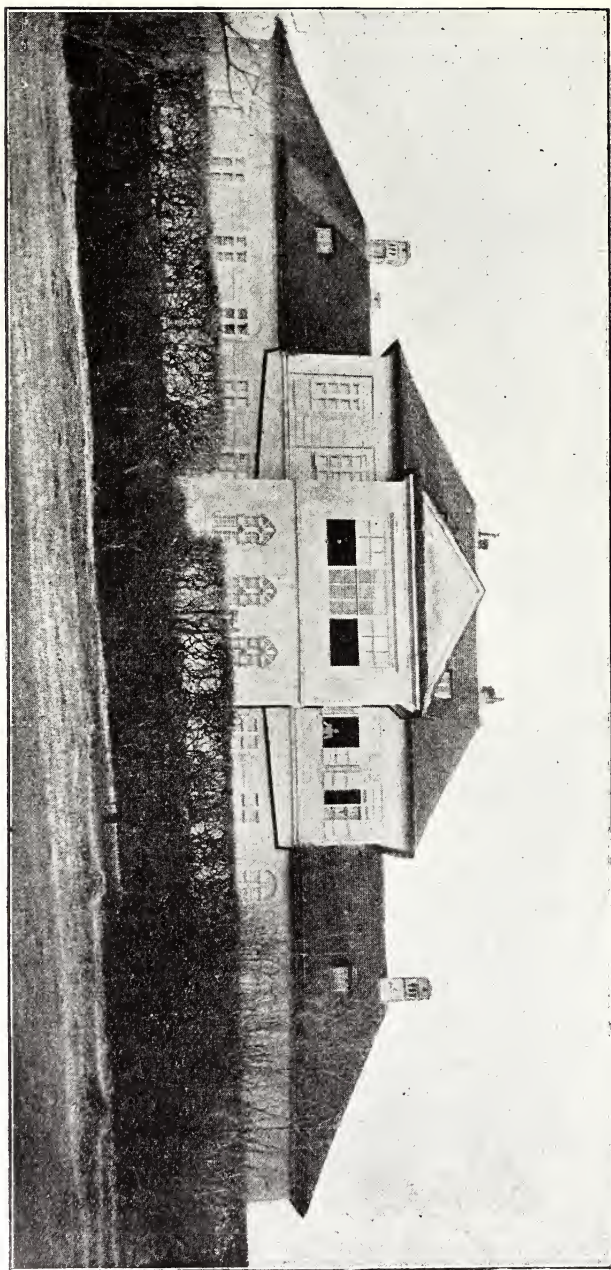
v Divnicích, chybně v Divnici. Místní jméno jest patronymické, původně znělo Divice neb Děvice, od osobního jména Děvik odvozeno. Osada leží 9 km jihozápadně od Klobouk, na silnici z Vlachovic do Slavičina, po obou stranách silnice při řece Vláře. Půdorys osady má podobu trojúhelníka. Náves, kterou vede silnice, je prostranná a nepravidelná. Domky stavěné z vepřovic a kryté šindelem stojí průčelím k silnici. Chalupníci jsou na konci dědiny. V osadě je úhledný zámeček, nyní sídlo barona Ludvika Stahla.

Rozloha obce měří 729 ha, z čehož plodné půdy 706 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 53 domech 56 rodin o 343 duších, r. 1834 v 73 domech 394, r. 1890 v 70 domech 378 a roku 1900 v 71 domech 366 duší, většinou katolíků, menšinou luteránů, Čechů, zemědělcův a něco málo nunvářův.

Katolíci divničtí jsou přifařeni do Slavičina, luteráni do Jasené u Vyzovic, katolíci pohřbívají ve Slavečíně, luteráni mají svůj vlastní úhledný hřbitůvek nad osadou na malé výšince.

Škola je česká, jednotřídní. Do roku 1827 chodily děti do Slavičina; od toho roku až do roku 1857 vyučovalo se v natájeté světnici. Roku 1857 postavena první škola, která po 15 letech již nedostačovala, pročež roku 1873 postavena nová. Učitel dostával původně 20 zl. šajnu ročně od rektora slavičinského a 4 zl. od obce za opakující hodiny; od každého ditka měl půl

Obr. 35. Zámek v Divinici.

žejdlika másla, mírku žita a $\frac{1}{2}$ čtvrti rži. Rektorovi slavičinskému platilo se od každého ditka 2 zl. šajnů. Chodě po koledě dostával od každého rolníka 8 snopů ovsu a tolikéž žita. Nejdéle z učitelů zde působil J. Veselý, jenž založil školní kroniku (r. 1888) a školní knihovnu žakovskou o 160 sv. Mimo to má obec knihovnu lidovou o 110 sv., pořízenou akad. spolkem „Kollárem“.

Pošta je v Hrádku, kde je také nejbližší železniční stanice.

Živelní pohromy: požár r. 1866, který strávil velikou část osady.

Epidemie: cholera r. 1866.

Rody přes 100 let na gruntech: Mikeskův na čís. 45., Bartochův 66, Garajův 43, Strážnického 26, Častulův 5, Strnkův 41, Mynáříkův 56 a Pavlíkův 63.

Samoty: dvůr Krátecko, druhdy osada a paseka pod Bukovinou.

Zaniklá ves **Krátensko** stávala tam, kde je nyní u Divnice panský dvůr Krátecko. Roku 1628 byla ves tato příslušenstvím panství vlachovského, s nímž je toho roku koupila Žofie Bosznyaková z Magyarhély. Tehdy byla ves ještě osazena, ale roku 1649 a roku 1651 znova připomíná se pustou. Nynější dvůr Krátecko ukazuje místo, kde osada stávala a poloha pozemků této zaniklé osady je dána jmény tratí horní a dolní Krátecko.

Jména tratí: Horní louky, nad Slavičskou cestou, nad Loukama, Čupy, Padělky, Lozky, Kratčiny, Bříšta, Hluboké, Horní a Dolní Krátecko, Hájek, Skalna, Dlouhé pole, Čertoryje, Dilnice, Dúbrava, Rolnica mezi Osady, za Humny.

Dějiny: Divnice bývaly druhdy lenním statkem biskupa olomuckého. Asi r. 1520 staly se majetkem Petra Vlachovského z Vlachovic, jenž však byl pouze majetníkem. Po něm dědil stateček asi roku 1540 bratr jeho Jiří Vlachovský, jenž po desíti letech odkázal jej synovi svému, Zikmundovi z Vlachovic. Po něm přešly Divnice na rod vládyk z Veselé a roku 1649 po smrti poslední dědičky rodu tohoto paní Žofie z Veselé, rozené uherské šlechtičny Božňákové z Magyarhély, spadly zase na biskupa jakožto léno odumřelé. Paní Žofie seděla na Divnici od roku 1641; po dvou letech (r. 1651) dal ji biskup s pustou vsí Krátenskem v léno Zdeňkovi ze Zástřizl, po němž r. 1693 dědil syn jeho Jindřich.

Válka třicetiletá zkazila v Divnicích celou čtvrtinu domův. Roku 1663 vpadli sem Tataři, 17 lidí zabili nebo zajali, celou osadu spálili, panský dvůr zničili, uloupivše dobytek a obilí. Roku 1666 bylo v Divnicích 354/64 lánů, 14 domů osedlých, 6 nově osedlých a 10 nově pustých, rolí nově vzdělaných bylo $45\frac{6}{8}$ měř II. a $91\frac{5}{8}$ měř III. třídy rolí selských. Roku 1667 bylo již 24 osedlých a 8 pustých domův. Roku 1673 bylo domův osedlých 2, nově osedlých 13, nově pustý 1, starých pustých 39 na celém divnickém panství. Z toho je jasné zřejmo, kolik utrpěly Divnice nešťastným a neočekávaným vpádem tatarským, sotva počaly se zotavovati z ran, způsobených válkou třicetiletou. Ale již po velkonocích r. 1704 zničena zase celá osada vpádlými vzbouřenci Rákóciovými.

Roku 1729 Jindřich Bohuslav ze Zástržl prodal zbožíčko divnické za 5000 zl. Maximiliánovi Ludvíkovi Hetzrovi z Auracha. Roku 1790 zdělili zbožíčko bratří Vincenc, Alois, Jan a Emanuel Kajetán Hetzrové z Auracha, po nichž přešlo na rodinu sv. pánů Stahlů, z nichž poslední Ludvík sv. pán Stahl stateček prodal za jistou doživotní rentu pro sebe a pro své svobodné sestry Viktorii a Josefku Stahlovy r. 1893 Arnoštovi sv. pánu Ledererovi z Trattneru, majiteli panství Slavičina a Hrádku,¹⁾ který teprve vymanil na 20 let určeným výkupným stateček divnický ze závazku lenního.

Poddaní Divničtí mívaly roboty levnější: Celoláník pracoval jen $1\frac{1}{2}$ dne s potahem na polích, o sv. Janě po 12 dní sušil seno a o žních 12 dní sklízel obilí. Mimo to odváděl vrchnosti ročně 10 kuřat, 1 kopy vajec a $\frac{1}{2}$ míry žita (pšenice). Výkupného z lánu platilo se 152 zl. V Divnici jest krásný vrchnostenský zámek z r. 1825. Zdejší vrchnost požívá pro svou lidumilnost a dobročinnost u lidu dobré pověsti.²⁾

---

¹⁾ Lederer převzal všechny dluhy a zavázal se, že zámeček divnický bude doživotním bytem všech členů rodiny Stahlovy, že bude dávatí Stahlům ročně 160 m³ dřeva na palivo, denně 7 l mléka a ročně 180 pivozů, 18 hl obilí a 37 q bramborů.

²⁾ Z. d. olom., XXXI., 9; Schwoy, Mähren, 1791, díl II., str. 515 sq; Wolný, Mähren IV. str. 184; Slavík, Morava, str. 82., 83., 84., 89.; Slavík, Slovensko, str. 39., 43.

Drnovice

(do Drnovic, v Drnovicích), odvozeno od osob. jména Drn, jest dědina $8\frac{1}{2}$ km. vzdálena Klobouk směrem severozápadním; leží v kotlině, kterou protéká potok dělicí také osadu na dvě. Jádru osady tvoří dvě ulice štítem k silnici postavených domů, ponejvíce ze dřeva vybudovaných. Chalupy jsou roztroušeny mezi grunty a na obou koncích osady bez ladu. Rozloha obce měří 764 ha, z čehož plodné půdy 746 ha.

Roku 1766 bylo 50 domů, a to celých gruntů 19, podsedků 11, 1 pasekář, 2 mlýny, 10 podruhů (chalupníků bez polí), lisovna oleje, panský šenk, jatka. Roku 1790 měly v 51 domech 375 obyvatel. Roku 1825 bylo v 68 domech 442, r. 1834 v 71 domech 459, roku 1890 v 89 domech 512 a roku 1900 ve 106 domech 564 obyvatel, Čechů, katolíků, zemědělců.

Prifařeny jsou do Újezda (v okrese vyzovském, kde jest také hřbitov).

Škola bývala v Drnovicích původně z Újezda. Roku 1826 jmenuje se první známý učitel Bajer, který prý se vyznal v malbě (namaloval křížovou cestu). Už tenkrát měla prý obec vlastní dřevěnou školní budovu. Nejstarší učitelé dostávali od osadníků 6 měric rži, 6 měric pšenice, ze školáka půl libry másla, na půl libry soli peníze. Obec sama platila mu 25 zl. Kromě toho, že Drnovice udržovaly vlastního učitele, platila obec ještě na výživu farního učitele v Újezdě, a to každý grunt 8 snopů rži a 8 snopů pšenice a 4 libry másla ročně. Dle fase z roku 1826 měl učitel drnovský (sypané i máslo odhadáno v penězích) 107 rýn. $50\frac{3}{4}$ kr. služby. Výpomocné vyučování konávalo se tak, že preceptor z Újezda chodil ob den do Drnovic a do Vysokéhopole, nebylo tedy každodenního vyučování. Na otop školy nosily děti po polénku dřeva a panský fojt dohlížel na správné plnění povinností učitelových. Nynější školní budova byla vystavěna roku 1901 až 1902. Nejdéle zde působili Alois Hübner (1882 — 1892) a Ant. Dolina (od r. 1892 do dneška). On založil školní knihovnu roku 1892, která má 198 svazků, a školní kroniku.

Pošta je v Kloboucích.

Přes sto let bydlí na gruntech více rodů, protože hledí si občané rodný grunt dědičně zachovati.

Epidemie: r. 1866 cholera, r. 1892 hlavnička.

Živelní pohromy: velké krupobití r. 1882, r. 1904 velké sucho.

Samoty: paseky Osyča, Ploština, od Pola (Vysokého).

Jména trati: Ploština, Osyča, Dily, Rožnovy, Hlosca, Humenec, Laziska, Mezné, Trhové, Miličov, Bukoviny, Dražné, Baraní Kamenec, Obětové, Hrabov, Stráně, Padělky, Kouty, Padělíky, Podpolí. Vypravuje se o hoře Klášťově (764 m.), že na ní stával klášter a dosud prý slychati ze vnitř hory hlasy: „Říme, Říme, stůj při mně“. O Miličově si vypravují, že tam stály „Staré Drnovice“ a že se tam lidé za vpádů „kuruckých“ skrývali.

Poddanské poměry. Osadníci drnovští robotovali při mirošovských dvorech. Roboty bylo z gruntu 26 dní jetých, z půl gruntu 52 dní pěších do roka. Hoferi (chalupníci) robotovali někteří 26, jiní jen 13 dní pěších ročně. Jízdná robota vozila slámu až z uherského Slovenska nebo vozila klády na pilu do Brumova. Farář újezdský dostával z půl gruntu 40 snopů ovsu a 40 snopů pšenice, rector 3 snopy ovsu a 3 snopy pšenice, sbíral-li cedulky zpovědní, dostával z čísla 2 vejce koledou. Slovem rector rozumí se varhaník z Újezda. Učitel měl 12 měr obilí z obce (sbírkou po gruntech) a z „chásněte“ po šestce peněz, půl měrky (mýtníku) pšenice a půl mýtníku pohanky a mýtník rži — ale měřivalo se mu na vrchovato. Fojt býval na gruntě Běloňově a byl dědičným. Psátí neuměl, proto odbyté dny roboty selské značil na „ravášcích“. Ale ani rychtář, který vybíral daň, nevyznal se v kunště písařském; značil si proto vybrané renščíky berně na latích plotu své zahrádky: každá lať znamenala jedno číslo. Šel-li slavný úřad z hospody osvícený domů, stavil se u plotu a hrozil té či oné lati: „Ty sa . . . . ., ty's také dosud berňu nezapltil!“ Fojt nerobotoval, ale také poddaní neměli k němu nijakých závazků.

Druhdy v Drnovicích bačovali, ač nikdy neměli volno pásiti na panském. Nyní není na čem pásiti, není paše a na obecním se pásiti nesmí, proto zanikl ovčí chov. V celé osadě bývala jen jediná salaš, neboť zhusta pásli sedláci své ovce na vlastním. Bačo dával sedlákům ze svěřených ovcí 6 funtů syra z kusu.

Drnovice jsou osada stará. V zakládací listině kláštera vyzovského ze dne 20. srpna 1261 čteme, že Smil ze Střilek daruje

„villam sitam Dyrnowicz“ novému opatství. Volný neprávem klade darovací listinu k roku 1264.

Drnovice měly nyní společné osudy s klášteřem vyzovským. Když tento za válek husitských zašel a mniši se rozešli, statky jeho potáhla na sebe vůkol usazená šlechta. Největší část statků těch přešla na rod Cimburský. Když zásluhou Bočka z Kunštátu koncem XV. století daly se pokusy, aby bratří řeholní znova do opuštěných cel byli uvedeni a když ustanoven byl nový opat přes to, že klášter ještě ani nebyl zase klášteřem, pokoušeli se také povolání činitelé získati bývalých statků. Roku 1481 v pátek po sv. Ondřeji 1. prosince kněz Beneš opat i veškeren konvent klášteřa vyzovského pohoní pana Ctibora z Cimburka a z Tovačova a z toho všeho, kde co má, před šraňky práva zemského, že odňal klášteřu a neprávem drží vsi k témuž klášteřu od jeho prvního založení spravedlivě příslušné, zejména také Drnovice.

Nebyly však statky ty hned vráceny, proto r. 1482 v pátek po sv. Duchu 31. května kněz Beneš opat pohoní mezi jinými uchvatiteli statkův klášteřních znova také Ctibora z Cimburka o vrácení vsi Drnovic a Vysokého pole.

Asi r. 1495 byl klášter vyzovský obnoven úplně, ale nadále již jen živořil pod dozorem mateřského opatství velehradského. Statky byly mu sice časem zase vráceny, ale klášter nemohl jich udržeti. Leč statky, které byly zeměpány zastaveny a na něž byly řádně napsány zástavní listy, zůstaly v moci páně Bočkově, který zástavní listy i statky roku 1495 dne 3. ledna postoupil pro případ svého předemřiti své ženě Elšce. Míníme proto, a to jistě plným právem, že zástavní držitelé poskytovali klášteřu jen jistý úrok na výživu řeholníků.

O Drnovicích čini se zmínka až zase k r. 1548, kdy byly s Vysokým polem a pustými Haluzicemi Zigmundem Kunou z Kunštátu, dědicem Bočkovým, vyplaceny ze zástavy u pana Adama z Lomnice a intabulovány Václavovi z Boskovic. Ale již asi r. 1574 nebo 1580 byly od zboží klášteřa vyzovského odloučeny a spojeny se zbožím brumovským.

Válkou třicetiletou utrpěly značně. Roku 1656 měřily $2 \frac{20}{64}$ lánů a z 31 domů bylo 15 osedlých, 4 nově osedlé, 6 nových a 6 starých pustých; nově vzdělaných rolí bylo $110 \frac{1}{2}$ míry,

starých pustých 127 měr. Tedy přes polovici domů válkou zpustlo. A k tomu r. 1663 znova utrpěly vpádem tatarským.

S panstvím brumovským zůstaly spojeny do dneška.¹⁾

Frantovy Lhoty neb Francovy Lhoty

viz Lhoty Frantovy.

Haluzice,

samostatná katastrální a politická obec, 8½ km. od Klobouk západně, na silnici z Klobouk do Vyzovic, po obou stranách silnice pod kopcem.

Rozloha obce měří 408 ha, z čehož 400 ha půdy plodné, ostatek buď plocha neplodná nebo stavební.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 14 domech 61 duší, roku 1834 ve 20 domech 115, r. 1890 ve 29 domech 164, r. 1900 v 30 domech 164 obyvatel, Čechů, z většiny katolíků. Obyvatelstvo živí se polním hospodářstvím, a to kromě polařství také ovocnictvím, takže již Volný chválí haluzické pěstění švestek. Něco nunvářů vychází za výdělkem do světa.

Přifařeny jsou Haluzice do Vlachovic, kam také pochovávají. Luteráni haluzičtí příslušeji do Jasenné u Vyzovic. Pošta je ve Vlachovicích.

Škola je v místě. Je česká, jednotřídní; roku 1901 měla 23 školáků. Z haluzického dvoru choďovaly dítky do školy do Újezda, když byla osada nově olidněna, do Vlachovic. Roku 1881 zavedeno v Haluzicích výpomocné vyučování po 3 dny v témdni z Vlachovic; r. 1882 zřízena vlastní škola.

Živelní pohromy. Roku 1887 vyhořelo 14 čísel a 13 stodol.

Jména tratí: Volavá, Dubovina, Papradná, Paseky, Cvrčková, Hrunce.

---

¹⁾ Cod. d. Mor., II., 314; Dobner, Monumenta, IV., 270; Brandl, Libri citat., VI., 172, 205; Bretholz, Annales, 1896, 155; Wolný, Mähren, IV., 135, 471; Slavík, Morava, 82, 88.

Poddanské poměry: Haluzice byly původně zbožím klášterským, náležitým cisterciákům vyzovským. Po zániku kláštera spojeny s Brumovem a r. 1810 staly se úředním sídlem v zemských deskách zapsaného statku Brumov II. Hošťálková. Ke statku tomu příslušely kromě Haluzic ještě částka Val. Klobouk, celá Senice, Vlachovská Lhotka, „Dvořiskem“ zvaná část Frantových Lhot a vesnička Hošťálková u Vsetína. Poddaní robotovali původně jako na ostatních okolních panstvích, ale r. 1823 z roboty se vykoupili, takže právem nám staří pamětníci vypravovali, že „u nás sa nerobotovalo“.

Dějiny: Haluzice jsou osadou starobyrou. Dne 20. srpna r. 1261 v zakládací listině kláštera vyzovského čteme, že Smil ze Střilek daruje nově založenému klášteru Smilheimu ve Vyzovicích vsi Haluzice a Zmilonov.

Volný sice vypravuje, že r. 1264 připomíná se lesní trať Haluzice, na níž teprve klášter založil ves Haluzice, a na jiném místě zase praví, že r. 1264 klášteru Smilheimu dány byly louky v Haluzicích. Datum listiny je u Volného také chybné.

Oboje udání toto je nesprávné, protože v zakládacím listě smilheimském čteme výslovně, že novému klášteru darují se Haluzice.

Až do zániku kláštera byly Haluzice jeho příslušenstvím; když kolem r. 1570 zpustl a okolo roku 1650 úplně beze známky zanikl, uvolnil se ovšem také tento poddanský poměr, ale Haluzice byly již r. 1580 dlouho vsí pustou. Asi r. 1591 byly spojeny jako pustina se statkem brumovským, který začal dědinu zase osazovati, což dalo se velmi zvolna. Roku 1656 bylo poddaných rolí 548 měr III. třídy, totiž 330/64 lánu, r. 1673 bylo již 22 domův osazeno, ale přece ještě 13 od pradávna pusto.

Když se r. 1659 dědičky Estery Forgáčové o statek po ní pozůstalý dělily, připadly Haluzice deři její Evě, provdané hraběnce z Erdödy, která dne 10. května r. 1670 svůj díl brumovského statku odkázala ovdovělé a za Jiřího hraběte z Erdödy znova provdané snaše své Alžbětě Rákóczyové.

R. 1709 přešel tento jako II. část brumovského statku označený velkostatek na hrabata z Walldorfu. Ves mezi tím zase již zpustla, a bývalé selské pozemky byly spojeny s panským dvorem. Roku 1768 hrabě Walldorf osadu znova založil, rozděliv bývalé poddanské polnosti mezi 12 kolonistův.

Když roku 1796 Bohumír Ignác hrabě z Walldorfu odkázal statek svůj sestřenci svému Františku Kajetánovi hraběti Chorynskému, dostaly také Haluzice nového pána, který je r. 1810 spojil s Hošťálkovem u Vsetína ve statek jeden a učinil Haluzice sídlem panských či vrchnostenských úřadů tohoto statku.

S Chorynskou částí Brumova přešly Haluzice r. 1896 na švehatského velkopřůmyslníka Antonína Drehera, s nímž obec měla r. 1901 a 1902 nákladný spor o cesty při panském lese, kterýž spor až v nejvyšších instancích vyhrála.¹⁾

Horní Lideč viz Lideč Horní.

Hrádek,

v poštovním schematismu „Hrádek na Moravě“, vesnice 11½ km. jihozápadně Klobouk na silnici ze Slavičina do Bilnice. V Hrádku není již dřevěných stavení, neboť osada několikrát vyhořela. Leží na rozhraní moravského Slovenska a Valašska, ale ani kroj ani jazyk není nijak charakteristický; ještě před 50 lety býval kroj valašský, totiž huněné lemované nohavice, hřebíčkový brucelek, modravá nebo černá župica a plstka. I ženský kroj byl valašský.

Rozloha obce 684 ha, z čehož plodné půdy 660 ha. R. 1656 měřila obec 6³/₆₄ lánu, domův 16 osedlých, 3 nové osedlé, 13 nových pustých, 5 starých pustých. R. 1790 měly v 57 domech 367 obyvatel. Toho roku odhadoval Švoj statek Hrádek s Mladoticemi na 10⁴⁹/₆₄ lánův o 588 zl. 24³/₄ kr. vrchnostenského odhadu. R. 1834 bylo v 80 domech 438 obyv., r. 1890 ve 82 domech 449, r. 1900 v 88 domech 471 obyv., Čechů, katolíků.

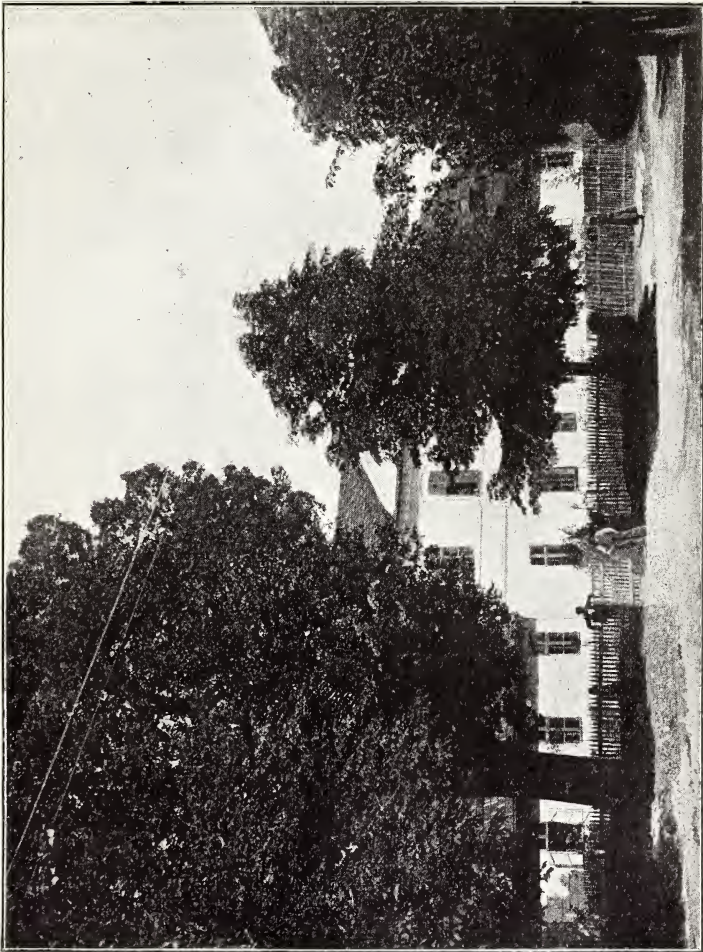
V obci jest zámek barona Arnošta Lederera z Trattnern, nedávno přestavěný. Fara jest ve Slavičině.

Škola byla zřízena r. 1876; budova byla upravena ze starého pivovaru. Před tím chodily děti do školy do Slavičina. R. 1812 bylo v Hrádku 58 školních dětí, z nichž do školy chodilo

---

¹⁾ Cod. dipl. Mor., III., str. 314, č. 324; Volný, Mähren, IV., str. 141, 471; „Lutuh villam, Halosicz quoque et Zmilonov, villas jam sitas“; Slavík, Morava, str. 84—85, 89.

sotva 30. Obec tehdy platila slavičinskému učiteli školního platu hotově 26 zl., štola vynášela asi 6 zl., koleda a jiné sbírky tolikéž 6 zl., půl třetí kopy žita za 15 zl. a tolikéž ovsa za 7 zl. 30 kr. a vůz dřeva za 1 zl., dělá dohromady 61 zl. 30 kr. Školní kronika

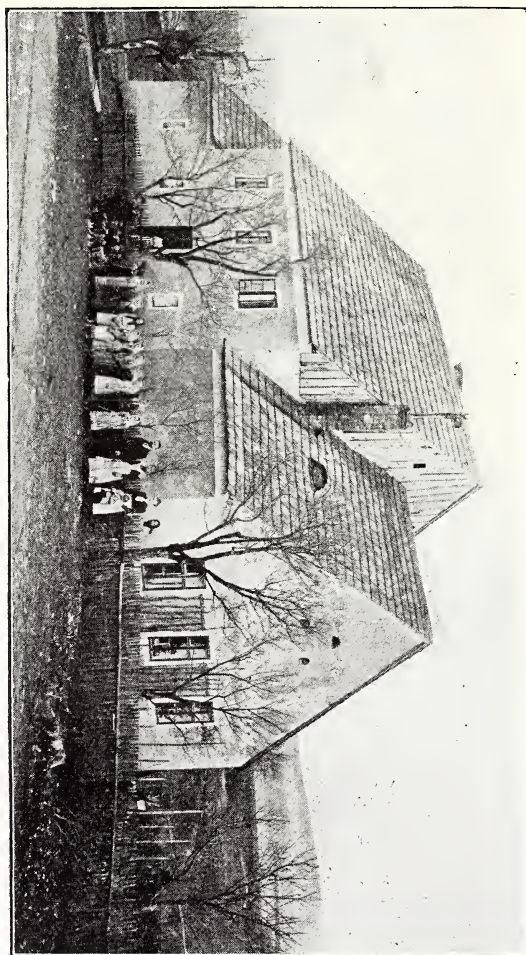
Obr. 36. Zámek v Hrádku.

byla založena r. 1876, školní knihovna 1877. Nejdéle na škole působí nynější naučitel Jan Ročák (od r. 1878). Od r. 1901 jest zde dvojtřídka.

Pošta jest v osadě, nádraží mezi Slavičínem a Hrádkem položené nese jména obou osad.

Rody přes sto let na gruntě: Latinák, Ocelík, Vrba, Goňa, Mudrák, Šmíd, Ševčík.

Kontribučenská záložna má kmenového kapitálu 6056 K, rezervního fondu 1287·37 K.

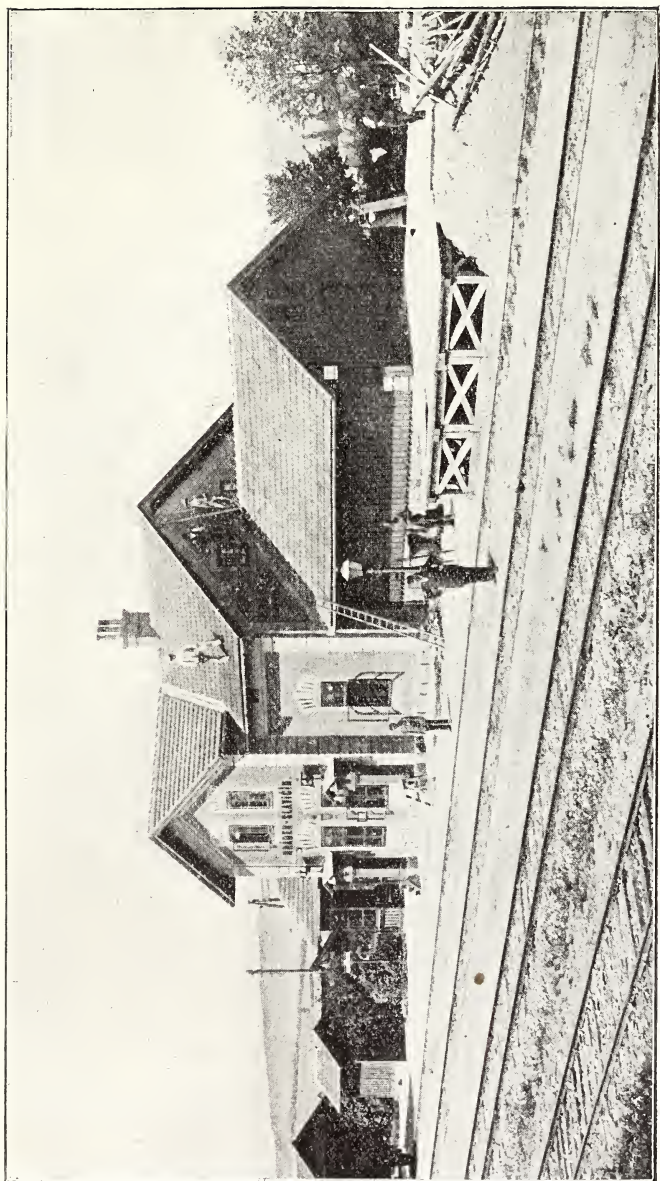
Obr. 37. Stará škola v Hrádku.

Živelní pohromy: povodeň a veliká škoda větrem r. 1826, krupobití v letech 1888 a 1890, požáry r. 1863, 1873, 1882 a 1884.

Samoty: nádraží a hospoda Kolelač.

Jména tratí: nad Padělky, u Vršků, v Olší, Víše Kruhy, v Lukách, Bukovina, Bojště, Skalky, za Skalkami, za Bukovinou,

Obr. 38. Nádraží Hrádek-Slavčín.

Šanovská dráha, Brodská dráha, Pasinek, Jakunov, u Kříže, za Cestou, u Nivy, Záblištice, Prohlavky, Lepka.

Poddanské poměry: Z gruntu robotovali 39 dní ročně dvojspréžně aneb pěší roboty 3 dni v témdni. Úroků dávali o sv. Jiří a na sv. Václava z čtvrtlánu 18⁵/₁₀ kr., 2¹/₂ přadénka, 4²/₄ achtele žita, 1 měřici ³/₈ ovsa, 2 slepice a 30 vajec. Výkupného ze ¹/₄ lánu bylo 74 zl. 38 kr. Půllány mají 76, čtvrtlány 38 a podsedky 20 měř; celolánů není.

Nálezky starožitnické v obci sice neučiněny, za to však jest jimi bohata Graca, hradiště mezi Rudimovem a Slavičinem, které kdysi patřivalo k chotáru obce Hrádecké. —

Do r. 1850 košíárovalo se na úhorech a noční pastvy trvaly až do r. 1870; zvyky byly podobné jako jinde v okolí.

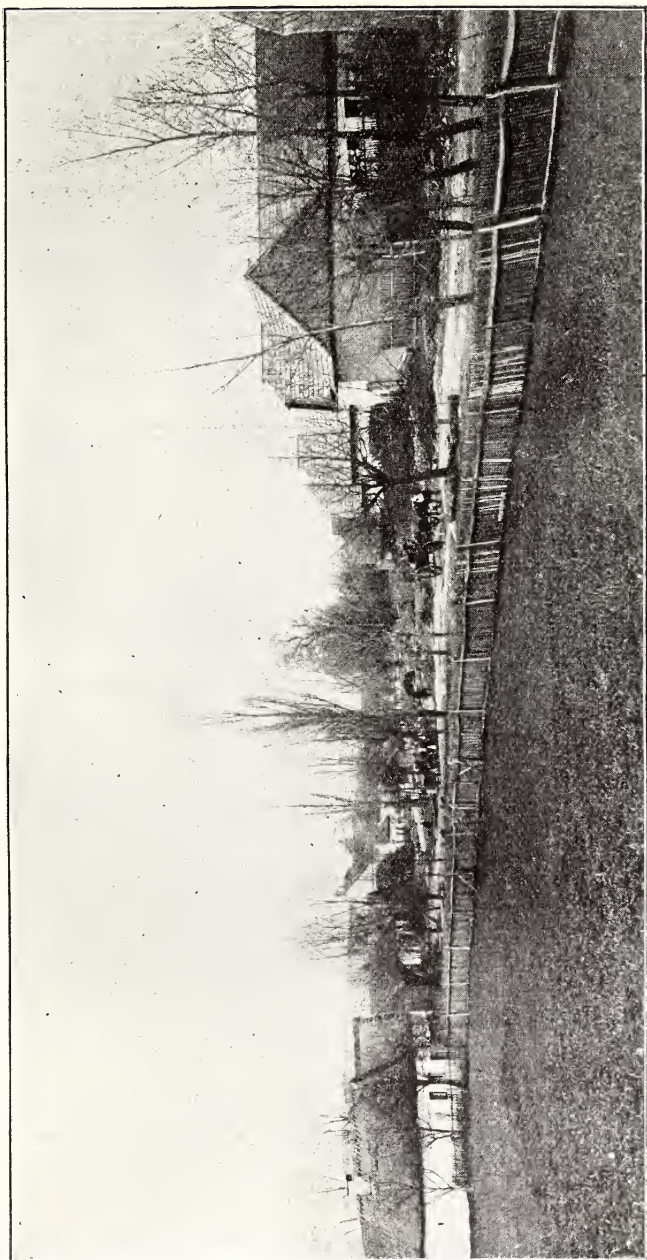
Dějiny. Že mluví se o našem Hrádku, poprvé s jistotou tvrditi můžeme při deskovém zápisu k r. 1416, kterým Adam z Hrádku ženě své Anně zapisuje 30 hř. gr. věna na zboží svém na polovici dvora ve Bzové. Současně také Dražek z Hrádku ženě své Elšce zapisuje na polovici vsi Bzové a na polovici dvora tamže 30 hř. gr. věna, kteréž věno přijímá Buček z Vlachovic, asi otec Elščin. Oba pak bratři Adam i Dražek (píší se výslovně bratřimi) vzali téhož roku 1416 Jana Huse z Krumsína na věrný spolek veškerého svého zboží, ať je mají kdekoliv. Oba bratři Adam i Dražek připomínají se již v letech 1412—1415.

R. 1466 Anna z Hrádku (nevědomo, zda vdova Adamova či koho jiného) vzala na spolek zboží svého ve Bzové ženu Janovu z Lomnice.

Psali-li se vladykové z Hrádku, byl Hrádek jistě samostatným statkem. Ale časem přešel k hradu brumovskému,¹⁾ s nímž byl spojen až do r. 1574, kdy zemskými plnomocníky byly dědiny a statky Hrádek, Mladotice a Ruketnice ve jménu Magdaleny kněžny z Mynsterberka rozené z Lomnice, dědičky po zemřelém Janu z Lomnice a na Brumově, pro Jana Skrbenského z Hřiště intabulovány.

Tento však již r. 1518 postoupil všech těch statků uher-skému nejvyššímu podkonímu Ladislavu Bánffymu z Dolní Lindvy.

¹⁾ Schwoy udává k r. 1552 majitelem Hrádku Jana a r. 1534 Adama z Lomnice a na Brumově. Schwoy, Topographie v. Markgr. Mähren, II., 1793, str. 527.

Obr. 39. Náves v Hrádku.

Od té doby zprávy o Hrádku mizí. Držel je asi nějaký šlechtic protestantský, kterému snad byly zkonfiskovány, neboť okolo roku 1638 spadly tyto tři statky spolu se Slavičínem čtvrtým na Beneše Palaštu z Kesejova, který je poslední vůlí ze dne 22. července r. 1644 odkázal své ženě Elšce, rozené Kobylkové z Kobylího a ovdovělé Kalkreutrové, po níž dědila dcera z prvního manželství Apoléna Kalkreutrová provdaná Bartodějská z Bartoděj. Tato již 1. máje r. 1650 prodala Hrádek i Slavičín císařskému radě Melchiorovi z Ledenic, jenž ani po celých 14 dnech (13. května 1650) ves Raketnici téže Apoleně vrátil, která dne 25. ledna r. 1651 prodala Raketnici Johaně Kateřině Winklerové, rozené Margelittové za 4400 zl. Tato zůstavila okolo r. 1660 ves synu svému Tomáši Winklerovi ze Střelíc.

Melichar Ledenický z Ledenic prodal dne 2. června r. 1651 Hrádek za 6000 zl. mor. Křištofovi Majtinovi z Ostrého Kamene a jeho manželce Zuzaně. Dědička jejich Marie Maximiliána Majtinová z Ostrého Kamene, rozená baronka Dubská z Třebomyslic dala dne 9. července r. 1682 Hrádek intabulovati Gervasovi z Gollena. Kup vlastní vykonán byl zajisté o nějaký rok dříve, neboť Gervas z Gollena již dne 30. září r. 1681 prodal zboží to za 5000 zl. c. k. nejvyššímu strážmistroví Frant. Jakobovi Reitinovi z Margelitt.

Kolik a jak utrpělo panství Hrádek s Mladoticemi, vidno ze zápisu zemské komise z r. 1656 a z let pozdějších. R. 1656 měřeno na celém panství poddanských polí II. třídy 905 měř, $3\frac{2}{3}$ osmin (achtelů) a III. tř. 453 měř $2\frac{1}{3}$ osmin. Lánů bylo $10\frac{44}{64}$. R. 1667 bylo domův osedlých 41, nově osedlé 3, nové pusté 3, starých pustých 9. Rolí nově vzdělaných bylo II. třídy $115\frac{3}{8}$ měř, III. tř. $22\frac{5}{8}$, rolí pustých I. tř. $749\frac{3}{8}$, II. tř. 83 a III. tř. 145 měř.

Zdá se však, že toto nejsou následky pouze války 30tileté, nýbrž také vpádu tatarského z r. 1663.

Tento vpád, jakož také pozdější plenění uherskými povstalci (1704 až 1710) za bojů Rákociovských způsobily v celém nynějším okrese mnoho škod.

R. 1651 prodejem Hrádku rodině Majtinů byly odloučeny Mladotice (oboje) od tohoto komplexu, ale začátkem století XVIII. sloučeny znova. R. 1743 dne 23. srpna oba statky odkázala Anna z Řičan Frant. Karlovi Bojakovskému z Knúrova, jenž držel také

Roketníci a zemřel silně zadlužen, načež dne 4. září r. 1751 zeměpanští plnomocníci zapsali Hrádek i Mladotice Jiřímu Bedř. Bojakovskému z Knúrova.

Tento dne 1. května 1784 zůstavil Mladotice, Roketníci i Hrádek své dceři Anně provd. Podstatské z Prusinovic v ceně 41.000 zl., která je zůstavila svým třem dětem, Vilímovi Podstatskému, Johanně Nepomuceně a Františce provdané z Očkaj, kteří se sice dne 30. května 1804 formálně rozdělili, ale přece dne 2. června 1805 celý statek prodali za 110.000 zl. Janu rytíři Mannrovi. Tento prodal dne 27. srpna r. 1808 celý komplex Karlovi svob. p. Ledererovi z Trattnern a jeho manželce Marii Anně rozené šlechtičně z Wildburka. Další osudy viz při Slavičině.¹⁾

Jestřabí,

původně Jastřabí i Jastřebí, na staré obecní pečeti a v ústech lidu také Jastrabí. Dědina 9 $\frac{1}{2}$ km. jihozápadně od Klobouk, částečně v údolí a částečně na svahu. Domy tvoří ulici podél silnice, náves je nepravidelná, mezi domy jsou mezery. Gruntů jsou pomíchány s chalupami.

Místní jméno pochází od slova jestřáb; toho dravce měli také na staré obecní pečeti.

Rozloha obce měří 572 ha, z čeho plodné půdy 558 ha. R. 1758 bylo 36 domů a to celých gruntů 14, podsedků 7, poddruhů 10, kolárna, kovárna. V XV. století byla v Jestřabí tvrz prý lenní k Brumovu. Dosud se vypravuje, že stávala na nynějších číslech 24, 26 a 45. R. 1790 bylo ve 40 domech 271 obyvatelů, r. 1834 v 56 domech 353, r. 1890 v 79 domech 458 a r. 1900 v 83 domech 465 obyvatelů, Čechův, katolíkův, zemědělcův.

Jestřabí jest přifařeno do Štítné. Až do r. 1784 patřilo farou k Brumovu. Asi r. 1777 míval brumovský farář z dědiny Jestřabské 7 kop rži a tolikéž ovsu, 22 slepic a 14 vozů dřeva.

¹⁾ Z. d. olom., VIII., 561, 563, 566, XI., 264; Wolný, Mähren, IV., 216, 217; Schwoy, II., 527; Pluskal, Brumov, 16, 45—48; Slavík, Morava, 84—85, 189; Brandl, Pňhony, II., str. 369, 393, 468, 479.

Jestě po zřízení samostatné lokalie štitenské brával farář brumovský tentýž desátek z Jestřabí.

Škola byla zřízena r. 1893, před tím chodily děti do školy štitenské. Děti je průměrně 80. Obec věnovala na stavbu školy 7643 zl. Pamětní knihu založil první a dosud jediný učitel Jindřich Janeček. Školní knihovna o 125 čís. založena zároveň se školou.

P o š t a v Hrádku, nádražní zastávka Popovská.

R o d y přes sto let na gruntech: Šuránův, Hýblův (oba rody velmi rozvětvené), Šeligův (13), Bařinkův (31).

Ž i v e l n í p o h r o m y. R. 1873 vyhořela skoro celá obec; menší požáry byly r. 1890, 1892, 1893 a 1903.

S a m o t y: Nivy, Kochavec.

J m é n a t r a t í: Podlání, Rokytí, pod Vrchy, Hanková, na Rovni, Háj, Podhájčí, Dráha, Výpusta, Hliněvec, Lisky, Čertoryje, Čupek.

P o d d a n s k é p o m ě r y. Celých lánů nebylo; za $\frac{1}{4}$ lanu (80 měřic) robotovalo se 105 dní; výkupu ze $\frac{1}{4}$ lanu bylo 200 zlatých. Fojtství bylo dědičně na $\frac{1}{4}$ láně číslu 9.; nyní jsou z toho 2 grunty. V osadě se dříve bačovalo.

D ě j i n y. V pramenech dějepisných není o Jestřabí zpráv mnoho. Ale nedá se pochybovati, že vesnice stála již ve XIV. a XV. věku. R. 1574 Magdalena vévodkyně z Mynsterberka prodala celý statek brumovský Zdeňkovi Kavkovi Říčanskému z Řičan. Mezi jiným příslušenstvím hradu brumovského čte se také ves Jestřebí.

Válkou třicetiletou neutrpělo příliš, za to skoro zcela bylo zkaženo vpádem tatarským r. 1663.

Jestřabí bylo vždy spojeno se statkem Brumovským a stejně s ním přecházelo z ruky do ruky.

Křekov,

od osobního jména Křek, samostatná katastrální a politická obec, $3\frac{1}{2}$ km. jihovýchodně od Klobouk, bokem silnice z Klobouk do Vlachovic. Osada leží v široké kotlině, v tak zvaném „járku“, kterou protéká nepatrný potůček. Půdorys osady, vyjímaje některé v nejnovější době vystavěné chalupy, tvoří širokou, se všech

stran uzavřenou návěs. Středem osady jde cesta, která na dvou protivných stranách z osady vychází — východům cesty z obce říkají horní a dolní „brána“. Domy jsou obráceny na návěs štíty a jsou po stranách návěsí, takže každý grunt má své „humno“ (zahradu). Zahrádky před okny zřídka a to z doby nejnovější. „Žudrů“ není. Stavební materiál dřevo, v nové době teprve cihly pálené a vepřovice. Štíty dřevěných gruntů nejjednodušší, nevýznamné.

Rozloha katastrální měří 389 ha, z čehož plodné půdy 378 ha.

R. 1758 bylo 28 domů, mezi nimiž 13 celých gruntů, 10 chalupníků, mlýn, kovárna. R. 1790 bylo v 25 domech 29 rodin o 184 obyv., r. 1834 ve 43 domech 240, r. 1900 v 45 domech 270 obyv.

Farou náleží Křekov k Vlachovicům, kde je i pošta, panstvím k Brumovu. Farář Vlachovský mival v Křekově grunt.

Školu má vlastní. Do roku 1822 chodily děti do farní školy ve Vlachovicích, ale toho roku začalo se výpomocné vyučování v čísle 17., ke kterému vlachovský rector vysílal svého preceptora, začež bral od obce ročně 6 měřic předního obilí. R. 1832 zbudovala si obec dřevěnou školu o dvou jizbečkách; v jedné bydlil obecní pastýř. Tím byla zřízena škola filiální. Teprve r. 1867 zbudovala obec školu zděnou, Křekov byl vyškolen z Vlachovic úplně a škola osamostatněla. Na místě této budovy vystavěna r. 1898 nákladem obce nynější útulná škola. Školní a obecní pamětní knihu a školní knihovnu založil r. 1890 a 1891 učitel Frant. Baier, jenž dosud zde působí.

Rod přes sto let na gruntě jest Nedavaškův.

Epidemie: cholera r. 1866.

Živelní pohromy: R. 1890 zničilo krupobití veškeru úrodu.

Jména trati: Nadrybničí, Záhumenčí, Navrší, Lány, Kopce, Padělky, Zahrady, Podevsí, Podstráncí, Zálučí, Klíny, Kamení, Okružlice, Lipůvka, Vlčkov, Nadhájí, Rodková.

P o d d a n s k é p o m ě r y: Nerobotoval jediný grunt, totiž číslo 44, který náležel faráři do Vlachovic. Ostatní sedláci všichni kromě fojta robotovali potahem 3 dny v týdnu při vlachovských i při mirošovských lesích; v zimě vozili klády ze Zelenských hor nad Štitnou do Brumova. Fojt zapisoval robotní dny vruby na dvou stejných „rovnáších“, určoval, kam který robotník má jíti

nebo jeti, sbíral císařskou kontribuci a vrchnostenské osypy a platy a odváděl na kancelář do Brumova. Nemohli jsme zjistiti, byl-li fojt dědičným. Fojtství Křekovského vzpomíná se v gruntovních knihách lipinských již r. 1615. Před rokem 1848 byla ves Křekov v neustálých sporech s vrchností o pastviny, které vrchnost brumovská snažila se občanům poddaným odniti. V Křekově se nebačovalo. — Celolán měl asi 160 měr; čtvrtky mají 35—40 měr; celolánů a pololánů už v obci není.

Dějiny: V pramenech čini se o Křekovu zmínka několikráte. Roku 1370 darovala Marketa z Vlachovic svému muži Crhovi svých věnných 100 hř., zajištěných zástavně na Vlachovicích a na Křekově.

Byl tedy Křekov příslušenstvím statku vlachovského, druhdy znamenitě obšírného. Roku 1480 vzal Jan z Vlachovic na spolek na zboží své Vlachovice s tvrzí, Bohuslavice, Lhotku Vlachovskou, Křekov a Šanov Markvarta z Honbic a na Ořechově.

Kolem r. 1520 jmenuje se osada tato Křekovicemi. Zapsal na ní a na Vlachovicích s tvrzí, pusté vsi Kolelku a Vlachově Lhotě Petr z Vlachovic věnem 2000 zl. —

Syn a nástupce jeho Jiří z Vlachovic směnil po 30 letech (asi 1558) celý výše psaný komplex spolu s Bohuslavicemi za zboží Liptálské s Václavem mladším Podstatským z Prusinovic.

S Vlachovicemi přešel Křekov r. 1592 s vládky Jakešických z Vrbové na jejich sestru Dorotu, provdanou za Františka Szerényiho z Kis-Szerénye (Kyš-Sereně), s nimi prodali jej r. 1628 bratři Pavel a Gabriel Szerényiové z Kis-Szerénye Žofii Božňákové z Magyarhely a tato dne 1. srpna r. 1638 Esterě Forgáčové, rozené Bošance z Velikých Bošan a majitelce Brumova. Tím sloučen byl Křekov s Brumovem a šel s ním z ruky do ruky, až r. 1894 přešel na švehatského sládku Ant. Drehera.

R. 1663 vpádem tatarským zabito a zajato 13 lidí, vypáleno 7 domů, uloupeno 40 koní, 33 kusů hovězího dobytka, 114 ovcí.¹⁾

Lačnov,

druhdy prý též Lačínov, od osob. jména Lačen. Lačnov jest samostatná katastrální a politická obec, 5 km. severně Klobouk.

¹⁾ Z. d. olom., I., fol., 124, XII., 26, XVIII., 17, XXV., 92, XXX., 108, XXXI., 9, XXXVIII., 12.

Osada se rozkládá v podélné, od severu k jihu se svažující kotlině, kterou protéká nepatrný potůček. Starší usedlosti vystavěny jsou v řadách po obou březích potůčka, na svazích, tvořice jedinou, asi 100 m. širokou a s půl hodiny dlouhou ulici, travou zarostlou a stromy posázenou. Domy jsou od sebe široce odděleny, každý má veliké humno, čímž řadí se dědina k oněm valašským vsím, kde boty sedere, než od první chalupy přejde k poslední. Na straně západní jsou domy bokem, na východní štítem k silnici. Domkaři jsou při silnici porůznu, ale nejvíce v horním konci dědiny, Kozincem zvané (protože chovají kozy). Domy jsou ponejvíce dřevěné bez okras. Komory od hlavních stavení oddělené stojí o samotě ve dvorech; jsou vždy patrové, dosti nízké, opatřené pavlači, která bývá někdy vkusně vyřezávána, častěji však jednoduchá nebo dokonce nevkusná.

Rozloha měří 1530 ha, z čehož plodné půdy 1492 ha.

Roku 1758 bylo 71 domů, mezi těmi 37 gruntů, 4 podsedky, 1 pasekář, 10 podruhů (chalupníků), 2 mlýny, olejní lis, šenk, jatka, panský dvůr (nyní opuštěný a pozemky ponejvíce zalesněné). R. 1790 bylo v 98 domech 100 rodin se 692 obyvateli. R. 1834 123 domů s 878 obyv., r. 1890 již 160 domů s 846 obyv., r. 1900 v 171 domech 942 duší, národnosti české, náboženstvím většinou katolickův. Na pasekách v Lázi žije 5 rodin evangelických, které jsou přiřařeny i přiškoleny k evangelické církvi pozděchovské.

Lačnov přiřařen jest do Klobouk, kde jest i pošta. Panstvím náleží k Brumovu. Nebýval asi vždycky katolický, neboť r. 1657 bylo jen 176 komunikantů a odtud rok po roce méně, až r. 1664 (po vpádě tatarském) jen 135. Ale celkem přece luteránství úplně vymizelo. R. 1847 a 1848, kdy zřizovány byly na Moravě některé fary z náboženského fondu, žádali Lačnovští také o faru. Ale nedostali ji ze dvou příčin. Jednak obec domnívala se, že dostane faru jaksi ctí a darem, že k tomu nijak nebude přispívati a také přispívati nechtěla. Také farář klobucký P. Alois Eichler dal dobrozdání, v němž neřekl sice přímo, že fary není třeba, ale z něhož to vyznívalo. Psal, že pastorec v Lačnově není z Klobouk právě obtížná, že osada nemá ani kostela a toho že postavití nechce, že by se zřízením fary bylo nutno zříditi také farní školu, ale že dosud vyučuje v Lačnově jen bídě placený klobucký, soukeník a že nechce naložiti na řádné přespólní vyučování z Klobouk, a že by tím méně postarala se o řádnou

farní školu. Nedošlo tedy k faře, ač obec již měla vyhlédnuté a zaměřené místo, na kterém chtěla mítí kostel. Na náboženský fond bylo by se tím uvalilo veliké břemeno, kterého osada nechtěla ulehčiti.

Školy v Lačnově až do r. 1820, kdy zřízena škola z nouze, nebývalo. Lačnovská školní kronika udává, že o zřízení školy postaral se klobucký farář Vavruška již r. 1815, ale farář ten jmenoval se Vávřečka a v Klobucích působil od r. 1815 do r. 1821, a tu zdá se nám pravděpodobnějším udání farní pamětní knihy klobucké, že zřízena škola až r. 1820, kdy farář Vávřečka již poměry a potřeby svých farníků dobře znáti mohl. Farní liber memorabilium a školní kronika se v některých údajích rozcházejí. Dle školní kroniky byla budova školní zbudována r. 1822, dle farní pamětní knihy Eichlerovy až r. 1825. Učitel byl zároveň obecním písařem. Prvním učitelem byl soukeník klobucký Cyril Mňačko, jemuž učirna byla zároveň bytem a soukenický stav i strojem řemeslným i kathedrou, kde se i sukna tkala i školáci vyslychali a dle zásluhy i vypláceli. Školáků mívá přes 40. Dne 29. května r. 1824 držel klobucký farář Alois Eichler zkoušky, které popsal ve svých memorabiliích. Chválí hlavně skromnost a způsobilost mládeže, zběhlost slabikantů, čtenářů i písařů a dobrou znalost katechismu. Učitel mívá 8 kr. ze školáka, o koledě měrku (mýtník) obilí a užíval roli „na Drahách“, které dosud patří ke škole. Každý školák nosil na vytápění školy denně z domu polénko dřeva. R. 1859 zbudovala obec školu zděnou, která r. 1875 (měla 190 dětí) rozšířena na dvojtrídni. R. 1898 sbořena a na jejím místě zbudována nákladem 14.000 zl. nynější trojtrídni „Jubilejní škola císaře a krále Františka Josefa I.“

Nejdéle zde působili učitelé: Cyril Mňačko 1820—1851, Jan Polách 1851—1886, od r. 1886 jest nadučitelem Vincenc Bortel, který zřídil školní knihovnu (nyní přes 140 svazků) a založil školní kroniku.

Rody přes 100 let na gruntech: Janáčův čís. 11, Trčkové na čís. 24 a 69, Slovákův na čís. 36.

Epidemie cholerová vyžádala si r. 1867 jen 16 obětí.

Elementární pohromy: požáry r. 1856, 1868, 1880, velké sucho r. 1847, krupobití r. 1848 a 1861.

Samoty: Lázy, Palesky, Senečné díly, Strany, vesměs paseky.

Jména trati: Lopaty, Beňadov, Vesné, Obecnice, Jamy, Staré, Žleby, Orňovce, Blatné, Senníky, horní a dolní Palesky, Lázy. Lesy jmenují se: Bobčica, Javorek, Potoky, Dráha, Požáry, Prostřední, Dřevičná jáma, Králice, Smolníky. O trati Starém vykládají, že v jejím místě stával původně Lačnov, dříve než přestavěn byl v nynějších místech.

Poddanské poměry: celý nedělený grunt roboval ročně 78 dní jizdných párem a 130 dní pěších, chalupník pouze 13 dní pěších ročně. Robovalo se při dvoře lačnovském nebo při dvorech mirošovských. Robovalo-li se ještě dále, udělal fojt na „rovnáši“ za takový robotní den dva i více vrubů. Z gruntu dávaly se dvě slepice a jistý počet vajec, okolo Všeck Svatých platil grunt urbárního platu 2 zl. v. m. a odváděl měřici pšenice a 2 míry ovsa „osypu“. Z gruntu bylo až 150 zl. výkupu. Celoláníků v Lačnově nikdy nebylo. Farář klobucký dostával desátky ovsa a pšenice. Roku 1771 bral farář z Lačnova od 7 pololáníků po kopě ovsa a po kopě pšenice (každého druhu celkem 7 kóp), od 31 čtvrtláníků (podsedníků) po půl kopě ovsa i pšenice (celkem každého 15¹/₂ kopy) a od 24 chalupníků po 15 snopech (po mandeli), celkem 6 kóp každého obilí ročně.

Mlýny tu byly dva, oba panské; nyní jsou majetkem mlynářů. Mlynáři na nich byli dědiční, robovali jako jiní poddaní; byli také povinni do panských dvorů bez mýta mlet a šrotovat, ale za to deputátníci dvorští cúdili strouhy a mlynář mohl bráti si potřebné dřevo z panského lesa.

Vrchnost mívala v Lačnově hospodu, kterou 16. prosince r. 1800 prodala Pavlovi Pilčíkovi, který však byl i na dále vázán čepovati jen panské nápoje, ale za to měl z vědra piva 30 kr., z vědra vína 9 kr. a z kořalky také 30 kr. Nesměl však čepovati páleného (slivovice) ani z vlastní pálenice a kdyby rostil vinohrady, ani vlastního vína nesměl nalévat. Pokutou ustanovuje se mu 5 zl. za cizí nápoj. Hospody však nikdy nesmí prodati „mrtvé ruce“.

Dědičného fojtství nepodařilo se mi zjistiti.

V pramenech dějepisných se o Lačnově mluví velmi zřídka. Náležel panstvím k Brumovu a s ním přecházel z ruky do ruky. Uvádí se jen jako příslušenství hradu brumovského v zemských

deskách k r. 1500 a 1574. Vpádem tatarským r. 1663 utrpěl značně, neboť sveřepý nepřítel zajal a zabil 93 lidí, vypálil 13 domů, uloupil 47 koní, 58 kusů hověziho dobytka, 100 ovcí.

Teprve r. 1901 spojen byl Lačnov silnicí s Kloboukami.

R. 1848 bylo 26 čtvrtlánů, 8 tříšestnáctin lánů, 9 šestin lánů, 34 osmin lánů, 9 dvanáctin lánů, 8 šestnáctin lánů. Ze čtvrtlánu bylo výkupu z farského desátku 2 zl. 27¹/₄ kr. či kapitalisovaně 49 zl. 06³/₄ kr., z celé osady 145 zl. 04 kr. či kapitalisovaně 2901 zl. 34³/₄ kr. Lány zdejší měly výměry 222 měřic 104²/₃ sáhu, podsedky 24 měř — 69¹/₂ míry. Vrchnosti zůstalo 1100 měřic půdy.¹⁾

Lhota Nedašova,

nazvaná po blízkém Nedašovu na rozdíl od jiných Lhot, také Nedašovská Lhota, v ústech lidu Lhota Závřská nebo krátce jen Lhota. Závřšany slují obyvatelé osad Návojny, Nedašovy Lhoty a Nedašova, protože jsou od Klobouk za vrchy. Od Klobouk jest osada tato vzdálena 5 km., horskými stezkami v pěkných karpatských lesích. Silnicí jest spojena s Nedašovem a přes panský dvůr Nebrovou s Uhrami. Osada leží v dolíku protékaném potokem Říčkou; domky její, některé po několika posledních požárech z tvrdého staviva zbudované, jsou roztroušeny po svazích dolíku po obou stranách silnice, většinou štítem k cestě; návsi není. Po požáru r. 1895 slevil velkostatek Brumovský pro pohořelé ceny stavebního dříví, proto mnozí zase budovali své byty ze dřeva. Domy se kryjí došky nebo šindělem, novější křidlicí. Zahrádek před domy není.

Rozloha obce měří 933 ha., z čehož plodné půdy 919 ha.

R. 1758 bylo 58 domů; mezi těmi 9 celých gruntů, 7 podsedků, 24 chalupníků a kovárna. R. 1790 bylo v 61 domech 406 obyvatel, r. 1834 v 71 domech 533, r. 1890 ve 94 domech 533 duší, katolíků, Čechů, zemědělců. R. 1900 v 96 domech 539 obyvatelů.

Farou náleží Lhota do Brumova, kde je i pošta a telegraf a úřad vrchnostenský.

¹⁾ Slavík, Morava, str. 83, Slovensko, str. 42.

Škola byla založena a vystavěna r. 1868 a r. 1883 přestavěna. Druhá přestavba podniknuta po požáru r. 1895, kdy také škola lehla popelem; byla dokončena teprve r. 1898. Školní kronika a školní knihovny žákovská (nyní přes 160 svazků) a učitelská (přes 30 svazků) založeny učitelem Frant. Ročákem. Týž založil také r. 1899 za přispění odborného učitele a spisovatele Frant. Bayera z Přerova i nevelikou lidovou knihovnu. Ve Lhotě Nedašovské připomíná se škola již r. 1820, v níž vyučoval školní pomocník z Brumova, teprve r. 1868 dán osadě vlastní učitel.

Spolek dobrovolných hasičů.

Živelní pohromy, hlavně požáry stihaly osadu dosti zhusta. V živé paměti obyvatelstva jest požár ze dne 9. května r. 1895, který ztrávil 40 domů, celou skoro vlastní dědinu, neboť 33 domů jest vystavěno ode dávna na pasekách. Škoda byla tím větší, že veškeré zničené budovy byly dřevěné, doškem kryté a proti požárním škodám nepojištěné. Dne 30. března r. 1901 znova vyhořelo 6 domů.

Samoty: Panský dvůr, Nebrová, Na Zadkoch a Paseky.

Jména tratí: za Humny, Láze, Zadky, Maleník, Zápasečí, Kršlenice, Dolina, Podvysočí, za Cesty, Strže, Vysočka, Kozi kruhy, Doubravy.

Poddanské poměry bývaly podobny všem poddanským osadám brumovským. Brumovský farář dostával r. 1771 desátkem z Nedašovské Lhoty 3 $\frac{1}{2}$ kopy rži a tolikéž ovsu, 16 slepic a 7 for dřeva.

Z nálezů archeologických vytknouti sluší v trati na Zadkoch nalezenou keltickou sekyrku, nyní ve sbírkách učitele Kniesa.

Na obecní zvoničce je zvonek s letopočtem 1755.

Těžko udati, kdy osada byla založena. Nenáleží zajisté k nejstarším našim osadám, děkujíc vznik svůj pozdější době, kdy na gruntech vrchnostenských vznikaly nesčetné Lhoty, které bližšími určeními svých jmen se rozlišují v místopisech.

V zemských deskách připomíná se osada tato r. 1500 jako příslušenství statku brumovského.

R. 1537 daroval Adam z Lomnice svým poddaným z Nedašovské Lhoty, Bilnice, Návojně, Nedašova, ze Štitné a z Brumova právo odúmrtí, aby statky své příbuzným bez překážky

odkazovati mohli, a kdyby kterému Bůh dal bez poručení s toho světa sjíti, má grunt a statek jeho bez překážky nejbližší příbuzný ujeti. Také jim pan Adam dovolil pastvy žaludové v panských lesích a na panských gruntech, aby za tuto milost jeden každý poddaný ročně po měřici ovsa a po slipce na zámek brumovský k rukám úředníka panského odváděl.¹⁾

Lhotka Vlachovská,

v úředních schematismech Vlachova Lhota, neprávem také Vlachová Lhota, druhdy Rankova Lhota. Samostatná katastrální a politická obec, 4·5 km. od Klobouk na západ, silnicí spojená s Mirošovem, Vlachovicemi a Vysokým polem. Na kopci položená osada tvoří nepravidelnou náves, na obou koncích otevřenou. Do návsi vedou čtyry cesty; grunty jsou uvnitř osady, chalupníci na obou koncích. Zahrádky před domy od několika teprve let, ale ne všeobecně. Po požáru r. 1889 byla většina vyhořelých domů zbudována z cihel nepálených a částečně zomitána.

Protože osada je na kopci rozložená, říká se na Vlachovské Lhotce.

Rozloha obce měří 382 ha, z čehož plodné půdy 372 ha.

Roku 1790 bylo v 37 domech 257, r. 1834 ve 54 domech 296, r. 1890 v 59 domech 317 a r. 1900 v 63 domech 322 obyvatel, katolíků, Čechů, zemědělců.

Lhotka jest přifařena do Vlachovic, kde je i hřbitov a pošta. V obci stojí jednoduchá valašská dřevěná zvonička, o níž sluší zmíniti, že ač je těsně při domech, které r. 1889 všecky kolem dokola zvoničky zhořely, tato přece zůstala požáru uchráněna.

Do r. 1864 vyučoval školní děti lhotské pomocník školní z Vlachovic ob den v Křekově a na Lhotce. R. 1864 zbudována vlastní škola, když se všichni gruntovníci uvolili přispívati na živobytí učitelovo po půl čtvrti obilí a po 2 librách rozpuštěného másla. Školní kroniku založil učitel Štěpán Novák; školní knihovna čítá na 110 svazků.

¹⁾ „Selský archiv“, 1904, č. 3.

Na obecním razítku jest včelín s poletujícími včelkami, znak pilnosti a pracovitosti. Rytina jest vyvedena v čistém zlatě a nese rok 1717. Vypravoval nám stařík Michal Kohútek (č. 8.), že toto zlaté razítko dala obci vlacholhotské jistá hraběnka, která měla stateček, z něhož vzniklo časem fojtství, nynější to grunty čís. 45, 46, 47 a 48 a osamělý mlýn Podelhotský. Skutečně také pozemky bývalého fojtství, které nyní (mlýn v to počítaje) rozděleno je na pět usedlostí, tvoří celek, jsouce všecky pohromadě, v nejlepší poloze a nikoli také v tratích mezi ostatními selskými polnostmi. Také bývaly druhdy na těchto pozemcích tři rybníky, o kterých vypravují staří usedlíci a na které ukazuje také poloha některých fojtských luk; pozemky čísla 1. jsou od ostatních selských gruntův odděleny a všecky v jednom kuse.

Vlachovská Lhotka nerobotovala, jsouc částí panství hošťálkovského, jehož poddaní záhy se z robot vykouplili. Ale odváděla osypy a přízi.

Na návsi je socha sv. Jana Nep. z r. 1739. V lesích mezi Lhotkou a Cichovem i Mirošovem jsou šance, hliněné násypy, a sice na dvou proti sobě položených kopcích. Jsou pravděpodobně z doby, kdy za uherských vpádů povstaleckých obyvatelé zdejších dědin s měšťany klobuckými skrývali se po okolních horách. Pod mlýnem Podelhotským je luční trať Rybníky, kde býval kdysi jeden z výše zmíněných rybníků. Zachovala se dosud po rybníku tom památkou hluboká rybná tůň, o níž lid vypravuje, že je bezedná. Obec mívala archiv, který prý obsahoval hojně starých papírů, ale shořel ve staré škole při požáru r. 1889.

Rody přes sto let na gruntech: Fojtů č. 3. Mana 27, Kohoutek 8, Surovec 29, Mikulčík 38, Gajdošík 41, Dula 46, Častulík 49.

Epidemie: cholera r. 1864, epidemický záškrť 1893.

Živelní pohromy: požáry r. 1881, 1889, 1899 (shořelo 39 domů), 1900, krupobití r. 1889.

Samota: Podelhotský mlýn.

Jména tratí: Obecnice, Močárky, Plano, Hlohůvka, Těšíkov, Kopce, Staníkov, Březová, Chrástka, Bojatin. O trati Bojatině vypravují, že v jejích místech stávala druhdy osada Bojatin.

Vlachovská Lhotka tvořila od pradávna část zboží Vlachovského a s ním byla také majetkem vládyk Vlachovských z Vlachovic. Jmenovala se původně Lhotou Rankovou a teprve v době

pozdní po blízkém městečku Vlachovicích stala se Lhotkou Vlachovskou. Jméno „Lhota Vlachova“ ujalo se proti právu všemu teprve v minulém století vlivem němčiny a nyní se psává dokonce nesprávně Lhota Vlachová.

Roku 1447 Marketa ze Záhorovic, manželka kdysi Vaňkova z Vlachovic, vzala na spolek pět dětí svých na věno 250 hr. gr., které měla pojištěno na Vlachovicích a k nim příslušných osadách Bohuslavicích a Rankově Lhotě, kde za ně ručily dva dvorce, rybníky a dva mlýny.

Toto věno jí bylo také teprve r. 1447 intabulováno Ješkem z Jikve, rukojmím za nebožce Vaňka z Vlachovic.

Neznámo v jakém příbuzenském poměru k této Marketě byl onen Jan z Vlachovic, který okolo r. 1480 držel celé zboží a vzal na spolek na Vlachovice s tvrzí, Bohuslavice, Lhotu Vlachovskou a Křekov i Šanov Markvarta z Honbic a na Ořechově.

Po tomto Janovi sdědil vlachovský statek bratr jeho Petr z Vlachovic, jenž okolo r. 1520 zapsal ženě své Marketě z Myslibořic na Vlachovicích s tvrzí, pusté vsi Kolelku, na Křekově a na Lhotě Vlachovské 2000 zl. věna.

Jejich syn Jiří z Vlachovic směnil okolo r. 1550 svůj statek, totiž Vlachovice s tvrzí, farou a rybníčkem, Lhotu Vlachovskou, Křekov a Bohuslavice s pustou vsí Kolelkem, s Václavem ml. Podstatským z Prusinovic za zboží Liptálské.

Václav Podstatský zapsal tento celý statek r. 1566 Benjamínovi z Vrbové, a dědici tohoto roku 1592 prodali Vlachovice s Bohuslavicemi, Křekovem a Lhotou Vlachovskou za 3800 zl. Dorotě z Vrbové, provdané za Františka Szerényiho s Kis-Szerényie.

Dědicové této a jejího muže prodali polovici zboží Vlachovského s polovici Vlachovské Lhotky r. 1628 Žofii Božňákové z Maďárhel (Magyarhely), která roku 1638 prodejem svého všeho statku hraběnce Esteře Forgáčové způsobila spojení Vlachovic a Vlachovské Lhoty se statkem Brumovským, k němuž obě osady do dneška přináležejí.

Po válce třicetileté, asi r. 1656, bylo na Vlachovské Lhotě $2^{42}/_{64}$ lánů, domů 9 osedlých, 3 nové osedlé, 3 staré pusté, rolí nově vzdělaných III. třídy $61\frac{1}{2}$ míry, starých pustých III. třídy $112\frac{1}{2}$ míry, rolí lepších tříd než III. nebylo vůbec.

Vpádem tatarským roku 1663 zabit 1 člověk, spálena celá osada, uloupeno 6 koní, 89 kusů hovězího dobytka, 226 ovcí a spáleno všecko obilí.

Lány měly 100 měříc, podsedky 55 měr výsevku. R. 1848 zůstaly vrchnosti jen 2 rybníky, nyní louky.¹⁾

Lhoty Frantovy,

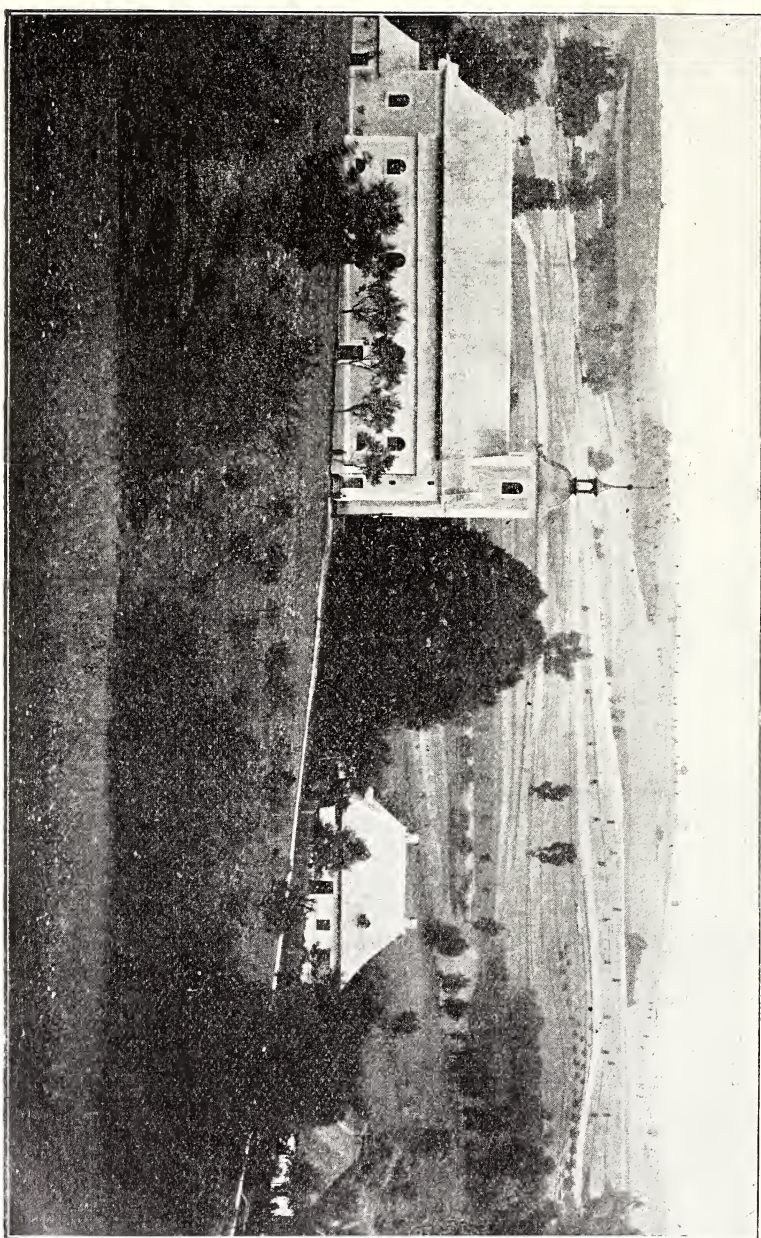
také Frantova neb Francova Lhota. V ústech lidu nejčastěji Frantovy Lhoty, ale již Švoj píše Francova Lhota. Samostatná katastrální a politická obec, 9¹/₂ km od Klobouk na severovýchod, na říčce Senici, nedaleko průsmyku Lysského. Frantovy Lhoty, ves přes pět čtvrtí hodiny dlouhá, jsou vzorem rozházené valašské dědiny. Domy mají vesměs dřevěné a stavěné vždy po 3—5 pohromadě, čili v tak zvaných „kulích“. Každá „kula“ má své jméno: u Kupeců, u Kobzů, u Čubů, u Kožů, u Hamlazů. Skupina či kula Dvořisko vznikla r. 1768 tak, že panský, hraběti Walldorfovi k panství hošťálkovskému náležitý dvůr byl mezi 7 usedlíků rozdělen. Volný považoval tuto část za samostatnou osadu, jen že nemohl udati jejího jména.

Rozloha obce měří 1576 ha, z čehož plodné půdy 1535 ha.

R. 1758 bylo 131 domů, mezi těmi celých gruntů 32, podsedků 7, podruhové 4, mlýny dva, hospoda, jatka, kovárna. R. 1790 bylo ve 144 domech 160 rodin o 1105 obyvatelích, r. 1834 ve 183 domech 1237, r. 1890 ve 189 domech 1084 a r. 1900 ve 192 domech 1276 obyv., katolíků, Čechů, zemědělcův a šindelářův.

Farní kostel jest zasvěcen sv. Štěpánovi, králi uherskému, jediný to kostel maďarského národního světce na celé Moravě. Kostel založiti a zbudovati pomáhal uherský magnát hrabě Štěpán Illyesházy — odtud zasvěcení. Zřízení fary i kostela ustanoveno r. 1784, kdy osady Senice a Frantovy Lhoty formálně vyloučeny z farnosti Lidečské. R. 1786 počato se stavbou kostela, která 1787 byla již z hruba hotova a místoděkanem klobuckým,

¹⁾ Z. d. olom., X., 660, 670, XII., 26, XVIII., 17, XXV., 92, XXVII., 38, XXX., 9, 121; Slavík, Slovensko, str. 42.

Obr. 40. Lhoty Frant. (Kostel, fara a stará škola.)

Vondráčkem posvěcena. Kostel jest ve slohu josefinském, prostranný, ale nesklenutý, nýbrž se stropem trémovým a stukaturou. Oltáře jsou tři. Hlavní s obrazem sv. Štěpána uherského, který maloval prof. Frýdrych z Val. Meziříčí; není příliš vkusný. Poboční oltář Panny Marie Lurdské z r. 1896 a druhý Božského srdce z r. 1900. Kazatelna pořízena byla r. 1811, od té doby však jejíž několikrát opravována. R. 1898 opraven hlavní oltář a vymalován kostel, r. 1903 zakoupena ciboř. Varhany z r. 1794.

Fara zřízena byla r. 1784, ale budova vystavěna teprve r. 1788, ač již od r. 1787 byl při kostele usazen první farář. R. 1810 musela býti fara již opravována, neboť pece byly sbořeny, okna vytlučena, střecha prohníla.

Zvony jsou tři. Největší lit r. 1792 Wolfgangem Štraubem v Olomouci, ostatní dva tamže r. 1808. Umiráček lit r. 1859 zvonařem Stankem v Olomouci.

Přifařena jest jen osada Senická.

Hřbitov stejně starý s kostelem mají u samého kostela. Před tím pochovávalo se v Lidečku, kam obě osady, Senická i Frantolhotská, byly přifařeny.

Matriky počínají se rokem 1787, pamětní kniha farní byla založena r. 1898 na základě farního archivu a starších záznamů. Patronát náleží fondu náboženskému. Při kostele jsou bratrstva srdce Ježíšova a srdce Panny Marie a jednota živého růžence.

Škola byla vystavěna r. 1787. Přískolena byla osada Senická. Nyní jest škola trojtřídní, ač Senice má svou vlastní školu. R. 1901 bylo přes 220 školních dětí. R. 1898 byla budova školní přestavěna. Ani faráři, ani učitelé nepůsobivají na Frantových Lhotách dlouho, hledajíce si míst a stanic pěknějších, výnosnějších i útulnějších. Školní kronika byla založena r. 1880 naduč. Josefem Merlíčkem, školní knihovna r. 1883 far. Jos. Fajstem; má nyní 156 svazkův. Bývalý učitelský plat: Dle staré faze měl prý učitel 60 rýnských; za varhanictví, roznášení oplatků a popis duší dostával máslo, vejce, pohanku, žito a jiné naturalie.

Pošta je v Horním Lidči, panstvím přísluší Lhoty Brumovu.

Rody přes 100 let na gruntech: Brlicův, Trochtův, Jančářův, Sukupův, Sáblikův, Matůšův, Zimkův, Ondrůšův a j.

Epidemie: r. 1831 zemřelo cholera jen 12 osob; r. 1866 byla zde opět cholera a r. 1874 hlavnička.

Živelní pohromy: veliké sucho r. 1863, požáry r. 1904, povodně r. 1853 a 1854.

Samoty: Bechov, Jáma, Poschla, Rutov — všechny paseky nebo skupiny pasekářských usedlostí.

Jména tratí: Malá obecnice (obecní louka), Budišovka, Ondrušovec, Poschlá, Hrubá úlehla — vše role; Vlčička, Planá Hůra, Závří, Jedlovina, Bílá Voda, Díl — lesy; jména kopců: Kobylínek, Strčí hlava, Lovisko (chytávali tu kvíčaly).

Poddanské poměry bývaly pro vzdálenost osady od městečka Brumova dosti trpké, neboť poddaní robotovali při dvorech brumovských. Obešel-li na Lhoty týden, vycházeli robotníci již v sobotu večer, aby v pondělí mohli časně ráno již na panské a nechodili domů až po odbytém témdni. Jen Dvořisko, část to hošťálkovská, nerobotovalo.

Gruntů mají 80—90, podsedky 60—70 měr.

Z celého gruntu robotovalo se ročně 90 dní; také dávali 10 vajec, 2 kuřata, $\frac{1}{2}$ měř. kmínu a na penězích dvacetník. Jezdili ke dvorům do Lačnova a do Brumova s počátku na celý týden, pak denně. Za to směli po dva měsíce dvakrát týdně jeti si do hory pro stelivo a roští. V sobotu dostávali robotníci po $\frac{1}{2}$ mázu piva. Z lánu (3 gruntů) obnášelo výkupné 260 zl. — V obci se dříve bačovalo; v noci se nepásalo. Byli 4 bačové, kteří z každé ovce dostávali „šestku“ (6 kr. stříbra), z každé 8 liber sýra odvedli, ostatek si ponechavše.

Frantovy Lhoty uvádějí se při panství brumovském k r. 1574 snad poprvé, ač jest jisto, že vždy byly jeho příslušenstvím.

Válkou třicetiletou utrpěly značně; po skončeném míru bylo mnoho gruntů pustých, od kterých vrchnost ujala některé lepší pozemky ve svůj majetek.

R. 1656 byl jen jeden půllán obdělán, nově vzdělaných rolí bylo $432\frac{4}{8}$ míry III. třídy, domů bylo 26 osedlých, 9 nových osedlých, 5 nových pustých.

K tomu přišla ještě pohroma vpádem tatarským r. 1663, kdy z Uher průsmykem Lysským vpadli Tataři a Kumáni tábořili v polích mezi Lhotami a Senicí a mezi Senicí a Lidečkem.

Tehdy v jediných Lhotách zabili a zajali 512 lidí, spálili celou osadu ohněm na mnoha místech založeným, ale uloupili také skoro všecek dobytek.

R. 1683 dne 21. května zemské právo neprávem odhadlo Frantovy Lhoty Juliovi Karlovi Podstatskému z Prusinovic. Leč vedena byla o tuto osadu pře, po jejímž konci byly Lhoty dne 23. září r. 1711 soudně odevzdány Jiřímu hraběti z Erdödy, který je dne 1. června r. 1712 prodal za 7000 zl. Mikulášovi hraběti Illyesházovi.

Dne 20. prosince r. 1800 prodala vrchnost svoji hospodu na Lhotách (č. 115.) Šimonovi Nosálovi s podmínkou, že jen panské nápoje bude čepovati.¹⁾

Lideč Horní,

také Lidč, nesprávně však Lič, druhdy také Horní Lidečko, samostatná, katastrální a politická obec, 5·5 km od Klobouk vzdálená, na potoce Senici ležící, silnicí spojená s Příkazy, Lidečkem, Střelnou a Frant. Lhotami. Osada leží v údolí po obou březích Senice pod vrchem Strání (605 m), nedaleko průsmyku Střelenského. Domy jsou nepravidelně roztroušeny, ve značné vzdálenosti od sebe, bez zahrádek před okny a bez žundrů, dřevěné.

Rozloha obce měří 720 ha, z čehož plodné půdy 695 ha, ostatek plocha stavební a neplodná. Obecní jmění (pozemky a lesy) má cenu asi 80.000 K.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 33 domech 68 rodin o 425 duších, r. 1834 v 79 domech 508, r. 1890 v 80 domech 476 a r. 1900 v 83 domech 512 duší. Volný připomíná, že obyvatelstvo živilo se chovem dobytka a obchodem dřevem, ale to se již změnilo, takže obyvatelstvu skýtá nyní výživu výhradně polní hospodářství.

Lideč je přifařen do Lidečka. Školu má již od r. 1825, ale vyučování bylo původně výpomocné z Lidečka. Již r. 1807 chodilo do školy lidečské 48 lidčanských dětí. Nynější budova školní byla vystavěna r. 1876 a 1877 obcí nákladem 8000 zl. Učitel měl r. 1841 platu: 4 kopy a 18 snopů pšenice, 2½ kopy

---

¹⁾ Wolný, Mähren, IV., 124, 142; Slavík, Morava, str. 83, 88, 193.

ovsa, 50 zl. k. m. hotově; později bral hotových 157 zl. 50 kr. — Pamětní knihu školní založil nadučitel Hybner; knihovna (školní s lidovou) má přes 200 svazkův.

Pošta je v místě. V Lidči vybírá se dosud silniční mýto z povozů jedoucích z míst mimo okres klobucký ležících.

Rody přes 100 let na usedlostech jsou pouze Seidlův na hospodě a Slovákův na mlýně.

S a m o t a jediná, pasekářská usedlost „u Trčálků pod Strání“.

J m é n a tr at í: za Humny, Katrušinec, u Vranového potoka, Dolina, Padělky, Zahrady, Loučky, Stráň, pod Dílem, Černá hora, za Potoky, nad Potoky, Vrch, Mirošovská, Rybník. Pověsti o tratích není. Ani starozitnosti se v Lidči nenašlo.

D ě j i n y: Ač jest Lideč původu zajisté starobylého, vyskytuje se první zmínka o něm teprve k r. 1500, kdy byl příslušenstvím panství Brumova, jež toho roku král Vladislav II. prodal dosavadnímu zástavnímu držiteli Janovi Lomnickému z Meziříčí. Když r. 1514 nástupcové Lomnického v držení Brumova, bratři Michal a Štěpán Podmanínští z Podmanína, postoupili celého zboží brumovského uherskému šlechtici Jirimu Torešovi z Toreše, vymínil si Štěpán Podmanínský, biskup nitranský, osadu Horní Lideč s jinými třemi ještě v doživotní majetek. Lideč znova jmenuje se příslušenstvím brumovským r. 1574. kdy Magdalena z Mynsterberka, rozená Meziříčská z Lomnice a na Byteši, prodává hrad brumovský Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Říčan. Od té doby až podnes jest při tomto velkostatku.

Když r. 1663 Turci a Tataři vpadli na Moravu, utrpěl také Lidě hrubě. Nepřítel zabil 156 osob, celou osadu spálil, při čemž za oběť padl plamenům také panský dvůr, kterýž po vpádu již obnoven nebyl, uloupen všechen dobytek a spáleno a zničeno veškero obilí.¹⁾

Lidečko,

druhdy také Dolní Lideč, samostatná, katastrální a politická obec, farní ves na potoce Senici a na silnici z Klobouk na Vsetín. 9 km od Klobouk ssv. Ves leží v údolí po obou březích potoka,

¹⁾ Slavík, Slovensko, 1903, str. 42.

jest rozláhlá po veliké délce podél potoka, chalupy a domy bez ladu a skladu, sedláci s chalupníky promíchaně; výstupků před domy není, zahrádek málo. Leží-li hospodářské stavení po pravém břehu potoka, leží k němu příslušné pozemky také na pravém břehu, tolikéž grunty po levé straně potoka mají všechny polnosti po levém břehu, jenom trať Padělký činí výjimku. Domy jsou většinou dřevěné, některé omítnuté, ponejvíce o jediné jizbě a jediné komoře.

Rozloha obce měří 1736 ha, z čehož plodné půdy jest 1695 ha.

Obr. 41. Pohled na Lidečko.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 123 domech 150 rodin o 958 duších, roku 1834 ve 141 domech 982, roku 1890 ve 176 domech 1092 a r. 1900 ve 181 domech 1157 obyvatel, Čechů, katolíků, zemědělcův a něco šindelářův.

Farní kostel je zasvěcen sv. Kateřině mučeničce. Fara stávala prý již r. 1500. Do r. 1789 byli patrony majitelé velkostatku brumovského, od té doby náboženská matice. Přifařeny jsou osady: Lidečko, Lideč, Pulčiny a Střelná. Při kostele je bratrstvo živého růžence. Kostel byl vystavěn nákladem obce za podpory biskupské konsistoře olomucké r. 1700; před několika roky byl již v přebídném stavu, protož roku 1899 opraven přičiněním faráře Jana Hykla. Kůr byl celý dřevěný a spočíval na

10 sloupech, z nichž každý měl jiný tvar a jinou podobu, nyní stojí kůr na železných traversách; také hliněná a kamenná, hrbolovitá podlaha nahrazena šamotovou dlažbou. Lavice a kůrové zábradlí zhotoveny úplně nové dle nákresů ředitele val.-meziříčské odborné řezbářské školy Rosmaëla, kazatelna ozdobena novými reliefy sv. evangelistů, varhany opraveny a zladěny. Oltáře jsou tři, hlavní sv. Kateřiny a poboční Panny Marie a sv. Josefa (dříve sv. Jana Nepom.) Poboční oltáře jsou úplně nové. Zvony jsou tři, všechny pocházejí z roku 1665. Záduší obnáší pouze 1200 K. Matriky počínají se rokem 1707 (od vpádu Rákóczových vzbouřenců), jsou české. Pamětní knihu farní založil teprve farář Jan Hykl roku 1899. Nejdéle působili v Lidečku faráři: Václav Pokorný (1682—1707), Václav Mošovský (1746—1768), Josef Pavlovský (1787—1806), Ondřej Šidlo (1806—1830).

Dle fise z roku 1808 dostával farář ze všech farních osad desátek z pšenice a ovsa, jen ze Střelné v penězích a kromě toho desátek másla. Osady Senice a Frantovy Lhoty utvořily sice r. 1786 samostatnou farnost se sídlem na Lhotách Frantových, ale desátkem byly do Lidečka povinny až do roku 1849. Farář dostával z Frantových Lhot po 17 měřících pšenice a ovsa, ze Senice po $2\frac{6}{8}$ míry, z Lužné po $9\frac{1}{2}$ míře a z Pulčín po 3 mírách každého obilí, ze Střelné však za desátek obilný 89 kr. Másla dávaly: Lidečko 86 žejdlíků, Lideč 58, Frantovy Lhoty 74, Pulčiny 24, Senice 42, Lužná 68 a Střelná 41 žejdlíků. Při kostele byla do nedávna železná kráva v ceně 40 zl. Nyní náleží k fare 213 měřic roli.

Farnost Lidečská byla za všeobecné reformace také luteránská. Roku 1594 připomíná se pastor Vojtěch Skřinský. Avšak pan Jan Říčanský Kavka z Říčan, jenž na všech svých farách zaváděl katolictví, dosadil již r. 1603 katolického faráře Václava Bosecia, jenž tu do r. 1614 setrval.

Hřbitov je kolem kostela, má dřevěnou ohradu a jest posledním odpočinkem všech zemřelých z celé farnosti.

V osadě samé je socha sv. Jana Nepom. z r. 1751 a Boží muka pěkné kamenické práce z r. 1756.

Škola byla v Lidečku již před válkou třicetiletou, kterou snad přežila, ač k r. 1667 je řeč pouze o učitelích, ale nikoli také o škole. Časem snad tato stará škola zanikla, neboť místní zprávy tvrdí, že škola vznikla v prvních letech panování královny

Marie Terezie. Roku 1841 měl rector 330 zl. konv. mince stálého platu, z něhož měl vydržovati a po 70 zl. ročně vypláceti tři školní pomocníky pro výpomocné vyučování v osadách do Lidečka přifařených. Roku 1821 měl rector takovýto desátek: z Lidečka po $2\frac{1}{2}$ kopě pšenice a ovsu a 50 zl. školního platu,

Obr. 42. Chrám Páně v Lidečku.

z Lidče po kopě a třech mandelích žita i ovsu a 20 zl. školního platu, z Lužné 34 žejdlíků másla, pšenice a ovsu po $2\frac{3}{8}$ mandelů, z Pulčín 12 žejdlíků másla a po třech čtvrtích míry pšenice i ovsu a 12 zl. školního platu a ze Střelné 20 zl. školního platu

a 20¹/₂ žejdlíků másla. Pokud bral učitel obilí již mlácené, bral na čtvrti vrchovaté. Roku 1893 byla škola rozšířena na trojtřídní.

Pamětní knihu školní zuložil učitel Josef Kolísek r. 1885.

Školní knihovna má nyní 175 svazkův, založil ji učitel Jindřich Jelínek.

Pošta je v Horním Lidči.

Rody přes 100 let staré na gruntech: Františákové čís. 18, Bučkové čís. 13, Brhlové čís. 49.

Epidemie cholery r. 1831 zahubila pouze dva mlynáře; hlavnička r. 1879.

Živelní pohromy: neúroda r. 1845, veliká povodeň r. 1862.

Samoty: Račné, ve Stáji, Popelišovy a Spinské paseky, vesměs usedlosti pasekářské.

Jména a tratí: Padělky, na Vrše, na Stráži, Kudlajevka, Šance, Ostrá hora, Pulčinsko, Snoh, Odnoba, Hradisko (lesní trať), Jizby, Osykovec, Rasovisko, Medvědí most, Vlčí potoky, Hladice, Mužikov, u Babuše, Černava, Krajina, Holubí horka, Račné, Končiny, Seninky, Lány, Lomenský vrch, Paseky, nad Hájem.

Poddanské poměry: Na vrchnostenském robotovali ze čtvrtlání 39 dní jetých ročně, pomáhajíce při práci polní a lesní; pěší roboty bylo z podsedku dvěma osobami denně od sv. Jana do sv. Václava dle panské potřeby až 103 dny ročně. Výkup nebyl stejný, největší byl z hospody 600 zl. a ze mlýna 300 zl. celkem. Grunty byly veliké. Lánů ani pololánů nebylo, za to čtvrtlány měly 80—100 měř, podsedky 30—50 měř výsevku.

Z nálezů nerostných vytknouti sluší úlomky jantaru v lesích kolem osady.

Dějiny: Lidečko bylo příslušenstvím hradu brumovského, při němž se připomíná r. 1500, kdy král Vladislav II. Jagajlovec hrad zeměpanský prodává Janovi Lomnickému z Meziříčí v dědičné držení a užívání. Podobně uvádí se jako součást panství brumovského roku 1574, kdy Magdalena z Mynsterberka, rozená Meziříčská z Lomnice, prodává hrad Brumov Zdeňkovi Řičanskému Kavkovi z Řičan, jehož nástupce pan Jan Kavka zasadil se, aby do Lidečka opět víra katolická uvedena byla a k tomu cíli

v letech 1603—1613 střídavě v Lidečku, v Kloboucích a v Brumově jesuitské misionáře z Olomouce, P. Drahova a P. Januše vydržoval.

Vpádem tatarským r. 1663 utrpělo Lidečko hroznou ránu, sotva že zotavovalo se z ran způsobených válkou třicetiletou. Bylo zabito nebo zajato 234 lidí, spáleno 22 domů, uloupeno 146 koní, 336 kusů hovězího dobytka a 514 ovcí, ve stodolách spáleno všecko obilí.

Vpád turecký r. 1683, kterým opětně Lidečko úplně bylo zničeno, opakoval divadlo vpádu tatarského před 20 roky. Dne 9. března r. 1707 vpadlo do Lidečka 1000 Kuruců vedených Ondřejem Vajdou; osada byla zpustošena a 12 lidí zabito.

Připomíná-li Švoj, že v XVII. století bylo Lidečko spolu s Vysokým polem statkem samostatným a že teprve r. 1728 bylo spojeno s Brumovem, jest na omylu, ježto samostatného panství lidečského nikdy nebylo. Švoje zmátl asi zápis zemských desk olomouckých ke dni 23. července roku 1731, kterým zapisuje se bohatému a vlivnému magnátu uherskému Josefovi hraběti Illyesházovi statek Vysoké pole s Lidečkem od onoho dílu statku brumovského, který druhdy náležel k podílu hraběnky Evy z Erdödy. Tenkrát bylo Lidečko převedeno pouze od III. dílu Brumova k dílu I., u něhož je podnes.

Roku 1758 bylo v Lidečku 119 domů, mezi nimiž kostel, škola a fara. Celých gruntů bylo 10, podsedků 6, pasekáři 2, podruhů 24, také hospoda, mlýn, jatka, kovárna a c. k. skladiště solní. Fojtství bylo dědičné na gruntě Františákově. Budova fojtská, dřevěná, patrová s pavlačí, znamenitá řezbářská práce valašských tesařů, uchovala se do dneška, ale v nedávných letech, kdy Františákové stavěli si grunt z kamene, bylo starobylé fojtsví přeneseno k číslu 1., kde dosud stojí.

Pověst o lidečských skalách. Nedaleko Lidečka při silnici do Lužné (mezi Lidečkem a Pulčínami) jsou příkré skalní stěny z velikých balvanův u samého potoka Senice. O těchto skaliskách, která lid nazývá „čertovými skalami“, a jež nyní dosti zhusta docházející turisté různě nazvali, zachovala se v ústech lidu pověst, kterou vypravuje již Mikšíček ve své sbírce „Moravských pohádek a pověstí“. Pro zajímavost připomínáme, že ředitel divadelní kočovné společnosti Štětka pověst tuto pro své vlastní jeviště zdramatisoval a že nedávno přinesl ji také americký

slovenský časopis „Slovák v Amerike“ (7. března 1905, číslo 1044, vychází v New-Yorku). V ústech lidu zachovala se pověst tato do dneška tak neporušeně, jak ji vypravuje Matěj Mikšíček, k jehož sbírce tuto odkazujeme.

„Čertovy skály“ rozkládají se po levém břehu potoka Senice v délce asi 130 m; pokračování jejich táhne se za řečištěm Senice lesem Zapadělky a Snohem až po vesnici Pulčiny a končí se podobným útvarem skalním, zvaným „Hradisko“. Směr těchto skal je od jihozápadu k severovýchodu. Hmota skal je hrubozrnný slepencový pískovec; je to výborný kámen stavební, ale že středem skal jde hranice mezi pozemky panskými a obecními, netrpí vrchnost, aby se kámen tu lámal, a tím vlastně malebné ty útvary skalní chrání před ničící rukou. Stává se, že některý balvan rušivou silou vody, sněhu, větru a mrazu se sřítí; spadne-li na panské, odpočívá tam dále v pokoji, spadne-li však do obecního, podpirá již druhého roku svým tvrdým hřbetem některou dřevěnou chatu lidečskou.¹⁾

Lipina,

samostatná katastrální a politická obec, 2 km jihozápadně od Klobouk, na rovině, 419 m nad hladinou. Jméno má zajisté po lipách (dva mohutné stromy jsou v osadě dosud). Je to osada uzavřená, z domů ponejvíce dřevěných, se zahrádkami před okny; druhdy bývaly i výstupky přede dveřmi, z nichž poslední r. 1903 odstraněn.

Rozloha obce měří 347 ha, z čehož plodné půdy 335 ha.

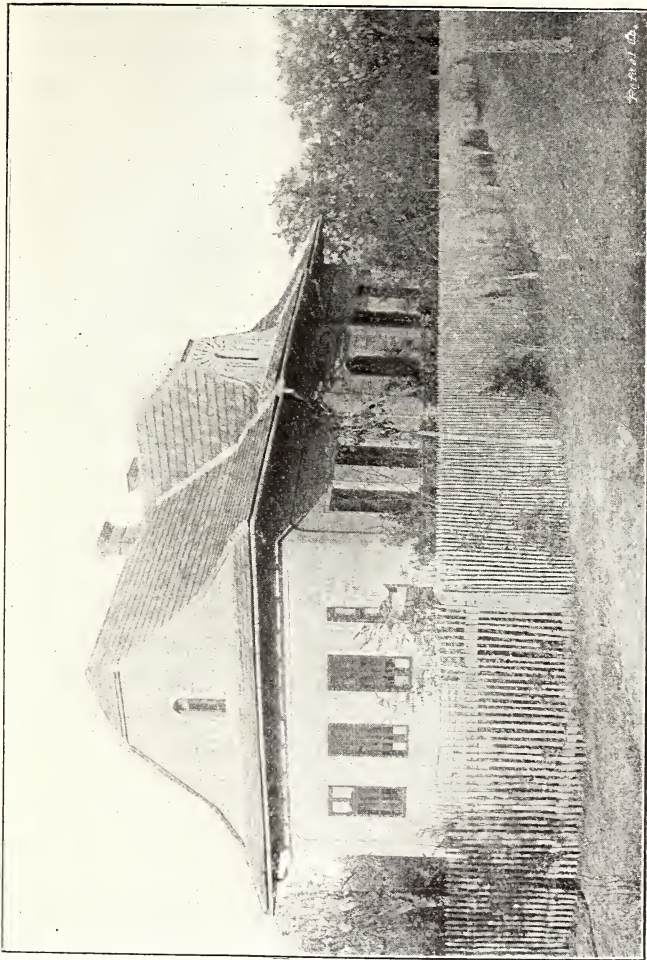
Obyvatelstva bylo r. 1790 v 28 domech 223, r. 1834 v 51 domech 318, r. 1890 v 56 domech 294, r. 1900 v 60 domech 304 duše.

Lipina jest přifařena do Klobouk.

Škola byla vystavěna r. 1830 jako škola z nouze. Farní pamětní kniha klobucká poznamenává k r. 1824, že v Lipině

¹⁾ Slavík, Morava, str. 83, 213; Slovensko, str. 42; Wolný, Mähren, IV., str. 136; Schwoy, Topographie von Mähren, II., str. 554; Kučera, Paměti Uh. Brodu, 1903, str. 344.; Čas. muz. sp. Olom. 1890, str. 182.

nebylo školy, ale mládež vyučoval klobucký pekař Pozlovský, který v Lipině nebydlel, nýbrž tam pouze docházel z Klobouk a proto nebyl ani obecním písařem. Škola r. 1830 vystavěná byla zároveň pastouškou, v níž bylo vše: škola, pastouška, byt učitelův i jeho dílna, a to vše v jedné světničce. Teprve r. 1864

Obr. 43. Škola v Lipině.

vystavěna zděná škola uprostřed dědiny a na ní umístěn obecní zvonec, neboť učitelé také zvonivali. R. 1880 byla tato škola poněkud přístavbou rozšířena a r. 1899 byla vystavěna nynější úhledná nová škola ve slohu valašském. Učitel měl kolem r. 1840

platu: o sv. Václavě $3\frac{1}{4}$ měrice přední rži, $6\frac{1}{4}$ míry ječmene a 30 liber másla, k tomu 45 zl. 84 kr. z obecní pokladnice, 52 zl. 50 kr. ze zemského fondu a za zvonění od obce dva nebo tři kousky pole a od každého pohřbu 40 kr. Nyní je škola jednotřídní; r. 1901 měla 49 dětí. Školní kroniku založil učitel Ant. Humpola r. 1889, tolikéž žakovskou knihovnu, která má nyní nad 120 svazků.

P o š t a je v Kloboucích, v Lipině je podružná poštovna.

R o d y přes 100 let na gruntech: Manův, Ovesného, Talčíkův, Trčkův, Drgův, Strnadův, Ptáčkův.

J m é n a t r a t í: Hranice, Dily, Ladné, Zahrady, Zápotočí, Svatojan, Vlčí doly, Záhumní, Užavka, Vrchy, Příčka, Drůjezdné, Losky, Újezdek, Kraj, Močarína, Panská, Skutov, Eliáščica, Zahradisko, Zelnica, Seč, Stará Lipina, Mezichodníky.

P o m ě r y p o d d a n s k é: Nejstarší gruntovní kniha obce lipinské, založená již r. 1604, připomíná k r. 1615 nejstarší známé fojty lipinské. Jakých práv a svobod měl fojt, vysvítá z kupní smlouvy ze dne 1. ledna 1737, kterou Josef hrabě Illyesházy prodává Mikuláši Trchalikovi, poddanému z Lačnova, jeden čtvrtní grunt v Lipině, Vávřikovský řečený, na svobodu věčnou za 150 zl. na takový způsob, aby on z takového gruntu ode všech panských povinností osvobozený byl, tolikéž aby z něho fojtoval a povinnost fojtovskou odbýval. Má tedy Mikuláš Trchalík a nástupcové jeho ve smyslu tohoto listu a vrchnostenského obdarování ode všech vrchnostenských povinností, platů, osypů, urbárií, mimo výsadní koralky prázdni a svobodni býti. Kdyby však někdy se stalo, že by na tom učiněném fojtství vdova aneb takový nedostatečný člověk byl, co by povinnosti fojtovské zastati nemohl, a skrze to by se jim fojt ustanoviti musil, toho fojtství povinnost bude za robotu devět zlatých do důchodů panských každoročně zaplatiti.

R. 1758 bylo v Lipině 31 domů, mezi nimiž 13 gruntů, 1 podsedeck, 8 podruhů, hospoda a masná jatka. Do r. 1848 bylo: 1 grunt $\frac{2}{3}$ půllánu velký, 10 čtvrtlánů, 13 třetin lánů, 12 osmin lánů, 1 podsedeck. Tito poddani robotovali na panském tak, jak v ostatních osadách I. dílu panství brumovského. Farář klobucký měl r. 1771 z Lipiny od 8 větších gruntů po kopě pšenice a po kopě ovsa (8 kop každého obilí), od 12 osmin lánů po mandeli každého obilí (3 kopy celkem) a od 6 menších sedláků tolikéž po mandeli ($1\frac{1}{2}$ kopy každého obilí celkem). Kromě toho dostával

farář slepice. R. 1849 obnášel výkup z tarniho desátku ze čtvrtlánu 2 zl. 25³/₄ kr., z celé osady lipinské 63 zl. 9 kr. ročně čili na 20 roků kapitalisováno 1263 zl. 34 kr.

Dějiny: Vypravuje pověst lidová, že Lipina bývala v nynější trati Staré Lipině, ale když se tam usedlíkům znelíbilo, založili si nedaleko nynější osadu na rovince. Na základě této nijak nedoložené pověsti uvádí učitel Kučera zaniklou osadu Starou Lipinu, ač pověst sama o sobě je více než pochybná. Pravděpodobnější je pověst druhá, že v místech nynějších pastvisk Starou Lipinou zvaných býval druhdy hustý les, do něhož skrývali se Lipiňané za vpádův uherských před divokými rotami tureckými i Rákociovými.

K r. 1417 připomíná se Artleb z Lipiny. Byla tedy Lipina kdysi samostatným statkem vládyckým. Ale r. 1500, kdy král Vladislav II. prodal zeměpanský hrad Brumov, byla již příslušenstvím hradním. S hradem přešla r. 1574 na Zdeňka Řičanského, za něhož obyvatelé od katolictví odpadli. Synovec a nástupce Zdeňkův, Jan Řičanský Kavka z Řičan, z návodu své choti Benigny horlivý katolík, pracoval také o konversi v Lipině, ale se mu nezdařila, neboť po jeho smrti mnoho čítala luteránův; r. 1658 bylo jen 65 věřících, kteří katolicky přijímali.

Vpády tatarským r. 1663 a Tökölovským r. 1683 utrpěla Lipina tolikéž bolestných ran jako osady sousední. R. 1663 zabito 7 lidí, spáleny 4 domy, uloupeno 38 koní, 27 kusů hovězího dobytka, 106 skopů.

Když se dcery Estery Forgáčové o Brumov dělily, připadla Lipina k prvnímu dílu, s nímž od té doby má společné osudy.¹⁾

Lipová,

samostatná politická a katastrální obec, 11 km. od Klobouk směrem západním, v prostředním z pěti rovnoběžných údolí karpatských, jdoucích od severu k jihu, na okresní silnici mezi Slavičinem a křižovatkou do Val. Klobouk a do Vyzovic. Poloha osady je nerovná, selská stavení stojí po obou svazích údolí,

¹⁾ Časop. mus. spol. olom., 1890, str. 39; Kučera, Paměti Uh. Brodu, 1903, str. 55; Slavík, Slovensko, str. 42.

jehož prostředkem teče potok. Domy nestojí těsně vedle sebe, ale mají zahrádky před okny, chalupy jsou pomíchaný mezi grunty.

Rozloha obce měří 1148 ha, z čehož plodné půdy 1130 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 95 domech 95 rodin o 363 duších, r. 1834 v 73 domech 364, r. 1890 ve 74 domech 444 a r. 1900 v 79 domech 439 duší, Čechů, katolíkův, zemědělcův a míškářův.

Osada jest přifařena do Slavičina, kam druhdy patřila také farní školou. Vlastní škola byla zřízena již r. 1801. Budova školní přestavěna r. 1866 a nová škola vystavěna r. 1887. Škola jest česká, jednotřídní, r. 1901 měla 82 školou povinných dětí.

Přes 100 let na gruntě je rod Daničkův.

Spolek dobrovolných hasičův od r. 1901. Obecní knihovna má nad 120 svazkův. Obyvatelstvo je zámožné a uvědomělé. Osada leží na hranicích moravských Slovákův a Valachů. R. 1905 založena záložna dle vzoru Raiffeisenova.

Živelní pohromy: krupobití r. 1891, 1890, 1887, průtrž mračen r. 1905.

Jména trati: Holíkov (zaniklý panský dvůr), Podevsí, Lozky, Závrší, Zákopčí, Vesniky, Vesnice, Příhon, Kerchovy, Háj, Chlůpek, Pisky, Rybník, Milušince, Lány, Bukové, za Vrchem, za Skladem, Občiny, Kúty, Hluboký (panský dvůr), pod Břehy, Podhájí, Dúbravy, Kovalce.

Poddanské poměry: Lipová byla příslušenstvím slavičinským, lenního to statku olomouckého biskupa. V osadě jest dvůr Hluboký, který prý stával již ve XIII. století. K tomuto dvoru a ke druhému zvanému Holíkov, který však r. 1837 úplně sbořen a rozválen byl, robotoval každý gruntovník po celé léto 4 dni jeté a 4 dni pěší téhodně. R. 1797 bylo v Lipové 7 pololánů, 6 čtvrtlánů, 21 podsedků, dva chalupníci na rustikálním a 19 na panském vystavěných, obecní domek, pastouška a 6 mlýnů s olejnami.

Sírotčí peníze od pradávna chovaly se v obecní pokladnici, ale listiny o této znamenité výsadě se nedochovaly. Na panství biskupa olomouckého je to výsada vzácná, protože biskupská kancelář byla vždy přesvědčena, že penězům v rukou duchovních nejlépe.

R. 1797 platila celá osada platu urbárniho o sv. Jiří 13 zl. 42 kr., o sv. Václavě 18 zl. 44 kr. 1 den a za chování sirotčích peněz 10 zl. 28 kr. Slepíc dostávalo panství na sv. Václava 57. vajec v termíně od hromnic do sv. Jiří 265, pšenice na sv.

Obr. 44. Šohaj z Lipové.

Václava $7\frac{7}{8}$ míry, ovsa o vánocích $53\frac{1}{4}$ míry. Robot jizdných s párem koní bylo do roka 936, pěších 2311 dní. Kromě toho za chléb robotovala osada 65 dní ročně. Celá osada byla povinna sprísti 70 liber konopné nebo jiné příze. Grunt čís. 33 vyplácel

se z roboty 10 zl. ročně, podsedeck čis. 50 (František Martinec) platil místo roboty 4 zl., ale měl hospodu a byl povinnován v dobrém stavu ji udržovati a sám na své útraty pivo si z pan-

Obr. 45. Ženy z Lipové.

ského pivovaru slavičinského dovážeti. Na čísle 50 byla panská hospoda již r. 1670, ale r. 1788 lenní pán na Slavičíně Podstatský z Prusinovic prodal hospodu dědičně se svolením bisku-

povým Františkovi Martincovi, jenž mimo povinnosti panské pivo čepovati zavázal se také k dani z nálevu 4 zl. ročně. Grunt čís. 65 (Frant. Valerian) platil místo roboty 2 zl. ročně. Faráři do Slavičina dávalo se desátkem z pololánu po půlkopě snopů pšeničných a žitných. Výkup z roboty a z desátku nebyl stejný. Lány měly 180 měř, posedky 30—32 měř.

Bývalý kroj mužský i ženský podobal se dosavadnímu lidovému kroji z Louček a Slopného u Vyzovic. Mužští nosili nohavice z bílé huně, košili valašskou, u krku vyšítou, vesty světlemodré se dvěma řadami knoflíků, na nohách krpce. Ženské nosily bílé sukně i zástěry, rukávce baňaté, slovenské, pentličkou na záloktí přitazené, kordulky bohatě vyšperkované. V zimě nosili muži i ženy kožichy.

Dějiny: Osada Lipovská je starobylá. V zakládací listině kláštera vyzovského ze dne 20. srpna r. 1261 čtou se potoky „Lippowskazahumni“ a „Lipowskipotok“. Jsou to asi ony potůčky, z nichž jeden protéká Lipovou a jiný souběžným zalesněným údolím, a jež se pod osadou spojují. Jmenují-li se Lipovské potoky, bývala jistě již také osada Lipová. Jinam potoků těchto klásti nelze, protože v listině hned vedle nich jmenuje se říčka Lokšín, nynější potok Lokšinka, který protéká Slavičinem. Lipová byla zajisté již tenkrát částí biskupského léna Slavičina, ač zpráv se o tom z nejstarší doby nezachovalo.

R. 1480 Tobiáš z Hory Obranské, nejvyšší písař desk a práv markrabství Moravského, pohonil před šraňky zemského soudu olomouckého pana Ladislava z Podmanína a na Brumově z 500 zl. rýnských, že drží dvě vsi jménem Lipová a Ústí, k nimž pan Tobiáš dáním kněze Tasa, biskupa olomouckého, lepší právo má, což dáním kněze biskupovým dokázati chce a může. Spor o tyto vsi trval již nějaký rok před tím. Pan Podmanínský, majitel nedalekého Brumova, zmocnil se svévolně léna páně Tobiášova. Tento žaloval nejprve u svého pána, biskupa olomouckého. Biskup sice nařídil, aby Podmanínský vesnice vydal, ale nestalo se po jeho rozkazu; proto žaloval i biskup i Obranský u zemského hejtmana moravského, ale ani k jeho rozkázání a obeslání nestalo se panu Tobiáši po právu.

Páni zemští vidouce však, že léno biskupské jest, do sporu míchatí se nechtěli, ale ustanovili, aby pan Podmanínský s Tobiášem Obranským před biskupem o ty dědiny se srovnali.

Z rozkázání panského šel Ladislav z Podmanína před biskupa, ale srovnati se, ani rozkazu biskupovu dosti učiniti nechtěl. Proto pohnal jej Obřanský r. 1484 z 500 zl. z těch dvou vsí, jedné pusté a druhé osedlé, zejména z Lipové a Ústí znova. Měli však spolu ještě jiný spor. R. 1481 pohní zároveň Obřanský pana Ladislava z Podmanína a z Brumova z 10 hř. gr. širokých dobrých peněz, „že mu jest na třetí léto užitky a poplatky bral ze vsí Lipovej a Ústí, ani se jest s ním pánuov rozkázáním srovnati chtěl“.

Roku 1481 pohní také Kunka z Cimburka a z Jičina pana Ladslava z Podmanína a z Brumova ze dvou set zlatých uherských dobrých peněz, že jí drží ves Lipovú i s dvorem i s tím se vším příslušenstvím, ježto ona k tomu zboží po Janovi, dobré paměti nebožci otei svém, dáním kněze biskupovým lepší právo má, jakož také dáním tímto chce provésti.

Z toho tedy jasně vysvítá, že zbožíčko lipovské na dvě rozděleno bylo, takže větší díl držel právem mana biskupského Tobiáš z Hory Obřanské a menší část Kunka z Cimburka.

Na zboží lipovském bylo zajištěno právem zástavním 20 kop širokých grošů ve prospěch kláštera dominikánův u Matky Boží v Brodě Uherském. Podmanínský zmocnil se násilím dědiny, manové proto* výplatu odepřeli a Podmanínský také s placením odtahoval. Proto začátkem prosince r. 1481 pohnali kněz Jakub, převor řádu kazatelův zákona sv. Dominika, i vešken konvent kláštera Matky Boží v Brodě Uherském pana Ladslava Podmanínského ze 20 kop, nabízejíce se, že listem dlužním dobré právo své prokáží.

S Ladslavem z Brumova se mírného narovnáni nedocílilo, neboť zemřel buď ještě v prosinci r. 1481 aneb záhy z jara r. 1482. V pátek po božím vstoupení r. 1482 pohání Tobiáš z Hory Obřanské vdovu po něm pozůstalou, paní Alenu z Gutta (z Kúta) a z Brumova ze 200 zl., že drží po panu Ladislavovi při statku brumovském neprávem také vesnice Lipovou a Ústí, a že mu z nich on bral a ona dosud bere platy, užitky, šacuňky i jiné poplatky z lidí poddaných, že pan Ladslav také seno z luk bral, rybníček vylovil a háj srúbal, a ona o tom všem věděla atd. Paní Alena byla asi povolnější nebožce chotě svého, neboť srovnala se s Tobiášem Obřanským v dobrém, takže písař zemský mohl připsati k půhonu Dobšovu slovo „poklid“.

Po desíti letech zkalen však byl již zase sousedský mír, tentokráté vinou úředníka slavičinského, paní Aleně podřízeného. R. 1493 Tobiáš z Hory Obřanské pohonil paní Aleny Podmanínské z Gutta (z Kúta) a z Brumova ze 40 zl. uh., že mu nechce ryb jeho zaplatiti, které mu úředník její slavičinský z haltěře u Lipové vybral a do jejího rybníka vsadil. „Jí pan hejtman J. M. pán muoj, podle úřadu svého o to psal, aby zaplatila aneb přede pány na sněmu brněnském minulém stála a mně z toho práva byla, ale toho jest neučinila, než svévolně mi zaplatiti nechce. Chci lidmi její, kteříž jsou ten plod s úředníkem její vyčítali, pokázati“. Měli spolu ještě jiné třenice. Obřanský potřeboval Alenina slavičinského úředníka a její poddaných sedláků Chaganice a Potlacha, aby v jeho prospěch všichni tři svědčili na sněmě zemském v Brně, ale paní Alena jich z rozkázání páně hejtmanova nepostavila a jsouc o to znova obeslána, znova nepovolila jim k soudu jíti, aby tím Obřanský na spravedlnosti hynul. I z toho ji pohnal k soudu olomouckému, k němuž konečně paní Alena stála a tak se smluvila se sousem a protivníkem svým, aby si všechny ryby své z jejich rybníků sám zase vybral.

Odtud šla Lipová neustále jako manství biskupské z ruky do ruky spolu se statkem slavičinským, až přešla na Lederery.

R. 1663 utrpěla velice vpádem tatarským, takže po vpádu bylo v osadě jen 21 domův osedlých, ale 3 nově osedlé, 18 nově pustých a 16 starých pustých, a rolí pustých II. třídy 130 a III. třídy 264 měř. Po vpádu bylo v Lipové více domů pusto než po válce tricetileté.¹⁾

Mirošov,

samostatná katastrální a politická obec, 3 km západně od Klobouk, v údolí cichovského potoka na místech nerovných, proto také jsou dřevěná chudíčká stavení rozházena bez ladu. Na každém stavení však je ladný kabřinec („makovice“).

¹⁾ Wolný, Mähren, IV., 222; Cod. dipl. Mor., III., str. 315 č. 324; Brandl, Páhony, VI., str. 24, 126, 160 č. 933, 934, 170 č. 991, 175 č. 1025, 228 č. 1367, 315 č. 1909 a 1910; Slavík, Morava, 91, Slovensko, 39.

Rozloha obce měří 555 ha, z čehož plodné půdy 545 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 14 domech 22 rodin o 141 duších, r. 1834 v 25 domech 170, r. 1890 ve 30 domech 192 a r. 1900 v 31 domech 199 duší.

Mirošov jest přifařen do blízounkých Val. Klobouk.

Škola. R. 1824 chodily mirošovské děti do školy do Smoliny, kde učil klobucký pekař Josef Mňačko. V Mirošově počalo se vyučovati teprve r. 1828 v nynějším čísle 16. Učiteloval a písařil soukeník Macenauer z Klobouk, jenž dostával obživu pořádkou po domech. Později učil soused Šimoník ve svém domě (č. 2.); byl to r. 1850 nejvýstavnější dům v dědině. Obec mu dovolila užívati kousku obecního pole a každý sedlák mu dával měřici rži a půl žejdliku másla. R. 1858 usneseno, aby se vlastní mirošovská škola pro malý počet dětí zrušila, ale tehdejší starosta Václav Onderka jel ke slyšení k císaři do Vídně — a škola obci ponechána, ale přece ještě r. 1870 učil krejčí. Nynější jednotřídní škola byla vystavěna r. 1878 a upravena r. 1903. Pamětní kroniku školní založil r. 1894 učitel Jaroslav Koncer, také původce knihovny školní.

Pošta jest ve Val. Kloboucích.

Rody přes 100 let na gruntech: Kubáček č. 13, Chladnuch č. 14, Trčka, Šuráň, Křesálek č. 6.

Epidemické nemoci: tyf z hladu 1848, cholera r. 1832.

Samoty. Nový dvůr mezi Mirošovem a Smolinou a paseky „na Zahradce“.

Jména trati: Maleniky, Ořechové, Hrby, Vrchy, Láze, Příčky, Dily, Žela, Padělky, Ohrady, Hrušové, Podhájčí, Jama, Žleby, Strnadi, Doliny, Draha, za Staňkovem, Hájek, od Klobouk.

Poddanské poměry byly takové, jako na celém panství. Sedlák měl 20 dní potahem nebo 52 dní pěšky robotovati a dávatí jménem dávek urbariálních: 3 měřice ovsa, měřici pšenice, žejdlík kmínu a slepici. Podruh robotoval pěšky 13 dní. R. 1771 dostával klobucký farář z půllánu kopu pšenice a kopu ovsa, ze čtvrtlánu po půl kopě a z podsedku po mandeli. R. 1848 již půllánů nebylo, pouze 11 osmin lánu, 1 dvanáctina lánu a 1 čtyřriadvacetina lánu. Výkupu z nevolnictví bylo z gruntu 80 zl., z farských desátků z osminy lánu ročně 1 zl. 30²/₄ kr., čili na dvacet let 30 zl. 09¹/₄ kr. Celá obec zaplatila farské vyvazovací renty ročně 19 zl. 38 kr. čili kapitalisováno 392 zl. 34 kr.

Dějiny: Závěť hraběte Josefa Illyesházyho z r. 1758 praví, že Mirošov býval druhdy hradským brumovským manstvem. Nelze však vyhledati, jak se jmenovali na osadě sedící hradští leníci, kdy léno odemřelo a jako odemřelé spadlo na hrad. Jisto jest, že r. 1500 prodán byl Mirošov již nikoli jako léno se statkem brumovským králem Vladislavem II. Janovi Lomnickému z Meziříčí.

V narovnání, které učinila paní Johanka Trékovna z Lípy, vdova po panu Zdeňku Říčanském, později po třetí provdaná za Křištofa Zborovského ze Zborovic, r. 1584 se svými měšťany klobuckými, připomíná se, že již nebožec, druhý choť její, pan Zdeněk odňal klobuckým měšťanům některá pole mezi Mirošovem a Kloboukami ležící a že je spojil se svým dvorem mirošovským. Toto bezprávi nahrazeno novým bezprávím, totiž pan Zdeněk odňal pozemky klobuckému faráři a těmi spokojil měšťany.

Dědička pánův Lomnických, Magdalena vévodkyně Mynsterberská, prodala sice Mirošov r. 1573 jako samostatný stateček Janovi ze Šeredy, ale záhy po té zajisté prodal Šereda zbožíčko své panu Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Řičan, držiteli ostatního zboží brumovského, kdyžtž již r. 1584 bylo zase při Brumově.

Nástupce Zdeňkův, Jan Říčanský, nařídil r. 1604, aby obec mirošovskou založeny byly nové knihy pozemkové, což se také stalo. Připojil také Mirošov k rychtě lipinské, při níž byly osady Mirošov, Lipina, Smolina a Cichov. V těchto nejstarších knihách gruntovních připomíná se k roku 1615 mirošovského fojství, udává se k r. 1626 zcela přesně, že obecní úřad mirošovský měl právo, aby jmění sirotek svých v obecní truhlici ukládal a sám spravoval (účty kladly se každoročně písaři hradnímu); z knih těchto dovidáme se také, že Mirošov r. 1634 postizen byl strašlivým požárem.

Přese všechnu námahu Jana Říčanského i jím povolanych jesuitův olomuckých zůstalo v Mirošově dosti českých bratrů a tajných luteránův, neboť k r. 1658 vypočítává klobucký farář jen 26 kommunikantův.

R. 1663 stížen Mirošov strašlivým neštěstím. Vpádem tatarským byl dokona zkažen, vypálen dočista, zabito nebo zajato 12 lidí, panský dvůr spálen a spleněn, uloupeno 8 koní, 38 kusů hovězího dobytka, 14 ovcí a spáleno všecko obilí.

Tou dobou bylo v Mirošově 13 domů jen, a z těch 6 jen osedlých, 5 starých pustých a 2 nově pusté, rolí starých pustých 185 měř III. třídy.

R. 1758 bylo již 19 domův, z těch celých gruntů 6, podsedek 1, podruhů 6, mlýn, valcha soukenická, jatka, šenkovna, panský dvůr.

Již od r. 1584 spojen jest Mirošov s panstvím brumovským maje s ním stejné osudy.

Nesprávně psává se také Mirošov. Místní jméno pochodí od osobního Miroš, Miroslav.

Zaniklá osada **Kolelek** stávala kdesi mezi Křekovem, Mirošovem a Vlachovskou Lhotkou. Připomíná se r. 1520 a 1550 jako osada pustá.

Mladotice,

obec katastrálně i politicky, ba také přirozenou polohou svoji spojená se Slavičínem.

Obyvatelstva měly r. 1834 ve 101 domě 490, r. 1890 ve 111 domech 585 a r. 1900 ve 115 domech 618 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův a řemeslníkův.

Osady této, ač druhy bývala samostatným panstvím, není u Švoje, ale není jí také na Bayerově mapě Moravy, vydané r. 1818. Za to Švoj při Slavičíně udává pro rok 1790 počet domův a obyvatel pro obě osady společný.

Přifařeny a přiškoleny jsou Mladotice do Slavičina, kde je také pošta.

Živelní pohromy: vichor a povodně r. 1826, požár r. 1827, průtrž mračen 20. června 1905.

Druhy byly Mladotice dvoje, Horní a Dolní, ale již počátkem věku XVIII. sloučeny byly v osadu jednu, která měla v obecní pečeti sv. Cecilii.

Poddanské poměry byly takové jako u Slavičina.

Dějiny: R. 1500 byly Mladotice spojeny ještě s Brumovem, s nímž je král Vladislav II. prodal Janovi Lomnickému. Ale r. 1573 prodala dědička Lomnických, Magdalena vojvodkyně Mynsterberská, od panství brumovského dědiny Hrádek, Mladotice

a Roketnici Janu Skrbenskému z Hřiště a jemu hned následujícího roku intabulovati dala. Jan Skrbenský z Hřiště postoupil statku svého r. 1580 nejvyššímu uherskému podkomořímu královskému, Ladislavu Bánffymu z Dolní Lindvy. Od té doby se o těchto statcích nečte, ač r. 1628, kdy spadly na Beneše Palaštu z Kesejova, jenž je poslední vůlí ze dne 22. července r. 1644 odkázal své ženě Elišce, rozené Kobylkové z Kobylího, před tím ovdovělé Kalkreutrové, po níž dědila dcera z prvního manželství Apolena, provdaná Bartodějská z Bartoděj.

K r. 1657 připomínají se Mladotice Horní a Dolní. Po válce třicetileté, asi r. 1660, bylo v Mladoticích 44¹/₆₄ lánu, domův osedlých 24, starých pustých 16, rolí pustých II. třídy 117¹/₄ míry, III. třídy 236¹/₄ míry.

Po Bartodějské přešly Mladotice na Melichara Ledenického z Ledenic, jenž r. 1657 dne 1. února postoupil jich, na Horní a Dolní rozdělených, za 4800 zl. rýn. Karlovi Oseckému z Oseka, a tento dne 5. října r. 1665 Mikoláši bar. Forgáčovi za 4400 zl. rýn. Uvádí se, že v Mladoticích byla tvrz se dvorem. Mikoláš Forgáč držel také Slavičín a po jeho smrti r. 1680 smírným narovnáním mezi syny učiněným spadly Mladotice se Slavičínem na jeho druhorozeného syna Václava Štěpána, jenž již r. 1682 dne 11. února prodal za 8000 zl. rýnských oboje Mladotice svému nejmladšímu bratrovi Petru Karlovi Forgáčovi.

Vpádem tatarským r. 1663 spáleny celé až na 6 domů, zabito 8 osob, spálen panský dvůr, uloupeno 12 koní, všecek hovězí dobytek a všecky ovce, ale spáleno také všecko obilí. Po dvacíti letech, r. 1683, zničeny Turky, kdy se Slavičínem mnoho utrpěly.

Petr Karel sv. pán Forgáč dne 14. května r. 1687 postoupil obou osad Mladotic s pustým dvorem za 12.000 zl. majiteli Hrádku, Františkovi Jabubovi Reitinovi z Margelitt. Po tomto dědila dcera Anna, ovdovělá svob. paní z Řičan, a poslední vůlí ze dne 18. února 1728, prohlášenou dne 23. srpna r. 1743, odkázala Mladotice, Hrádek a svobodný mlýn u Lipové Františkovi Karlovi Bojakovskému z Knúrova, jenž držel také Roketnici. Zemřel věze po krk v dlužích, proto dne 4. září r. 1751 zemští plnomocníci vykonávající jeho pozůstalost, zapsali statečky Hrádek a Mladotice Jiřimu Bedřichovi Bojakovskému z Knúrova. Tento zůstavil dne 1. května r. 1784 Mladotice, Hrádek a Roketnici své

dceři Anně, provdané Podstatské z Prusinovic, v ceně 41.000 zl., po níž pozůstalé děti Vilím Podstatský z Tonseru, Johanna Nepomucena a Františka, provdaná Očkajová, se sice dne 30. května r. 1804 formálně o statky podělily, ale přece dne 2. června r. 1805 celý statek nedělený Janovi rytíři Mannerovi prodaly.

Jan Nepomuk rytíř Manner prodal Hrádek, Mladotice a Raketnici Karlovi sv. p. Ledererovi a jeho manželce Marii Anně, rozené z Wildburka.

V tomto rodě udržely se dosud a mají od té doby společné osudy se Slavičinem.¹⁾

Návojna,

také Návojná i Návojně. Lid užívá všech tří tvarů, na starších Hölzlových mapách čte se Friedenthal po jméně majitele panství ze začátku století XIX., ale lid tohoto jména nikdy neznal, ač ho užíval i klobucký farář v pamětní knize farní. Samostatná katastrální i politická obec, lesním chodníkem 4 km jihovýchodně od Klobouk, v údolí po obou březích „Říky“. Domy jsou nepravidelně po obou stranách silnice rozestaveny, ač dědina byla kdysi ladně seskupena. Leč původní grunty byly časem děleny na čtvrtiny, šestiny ba i na osminy, a majitelé nových dílů stavěli, kde se jim příhodné místo namanulo. Nové domy budují se již z kamene a z cihel, ale starší jsou dosud dřevěné, slamou nebo šindelem kryté. Půda nad jizbou jest vždy kryta šindelem a od ostatní „hůry“ prkennou přepážkou oddělena, neboť domy byly a některé jsou dosud bez komínů. Prkennou přepážkou má se zabrániti, aby kouř se po celé střeše nerozlézal. Makovice se „šiškou“ nad předním štítem není vzácností.

Ve Švojově místopise moravském této osady není.

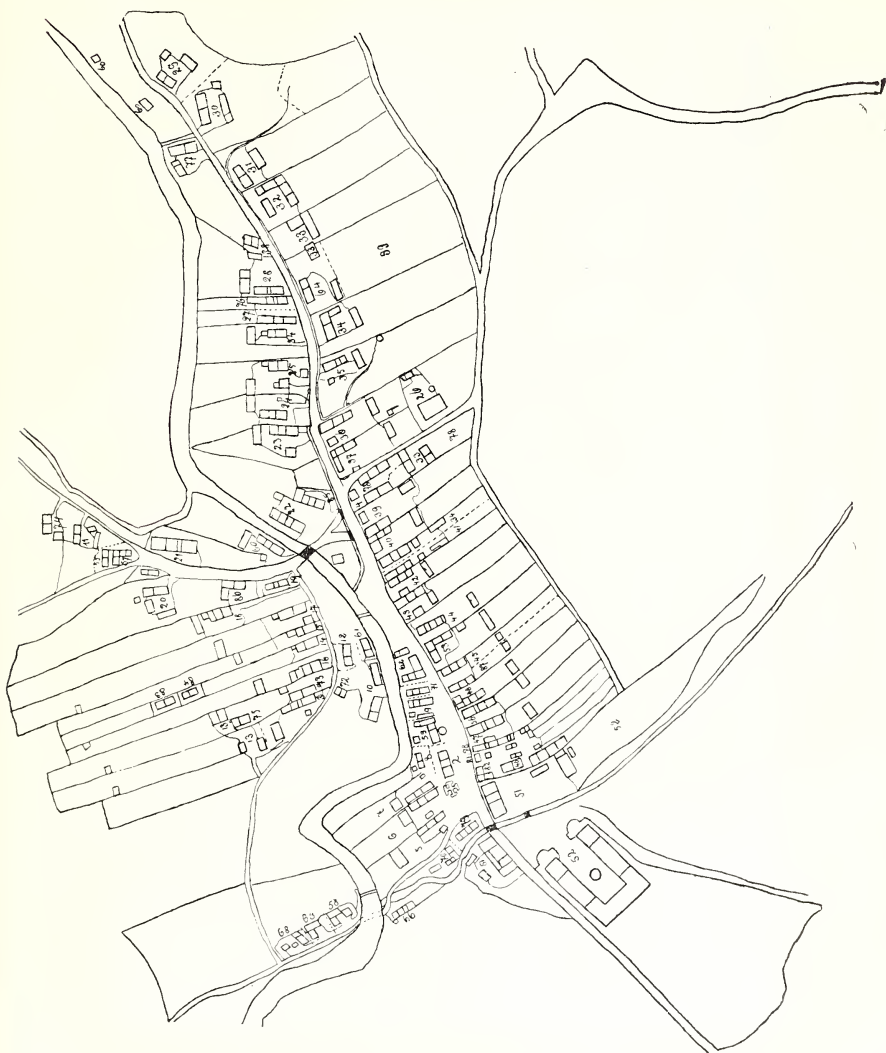
Rozloha obce měří 803 ha, z čehož plodné půdy 786 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1825 v 61 domech 449, r. 1834 v 67 domech 474, r. 1890 v 86 domech 467 a r. 1900 v 89 domech 440 duší, Čechů, katolíků. Hlavním zaměstnáním obyvatelstva je polní hospodářství, ovocnářství a chov dobytka.

¹⁾ Z. d. olom., XXIX., f. 46; Wolný, Mähren, IV., 217; Slavík, Morava, 89, Slovensko, 43.

Návojna jest přiřazena do Brumova, kde je i pošta. V osadě je úhledný zámeček ryt. Mannera.

Škola jednotřídní. Vystavěna byla r. 1872. Před tím až do r. 1817 chodily děti do školy farní v Brumově, když však

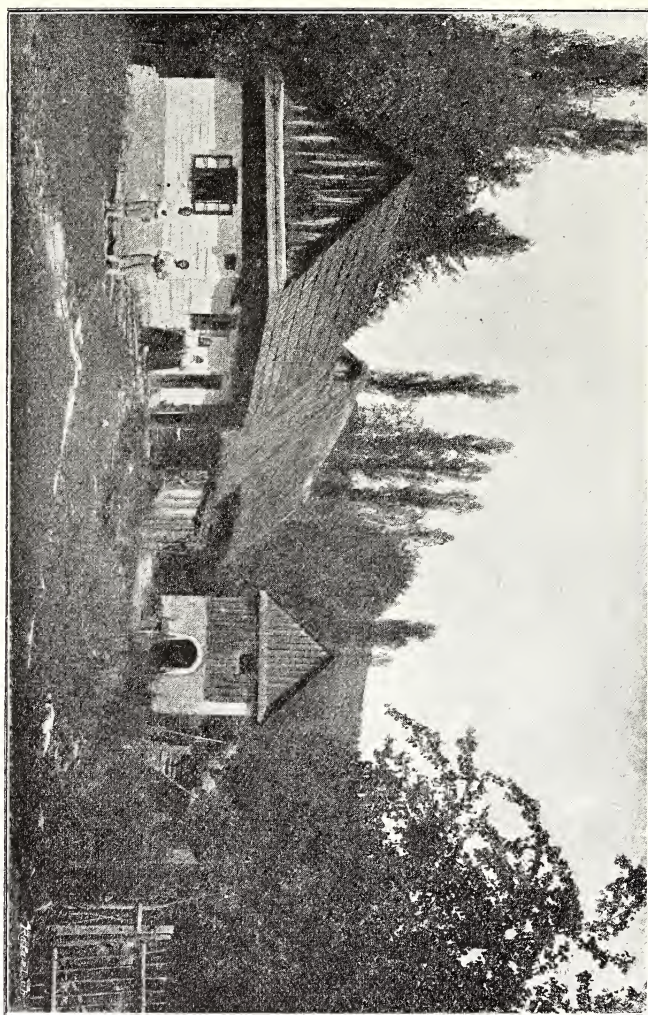
Obr. 46. Půdorys obce Návojný.

toho roku zřízena exkurendní škola v Nedašově. byla Návojna přiškolená do Nedašova, až r. 1872 zřídila si vlastní školu. Nejdéle působil v Návojně učitel Rudolf Drápal (1882—1901).

Rody přes 100 let na gruntech: Šenkeříkův, Řehákův,
Trochtův, Ptáčkův, Vaňkův, Surého, Valčíkův.

Epidemie: cholera r. 1866.

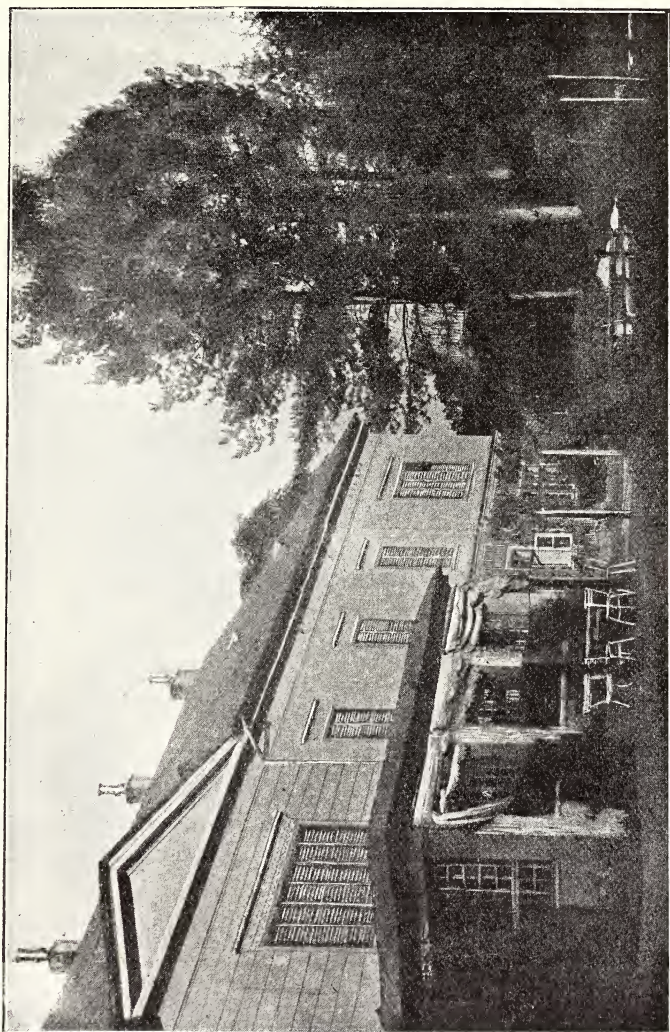
Samota Raškovce.

Obr. 47. Chalupy v Návoině.

Význačnější jména trati: Padělky, Láze, Kotáry, Příhlavky,
Podjavorec, Čertoryja; louky: Pacholová, Plátová; lesy: Hod-
ňovská, Kytláňová, Laškovec, Dubičové, Mikšín, Havránek, Pod-
bohové, Polom, Šumlatka.

Poddanské poměry jsou stručně vylíčeny v části všeobecné. V poslední době ubrala vrchnost obci návojské mnoho lesů, které sloučila s lesem panským. Před zrušením roboty z celého lánu robotovalo se na panském 260 dní pěstích, z některých

Obr. 48. Zámeček v Návojně.

1½—3 dny potahem. Úrok se platil vánoční, „jurský“ (na sv. Jiří) a václavský. Přisadniska měli právě jako v Kloboucích. Když hlavatice zelná se měla trhat a na zelnice sázet, vytkl nejprve panský dráb nejlepší „přisadu“ (hlavatici) z každé „hrádky“ pro

pány, ostatek teprve náležel poddaným. Farář brumovský dostával desátkem pšenici a oves. Po koledě kostelní chodí kostelníci, hrobaři a zpěvák do dneška, sbírajíce obilí a peníze. Lánů nebylo. Půllán měl 40, čtvrtlán a podsedeček 20 měr půdy.

Dějiny: Návojně připomínáno po prvé teprve r. 1500 jako součásti zeměpanského statku brumovského, s nímž byla také r. 1503 od koruny prodána Janovi Meziříčskému z Lomnice. R. 1537 vyprostil Adam z Lomnice poddané z Návojně z odúmrti, která dosud na pány statku připadala. Dovolil jim také svobodnou pastvu žaludovou a bukovou na panských gruntech, začež slibili mu dávatí každý, jak který sedí, po měřici ovsa a po slepici.

R. 1574 Mandaléna z Lomnice, provdaná kněžna Mynsterberská, prodala Návojně jako příslušenství zboží brumovského Zdeňkovi Kavkovi Říčanskému z Řičan. Další osudy viz až do r. 1659 v článku o Brumově. Když r. 1659 dcery Estery Forgáčové z Gymeše o statek otcovský i mateřský se dělily, připadla Návojně s několika dědinami Juditě hraběnky z Reinštejna-Tattenbacha, ale tato již dne 1. ledna r. 1661 prodala celý svůj díl Esterě Forgáčové za 41.000 zl. Část tohoto podílu s celým dílem Estery mladší Forgáčové prodali zemští plnomocníci dne 24. září r. 1674 Janovi Antonínovi sv. p. Selbovi a ostatek dne 23. září r. 1683 Ignáci Václavovi Bartodějskému z Bartoděj. Tím byl vlastně podíl návojský, jak se utvořil dělením r. 1659, rozdělen na dvě. Nynější v zemských deskách zapsaný statek Brumov III. Návojně jest pouhou polovicí někdejší části návojské.

Asi r. 1667, kdy podíl onen byl ještě celý, bylo na celém panství rolí III. třídy 2360 měr čili $8\frac{2}{64}$ lánů. Domův osedlých bylo 194, lhotní 3, pustých 44. V Návojně samé bylo té doby 25 domův osedlých, 5 nových osedlých, 1 nově pustý, 5 starých pustých. Nově vzdělaných rolí bylo $66\frac{1}{8}$ měr III. třídy, starých pustých 31 měr. Lánů bylo $2\frac{2}{64}$.

Vpádem tatarským r. 1663 zabito bylo 7 lidí a spálen 1 dům. Více se nestalo.

Po Janu Antonínovi Selbovi dědili statek návojský r. 1722 synové jeho Jan Karel a Jan Antonín mladší a poslednějšiho choť Arnoštka, každý k jedné třetině. Dne 26. srpna r. 1730 Jan Karel Selb prodal svou třetinu za 5000 zl. bratrovi a jeho choti Arnoštce. Tito již dne 10. prosince r. 1733 prodali celý statek za 16.100 zl. rýnských Karolině Hetzrové z Auracha, rozené

hraběnce Dubské z Třebomyslic. Po její smrti převzala Návojnu s dědinami Příkazy a Študlovem a částí Klobouk dne 1. ledna r. 1753 nejmladší její dědička Antonie Hetzrová z Auracha, ale záhy postoupila vše starší své sestře Marii Františce Peislové z Gimnicha, která r. 1774 odkázala Návojnu synu svému Janu Nep. rytíři Peislovi z Gimnicha. R. 1782 dne 11. května prodal Peisl Návojnu za 13.000 zl. rýnských Janovi Bernardovi Zhořskému ze Zhoře. Tento zemřel r. 1802 a Návojna byla prodávána veřejnou dražbou. Koupil ji za 31.000 zl. klobucký měšťan Jan Böhm, ale již dne 8. dubna r. 1804 prodal ji za 52.000 zl. Janu rytíři Scharfovi, a ten zase 1. září r. 1805 svému bratrovi Františku Xav. Scharfovi za 120.000 zl. František Xav. Scharf zaměnil dne 10. července r. 1806 Návojnu za statek Uhřice s Michalem hrabětem Chorynským, jehož dědic František hrabě Chorynský ji dne 23. října r. 1813 prodal za 75.000 zl. koncipistovi české dvorní kanceláře Felixovi sv. p. z Friedenthala. Po smrti tohoto koupil r. 1836 stateček veřejnou dražbou znojemský purkmistr Wolfgang rytíř Manner. Po něm zdědil Návojnu se Študlovem, Příkazy a částí Klobouk nynější majitel Hugo rytíř Manner, dlouholetý přisedící zemského výboru moravského, se svou sestrou Felicií, provdanou za c. a k. majora Centnera, a po její smrti syn téže Jindřich Centner-Manner, c. a k. nadporučík.¹⁾

Nedašov,

dříve Naděšov (od osob. jména Naděš = Naděj), samostatná katastrální a politická obec, 6 km od Klobouk jihovýchodně. Leží v úzkém údolí po obou stranách „Říky“, tekoucí z hory Cigána od východu k západu. Osada tvoří dlouhou ulici se silnicí po pravém břehu potoka. Na straně západní jest osada rozšířena chalupami domkařů, postavenými bez ladu. V části východní jsou chalupy roztroušeně mezi grunty. Pod horou Cigánem, asi 1 km od východního konce osady, jest roztroušeno 6 pasekářův a panská hájovna, na straně jihovýchodní pasekář a na západní straně asi 100 krokův od obce mlýn o dvou složeních s vodní pilou a proti němu na Stráni 2 pasekáři. Domy stojí většinou

---

¹⁾ Slavík, Morava, str. 84, 88, Slovensko, str. 42.

šťítý do ulice, mezi domy a někde před nimi jsou zahrádky; větší sady leží za staveními a sady švestkové (trnečnice) v polích. Ještě do nedávna byla celá dědina vystavěna ze dřeva, toliko hospoda a mlýn, stavení druhdy panská, byly z cihel. Nyní staví se většinou z tvrdého zdiva a mizí starobylé „žrnové“ mlýnce, jaké bývaly v síních všech obytných budov.

Rozloha obce měří 1248 ha, z čehož plodné půdy 1222 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 103 domech 644, r. 1834 ve 111 domech 652, r. 1900 ve 128 domech 803 obyv., Čechů, katolíků, zemědělcův. Obyvatelstvo pěstuje mnoho ovoce.

Farou náleží Nedašov do Brumova, kde je také pošta a panství.

Škola jest česká, trojtřídní; do r. 1817 chodily děti do školy do Brumova. Toho roku vystavěly si obce Nedašov, Nedašovská Lhota a Návojna školu v Nedašově, na níž vyučoval výpomocně učitel z Brumova. Tenkrát po prvé začala choditi do školy také nedašovská děvčata, která do školy brumovské nechodila. Tato nejstarší škola podobala se ve všem dřevěným chaloupkám nedašovským. Výpomocný učitel byl vydržován všemi třemi osadami rukou společnou, takže Nedašova Lhota a Návojna dávaly po 12 zl. a Nedašov 24 zl. na jeho plat; bydlel ve škole, kamž mu vždy po dva roky dodával otop Nedašov a po roce Lhota a Návojna. Roku 1835 měl učitel z každého čísla 12 kr. konvenční měny. R. 1868 vyškolená Nedašova Lhota a r. 1872 Návojna. Požár r. 1879 ztrávil také starou školu a na jejím místě, ač nebylo příhodno, vystavěna prostornější a úhlednější škola nová. Ale dětí přibývalo a záhy se ukázalo, že jednotřídka je pro půl druhého sta dětí nezpůsobilou. Proto r. 1898 započato se stavbou nové školy, jež r. 1900 jako škola dvojtřídní otevřena, r. 1904 na trojtřídku rozšířena byla.

Epidemie choleraová zuřila r. 1836 po tři týdny.

Požár r. 1879 ztrávil 22 budov, mezi nimi školu.

Samoty, ponejvíce paseky či kopanice jmenují se: Dúbrava (skupina 6 pasek s hájovnou), Hájovna, Ředkovce, Stráň.

Jména tratí: Kúty, Podemlýnské, Hrušovy, Peškovce, Kopánka, Podceští, Ředkovce, Chrástky, Stráň, Drázský, Přitěž, Backovy, Láz, Dil, Radňovec, Podlisí, Pukliny, Osykovský, Ohrada, Nedašovec, Jásenský, Rokytofský, Hrabina, Šumlatová, Vavřejky, Strže, Kožovec, Kaňúr, Potůčky, Ohrádka, Zajavoří, Jásenec, S a l a

šiska (pastviny), Kosák. Jména kopců: Babi Hora, byla kdysi na jejím úbočí nalezena kellická sekyrka, Březiny, Plátová; jména hor: Cigán, Kaňúr, Holý vrch.

Spolky: hasičský od r. 1895 a spořitelní a záloženský spolek (raiffeisenka) od r. 1901.

Rody přes 100 let na gruntech: Holba na čís. 19., Švach 20., Novák 45., Cícha 33, Šuráň 14., Matušů 69, Fojtík 104, Surý 9., Búbela 103.

Poddanské poměry byly podobné jako v ostatních poddanských osadách brumovských. Farář brumovský dostával z Nedašova celkem 9 kop rži a 9 kop ovsa, 36 slepic a 18 vozů dřeva. Půllány měly po 40, podsedky po 35—40 měrách.

Nedašov, psaný r. 1500 Naděšov, byl vždy příslušenstvím brumovským. S hradem byl také r. 1503 prodán od koruny Janu Lomnickému z Meziříčí. R. 1537 daroval mu Adam z Lomnice právo odúmrtí a dovolil pastvy žaludové i bukové v panských lesích. S Brumovem byl r. 1574 prodán Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Řičan a když r. 1598 přešel Brumov na Jana Říčanského, byla i v Nedašově vykonána katolická konverse, ježto i Nedašov byl nekatolickým.

R. 1758 bylo v Nedašově 92 domů, mezi nimiž 18 celých gruntů, 16 podsedků, 39 podruhů, hospoda, mlýn, jatka, kovárna.

O Nedašově jsou zprávy velmi chudé, což bývá při všech osadách, které po celá dlouhá století byly spojeny s jediným hradem poutem poddanským.

Že utrpěl Nedašov také vpádem tatarským r. 1663, Tökölovským r. 1683 a vpády Rákóczovskými v letech 1703—1710, dá se sice předpokládati, ale škody tatarské r. 1663 nebyly asi hrozné, ježto již Návojná byla jen málo poškozena.

Nedašova Lhota viz Lhota Nedašova.

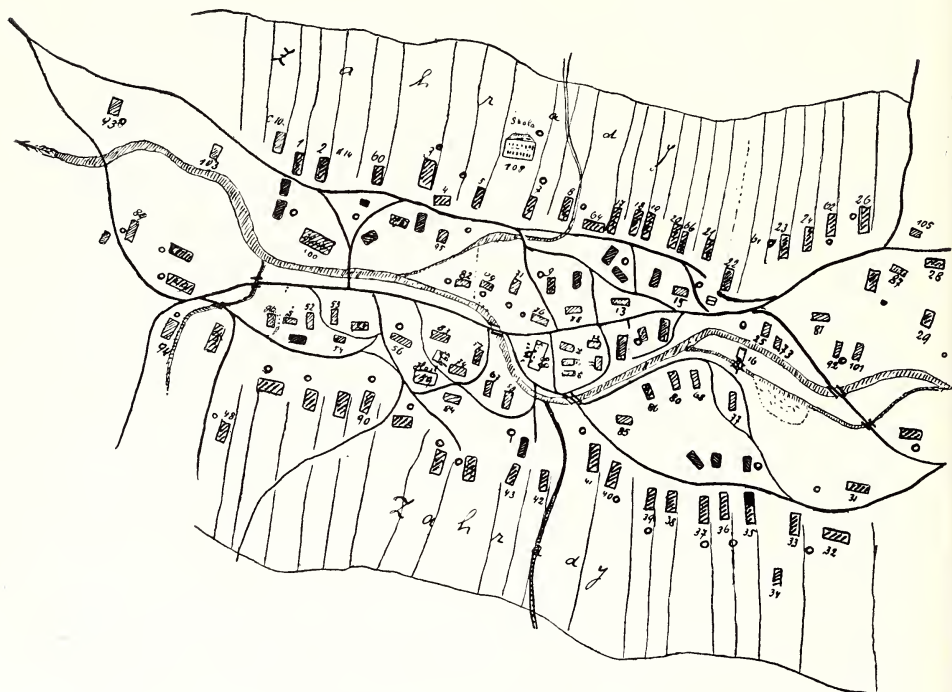

Nevšová,

samostatná katastrální a politická obec, 15 km od Klobouk směrem jihozápadním. Osada leží v údolí od severu k jihu, po obou březích potoka, který nad ní u pasek Urbanových vyvěrá

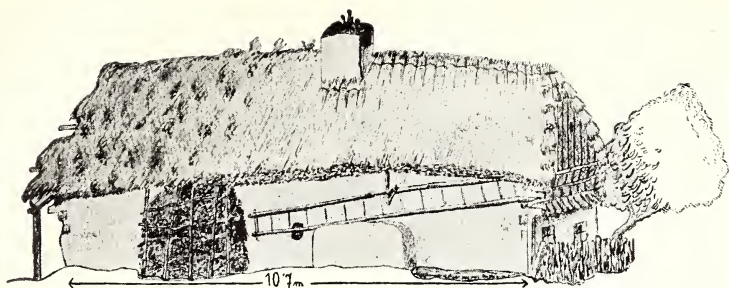
a pod Nevšovou Nevškovským potokem se jmenuje. Náves je nepravidelná, domy stojí do ulice štíty, mezi domy jsou mezery. Selské grunty jsou po obou stranách osady a tvořily by pravidelnou prostrannou návěs, ale chalupy jsou roztroušeny uprostřed na návsi. V nejnovější době vznikly v Nevšové také paseky.

Rozloha obce měří 765 ha, z čehož plodné půdy 747 ha.

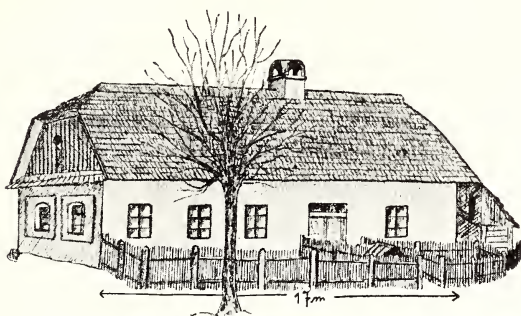

Obr. 49. Půdorys Nevšové.

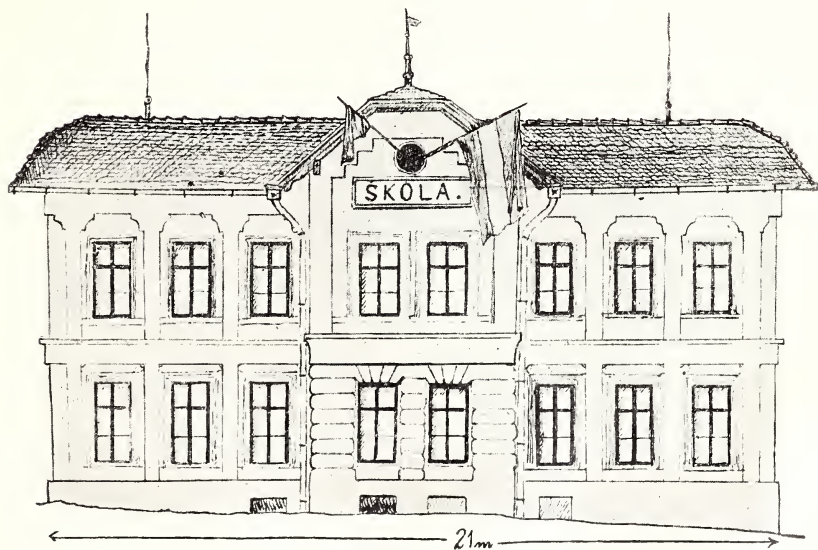
Obyvatelstva bylo r. 1790 v 68 domech 94 rodin o 406 duších, r. 1834 bylo v 86 domech 487, r. 1890 ve 110 domech 561, r. 1900 ve 112 domech 659 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův a miškářův. Miškáři zdejší rozcházejí se po celé téměř Evropě (kromě jihu) a přinášejí ze světa peníze. Proto také jest Nevšová osadou zámožnou, jako i sousední nunvářské osady Rudimov, Lipová a Slavičín s Mladoticemi a Hrádek. Ještě před 15 lety měli miškáři svůj zvláštní miškářský kroj, celé manše-

Obr. 50. Škola v Nevšové r. 1825—1833.

Obr. 51. Škola v Nevšové r. 1838—1898.

Obr. 52. Škola v Nevšové r. 1898.

strové modré šaty s perleťovými bílými knoflíky, který však jest nyní již odložen a zapomenut. Také kmínari nevšovští jdou světem.

Š k o l a je česká, dvojtřídní. Školní budova byla vystavena r. 1838, ač již od r. 1805 vyučoval slavičinský školní pomocník v Nevšové výpomocně. Děti patřily do školy do Slavičina, ale chodily tam jen v létě, v zimě učilo se v Nevšové. Od r. 1825 vyučovalo se v Nevšové i v létě, ale docházka školní byla špatná. R. 1855 měl učitel od rektora slavičinského 16 zl. ročně, od obce nevšovské 4 míry pšenice a 4 míry rži, 30 žejdlíků loje, salaria 1 zl. 36 kr., 2 kousky pole a k tomu ještě od obce ročně úrok z vinkulované obligace, který vynášel 20 zl. Celkem byl roční příjem učitelův 70 zl. R. 1898 vystavěna nová škola. Pamětní kniha i knihovna založeny r. 1880 učitelem Jos. Příleským. Od r. 1898 je škola dvojtřídní.

R o d y přes 100 let na gruntech: Žák na čís. 3., Fojtík na čís. 9. V Nevšové jest mnoho rodin přistěhovalých z německých vsí okolo Oder ve Slezsku.

S a m o t y: Paseka Urbanova a paseky na Panských.

J m é n a t r a t í: Podbrančí, Lochovce, Čtvrtě, Višky, Kút, Padělky, Padělíky, Podedrabančí, Podtrnovčí, Podprašničí, Drahanice, Strže, Bohdance, Úlehla, Lány, Jánoše, Adamce, Žrnové, Kameničné, Chrast, Potoka, Nivky, Duškovy, Společnice, Láze, Kubinec, Čupa, Meduné, Podolší, v Tyčkách, Losky (zde sázejí zeli, a odtud říkají miškáři zeli ve své hantýrce „loskovica“). Horní a Dolní Výpusta. Potůček v Drahancích u Grace sluje Balatka; tak jmenuje se také jedna studně v osadě. Studni u čís. 37 říkají Blava a u mlýna Koráb. Jánoše mají prý jméno po slovenském zbojníku Jánošíkovi ze stolice liptovské, který prý se v Nevšové zdržoval. Na Stržách stál „vydrídub“, u kterého strašovalo; podobně u „nebohého Ozífka“ v Kameničném. Na Panských propadla prý se děvečka i s býkem, když ho napájela, a do nedávna bylo prý v těch místech slycháno býka řvát a děvečku naříkat a plakat.

Místní pověst vypravuje o Holíkově bábě, která se zjevovale v rozličných podobách a strašila a mámila lid, buď jako svině s prasaty, buď jako vrané hříbě, pes a všelijak. Dosud děti hrající si na slepou bábu, hrají si na „holíkovu bábu“.

Ž i v e l n í p o h r o m y: Požár 6. dubna r. 1901 zničil 18 obytných budov.

Poddanské poměry: Nevšová byla částí panství světlovského. Celolánů v osadě nebylo. Roboty nebyla stejná. Pololán robotoval 3 dni párem koní nebo 6 dní jedním koněm. Někteří robotovali jen $2\frac{1}{2}$ dne a ostatní čtvrtlány $1\frac{1}{2}$ dne. Podsedníci měli $1\frac{1}{2}$ dne pěší roboty. Na čísle 3. bývalo fojtství. Nyní jest bývalé fojtství rozděleno na tři usedlosti (čís. 3., 75. a 60). Místo slepic a vajec dávali plat vácslavský 5 grošů bílých a martinský 3 groše bílé. Výkup nebyl stejný. Obnášel 40—90 zl. stříbra.

Archeologické nálezy učiněny v Nevšové dosti četné. V trati Lochovcích nalezeny staré hroby s nástroji bronzovými, v Drahanici vykopány kamenný mlat, kamenná sekera a pazourkový bodec.

Dějiny: Zpráv o Nevšové není mnoho, ač osada je starobylá. Již v zakládací listině kláštera vyzovského z r. 1261 čte se potok Nevšová, z čehož právem soudíme, že osada téhož jména již stávala.

Nevšová byla vždy příslušenstvím panství světlovského, s ním měnila své majitele, s ním snášela dobré i zlé. Když r. 1350 připomíná se Světlov majetkem Alše ze Šternberka, byla Nevšová při něm, když r. 1449 stavové moravští koupili panství světlovské za 2200 dukátův od Pongráce ze sv. Mikuláše, koupili s ním Nevšovou, Rudimov i lenní stateček Vasilsko. Tento Pongrác byl šlechtic uherský, jehož rodinné statky ležely ve stolici liptovské. Po způsobu uherských šlechticů působil také na Moravě nepokoje a zabýval se řemeslem lupičským. Proto ho stavové zemští ze země vykoupili.

Se Světlovem přešla Nevšová na Landštejn, na Kornice z Veselí, po nich na Tetovské ze Vchýnic a Tetova a r. 1614 na uherská hrabata Szerényi (František Szerényi de Kis Szerényi), po těch na pány z Haugvic a z Biskupic, r. 1835 na hrabata Lariše-Mönichy. Odkazujeme tuto k dějinám Světlova, jak budou své doby obsaženy v místopise okresu Bojkovského.

V polovici minulého století byly velkostatkářské pozemky v Nevšové ležící rozděleny a prodány nevšovským sedlákům, takže nyní není v Nevšové již panského nic. Poddaní z Nevšové měli právo bráti dřevo a stelivo z panských lesů hornolhotských (u Vyzovic), ale když vrchnost jim v tom chtěla překážeti, dali se s ní do sporu. Panství bylo přinuceno dáti obci díl svého

lesa Kameničného, za který poddaní své právo mu darovali. Na bývalé poměry patrimoniální připomíná Nevšovanům jen s Vasilskem, Sehradice, Rudimovem a Horní Lhotou společný „kontribučenský fond lenního statku Vasilska“.

Vasilsko, kdysi lenní statek biskupův olomuckých, bylo od pradávna tak spojeno se statkem světlovským, že nikdo nevěděl r. 1746, kde jsou hranice. Osada Vasilsko zanikla, a zbyl pouze panský dvůr vasilský v obecním chotáře rudimovském.¹⁾

Popov,

druhdy také Popůvkeř, Popůkeř, Popuovkeř. Jméno Popov jest nové, vzniklé v osadě samé. V minulém století užívalo se promíšeně obou jmen, až obec r. 1881 žádala u místodržitelství, aby jedno jméno bylo zrušeno a nadále dovoleno užívati pouze jediného jména. Místodržitelství však neshledalo pro to nijakého důvodu a žádost zamítlo. Obec užívala však výhradně kratšího jména Popov, které konečně neustálým užíváním nabylo práva. Popov je samostatná katastrální i politická obec na levém břehu řeky Vláry, částečně v údolí, částečně na svahu, po velikém požáru z r. 1903 skoro celá od kamene.

Rozloha obce měří 560 ha, z čehož plodné půdy 540 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 42 domech 302, r. 1834 ve 54 domech 292, r. 1890 v 67 domech 402 a r. 1900 v 68 domech 454 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův.

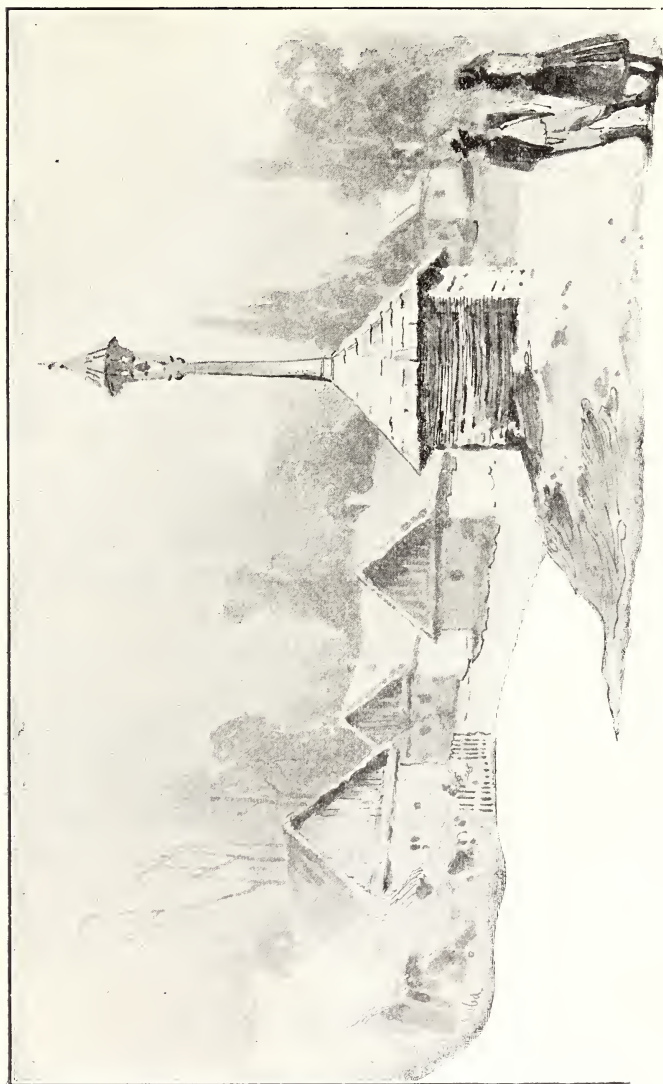
Popov je přifařen do Štítné, kde je i pošta. Až do r. 1784 celá nynější farnost štítnská (tedy i Popůkeř) patřila farou do Brumova. Asi r. 1770 bylo v Popově 13 čtvrtlánů, z nichž 12 celých a třináctý na dvě rozdělen. Z každého čtvrtlánu míval farář půl kopy pšenice a půl kopy ovsa, celkem 6 $\frac{1}{2}$ kopy každého obilí. Dřeva dávala osada 13 vozů (každý usedlík vůz) a 22 slepic.

Škola byla zřízena v Popově teprve 1879; jest jednotřídní a měla roku 1902 96 školních dětí. Před tím chodily děti do školy do nedaleké Štítné. Od r. 1881 až 1905 (†) působil na škole Josef Trudák, jenž založil také školní kroniku a knihovnu (1902 měla 115 svazkův).

---

¹⁾ Cod. d. Mor., III., 315 a 324; Z. d. olom., XIII., 27.

V Popůkeři je železniční zastávka rak.-uh. společnosti státní dráhy.

Obr. 53. Zvonice v Popově. (Kreslil akademický malíř L. Kuba.)

Živelní pohromy: veliký požár r. 1903 ztrávil skoro celou osadu.

Jména tratí: Pode Vsi, Záhoří, Podpřílesí, Díly, Psohlávky; lesů: Háj, Bukovina, Zádrvisko. Pověsti o tratích není.

Na staré obecní pečeti byl poustevník z lesa vycházející, byla to tedy tak zv. pečef mluvicí, kterou mělo býti osadní jméno znázorněno. Místní jméno odvozuje se zajisté od obecného pop, jako Biskupice od biskup.

Poddanské poměry: ze čtvrtlánu 130 dní pěší roboty ročně, úrok slepičí (2 slepice a kuře), 10 vajec, urbarní úrok, osyp pšeničný, ovesný a úrok kmínový a chmelní. Výkup 50 zl. ze čtvrtlánu, 25 zl. z půlčtvrtlánu. Větších usedlostí v Popově nebylo.

Dějiny: O původu obce vypravovali mi místní starci, že osadu založil Pop, jenž si vystavěl na místě nynějšího čísla 28. domek, k němuž od panství přikoupil rozsáhlé pozemky, z nichž utvořily se později grunty čís. 1., 2., 19., 20., 29. a 30. Je to pověst etymologická, vykládající místní jméno.

Popov je — soudě dle jména — osada starobylá asi stejného stáří s hradem brumovským. Byla již od pradávna majetkem brumovského panství, ale bylo v Popověkeři od hradu odvislé manství. R. 1442 dne 30. prosince opat vyzovský Martin a celý konvent zastavil ves Šanov, tenkrát pustou, za 40 zl. ročních Jankovi z Popovakeře. O tomto Jankovi se domníváme, že byl brumovským leníkem.

R. 1503, kdy Brumov přešel do majetku šlechtického, byla v Popově tvrz.

R. 1663 vpádem tatarským zabiti 2 lidé, vypáleno 14 domův, uloupeno dobytka: 4 koně, 41 kusů hovězího a většina skopového.

R. 1758 bylo v Popově 42 domů, z nichž 14 celých gruntů, 8 podsedků, 15 podruhů, kovárna. Testament hraběte Josefa Illyesházyho z toho roku výslovně připomíná, že Popůkeř býval druhdy hradeckým manstvím.¹⁾

Poteč,

samostatná katastrální i politická obec, na silnici z Klobouk na Vsetín, půl hodiny severovýchodně od Klobouk. Stavení skoro vesměs dřevěná (15 jen zděných) a šindelem krytá jsou po stranách potoka bez ladu a skladu.

¹⁾ Bretholz, *Musei franc. Annales*, 1896, str. 151; Slavík, *Slovensko*, str. 42.

Obr. 54. Pátorys obce Poteč.

Rozloha obce měří 1054 ha, z čehož plodné půdy 1036 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 56 domech 80 rodin o 487 duších, r. 1834 v 86 domech 626, r. 1890 ve 122 domech 624 a r. 1900 ve 124 domech 688 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův.

Osada jest přifařena do Klobouk, kde je i pošta. Faráři klobuckému dávali poddaní z Poteče desátek ovesný a pšeničný a slípký. Roku 1771 měl farář z Poteče z 1 celolánu (čís. 7.)

Obr. 55. Škola v Poteči.

2 kopy pšenice a 2 kopy ova, z 10 pololánů po kopě, — dohromady 10 kop pšenice a 10 kop ova, od 36 čtvrtlánků po půl kopě, — dohromady 18 kop pšenice a 18 kop ova.

Škola jest česká dvojtridní. Zřízena byla r. 1790; před tím chodily děti do farní školy klobucké. Pamětní kniha klobucké fary uvádí, že r. 1824 učil děti v Poteči švec Polášek v čís. 26. O školní budově se nedí nic. Desátky a jiné školské dávky sbíral v Poteči rector klobucký, a „učitel“ Polášek mohl se vykázati jen skrovnými výsledky vyučovacími, prý ještě skrovnějšími, než byly jeho

příjmy. Roku 1826 navštěvovalo školu již 80 dětí, ale jen občasně. Od roku 1852 naléhaly úřady školní, aby obec vystavěla dobrou budovu školní, ježto klobucký děkan P. Jakub Neděla o dosavadní škole se vyjádřil, že je spíše mučirnou pro otrocky než školou. Nynější úhlednou patrovou školu zbudovala obec r. 1899 nákladem

Obr. 56. Staříček z Poteče. („To sú staříček Hrubčikovi z Poteče.“)

15.000 zl. za pomoci zemské. Od té doby je škola dvojtřídní. Kolem roku 1850 dostával učitel z každého gruntu půl měrice tvrdého obilí a žejdlík másla, z chalupy půl čtvrti obilí a čtvrt žejdlíku másla. Z dítěte bral 10 kr. školního platu. Obec mu dávala v užívání dva kousky pole a potřebné dřevo na otop

školy i bytu. Celkem dělaly příjmy učitelovy asi 100 zl. Školní kroniku a knihovnu založil r. 1892 učitel Ant. Koncer.

Rody přes 100 let na gruntech: Hořák č. 40 a 46, Mana č. 7, Masař č. 37, Bělaja č. 63, Barcuch č. 2, Tichý č. 27 a 58, Cachel č. 29, Krahulík č. 20, Sukup č. 59, Ptáček č. 52, Hrubčik č. 24, Juřica č. 72.

Epidemie: cholera r. 1836 a 1866, horečka z hladu roku 1848.

Živelní pohromy: průtrž mračen r. 1897.

Jména trati: Nade Vsí, Přesečky, Rakové, Vrchy, Láze, Peciska, Vyhrazená, Okluky, Stráž, Královec, Sedlčenské, Rybník, Lúky, Výpusta, Kruhy, Prohlavky, Hůrky, Uprzlé, Březí, Špilovská, Zběhlé. V místech zvaných Bělajův a Adámkův rybník bývaly druhdy panské rybníky.

Poddanské poměry: Roboty bylo z lánu 80 dní jetých, z půlgruntu 40 dní, pěší nic. Na čísle 63. bylo fojtství, k němuž od r. 1775 dědičně patřily pozemky bývalého panského rybníku; fojtství ono dosud jmenuje se Bělajovým rybníkem. Toto fojtství mělo výsadu 104 dní jeté roboty ročně, robotovat totiž na panském brumovském nebo na fojtově na stejno si vyšlo. Vypravovali mi, že na čís. 7. bylo druhdy „zemanství“, že grunt ten měl svobodu pro sebe honit po Brod a po Meziríčí nad Bečvou (asi jen na panství brumovském). Na tuto svobodu mělo zemanství zlatem psanou listinu, dle níž celé Manovo zemanství bylo prosto všech robot, jen v čas vojny mělo vypravit vojáka i s koněm do vojny. O tuto svobodu připravil prý zemana kdysi vrchní Kavka.¹⁾ Soudili bychom, že na pověsti bude cosi pravdy, protože na čís. 7. dosud sedí rod Manův, a grunt čís. 7 byl dlouhou dobu největším v Poteči. Nebylo-li tuto panské manství, o jakých se mluví v Mirošově, v Jestřábí nebo v Popově?

Dějiny: Poteč připomíná se jako nově založená osada r. 1341, a zakladatelem jejím jmenuje se klobucký rychtář Ješek, jemuž toho roku markrabí moravský a mladší král český Karel dává za to, že založil osady Poteč a Nové Klobuky, každý třetí denár z klobuckých soudův, jeden svobodný lán, mlýn o jednom

¹⁾ Památka na Zděnka Říčanského Kavku z Říčan, který sice svým poddaným přál, ale přece rád se s nimi často škorpil. Hlavně na Vyzovsku je o něm a jeho zlobě mnoho pověstí.

složení, rybník, krčmu, jatku, kováře, lázeň, ševce a dva podruhy v Kloboucích a tolikéž v Poteči, a čtyři obyvatelé v Kloboucích a rovněž v Poteči, kteří třikráte v roce rychtáři dary přinášejí. Všecko toto měli držeti a toho užívati také dědicové Ješkovi.

Jelikož Klobouky byly příslušenstvím zeměpanského hradu Brumova, byla zajisté i Poteč od svého založení poddanskou dědinou tohoto panství, při němž se připomíná r. 1500 a 1503, kdy Brumov s celým příslušenstvím prodán dědičně od koruny královské Janovi z Lomnice. Podobně výslovně jmenuje se Poteč příslušenstvím brumovského hradu r. 1574, kdy celé zboží koupil Zdeněk Kavka Říčanský z Říčan.

Jakožto součást farnosti klobucké byla i Poteč vyznání českobratrského. Ještě r. 1657 bylo v Poteči jen 121 katolicky přijímajících, ale již r. 1663 bylo jich 202; ale r. 1664 po vpádu tatarském zase již jen 110.

Tímto tatarským vpádem utrpěla Poteč velmi mnoho. Zabito nebo zajato bylo r. 1663 11 osob, spáleno 17 domův, uloupeno dobytka 17 koní, 80 kusů hovězího a 444 skopového.

Podobně trpěla dědina vpádem tureckým r. 1683 a vpády uherských rebellantův Rákociovských v letech 1703—1710.

Roku 1713 dne 4. července prodala vrchnost brumovská Janovi Juříčkovi pustý podsedeck, aby si na něm vystavěl mlýnec a z něho 3 zl. ročně platil.

Roku 1758 bylo v Poteči 68 domů, z nichž celých gruntů 30, podsedků 7, podruhů 23, mlýn, hospoda, jatka, kovárna. Ale časem byly grunty děleny, takže r. 1848 bylo v Poteči: 2 půllány (čís. 7 a 68), 4 podsedky, 4 půlpodsedky, 49 dělených i nedělených osminlánu, 18 šestnáctinlánu.

Velkostatek brumovský má v Poteči pouze lesy. Dějiny velkostatkářské viz při Brumově.

Za dob poddanských byl zřízen v Poteči obilní fond (sýpka), který zrušen teprve r. 1897. Panskou sýpku Potečskou prodala vrchnost obci na hospodu r. 1873.¹⁾

¹⁾ Slavík, Slovensko, str. 42; „Selský Archiv“, IV., 1905, listinář č. 203.

Příkazy,

samostatná katastrální a politická obec, rozlohou nejmenší v okrese, 4 km od Klobouk na severovýchod, při silnici z Klobouk na Vsetín, z domků většinou dřevěných s malými okénky.

Rozloha obce měří 232 ha, z čehož plodné půdy 227 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 19 domech 156, r. 1834 v 28 domech 194, r. 1890 ve 34 domech 184 a r. 1900 ve 34 domech 220 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův.

Farou přísluší Příkazy do Klobouk, kde je i pošta.

Školy nebylo ještě r. 1824, ale děti vyučoval po domech svobodný Pavel Veselý z Klobouk. R. 1828 zřízena již stálá škola v nizoučké dřevěné chatrči v čís. 31., kde jediná světnička byla i učirnou i bytem. Škola rozšířena přístavbou. Jednalo se toho roku, aby škola příkazská se zrušila, a osada přiškolila do Horního Lidče, ale na prosby starosty nařídilo Jeho Veličenstvo, aby škola byla osadě ponechána. Nynější školní budova vystavěna byla r. 1875 nákladem 2000 zl., k čemuž přispěl zemský fond 1100 zl., Jeho Vel. 300 zl. a obec 600 zl. Školní knihovnu (nyní přes 150 svazků) založil r. 1890 učitel Tomáš Kočík, jenž začal také r. 1893 psáti školní kroniku.

Epidemii choleroovou zemřelo r. 1831 jen 5 osob, ale Příkazy byly přece zavřeny. Přísněji byla obec postižena cholerou r. 1836 a tyfem r. 1848.

Rody přes 100 let na gruntech: Vítek, Janošík, Daňa, Strnad.

Jména tratí: Kopce, Jamy, Padělky, Zácestí, Čermov, Západělčí, Kamenec, Skala, Lopaty.

Poddanské poměry byly podobny poměrům ostatních osad návojských. Byly Příkazy robotou podřízeny panskému dvoru Radošinu u Študlova, ale konaly pouze pěší robotu, a to 60 dní z gruntu. Farář klobucký bral r. 1771 z Příkaz od 1 celolánika (čís. 3) 2 kopy pšenice a 2 kopy ova, od 6 čtvrtlánků po půl kopě, celkem 3 kopy pšenice a tolikéž ova a od 2 chalupníků po mandeli, celkem půl kopy pšenice a půl kopy ova. Tyto grunty však byly časem na menší rozděleny, takže r. 1848 bylo v Příkazích: 1 půllán (čís. 3), 3 čtvrtlány, 10 osmin lánu a 4 šestnáctiny lánu. Půllán platil r. 1851 výkupu z farského

desátku ročně 4 zl. 51³/₄ kr., kapitalisovaně tedy 97 zl. 06³/₄ kr., celá obec zaplatila ročního výkupu 26 zl. 54²/₄ kr., což dělá kapitalisováno na 20 let rentu 537 zl. 59²/₄ kr.

Druhdy býval v Příkazích panský návojský pivovar, v němž se nevaří již od r. 1886, mlýn nemele již od r. 1896. Proti příkazským pálenicím, které měly panskou výsadu na pálení slivovice a borovičky již asi od r. 1750, brojil klobucký děkan Alois Eichler, veliký horlivec proti pití lihovin, po celé své působení ve farnosti klobucké (1821—1848).

Dějiny: Ač jsou Příkazy osadou starožitnou, činí se o nich první zmínka teprve r. 1500 a 1503, kdy prodány byly s hradem brumovským od koruny královské Janovi Meziříčskému z Lomnice. Výslovně připomínají se zase r. 1574 při prodeji velikého panství brumovského Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Řičan.

S Kloboukami byly i Příkazy vyznání česko-bratrského, a obrácení šlo zde dosti ztuhá, neboť r. 1657 ještě nemohl klobucký farář zaznamenati více než 29 katolicky přijímajících.

Vpádem tatarským r. 1663 zabiti byli 4 lidé, uloupeni 3 koně a 10 kusů hovězího dobytka, více se dědině příkazské¹⁾ nestalo. Kolik a jak utrpěly vpádem tureckým r. 1683 a vpády Rákóczovskými 1703—1710, zaznamenáno není.

Pulčiny

také Pulčín, samostatná katastrální a politická obec, ležící na kopci 650 m. nad hladinou mořskou, 12 km. od Klobouk směrem severovýchodním. Osada jest vystavěna v elipse, domky jsou však bez ladu rozestavěny, jen jako by je rozesel. R. 1904 byla spojena osada silnicí s Lidečkem — silnice ta však pro svoji příkrost je vzorem silnice, jaké se stavěti nemají.

Rozloha obce měří 710 ha. z čehož plodné půdy 701 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 49 domech 339, r. 1834 ve 54 domech 341, r. 1890 v 60 domech 359 a r. 1900 323 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův.

Farou přísluší Pulčiny do Lidečka, pošta je v Lidči.

---

¹⁾ Slavík, Slovensko, str. 42.

Škola byla zřízena r. 1835, do té doby chodily děti do školy do Lidečka. Cesta do vzdáleného Lidečka byla neschůdná, proto si obec zřídila vlastní školu s výpomocným vyučováním a to tak, aby rektor lidečský bral školní plat, desátek i koledu, ale z toho příjmu držel si školního pomocníka pro Pulčiny. Výpomocné vyučování potrvalo do r. 1842, kdy osada z Lidečka vyškolená s příkazem zemského gubernia, aby sama vlastním nákladem školu úplně vydržovala. R. 1878 vystavěna byla nynější škola, dosud jednotřídní.

Jména a trati: Páleniska, Padělky, Sulovy, Táralky, Skřidly, Hradisko, Skaličí, Holanky, Nepřejov, Budinské, Mostkové, Vesky, Králův vrch, Zabudínové.

Samoty: skupina chalup Zapulčinské a paseky Nad horami a Táralkovské.

Poddanské poměry: Z Pulčín robotovali při panském dvoře Kochavci u Štítné. Měli-li celý týden robotu, musili hned v sobotu večer nebo v neděli ráno vyjít z domu, aby v čas byli na místě.

Dějiny: O založení osady se vypravuje, že jistý Pučina nebo Pulčina vystavěl si s dovolením brumovské vrchnosti na kopci, kde stojí nyní Pulčiny, dvorec, k němuž patřily rozsáhlé pozemky, které při své smrti rozdělil mezi 12 synů, kteří si vedle dvorce vystavěli domy, čímž dali základ k nynější osadě. Dosud jednomu gruntu v osadě říkají „u pánů“. Je to asi pouze pověšť, vykládající místní jméno, jakou má tak mnohá moravská osada. Dle Volného jmenovala se původně dědina Pulčí.

R. 1446 Žibřid z Račic pohní Miroslava z Cimburka a z Plučin, r. 1447 pohní téhož Miroslava z Plučin Oldřich Štos z Bránic a z Dřevohostic. Že se tu skutečně jedná o naše Pulčiny, vysvítá z pŕihonu k r. 1448, kdy Anna z Dobruše a z Knihnic pohní téhož Miroslava z Plučin ze 120 hř., že u něho k věrné ruce nechala na hradě Brumově různé válečné nářadí, jako prach, sanytr, piščely, houfnici, tarasnice a j., což on jí při a vydati nechce. Z toho jde, že osada jmenovala se původně Plučiny.

R. 1503, kdy Brumov prodal s celým příslušenstvím král Vladislav II. Janovi z Lomnice, připomínají se Pulčiny mezi poddanskými dědinami brumovského hradu. Je to nejstarší písemná zpráva o nich. K r. 1516 se připomíná, že na Pulčínách byl pustý hrad a že osada byla rovněž pustá.

O hradě tom lid dosud si vypravuje. Stával prý na skále v trati Hradiskem řečené a byl prý nedobytný. Ale býval na něm člověk ukrutný, jenž své poddané všelijak krvavě utiskoval, zač jej lidé poddaní prokleli a v důsledcích této kletby propadl se i s hradem do země. Na Hradisku jsou propadliny, v nichž lid vidí hradní světnice a nazývá je „jizbami“. Byly v těch místech také nalezeny různé předhistorické předměty, jako nástroje pazourkové a věci z kovu robené, což by svědčilo spíše na slovanské hradisko.

Pulčiny, r. 1516 pusté, byly do r. 1574 zase vystavěny a tenkrát jako dědina osedlá s hradem brumovským Zdeňkovi Kavkovi z Řičan prodány.

Vpádem tatarským r. 1663 utrpěly mnoho. Tataři zabili 3 lidi, vypálili celou osadu a uloupili a odehnali všechny koně a všecek dobytek hovězí i skopový.

R. 1758 bylo na Pulčínách 46 domů; mezi těmi 12 celých gruntů, 6 pasekářů, 21 chalupníků (podruhů), mlýn v rozkošném lesním údolí pod Pulčínami, nedávno teprve rozbořený, kovárna a starý zřícený hrad. Jelikož tedy testament Josefa Illyesházyho hradu tohoto vzpomíná, sluší pověsti lidové přidati víry.

Ježto Pulčiny byly vždy vrchnostensky spojeny s Brumovem, odkazujeme ke kapitole o městečku a hradě Brumově.

Pulčinské skály.¹⁾ Jdeme-li as půl hodiny směrem severním od Pulčín, přijdeme nejprve k t. zv. „Rozpuklému kopečku“ (765 m.), o němž lid všelijaké pověsti si vypráví. Z místa toho, v okolí Pulčín, které leží 725 m nad mořem, nejvyššího, objeví se krásný rozhled do širého kraje Karpat. Tam k severu „Makyta“ a v dozírné dálce bělá se kaplička Radhoštská. Nejkrásnější však pohled je na východ k našim bratřím Slovákům, — úchvatné rozhledně na poříčí Váhu; ze vzdálených mlh ostře odrážejí se i v létě paprsky slunce se zasněžených hlav Gerlachovky a Lomnického Štítu. Maně se zamyslíte, však již oko vaše těkavé zabloudí dále k jihu a vpíjí se v mlhy obklopující Lopeník, Javořinu, ba i 15 hodin vzdálený Buchlov. Že na západ odtud Hostýn a mnohdy i Kroměříž vidati, mnohý svědek dokáže.

¹⁾ Napsal Boh. Matouš, učitel na Pulčínách.

Nuž rychle dále k vlastnímu útvaru pískovcovému. Prvé místo, které navštívíme, je „Kravský krehov“, nazván tak proto, že zde již mnohému občanu při pastvě kráva se pomátla neb zabila, spadnuvši se skalin do rozsedlísk. Odtud kráčíme fantastickými chodbami, po většině lesem porostlými, které poutají oko pozorovatele a za malou chvíli staneme u vchodu do hluboké jeskyně, již kdysi prý byl průchod až na Uhry, který však dlouhou řadou let dnes již jest pobořen, proto ale jest odvážlivci

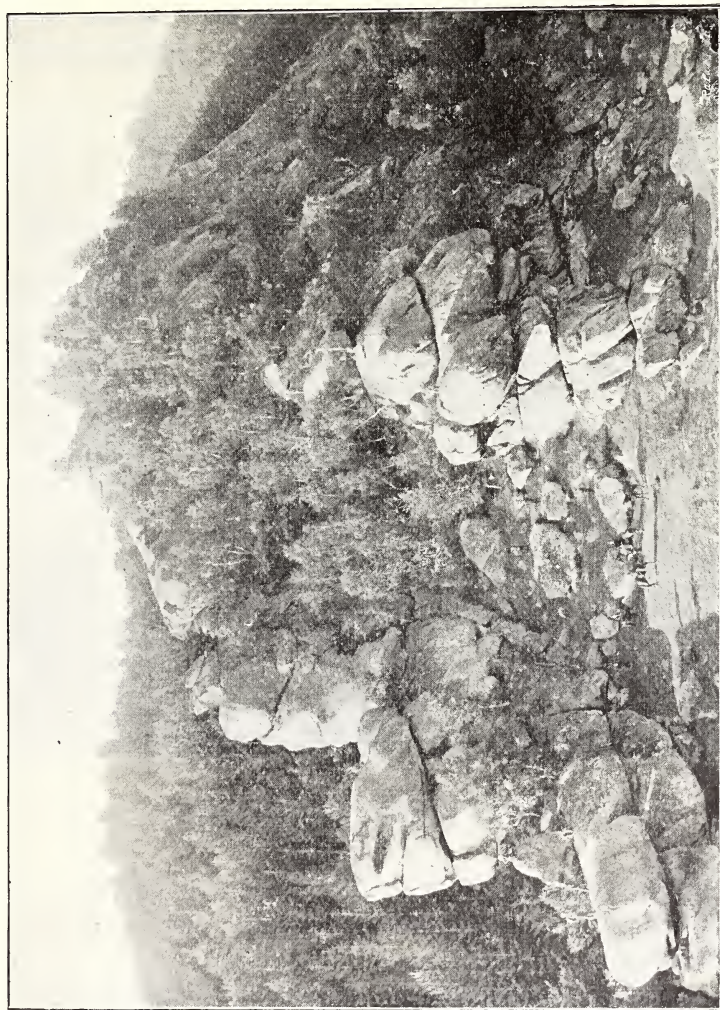
Obr. 57. Pulčinské skály.

přece možno ještě hodný kus do něho vniknouti. Nad jeskyní strmí do výše „Českobratrský stůl“ a o něco nižší, ale rozložitější „Kazatelna“. Všichni tito tři památníci dávných dob navzájem konali platné služby, neboť svého času zdržovali se zde tajně Čeští Bratři a tu ve „Sboru“ pod „Kazatelnou“ se scházivali; se „Stolu“ hlídač se rozhlížel, nehrozí-li jim nebezpečí. Dal-li jim výstražné znamení a bylo-li toho třeba, utekli prý jeskyní do Uher.

Po ohlédnutí pískovcových „hradeb“ vejdemo do zkamenělého „Hradu“ — v němž nejpestřejší jsou t. zv. „Jizby“. Zde

možno přes 2 hodiny choditi a vždy nové kouzlo i pestrá podívaná na divokou přírodu upoutá náš zrak.

Odtud pak krásným lesem, náležejícím velkostatkáři Dreherovi, po jehož pozemku jsme většinou kráčeli, dospějeme ke

Obr. 58. Pulčinské skály „Ludmila“.

„Schodkům“ a „Ludmilině skále“, které jsou nejčastěji navštěvovány a mezi mnohými návštěvníky na našeho milého básníka Svat. Čecha učinily tak pěkný dojem, že složil o nich balladu, které dopřál místa ve svých „Drobných črtách“. Jsou to obrovské

balvany silou přírody uměle seskupeny, které lahodí oku jednak svou ohromností, jednak svým nakupením, a my s výše as 500 m. díváme se radostně na dole pasoucí se stáda ovcí a krav i opodál pracující lid.

Sestupujeme opatrně do zadu a obejdouce pod „Zbojnický kostel“, sejdem cestou pod útesem, kam nikdy slunce nezasvítí, pročež i stromoví mdle zde rostoucí má jehličí úplně bez zeleně.

Obr. 59. Pulčinské skály (Zámčisko).

Pověst vypravuje, že Pulčinské skály byly spojeny s Čertovými skalami koženým mostem. Pod skalami jsou sklepy a jeskyně plné pokladův, od nichž mají klíče černokněžníci a rozdávají z nich poctivým chudým lidem. Zlatem zasypaná je tu bezedná studně, zlatem vládne kohout. Na sv. Jana Křtitele skály plápolaly ohněm a v pravé poledne svítlo slunce do kamenných dveří od pokladů. Klíč od těchto dveří nosí na prostředním prstě bílá paní, často se tu zjevující jako stařenka shrbená, v bílé plachetce zahalená. Kdo by klíčů chtěl se zmocnit, musil by se potýkati

s divokými sviněmi. Někdy poklady zdejší poti se zlatem na povrch země a ovce zde se pasoucí zlatý pot roznášejí na nožičkách. Vidali tu také bílého koně a slyšali z podzemí znění zvonův.¹⁾

Senice,

samostatná katastrální a politická obec na potoce Senici, silnicí spojená s Frantovými Lhotami, 12 km. severovýchodně od Klobouk, nejsevernější a zároveň nejvýchodnější osada v soudním okrese. Říká se v Senici i na Senici. Je to osada rozsáhlá, táhnoucí se od hory Makyty hlubokým údolím k jihu, po obou březích Senice, která pramení v sedle mezi Makytou a Kýčerou a valí z jara veliké, v létě skoro žádné vody do úvalu hornobečevského; úplně vysychá řeka jen za nejparnějšího leta. Osada Senice táhne se v délce asi 10 km. Obydlí vystavěna jsou buď u samé řeky nebo dále od ní po obou březích nebo konečně ojedinele až na návrší nebo v malých skupinách různě od sebe vzdálených, které slovou (jako na Frantových Lhotách) „kule“.

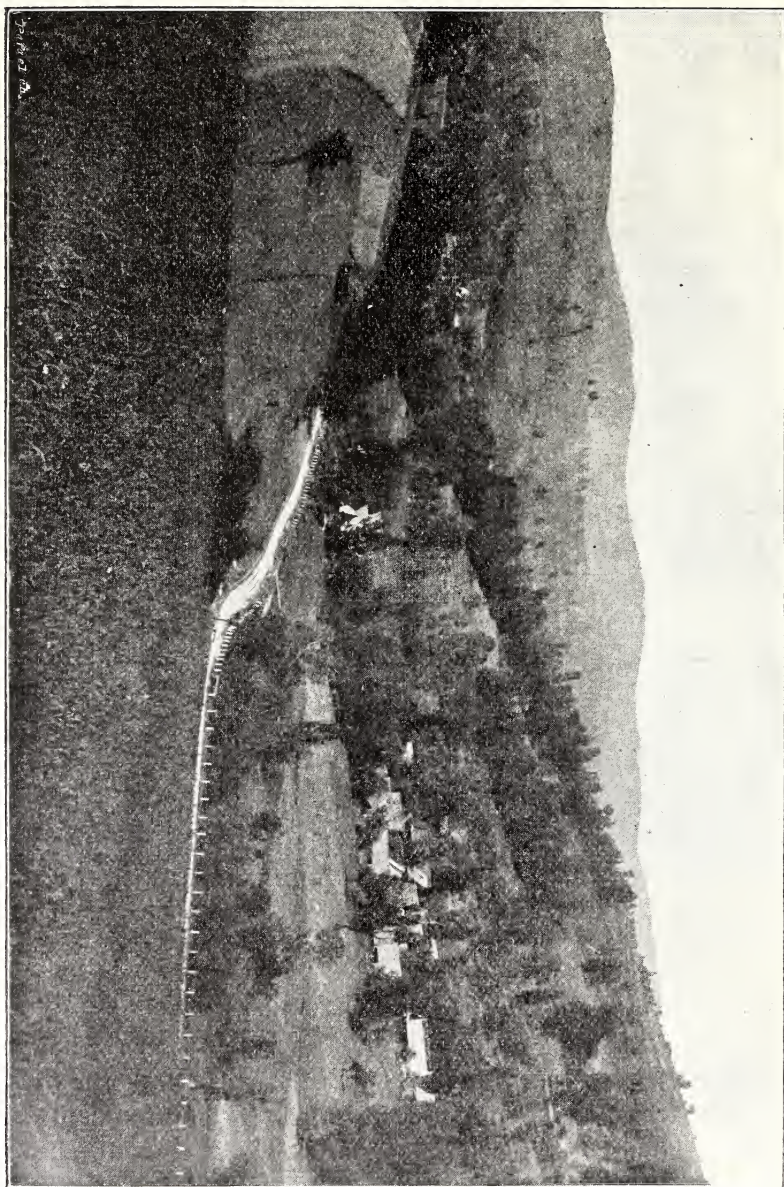
Velká rozloha osady — zvláštnost tó valašských dědin — má příčinu v tom, že každý usedlík má okolo svého „požáru“ všechny své pozemky pohromadě. Kromě toho jsou při osadě ještě paseky.

Dědina dostala své jméno po potoce Senici. Že řeka slula Senicí, dříve než stála osada, dotvrzuje i okolnost, že již v zakládací listině kláštera vyzovského ze dne 20. srpna r. 1261 čtou se potoky Syenicza (Senice) a Blatnasyenenka (Blatná Seninka), kdy o osadě nebylo ještě ani zmínky.

Rozloha obce měří 1600 ha, z čehož plodné půdy 1572 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 91 domech 105 rodin o 586 duších, r. 1834 ve 114 domech 655, r. 1890 ve 128 domech 701 a r. 1900 ve 123 domech 735 duší, Čechů, katolíků, zemědělců a šindelářů. Volný připomíná, že v Senici kvete chov dobytka a salašnictví.

¹⁾ Wolný, Mähren, IV., 120, 137; Pluskal, Památky Brumova, 23; Brandl, Půhony, III., 548. 567, 707.

Obr. 60. Pohled na Senici

Dle vypravování starých pamětníkův košiaroval v Senici každý zámožnější sedlák, ale později dojel již každý ovce sám pro sebe, zřízení bačovské zaniklo a ovce zavíral na noc každý již ve chlévích v osadě. O nějakém zřízení bačovském vojvodském, jak se vyskytuje v Karlovicích a místem na Vsatsku a Rožnovsku, nebylo možno nic vypátrati. Chov ovcí nyní již skoro úplně zanikl a kdo ovce chová, má je jen pro vlnu na vlastní oblek. Z vlny tkají tkadlci hrubé, ale dobré a trvanlivé sukno. Tkadleč je v Senici a na Frantově Lhotě dosti.

Senice byla původně přifařena do Lidečka, když však r. 1786 vznikla josefínská fara na Lhotách Frantových, byla přikázána nové faře. Pošta je v Horním Lidči.

Školo u patřila Senice až do r. 1884 do Frantových Lhot. R. 1883 zbudovala obec dřevěnou školu jednotřídní, v níž se v září 1884 počalo vyučovati. R. 1899 rozšířena škola na dvojtřídku a zároveň vystavěna nynější úhledná budova. Pan rektor ve Lhotách Frantových dostával ze Senice od obce 60 zl. konv. m. a 18 vrchovatých čtvrti pohanky a kromě toho z každého gruntu desátek, který se mu v určitý den odváděl ve škole Frantolhotské.

Desátku bylo vrch ovsu, vrch pšenice a žejdlík másla.

Rody přes 100 let na gruntech: Rumánek č. 100 a 101, Laloch č. 108, Řepa č. 3 a 8, Surový č. 125, Haspala č. 103, Surovec č. 37.

Nakažlivé nemoci: cholera r. 1832 a 1833, kdy zřídili pro zeměle v trati Žárném hřbitov, hlavnička r. 1895.

Živelní pohromy: krupobití r. 1890, 1894, úpal sluneční a sněhu r. 1904.

Samoty: z přiloženého plánu osady vidno, že celá dědina vlastně sestává ze samot a skupin chalup. Jména jsou na plánu vyznačena. (Viz obr. 2.)

Jména tratí: Bambuchovy končiny, Kurtinův vrch, Františův vrch, Skaliči, Žárné, Zápověď, Ilešhazka, Košariska, Konárk, Kršle, Podkršlí, Kýchera, Kličícký, Planá hůra, Stodůliska, Banoviska.

Poddanské poměry byly velice mírné. Až asi do r. 1710 robotovali Seničané při panském dvoře Dvořisku na Lhotách Frantových, příslušném k panství haluzickému (Brumov II.), když však později byl dvůr opuštěn a mezi Frantolhotské poddané emfyteuticky rozdělen, přestala robota úplně, ale asi roku 1723

změněna na stálý robotní plat. Proto také po roku 1848 nebylo výkupu z roboty, než jen výkup z farského a školního desátku. Z celého gruntu bylo ročně 7 zl. robotního platu, který vrchnost velmi přísně a přesně vybírala. Kromě platu brala vrchnost z gruntu husu nebo 5 kuřat, 1½ míry ovsa a 9 vajec dávkou urbární. Suchý list a suché haluzí mohl si v panském lese každý poddaný bráti, kolik potřeboval pro svou domácnost. O honech panských z každého gruntu šel honec nadhánět. Farský desátek platil se, i když dědina patřila farou na Frantovy Lhoty, faráři do Lidečka. Farář dostával desátek sypaný, pšenici a oves a žejdlík másla z gruntu. Sedlákům zůstalo r. 1848 2781 jiter půdy.

V Senici prýští se sirnatá voda proti škole na protějším břehu Senice na pozemku Jana Surovce.

Dějiny: Senice připomíná se při brumovském panství teprve roku 1574, kdy ji koupil od Mandaleny Meziříčské, provdané kněžny Mynsterberské, Zdeněk Kavka z Řičan. Starších zpráv není. Při dělení panství r. 1659 mezi pět dcer Estery Forgáčové připadla Senice k dílu haluzickému, s nímž má od té doby společné osudy.

Roku 1663, při vpádu Turků spojených s hordami Tatarskými na Moravu, položilo se v říjnu 17.000 nepřátelského vojska táborem v údolí mezi Senicí a Frantovými Lhotami, a zpusťovalo Senici strašlivě. Bylo 426 osadníků zabito nebo zajato, celá osada na mnoha místech založeným ohněm byla spálena, spáleno veškerobobilí a zbit, uloupen a odehnán veškeren dobytek.¹⁾

Sv. Sidonie,

dle diecesanního katalogu Hutě Sv. Sidonie, v ústech lidu Stará Huť, kolonie osady Bilnice, na hranicích moravsko-uherských, z Klobouk lesními pěšinami 3 hodiny, po silnici více než 4 hod. vzdálená, na pohraničním potoce tvořícím přirozené hranice mezi Moravou a Uhrami. Potok ten je přítokem Vláře. Osada rozpro-

---

¹⁾ Cod. d. Mor., III., str. 315 č. 324; Wolný, Mähren, IV., str. 142; Slavík, Slovensko, str. 42, Morava, str. 83.

stírá se v malebném údolí. Domky dělnické a okolo roztroušené pasekářské usedlosti bilnické leží na Moravě, skelná huť je však již na půdě uherské.

Obr. 61. Pohled na Sv. Sídlni.

R. 1788 dal hrabě Jan Baptista Illyesházy, majitel panství brumovského, kus pohraničního lesa vykáceti a na místě vyklučovaném zbudovati dílnu na sklo, při níž hned několik

kopaničářův se usadilo. Každý, kdož při klučování lesa a při zakládání hutě pracoval, dostal pod pět měřic panského pozemku.

Huť dostala po choti zakladatelově Sidonii jméno Sv. Sidonie, kterým se píše také v topografických schematisech uherských.

Obr. 62. Vršátec (Podhradské skály) v Uhřích.

Nyní má ji v nájmu továrník Vincenc Schreiber, v jehož třodě je již od pradávna. Na moravské straně jest 36 domů, v nichž r. 1900 bylo 584 obyvatel. Na straně uherské jsou huť, brusirna, vazárny, skladiště a 3 obytné domy se 32 obyvateli.

Kolonie seskupena jest ve třech částech; první skupina jest při továrně, kdež jsou na moravské straně panský dům, panský hostinec, byty úřednické s kanceláří a školou, ve druhé skupině jsou tři pasekáři a ve třetí 9 kopanic na konci údolí, a to na svahu horském.

Tovární škola byla již dávno v kolonii, ale teprve r. 1876 prohlášena byla veřejnou; vyučovalo se v domě soukromém. R. 1888 vystavěna byla budova školní, k čemuž donucena byla školskými úřady vrchnost, která zase přinutila nájemce hutí, Vincence Schreibra, že stavební kapitál 6000 zl. 6% úrokuj e a všecky opravy ze svého vyplácí. Škola ta nyní již svému úkolu nevyhovuje, proto naléhají státní úřady na obec Bilnickou, aby vystavěla novou školu. Obec se tomu brání z důvodů, že továrna stojí na půdě uherské, takže výdělková i příjmová daň platí se nyní podle platných berních zákonův uherských a plyne do státní pokladny uherské, čímž by obec při stavbě školy zkrácena byla o školní stavební přírážky. Vyjednávání není dosud ukončeno a stavba školy se rok od roku protahuje.

Ve Sv. Sidonii je čtenářský, pěvecký a vzdělavací spolek „Svatopluk Čech“, založený r. 1897, jenž má pěknou knihovnu a občas pořádá divadlo.

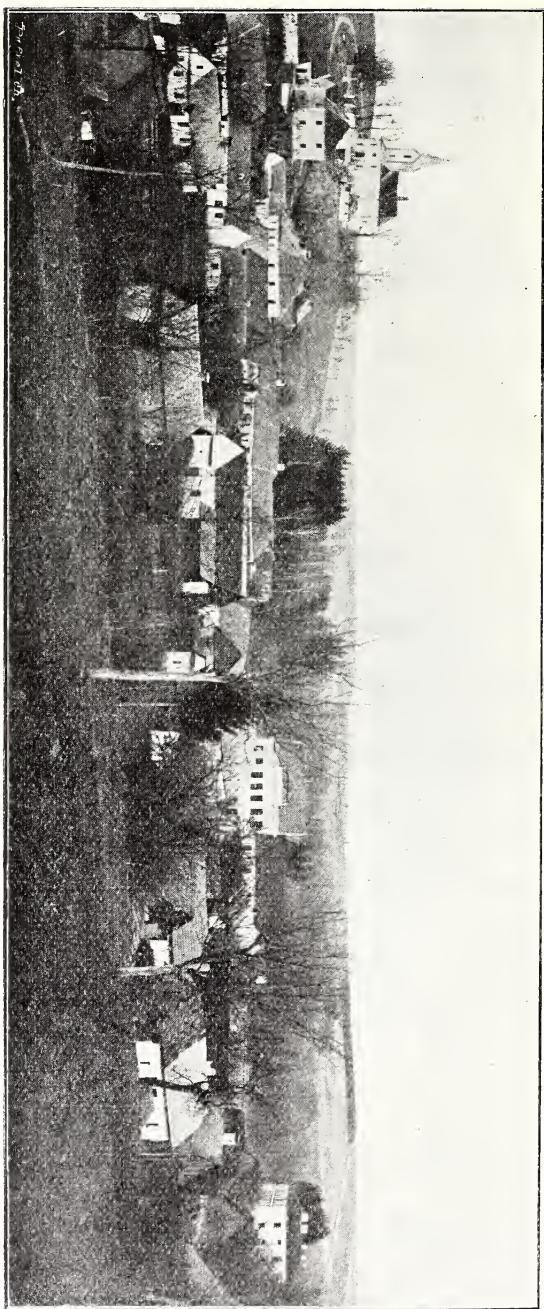
Se Sv. Sidonii sousedící lesy jmenují se: Tratihušť, Dubovina, Podily, Kalinka, Snoh.

Sv. Sidonie jest hledaným a zhusta navštěvovaným výletním místem. Odtud ještě podnikají se výlety na nedaleké ssutiny slovenského hradu Vršatec, pnoucího se nad slovenskou vískou Podhradím a po ní zvané na Moravě Podhradskými skalami, ježto slovenské jméno Vršatec jest u nás skoro neznámo. Po německu jmenují se ssutiny tyto Löwenstein (maďarsky Oroszlánkő). Ze Sv. Sidonie je na Vršatec dobré půl druhé hodiny kamenité cesty, od nádraží vlárského do Sv. Sidonie malá půl hodina.

Slavičín,

městečko, samostatná politická a katastrální obec, 14 km od Klobouk na jihozápad, na říčce Lukšince a na okresní silnici. Městečko jest těsně spojeno s dědinou Mladoticemi, které jsou větší než městečko samo, s nímž mají společnou správu politickou.

Obr. 63. Pohled na Slavčín.

Obyvatelstva bylo roku 1777 ve 124 domech 676, roku 1790 ve 131 domech 750 duší (s Mladoticemi), roku 1834 ve Slavičíně samém v 83 domech 429, roku 1890 v 86 domech 486 a r. 1900 v 90 domech 496 obyvatel, Čechů, velikou většinou katolíků, něco málo židů, zemědělců, řemeslníkův a miškářův. Obyvatelstvo je zámožné a uvědomělé.

Rozloha obce, měří 1198 ha, z čehož plodné půdy 1152 ha.

Kostel farní sv. Vojtěcha stojí na návrší za osadou na hřbitově, na němž se dosud pochovává. Loď jest vystavěna ve slohu románském, presbytář je gotický. Hlavní oltář sv. Vojtěcha je nový za 1450 zl. pořízený, renesanční. Poboční oltáře jsou zasvěceny sv. Cyrilu a Metoději a sv. Josefu. V presbytáři jsou okna s malovanými na skle obrazy svatých. Zvony jsou sladěny, křtitelna stará, kazatelna po způsobu kazatelny minoritské v Brně. Roku 1901 byla stará monstrance ze zvonoviny vyměněna s přídavkem 1600 K za krásnou novou. Největší zvon lit byl ve Víd. Nov. Městě r. 1898, dva menší r. 1776 v Olomouci, umíráček a zvonek sanktusový jsou z r. 1798. Roku 1899 pořízena stříbrná, v ohni zlacená cibor za 250 zl. Kostelní roucha jsou nová, podobně v nově teprve byl kostel vymalován. Roku 1668 byly přistavěny ke kostelu poboční kaple. Roku 1895 pořízen hlavní oltář nový se sochou sv. Vojtěcha a poboční oltáře opraveny, r. 1897 opraven celý kostel i s věží. Matriky počínají se r. 1736, starší shořely při velikém požáru roku 1728 i s celým farním archivem; při požáru r. 1821 se farní zápisy i matriky zachránily. Mezi tím vyhořel kostel i s farou r. 1775.

Přifařeny jsou osady: Hrádek, Lipová, Mladotice, Roketnice, Bohuslavice, Divnice, Nevšová, Petrůvka a Rudimov. Farnost náleží k děkanství pozlovskému. Patronem je arcibiskup olomoucký. Při kostele jsou bratrstva živého růžence a sv. Cyrila a Metoděje.

Fara slavičinská je starožitná, dle místní pověsti založená dokonce již sv. Vojtěchem vracejícím se z první své uherské výpravy na Moravu. Také Slavičín a blízký Rudimov v nynějším okrese bojkovském mají sv. Vojtěcha v obecních pečetech. V pramenech děje se o faře první zmínka k roku 1256 a po té k r. 1403. Roku 1484 jmenuje se správcem farním kněz Jakob. Roku 1533 farář Jan vymáhal soudně desátek z Bohuslavic a z Divnice. Roku 1570 byla fara již protestantská, neboť se děje

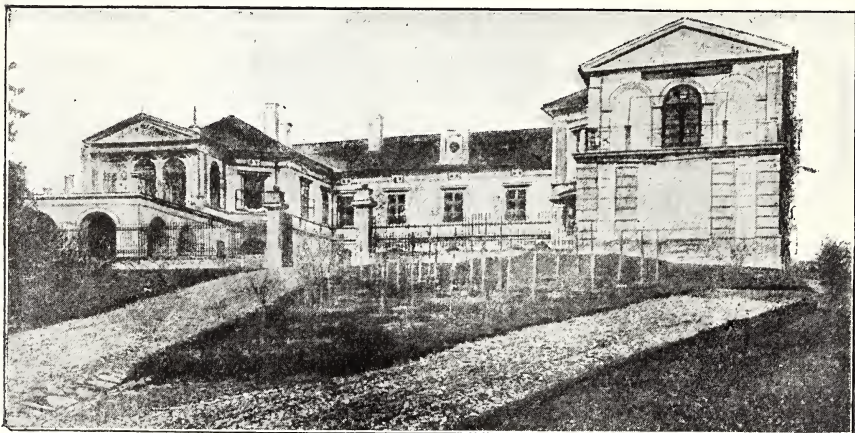
zmínka o pastorovi Janu Slaninkovi. Roku 1584 biskup Stanislav II. marně ohražoval se jako kostelní patron proti pastorovi, ale již r. 1597 byl ve Slavičíně farář katolický. Lenní držitelka panství, Kateřina z Mincenta, povolala však r. 1605 zase pastora.

Slavičinský farář bral z podsedku půl kopy pšenice a půl kopy ovsu desátkem.

V letech 1851 — 1853 farářoval ve Slavičíně Emmanuel hrabě Pötting-Persing, zakladatel olomouckého Pöttingea.

Také židé mají ve Slavičíně svou modlitebnu.

Budova farní byla vystavěna od základův r. 1826 nákladem patronovým, totiž arcibiskupa olomouckého, arciknížete Rudolfa.

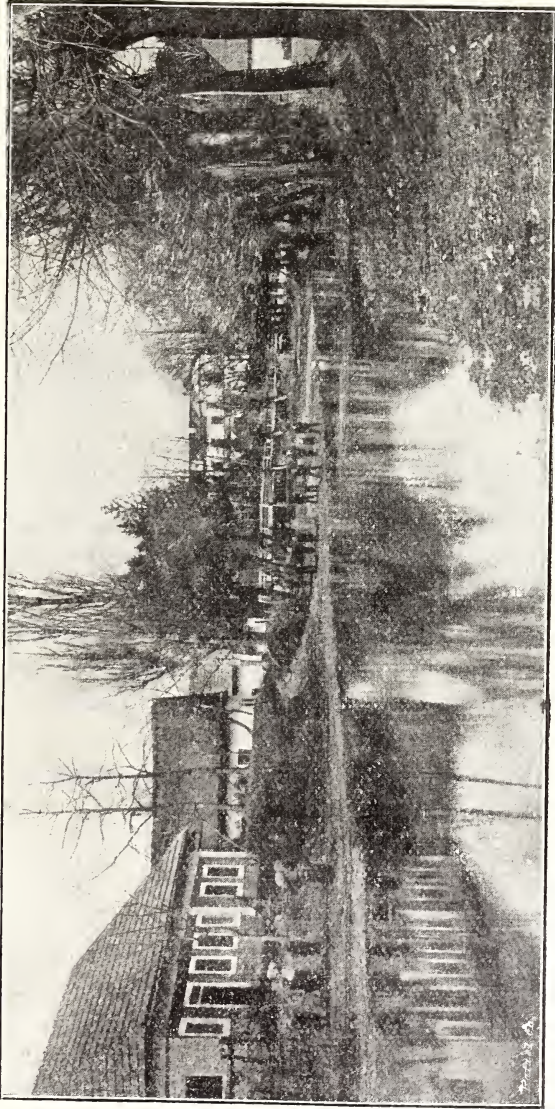

Obr. 64. Zámek ve Slavičíně.

Šk o l a jest česká, trojtřídní. Byla již dávno před válkou třicetiletou, kterou šťastně přetrvala. Po válce třicetileté vydržovali učitele farní osadníci, dávající mu 16 měr pšenice i tolikéž ovsu, plat vaječný a z každé přifařené osady vůz dříví.

Školy se však roku 1670 nepřipomíná, jen o učiteli je řeč. R. 1812 měla škola 115 dětí a to již jen z Mladotic a ze Slavičina. Učitel měl tenkrát celkem 590 zl. 54 kr. platu, ale musil si na vlastní náklad vydržovati školní pomocníky pro výpomocné školy v Hrádku, v Divnicích, Bohuslavicích, Lipové, Nevšové, Rudimově a v Petrůvce. Roku 1867 škola vyhořela a přestavěna na patrovou, r. 1873 rozšířena na trojtřídní. Školní knihovnu

založil nadučitel Joset Čech roku 1875, školní kroniku nadučitel Karel Pivečka roku 1890. R. 1901 bylo 181 školou povinných dětí.

Obr. 65. „Dolní Konec“ ve Slavičíně. (Říčka Luksínka.)

Pošta je v městečku, blízké nádraží nese jméno Hrádek-Slavičín. Špitál založil a nadal farář František Brand (1800 až 1822). V městečku je krásný zámek z XVIII. století, náležející nyní, baronu Ledererovi.

Trhů má Slavičín nyní sedm. Pět výročních trhů dal městečku císař Ferdinand I. r. 1835, ostatní dva přidalo moravské místodržitelství nedávno. Trhy se konají vždy v pondělí: před obrácením sv. Pavla, po sv. Vojtěchu, před sv. Petrem a Pavlem, první středu v srpnu, v pondělí před sv. Václavem, před sv. Martinem a v první pondělí adventní. Kromě toho má Slavičín trhy na vlnu, a sice první dne 23. dubna, druhý dne 23. listopadu.

R o d y přes 100 lét na gruntech: Vozákův, Konečnickův, Krménčkův, Hromádkův, Orličkův, Frajtův, Strážnického, Raškův, Rokytův, Elefantův, Málkův, Valentův, Jurkův, Janečkův, Domorádův, Malaníkův, Studénkův, Malíkův.

S p o l k y: rolnická záložna od r. 1871, čtenářsko-ochotnický spolek „Palacký“ (od r. 1897), hasičský od r. 1885, živnostenské společenstvo od r. 1889, nemocenská pokladna (od r. 1896 pro pomocníky, r. 1901 rozšířena také na učně), podnikatelský spolek „Svornost“ od r. 1897, pohřební spolek „Sv. Vojtěch“ od roku 1894, spolek zvěrokleštíčů od r. 1890. Ve Slavičíně mají také sídlo kontribučenské fondy mladotický a slavičínsko-lipovský.

C e c h y bývaly druhdy, ale časem přeneseny do Vlachovic. R. 1889 zřízeno bylo živnostenské společenstvo.

E p i d e m i e cholerová r. 1836 pohubila mnoho životů.

Ž i v e l n í p o h r o m y: požáry r. 1725, 1727, 1775, 1820, 1827, 1867; povodeň r. 1826, neúroda r. 1840, 1847 (r. 1848 z ní tyf z hladu).

S a m o t y: hájovny v Jamném (jinak Mexiko) a obora, panský dvůr v Hluboké.

J m é n a t r a t í: Hrdlořezy (druhdy popraviště), Ploštiny, Dolní a Bližní Žleby, Radašovy, Stráň, Olšové, Lochovec, Tykové, mezi Háji, pod Hájem, Blyštice (prý zaniklá osada), Jamné, Drahanec, Draby, Obruby, Mezné, Gradca (starožitné hradiště), Močáry, Lukšín a Lukšinka, Borošín, Baba, Kovalce, Starý a Nový Háj, Remíz, Dubnový potok, Podsedky, Rybníky, pod Vrškem, Staré město, Tatarka, Kašpárka, Hadová chrástka, Holíkovy. Jména tratí Hrdlořezy a Šibeničná chrástka svědčí o bývalém hrdelním právě.

Z n á l e z ů v n e r o s t n ý c h vytknouti sluší železnou rudu, na niž se před r. 1850 dolovalo, a která se dovážela tavit do Bojkovic.

Nálezův starožitných učiněno v okolí slavičinském hojně. Mezi Rudimovem a Slavičinem ležící staroslovanské hradíště Gradca je na ně velice bohato. Jiné staroslovanské hradíště jest na kopci položené a Starým Městem zvané; vypravují o něm, že bylo původně měštištěm nynějšího Slavičina. Třetí hradisko jest v místech nynějšího kostela a hřbitova, které se rozkládají na kopečku nad osadou. Zajímavo je při tom, že část hřbitova lid dosud nazývá hradiskem, ale vykládá při tom, že v těch místech dávali se pohřbiti bohatí měšťané z Uh. Hradíště.

P o d d a n s k é p o m ě r y: Celý statek slavičinský, k němuž náleží také osada Lipová, měl roku 1787 dle vrchnostenského odhadu 196 domů, ve kterých bydlelo 193 rodů o 1086 duších. Bylo pak na statku $7^{25}/_{64}$ lánu ve vrchnostenském odhadě 557 zl. 49 kr.

R. 1797 byli na celém statku: 4 pololánici, 17 čtvrtlániků, 6 podsedníků, 3 chalupy bez rolí, pastouška, 15 chalup vystavěných po ratifikaci; z domův druhdy pustých bylo zatím utvořeno 6 chalup, mlýn rustikální, dva mlýny dominikální, židovna a 9 chalupníkův na panském gruntě vystavěných. Celá osada dávala na sv. Václava $43\frac{1}{2}$ slepice a od hromnic do sv. Jana 168 vajec, na sv. Václava $21\frac{3}{8}$ měr pšenice a $54\frac{2}{8}$ měr ovsa. Robot konala celá osada pěších 3107, jízdných 624 dní do roka. Kromě toho byla od sv. Jana do sv. Václava přespočetná roboty, totiž každý potahem robotující sedlák musil ještě mimo ordinarium robotovati 52 dní pěšky, ale dostával na den $1\frac{1}{2}$ libry chleba. Za zimu upředl Slavičín 50 liber konopí nebo jiného prádla. Platy urbární byly dosti vysoké. Celolánik platil na sv. Jiří 11 zl. 29 kr. 1 den. a na sv. Václava 14 zl. 8 kr. 1 den. Kdož koupili od lenních držitelův role beze svolení a schválení biskupova, platili z něho polový úrok (úrok z pole). Mlýn Chalupův (č. 154) platil ročně 11 zl., mlýn Ovčáčkův (č. 150) a Raškův (č. 152) po 12 zl. Na panském pozemku vystavěných 9 chalupníkův platilo ročně 24 zl. a žid Bernard Zimlich, usedlý od r. 1790 ročně 6 zl.

R o d á k z d e j š í Antonín Romanovský je universitním profesorem v Černovicích v Bukovině.

D ě j i n y: Vypravuje se, že Slavičín stojí na místě, kde sv. Vojtěch, vracející se z Uher do Čech, kázal a křtil. Sv. Vojtěch

vracel se dle pověsti průsmekem Vlárským, kterým vedla důležitá obchodní stezka zemská. Na Moravě našel pod Bílými Karpaty prý obyvatelstvo pohanské, které si umínil obrátit ke Kristu. Rozložil se se svými průvodčími v místech, kde je nyní slavičinský kostel. Kdesi na protějším vrchu (snad na Starém Městě) byl hrad, jehož vládkyně byla slepá. Tato nemohouc v noci spáti, přistoupila k oknu a obrátivši se tváří v tu stranu, kde sv. Vojtěch nocoval, spatřila jakousi záři; průvodčí sv. Vojtěcha měli rozložený oheň. Čím déle do záře té zraky upírala, tím více slepota mijela, až konečně prohlédla zúplna. Druhého dne z rána odebrala se hradní paní v průvodě svých domácích na zázračné místo. Nalezši tu sv. Vojtěcha, pozvala jej do hradu, aby vykonala staroslovanské pohostinství. Při tom pražský biskup ji pokřtil a za krátko přivedl ke křesťanství také okolní lid. Na místě, kde sv. Vojtěch nocoval, dala hradní paní zbudovati kostelík a obětovala syna svého Bohu, davši jej na kněžství vyučiti a vysvětití. Na památku slavného činu prohlédnutí hraběnčina nazváno místo Slavičínem. I vypravuje pověst, že na návrších mezi Slavičínem a dvorem Vasilským u Rudimova stávalo slavné a pevné město, ke kterému patřilo široké okolí, jež s městem tvořilo dvanáctou župu veliké říše Svatoplukovy. V místech, kam klade místní pověst ono veliké město, jest zmíněné již hradisko Gradca. Pokud pověst vypravuje, že po „slavném činu“ nazvána osada Slavičín, jest udání její nesprávné a jen na lidovém výkladě místních jmen spočívá. Osadní jméno jest odvozeno od osob. jména Slavaty neb Slavěty.

Jiná pověst chce Slavičín míti ještě starším. Vypravuje se, že ve Slavičíně kázali a mši sv. sloužili již slovanští apoštolé Crha a Strachota. Ke konci mše sv. obořili se pohanští obyvatelé na sv. apoštoly a vyhnali je z kraje, než mohli dáti požehnání. Proto odnesli sv. bratří požehnání ze Slavičinska a lidé se musejí za výdělkem toulati.

Slavičín byl r. 1256 již lenním statkem kostela olomuckého a seděl na něm právem manským Bedřich, o jehož rodě nic se nedí. R. 1256 dne 2. června dal olomucký biskup Bruno Slavičín v léno Helembertovi de Turri, panoši svému, odškodniv jej tak za ves Šanov ve Slezsku, kterou až dosud odměnou za služby své prokázané biskupovi proti knížeti Opolskému právem manským držel a biskupovi nyní vrátil. V obširné darovací listině biskupově

čteme, že dostává se Helembertovi 210 lánů v újezdě slavičinském (in districtu Zlavizin) právem feudálním na věčné časy se všemi platy, desátky, s o u d e m, mlýny a s veškerým příslušenstvím i s veškerými užítky, aby na osm let těšil se lhotě či svobodě všech dávek a platův, po osmi letech však aby platil biskupům olomuckým půl druhé hřivny zlata ročně, a kapitule, která k daru tomuto ochotně svolila, půl hřivny. Biskup nařizuje novému lenníkovi: a celý onen újezd slavičinský, jak po dlouhý čas již leží pustý a nikým nevzdělaný, s dědinami Prakšicemi, Bílovicemi a Biskupicemi u Brodu, jak jsi se zavázal, vzděláš a lidem osadíš, ze soudu však brátí budeš každý třetí denár a pro sebe podržíš každý desátý lán. Novým usedlíkům tolikéž dáš lhotu na osm let, ale nově osazené lány zůstanou biskupským majetkem; tolikéž na každých padesát lánů založíš a zbuduješ mlýn o jediném složení. Smluveno bylo také mezi biskupem a vasalem, aby Helembertovi náležela polovice městečka Slavičina s polnostmi, trhem a mýtem a s polovicí jiných všech užitků, a polovice osady, která se v lesích pod kopcem blízko Slavičina založiti má a v níž má býti také vystavěna společným nákladem a společnou prací biskupovou a lenníkovou tvrz. Lidé, kteří usadí se v újezdě slavičinském, nemají býti přitahováni k potahům a kopání příkopův mimo újezd. Kdyby se v novém založení nebo v lesích a v okolí mu podřízeném našly kovy, jako: olovo, cín, železo, měď nebo snad sůl, dělití se budou na polovic biskup s Helembertem, kdyby však stříbro nebo zlato se našlo, případně všecko biskupovi. Patronem farního kostela ve Slavičině stane se Helembert, jemuž dává se také právo honbu v lesích provozovati, dřevo na stavby a na palivo z lesův brátí.

Listina tato jest pro dějiny Slavičina nemálo důležitá. Jednak z ní poznáváme, že r. 1256 byl Slavičín městečkem, že měl právo tržní i celní, že měl hrdelní soud, že byly v městečku kostel a fara, a že na blízku zbudovati se měla tvrz. Důležitější však je svědectví, že Slavičín byl ústředím obšírného újezdu, který se prostíral až za Brod Uherský a zaujímal v sobě i osady Prakšice a Biskupice, ba až Bílovice v nynějším okrese uhersko-hradištském. V listině čteme sice dvakrátě slova provincia Zlavizin, což by nasvědčovalo slavičinské župě, ale slova tato dostala se do listiny buď jen omylem písařovým anebo tím, že písaři nebo vydatelé listiny zdálo se, že pojmy districtus a provincia se kryjí,

což by se r. 1256 dalo ještě při biskupovi Brunonovi, cizinci a s počátku zajisté v právním zřízení zemském nesběhlém, předpokládati. Nemůžeme věřiti, že byl kdy Slavičín hlavou krajiště či župy, protože byl osadou poddanskou, lenním svazkem odvislen od biskupa olomuckého, sídla žup však byly vždy statky zeměpanské, jak to vidíme při všech moravských župách. Proto věřiti musíme s Palackým, že Slavičín byl podřízen rozsáhlé a důležité župě brumovské, zvláště když nikde nečiní se zmínky ani o župních úřednících slavičínských.

V zakládací listině kláštera vyzovského ze dne 20. srpna 1261 připomíná se poprvé říčka Lukšinka (Lokschin).

Dle Volného byl Slavičín kolem r. 1360 v rukou synovce olomuckého biskupa Jana, Jana z Třebšic a r. 1375. dal biskup Jan stateček v léno Janovi staršímu z Meziříčí za roční plat 1 hřivny zlata. R. 1407 čte se slavičínský farář Vácslav z Maletína a Johanka, žena bratra jeho, Jana z Maletína. Byl tedy slavičínský farář rodu šlechtického. R. 1444 držel Slavičín Jan z Címburka, k r. 1462 a 1463 připomíná se Miroslav z Címburka a na Slavičíně. Dědic jeho Jan z Címburka zaměnil okolo r. 1475 neznámo s kým statek slavičínský za Bánov. Již r. 1493 byl Slavičín v rukou zástavních držitelů zeměpanského hradu brumovského. R. 1493 pohání Tobiáš z Hory Obránské paní Alenu Podmanínskou z Gutta (Kůta) a z Brumova, vdovu pozůstalou po Michalovi Podmanínském. (O půhonu Tobiáše z Hory Obránské na paní Alenu Podmanínskou viz článek „Lipová“.)

Ještě r. 1519 při kupu panství brumovského od Podmanínských Janem Meziříčským z Lomnice připomíná se Slavičín při zboží brumovském. Tenkrát vzpomíná se slavičínské tvrze. Podle Švoje drželi Slavičín r. 1535 Petr Vlachovský z Vlachovic a r. 1544 Adam z Lomnice. — Toto druhé udání bude najsíťo nesprávné, jelikož Adam Meziříčský z Lomnice tou dobou dávno byl již nebožtík a spal svůj věčný sen pod studenou dlažbou kostela brumovského. Statek brumovský a s ním snad i slavičínské léno držela tou dobou jeho dcera Mandaléna, kněžna Mynsterberská.

R. 1574 jmenuje se lenním držitelem Slavičina Jan Skrbenský z Hřiště, sudí práva menšího zemského v kraji olomuckém, o němž se činí zmínka ještě r. 1579.

Ale záhy po roce 1579 přešel Slavičín právem lenním na uherského zemana Václava Bánffyho, jemuž r. 1581 olomucký biskup Stanislav Pavlovský z Pavlovic dovolil, aby se statkem tím v poslední vůli svobodně nakládati mohl.

Tou dobou rozšířili se ve Slavičíně velice čeští bratři. R. 1584 držela statek Kateřina z Mincenta, která nechtěla strpěti ve Slavičíně katolického kněze. Najala proto pro farnost kněze dle svého rozumu, ale biskup Stanislav II. nařídil, aby ho postavila před něj na zámek v Kroměříži, aby jej zkoušel a o jeho pravověrnosti se přesvědčil. Ale záhy po té přijala Kateřina nového nekatolického kněze, leč tu jí biskup již pohrozil, že ji s léna spudí a nového mana usadí. Ještě r. 1605 vzpouzela se, že nepřijme jí biskupem poslaného katolického faráře, ale František z Ditrichštejna předvolal ji do Kroměříže, aby se zodpovídala, což pomohlo.

Po Kateřině z Mincenta držel Slavičín Jan Ludvík Krok-wiczar z Nové Vsi a na Písečném, také horlivý nekatolík, ba dokonce r. 1619 zvolený za stav rytířský mezi nekatolické moravské direktory.

Když bylo povstání české po porážce bělohorské krvavě potlačeno a biskup olomucký kardinál František z Ditrichštejna učiněn zemským správcem k ruce králově, vyhnáni ze všech lenních statků manové nekatoličtí a statky propůjčeny katolíkům. Na Slavičíně usazen Jan Pavlovský z Pavlovic, který na něm seděl ještě r. 1628. Po něm držel Slavičín se sousedními statečky Hrádkem a Mladoticemi Benedikt Palašta z Kesejova, jenž r. 1628 zapsal na celém zboží 14.000 zl. mor. choti své Aleně Šťastné, rozené Pražmové z Bílkova. Palašta odkázal dne 22. července 1644 všechny tři statečky druhé své manželce Elišce, rozené Kobylkové z Kobylího, před tím ovdovělé Kalkreutrové.

Po ní dědila dcera z prvního manželství Apolena, provdaná Bartodějská z Bartoděj, jež prodala dne 1. května 1650 Slavičín s Hrádkem Melicharovi Ledenickému z Ledenic. Švoj má omylem již r. 1641. Melichar Ledenický prodal však lenní statek slavičinský již po roce Adolfovi Skydenskému ze Skydně, jenž na něm seděl až do r. 1665, kdy jej Tataři zpustošený prodal za 5000 zl. Mikuláši Forgáčovi z Gymeše.

Mezi tím Slavičín mnoho utrpěl. Válkou třicetiletou zpustla více než čtvrtina domů. R. 1656 měřeno na celém panství poddan-

ských rolí II. třídy 305 měr, III. třídy 1532 měr, r. 1667 bylo ve Slavičíně 38 domův osedlých, 2 lhotní, 23 pustých. R. 1673 načítalo se ještě na celém panství domův osedlých 56, nově osedlé (lhotní) 3, nově pustých 16 a starých pustých 36. Při tom považme, že mnoho domů zničil teprve vpád tatarský r. 1663, který větších škod nadělal než vojna třicetiletá. R. 1656 bylo ve Slavičíně 130 měr pustých rolí II. třídy a 264 měr pustých rolí III. třídy.

V noci ze 6. na 7. října r. 1663 Tataři zničili městečko naprosto. Bylo zabito 32 osob, spálena celá osada i s panským dvorem, uloupena většina koní a všecek dobytek hovězí a skopový, spáleno veškero obilí.

Dne 29. října r. 1680 převzal Slavičín i Hrádek Václav Štěpán svob. p. Forgáč, ale postoupil ho již r. 1683 Petrovi Forgáčovi, jenž r. 1687 prodal celý statek za 10.000 zl. baronovi Frant. Jakobovi Reitinovi z Margelitt. Po dvacíti letech, r. 1707. dán byl Slavičín lénem Václ. Norbertovi Oktavianovi hraběti Kynskému, ježto bylo léno odumřelo. Po Kynském přešel Slavičín na Bedřicha z Löwenthala a po jeho smrti dán r. 1725 za 10.000 zl. rýn. dědičně v léno Frant. Adamovi Podstatskému z Prusinovic.

Vpádem tatarským r. 1683 Slavičínu skoro se neublížilo. Za to vpády Rákóciovské byly pro městečko neštěstím. R. 1704 vypálili povstalci Mladotice, ale oheň do Slavičina přenesen nebyl. Dne 14. dubna r. 1707 spálili odbůjcové skoro celý Slavičín; vrátivše se dne 2. září téhož roku, vypálili, co bylo ještě pozůstalo nebo již spraveno. O událostech k r. 1708 sběhlých vypravuje místní pamětník Mikuláš Vrbětický, v ty doby ve službě varhanické, v tato slova: „Já vidouce časy nebezpečné s panem farářem Valentou na horách nade Lhotami Kamennými jsem pozůstával; nejprve rozeberouce varhany naše do Brodu jsem jich zavezl, potom hrubý oltář, aby to ke zkázi nepřišlo. Posledně poj mouce s sebou hajduky, i zvony s věže jsem spustil a nade Lhotky do hor zavezouce do země jsme jich zakopali; a dobře se stalo, nebo věže tato dne Sho Juli shořela; i bourka hrozná byla, však zdali ju hrom zapálil anebo hajduši, kteří na ní vartu drželi, to se neví, nebo i ti nebyli nic dobrého, poněvadž z kostela ankry vylámali, takže juž pukát začal.“

Dne 29. dubna 1709 znova zpustošen a spálen celý Slavičín i s Lipovou.

Po Františkovi Adamovi Podstatském z Prusinovic dědili synové František Antonín a Jan Adam, kteří dne 29. května r. 1731 celé léno slavičinské dali do nájmu matce své Marii Františce, rozené z Minginzburka na osm let za celkový obnos 3000 zl. Mezi tím se však smluvili, jak statečkem vládnouti budou a ve Slavičín se uvázal František Antonín. Neseďel však na něm dlouho, postoupiv ho r. 1733 mladšímu bratrovi, jenž jej držel přes padesát let.

R. 1764 žádala slavičinská obec biskupa Hamiltona, aby usedlíkům slavičinským v poddanství jich ulevil, ale biskup nařídil dne 20. března r. 1765 správci slavičinského léna Růžičkovi, aby dbal o neztenčené plnění poddanských povinností a závazkův; prosbu obce zamítl.

Léno slavičinské nebylo příliš výnosné a Jan Adam Podstatský co chvíle byl nucen zadlužit se u židů. Aby mu živobyťi ulehčil, jmenoval jej dne 18. dubna r. 1759 biskup Leopold Eckgh vrchním na biskupském statku Vyškově. V této hodnosti zemřel jako jubilár r. 1786 a arcibiskup Antonín Theodor Kollredo-Waldersee dal dne 29. května r. 1786 Slavičín v léno synu jeho Janu Nep. Podstatskému z Prusinovic. Ale ani tomuto se nedařilo, ba půjčival si od žida slavičinského častěji než otec jeho. Proto předstoupil dne 2. června r. 1797 před arcibiskupa Kollreda, že pro dluh nemůže na statku se udržeti, a žádal, aby jej arcibiskup z lenního závazku propustil. Arcibiskup učinil mu po vůli a z ohledů na zásluhy otcovy poukázal mu na doživotí roční důchod 400 zl. Současně dal Slavičín lénem nadporučíkovi manfredského pluku Františkovi sv. p. Buolovi v ceně 24.000 zl. s podmínkou, že splatí 16.561 zl. 45 kr. dluhu, který biskup r. 1764 povolil učiniti Janovi Adamovi Podstatskému z Prusinovic.

R. 1805 dne 2. června koupil Slavičín, Hrádek a Mladotice za 110.000 zl. Jan rytíř Manner, ale prodal vše již dne 27. srpna r. 1808 Karlovi sv. p. Ledererovi a jeho manželce Marii Anně, rozené šlechtičně z Wildburka, v jejichž rodě jest celý statek dosud.¹⁾

¹⁾ Slavík, Morava, str. 82, 86, 87, 213, 218, Slovensko, 39, 43; Schwoy, Mähren, II., 609, 611; J. Kučera, „Časopis mus. spol. Olom.“, VI., 1889, str. 119; Cod. d. Mor., I., 206 č. 231, III., 209, 212, 232, 315 č. 324; Wolný, Mähren,

Smolina,

samostatná katastrální a politická obec, po obou březích potoka Smolinského, 2·5 km. severozápadně Klobouk. Obec tvoří nepravidelnou náves, domy stavěné ze dřeva jsou roztroušeny.

Rozloha obce měří 395 ha, z čehož plodné půdy 384 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1825 ve 30 domech 226, r. 1834 v 37 domech 210, r. 1890 v 43 domech 231 a r. 1900 ve 44 domech 234 duši, Čechů, katolíků, zemědělců.

Farou přísluší Smolina do Val. Klobouk, kde jest i pošta. Farář klobucký měl ze Smoliny r. 1771 od tří půllánů po kopě pšenice a ovsa, dohromady 3 kopy každého obilí, od 15 čtvrtlánků po půlkopě, dohromady 7¹/₂ kopy pšenice a tolikéž ovsa, od 1 podsedníka mandel pšenice a mandel ovsa. R. 1848 byl však ve Smolině již jen jeden půllán (čís. 9), ale 12 čtvrtlánů, 3 šestiny lánu a 11 osmin lánu. Výkup z farského desátku dělal ze ¹/₄ lánu 2 zl. 25³/₄ kr. na rok, či 48 zl. 33³/₄ kr. kapitálu, celá dědina platila ročně farského výkupu 52 zl. 16 kr. čili za 20 let zaplatila vývazné renty 1045 zl. 19²/₄ kr. -

Škola byla zřízena r. 1818 jako škola z nouze, učiteloval obecní písař. Před tím chodili děti do farní školy klobucké. Také z Mirošova docházely děti do Smoliny do školy. Při školní visitaci dne 7. dubna r. 1824 našel klobucký děkan Eichler ve škole 48 dětí ze Smoliny a z Mirošova, škola byla umístěna v chaloupce zbudované obcí, učil klobucký pekař Josef Mňačko a učil prý dobře.

Živelní pohromy: r. 1821 osada z části vyhořela, dražota suchem r. 1848.

Epidemie: tyf z hladu r. 1848.

Rody přes 100 let na gruntech: Mikulčík č. 4. a 12., Trehalík č. 18., Jahoda č. 18.

Jména trati: Záhumení, Lázek, za Vršky, Dily, Oblézky, Nivky, Husinné louky, Blažejovce, Černochovce, Matinky, Kopanice, Úlehly.

IV., str. 217, 218, 219, Kirchl. Topographje, I. Abt., 3. Bd., str. 412, 413; Palacký, Dějiny, vyd. Riegrovo, I., str. 464; Z. d. olom., VII., 400, 481, X., 8, XI., 8, XII., 20, XXIX., 49, 57, XXXVI., 9, XXXVIII., 37; Brandl, Půhony, IV., str. 275 č. 55, VI., str. 315 č. 1009 a 1010; Dr. Kameníček, Sněmy, I., str. 269, II., 506.

Dějiny: V zakládací listině kláštera vyzovského ze dne 20. srpna r. 1261 připomínají se dva potoky Smolin řečené.

Ale o dědině téhož jména je první zmínka teprve r. 1503 při prodeji panství brumovského králem Vladislavem II. Janovi Meziříčskému z Lomnice a podobně r. 1574, kdy ji jako příslušenství hradu Brumovského od Magdaleny z Mynsterberka kupuje Zdeněk Kavka Říčanský z Řičan.

R. 1604 byla Smolina spojena s rychtou lipinskou a založeny pro ni gruntovní knihy.

Ještě dlouho po bitvě bělohorské bylo ve Smolině zajisté dosti českých bratrů nebo luteránů, kdyžtě r. 1658 jen 48 osob po katolicku přijímalo. Či více lidu nebylo?

Válkou třicetiletou utrpěla obec značně. Po r. 1656 bylo ve Smolině $2\frac{2}{6}$ čtvrtlánu, domův 8 osedlých, 2 nově osedlé, 6 staropustých, rolí nově vzdělaných III. třídy 84 měř, starých pustých III. třídy 273 měř.

Vpádem tatarským r. 1663 bylo zabito nebo zajato 28 lidí, uloupeno 24 koní, 44 krav a 142 ovcí, ale dědina nebyla vypálena.

Roku 1758 bylo ve Smolině 22 domů, z těch 12 gruntů, 6 podruhů, mlýn, kovárna a ostatek chalupy bez rolí.¹⁾

Střelná,

také Střelné, samostatná katastrální a politická obec, $8\frac{1}{2}$ km z Klobouk vzdálená na severovýchod, při silnici z Moravy do Uher. Je to valašská dědina, roztažená na 4 km., ač má jen 135 domů.

Rozloha obce měří 930 ha, z čehož plodné půdy 908 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 71 domech 486, r. 1834 v 86 domech 548, r. 1890 ve 100 domech 596 a r. 1900 ve 135 domech 676.

Střelná jest přifařena do Lidečka, pošta je v Lidči.

Do školy chodily děti do r. 1827 do Lidečka. Toho roku vystavěla obec vlastní dřevěnou školu pro svých 54 dětí. R. 1873

---

¹⁾ Cod. d. Mor., III., 315; Slavik, Morava, 88, Slovensko, 42.

vystavěna nová škola, která r. 1896 rozšířena a r. 1901 na dvojtrídni přestavena. Učitel mival sypané z gruntů, 40 zl. od obce, k otopu školy nosily děti polénka. Nejdéle tu působí učitel Beda Kovářik (od r. 1881), jenž zařídil také školní knihovnu a začal psát školní kroniku.

Obr. 66. Zvonička ve Střelné.

Ve století XVI. bývalo ve Střelné pohraniční mýto.

Rodiny přes sto let na gruntech: Dorňákova, Františákova, Krajčova, Liškova, Lipinských (v zahradě gruntu stojí velká lípa v objemu 6·75 m, viz obr. 67.), Matochova, Maršalíkova, Mužíkovských, Pěsničákova, Poláchova, Sívkova, Pohůnkova.

Samoty: paseky nad Lovisky (nad Vlčákem).

Jména trati: Láze, Požáry, Fojtovské, Skalka, pod Vrchem, u Hrušnice, za Mlýnem, Paseky, Páleniska, na Ohřebloch, Žlebiska, Loviska, Stráň, Korytná, Křib, Kopec, Končítá, potok Střelenský. Část pozemků za vesnicí sluje na Šancích; tam prý i z okolních vesnic utíkalo se obyvatelstvo, buď aby skrylo se

Obr. 67. Obrovská lipa ve Střelné.

nepříteli anebo aby mu vpadajícímu průsmykem Střelenským další postup zamezilo.

Poddanské poměry byly pro vzdálenost od Brumova, kde se robovalo, těžké, jako u Frant. Lhot. Dědičné fojstství bylo na gruntě čís. 21.

Dějiny: Střelná připomíná se r. 1500—1503 příslušenstvím hradu brumovského; starších zpráv o osadě nemáme. Místopisec

Švoj vypravuje, že r. 1543 byla majetkem Adama Meziříckého z Lomnice a na Brumově, a sice jako samostatný statek,

Což ovšem pravda není, neboť tou dobou byl Adam z Lomnice již nebožtík a zboží brumovské držela jeho sestra Mandalena, kněžna Mynsterberská.

R. 1574 jmenuje se při prodeji Brumova Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Říčan Střelná znova příslušenstvím Brumova, čemuž zase odporuje omylné udání Švojovo, že r. 1589 majitelem Střelné byl Jan Horecký z Horky a v letech 1597—1612 Lukáš Dembinský z Dembína.

Obr. 68. Bývalé fojtství ve Střelné.

Vpádem tatarským r. 1663 zabiti anebo zajati 102 lidé, spáleno 21 domů, uloupeno 45 koní, 213 kusů hovězího dobytka a 355 ovcí a spáleno veškeré obilí.

Střelná utrpěla velice také vpádem Tökölovským r. 1683 a ovšem také nájezdy Rákóczovskými v letech 1703—1710.

R. 1758 bylo ve Střelné 69 domů, z těch celých gruntů 13, podsedků 7, podruhů 23, hospoda, mlýn, jatka a kovárna.

Lid si vypravuje o sporu, jaký prý byl kdysi o hranice zemské mezi Uhrami a Moravou, ale o němž zápisů shledati jsme nemohli. Střelným vede silnice do průsmyku Střelenského (na straně uherské průsmykem Lysským po blízké osadě Lysé zvaného) a za průsmykem již na straně uherské jest skupina chalup, která slove Střelenkou. Skupinu tuto pokládá Kučera za zaniklou osadu Střelenku jen dle pouhého dohadu, ač praví, že „neustálé vpády se strany uherské donutily dřívější obyvatelstvo, aby bezpečnější místo k obývání si vyhledalo.“

Tato samota Střelenka byla prý druhdy ještě na Moravě, s okolními pozemky, ale v onom pohraničním sporu ji Morava prohrála.¹⁾

Sv. Štěpán,

dle arcidiecesánního katalogu Huť sv. Štěpána, v ústech lidu Nová Huť, kolonie osady Bilnické, v rozkošném lesním údolí podél Rozklínského potoka, vlastně v horské prorvě, jejíž východní hřbet tvoří kopce Rozklíní a Nadříčí, západní hřbet kopec Doubrava. Tímto údolím táhne se kolonie asi v délce 1 km. Sv. Štěpán náleží politicky ke dvěma obcím, částečně k Bilnici, částečně ke Štitné. Poloha jest velmi malebná a rozkošná.

Původně bývalo v místech kolonie několik samot roztroušeno, jež sloužily za obydlí dílem drvařům, dílem dělníkům zaměstnaným na panské pile, která stávala tam, kde je nyní na Vlári panská myslivna. Teprve r. 1815 majitel panství brumovského Štěpán hrabě Illyesházy založil skelnou huť, již po svém jméně nazval Sv. Štěpánem, ale lid říkal a dosud říká jí na rozdíl od hutě svatosidonské Nová Huť. Továrnu mělo panství až do r. 1850 ve vlastní správě, ale tím rokem pronajalo ji továrníkovi Jos. Schreibrovi, jenž ji r. 1876 svým synovcům Emanuelovi a Maxovi Göpfertům odevzdal. Tito však r. 1884 vzdali se jejího vedení a od té doby až do roku 1893 se v huti nepracovalo. Od té doby má ji v nájmu Vincenc Schreiber.

---

¹⁾ Schwoy, Topographie, II., 624; Slavík, Slovensko, 42, Morava, 83; Čas. vl. muz. olom., 1899, 39.

V kolonii bylo r. 1900 36 domů s 321 obyvateli. Rozhraní mezi obcí bilnickou a štitenskou tvoří dvě potůčků, do potoka Rozklinského ústících. Obyvatelstvo jest ze dvou třetin zaměstnáno ve skelné hutí. Obě továrny Sv. Štěpána a sv. Sidonie spojeny jsou továrním telefonem, vydržovaným nájemcem. Domky pasekářské jsou stavebním rázem valašské, domky dělnické z pevného zdiva a modernější. Domky tvoří jedinou ulici, jsou většinou průčelím do ulice, před chalupami jsou zahrádky, zřízené v době nedávné. Poddaní robotovali druhdy po čas lesních prací 4 dny v témdni.

Kolem r. 1836 zřízena byla ve Sv. Štěpáně tovární škola, v níž se vyučovalo česky i německy. Prvním učitelem byl Ant. Unzeitig, jenž tu působil nepřetržitě po 40 let. Jakožto učitel tovární bral výplatu od majitele (později od nájemce) hutí. Před r. 1880 stala se škola veřejnou s vyučovacím jazykem českým. R. 1900 přistavěna ke škole nová učirna nákladem hutního nájemce Vincence Schreibra, jenž byl k tomu zavázán nájemní smlouvou s panstvím. Kromě Sv. Štěpána jsou přiškoleny ze Štitné samoty Podloučí a Plánava, z Bilnice dvůr Petrova studně (Petrostudně, Petrovice), na jehož místě stávala zaniklá osada Petrovice. Knihovnu školní (150 svazkův) založil nynější učitel Frant. Opletal, kroniku r. 1881 učitel Rudolf Nečesaný.

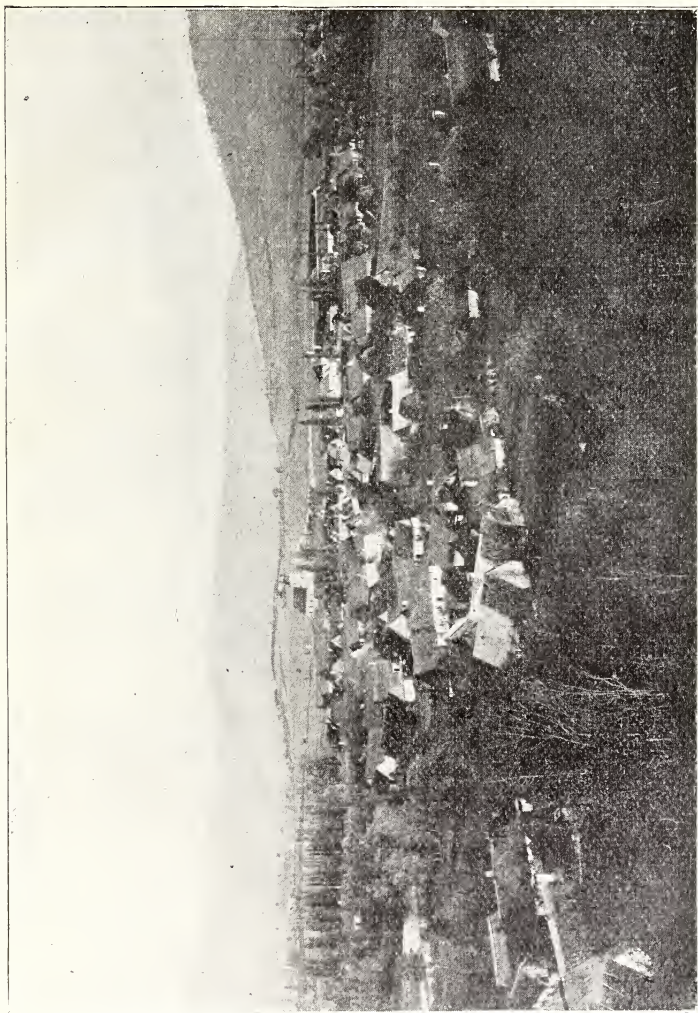

Štitná,

samostatná katastrální a politická obec, farní ves, 10 km. na jž. od Val. Klobouk v kotlině, až na malou část na pravém břehu řeky Vláry, které zde říkají prostě Říka. Půdorys obce má podobu elipsovitou, na jižní a severní straně stlačenou, pouze silnicí k Bilnici a k Hrádku otevřenou. Směrem k Hrádku vybíhá ulice „Mezi hrádky“, k Popovu „Výpusta“. Část na levém břehu Vláry sluje „Záříčí“. Náves je prostranná, domy stojí těsně vedle sebe, do návsi obráceny jsou štítem, sedláci jsou na návsi; v ulicích, které slují Hradby, Výpustě, Záříčí, a v části, jež se nazývá Kochaveckou, bydlí chalupníci. Domy dřevěné ustoupily ponejvíce stavbám z pálených i nepálených cihel. Štitná jest ze zámožnějších osad v okrese.

Rozloha obce měří 2961 ha, z čehož plodné půdy 2900 ha. Štítná jest rozlohou svou největší obec v okrese.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 123 domech 145 rodin o 838 hlavách, r. 1890 ve 202 domech 1318 a r. 1900 ve 231 domech 1552 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův.

Obr. 69. Pohled na Štítnou.

Farní kostel je zasvěcen sv. Josefu. Přifařeny jsou Štítná se dvorem Kochavcem, Jestřabí, Popov. Při kostele je bratrstvo živého růžence, bratrstvo III. řádu sv. Františka. Patronem je

náboženský fond. Celá nynější farnost štitenská byla původně přiřazena do Brumova, až r. 1784 zřízena byla josefínská lokálka, jež r. 1856 povýšena na faru. Do kostela přenesen byl oltář ze zrušené kaple sv. Rocha blíže Uh. Hradiště. R. 1776 platila osada štitenská faráři brumovskému celkem 15½ kopy pšenice a rovněž ovsa, 50 slepic a 31 for dřeva. Hřbitov je kolem kostela.

Škola byla zřízena zároveň s farou. Byla jednotřídní, až r. 1873 vzpomíná se školního pomocníka. R. 1879 povýšena na dvojtřídní, r. 1898 na trojtřídní. Nynější školu vystavěla obec r. 1898 nákladem 17.000 zl. Nejdéle tu působili Václav Závodník (1832—1850) a Josef Zahradníček (1879—1896). Knihovnu i kroniku založil Josef Zahradníček.

Pošta je v místě, nádraží v Bilnici, zástavka v Popově.

Rody přes sto let na gruntech: Struhařův, Holbův, Barinkův, Černíčkův, Tománkův.

Spolky: sbor dobrovolných hasičů a občanská záložna od r. 1898, která měla r. 1903 371.999 K 84 h pokladního obratu a 1521 K 9 h čistého zisku.

Epidemie: spálničky r. 1901, cholera r. 1836.

Živelní pohromy: požárem r. 1877 strávena skoro celá osada (109 domů); velké požáry byly také roku 1822 a dne 10. února r. 1851.

Samoty: v okolí Štitné jest plno kopanic či usedlostí pasekářských, které mají jména; jsou to: na Pláňavě, na Brunovém, Žírce, na Kršlisku, Zelenská, Bartošovy Nivy a Dúbravy. Panský dvůr Kochavec.

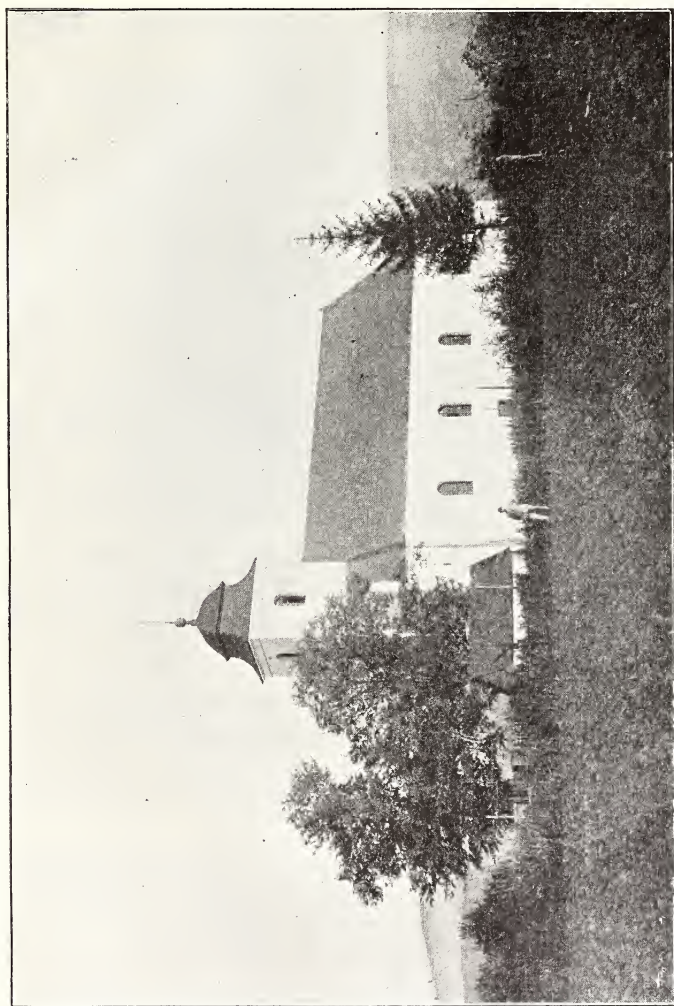
Jména tratí: Blahové, Dílec, Kršlení, Vápenice, Uvezlé, Šomádové, Nivy, Maštinec, pod Strání, pod Křeščovišci, Kúty, za Lázem, za Jamú, Trávníky, Slané kúty, Hůrky, Mezicestí.

Poddanské poměry: Z púllánu robotovali 65 dní pěší jednou osobou, jen 4 usedlosti měly do roka 19½ dne roboty potahem. Domkaři robotovali 13 dní pěší. Výkupu z roboty bylo 5—6 zl. ročně. Štitňané „košiarovali“ ovce i dobytek vepřový v panských i selských horách. Na každém salaši byl pastýř a za noci chodili sedláci „na čidu“ (pomáhali mu dobytek hlídat). Za pastvu platilo se vrchnosti 6 kr. z ovce nebo z prasete, ale z kozy 60 kr. ročně.

Dějiny: Štitná, kterou Švoj píše Štětina, připomíná se po prvé až r. 1500, kdy král Vladislav II. dal do zástavy a r. 1503,

kdy prodal hrad brumovský se vším příslušenstvím Janovi Meziříčskému z Lomnice. Potomek tohoto Jana, pan Adam Meziříčský z Lomnice a na Brumově, vyprostil r. 1537 poddané štitenské z práva odúmrtního a dovolil jim v panských lesích svobodnou

Obr. 70. Chrám Páně ve Štítané.

pastvu bukovou i žaludovou, jakož si žádali. Pastvy této užívali Štítňané až do r. 1848. Za tyto milosti zavázal se každý grunt, že bude do důchodu panského odváděti každoročně po měřici ovsu a po slepici.

R. 1574, kdy Mandalena Lomnická, provdaná kněžna Mynsterberská, prodala brumovský hrad se všemi dědinami příslušnými Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Říčan, jmenuje se Štítná hradským příslušenstvím brumovským.

Vpádem tatarským r. 1663 zkažena skoro celá osada. Zabito anebo zajato 7 lidí, vypálena celá osada, vypálen panský dvůr, uloupeni 2 koně a spáleno všecko obilí.

R. 1683 se Turci Tökölym vedení Štítné vyhnuli, ale vpády Rákóczovské zasáhly Štítnou v letech 1704—1710. Pozdě po žních r. 1704 přivalili se povstalci Rákóczovští průsmykem vlárským až k Bilnici a nechavše vrch Meziplánavi a za ním Chladný vrch v levo, rozdělili se při Bilnici na dvě; jedni táhli k Brumovu, druzí ke Štítné. Štítnané zvěděli o vpádu dosti záhy, proto ženy a děti s dobytkem uchránili do hor a sami se ozbrojili. V trati Mezicestí uhodili Štítnané svými selskými i střelnými zbraněmi na Kuruce a porazili je. Po boji bylo mnoho povstalcův uherských mrtvo na místě, ale Štítnané je pochovali do hluboké šachty a na památku vystavěli boží muku nedaleko kostela. Z obav před dalšími vpády postavili Štítnané stráže na Vláře a na blízkých horách. Leč Kuruci se od té doby Štítné již vyhybali.

R. 1758 bylo ve Štítné 112 domů, mezi nimiž 31 celých gruntů, 20 podsedků, 1 pasekář, 34 podruhů, 2 mlýny (nyní 5 mlýnů), krupník, olejni stoupa, hospoda, kovárna, c. k. skladiště soli, jatka, dvůr s ovčínem.

S Brumovem přešla Štítná r. 1835 od Illyesházův na barony Siny a r. 1894 od vévodkyně d'Harnoncourtové na Drehera.

R. 1851 zakoupil Jiří baron Sina v Bilnici a ve Štítné některé mlýny a grunty k velkostatku za 17.055 zl.

Zaniklá osada **Kochavice** stávala v místech nynějšího dvora panského Kochavce. Připomíná se r. 1500 a 1503 jako příslušenství hradu brumovského, ale r. 1516 mluví se o osadě již pusté. Záhy po té pozemky její splynuly asi se Štítnou, ježto v úředních popisech moravských, vykonaných v kraji hradištském r. 1669—1671, aby se zjistil stav zpusťování válkou třicetiletou, se pusté osady Kochavice již nevzpomíná.

1) Schwoy, Topographie, II., 616; Listinář „Selského archivu“, 1904; Slavík, Slovensko, 42.

Študlov,

neb Ščudlov, samostatná katastrální a politická obec, 6 km severovýchodně od Klobouk, silnicí spojená s Příkazy. Osada leží na rovině pod horou Radošínem, domky stojí po různu, jsou dřevěné, zomítané, bez ozdob. V každém domě jsou v síni „žrna“, na nichž se mele chlebová mouka.

Rozloha obce měří 946 ha, z čehož plodné půdy 921 ha.

O b y v a t e l s t v a bylo r. 1825 v 59 domech 529, r. 1834 v 63 domech 520, r. 1890 ve 101 domě 564, r. 1900 ve 101 domě 596 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův a šindelářův.

Farou přísluší Študlov do Klobouk, kde je i pošta. Farář klobucký měl r. 1771 od 4 čtvrtlánků po $\frac{1}{2}$ kopě pšenice a ovsu, čili dohromady 2 kopy pšenice a tolikéž ovsu, a od 87 chalupníků (podruhů) po mandeli, dohromady $4\frac{1}{4}$ kopy ovsu a tolikéž pšenice. R. 1848 byly ve Študlově již jen drobné usedlosti, a to 2 osminy lánu, 6 dvanáctin lánu, 8 šestnáctin lánu, 28 čtyryadvacetin lánu, 16 dvaatřicetin lánu a 6 půlpodsedkův. Z osminy lánu bylo 1 zl. $13\frac{3}{4}$ kr. výkupu z farského desátku, čili kapitál 24 zl. $33\frac{1}{4}$ kr., celá obec platila farského výkupu desátečního 30 zl. $35\frac{2}{4}$ kr. čili za 20 let rentu 613 zl. $06\frac{2}{4}$ kr.

Š k o l a začala se roku 1820 jako škola z nouze. Budovy školní ještě nebylo, učil obecní písař ve svém domě. R. 1824 však byla již i školní budova, která r. 1832 pronajata pohraniční stráží, pročež vyučováno v najatých světnicích. R. 1840 zbudována nová škola, dřevěná. Časem byla obec nucena zbudovati školu zděnou, která r. 1899 rozšířena na dvojtřídní. Školní kroniku a knihovnu založil r. 1891 učitel Frant. Koncer, jenž má o školu i lid dobré zásluhy.

P o d d a n s k é p o m è r y: Od r. 1659 jest Študlov příslušenstvím návojského dílu panství brumovského. Ze čtvrtlánu robovali 108 dní potahem, odváděli úrok pšeničný, ovesný, slepičí a kmín. Za „cedulu“ k ženění roboval ženich 10 dní. Od r. 1841—1852 měla obec s vrchností spor o lesy, ale spor konečně prohrála, obecní les Úvezle s panským spojen a obec odškodněna obnosem 300 zl. Za dob robotních byl zřízen ve Študlově „obilní fond“, k němuž se na obecní sýpku sypal oves; fond ten zrušen r. 1877. Již roku 1805 měla obec spor s vrchností; obec se opřela a návojský vrchní volal na rebelanty

vojsko. Fojtství nebylo dědičné; na fojtství nerobotovali, ale fojt odbíral panský osyp, dohlédal na robotníky, svolával je na robotu a z roboty propouštěl.

Ve Študlově bačovali až do r. 1847. Sedláci zvolili ze sebe baču a přidali mu dva valášky; bača zřídil si salaš a pásal na selském i na panském. Za salaš neplatilo se vrchnosti nic, ale za pasení z ovce 4 kr. se vrchnosti nahražovaly. Každému sedláku dával bača z ovce 8 liber bryndze, protože bačoval na škodu i na osov, co nadbylo, bylo jeho, co se nedostalo, škodoval a musil dáti ze svého. Salašů bývalo osm.

Živelní pohromy: Drahoty r. 1864, požáry r. 1876 a r. 1884.

Ve Študlově vyskytl se ojedinele jantar.

Jména tratí: Padělky, pod Stráží, Háj, Lomeniska, Uvezlé, Doliny, Tuchyně, od Závrsí, Seninky, Paseky, Čihulka, Hříby, od Lidčanska.

Rody přes sto let na gruntech: Fojtík č. 33., Ptáček č. 20., Strnad č. 5. a 45., Lukáš č. 1. a 2., Josefčák č. 23., Řehák č. 56., Maček č. 11., Výpušťák č. 16., Vašička č. 39., Zimek č. 44.

Dějiny: Poprvé připomíná se Študlov r. 1503 při prodeji hradu brumovského od koruny královské Janovi Meziříčskému z Lomnice. Tolikéž když dědička pánů Meziříčských, Mandaléna vévodkyně z Mynsterberka r. 1574 Brumov prodala Zdeňkovi Říčanskému z Říčan, byla dědina Študlovská hradským příslušenstvím.

Když v r. 1659 dělily se sestry Forgáčovny o statek brumovský, spojen byl Študlov s Návojnou, při níž od té doby zůstal.

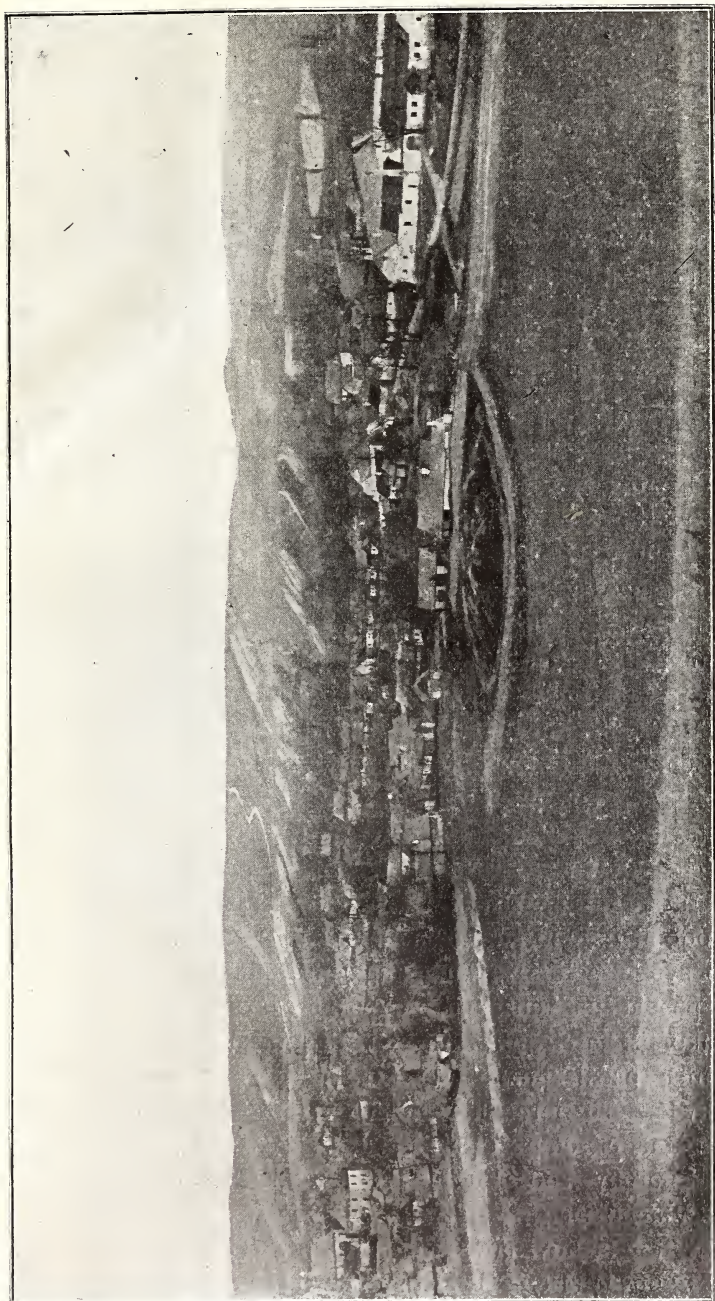
R. 1663 vpádem tatarským zabiti 4 lidé, vypáleno 5 domů, uloupeno 5 koní, 3 krávy a 191 ovcí.

Dějiny velkostatkářské viz při Návojně.¹⁾

Vlachovice,

městečko, samostatná katastrální a politická obec, 6 km. z Klobouk na západ, na rovině při řece Vláře. Staré domy jsou dřevěné, z tlučenice nebo nepálených cihel, zomitány, bez ozdob.

¹⁾ Slavík, Slovensko, str. 42.

Obr. 71. Pohled na Vlachovice.

Rozloha obce měří 1624 ha, z čehož plodné půdy 1575 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1777 ve 120 domech 676, r. 1790 ve 107 domech 679, r. 1834 ve 138 domech 762, r. 1890 ve 149 domech 953 a r. 1900 964 duší, Čechů, katolíků (několik židů), zemědělcův a řemeslníkův.

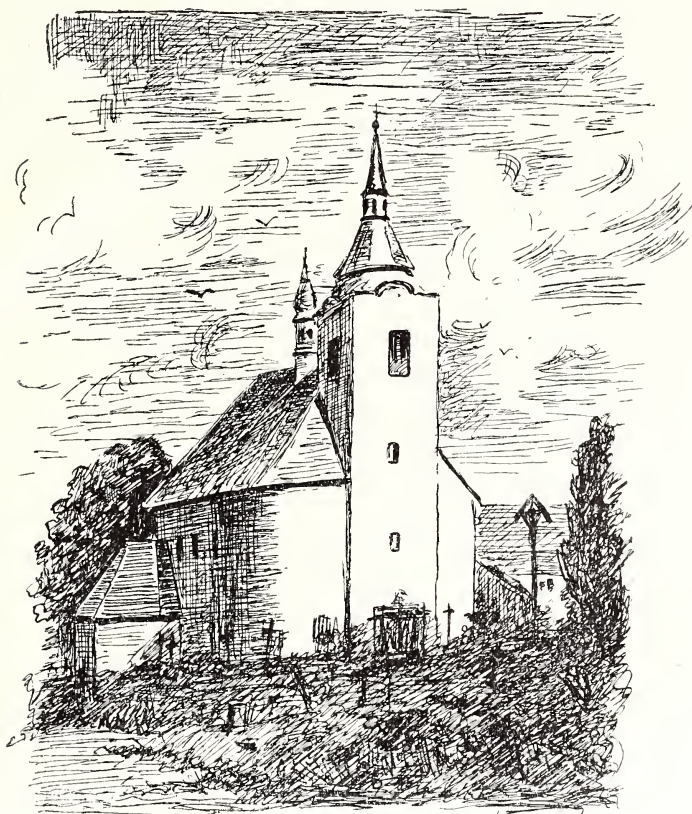
Farní kostel je zasvěcen sv. Michalu archandělovi. Roku 1900 byl vnitř úplně opraven. Neznámo, kdy byl založen a vystavěn, ale nynější stavba je novější. Kolem kostela, který stojí na kopečku nad dědinou, jest hřbitov. Hlavní oltář byl obnoven r. 1834, varhany zakoupeny r. 1858. Poboční oltáře Matky Boží a sv. Jana Nep. byly pořízeny farníky asi r. 1800. Zvony jsou tři; největší koupil farník Jan Marcaník r. 1700, prostřední je z r. 1764, nejmenší bez roku a bez figury, s nečitelným nápisem prý gotickým, byl po vpádu kuruckém nalezen v zemi u potoka nad Vlachovicemi. Matriky počínají se rokem 1719, farní pamětní kniha r. 1635; zachovaly se také farní inventáře z let 1635 a 1641. Hřbitov připomíná se již r. 1687 okolo kostela; r. 1850 byl rozšířen částí farní zahrady. Při kostele jsou staré nadace: Kuččíkova z r. 1727 na 650 zl. a druhá z r. 1768 na 500 zl. Patronem jest od r. 1788 náboženský fond, před tím byly Vlachovice svobodnou kolací ordinariátní. O farně činí se první zmínka r. 1500, ač jest zajisté starobylá. Budovu farní zbudoval farář Jan Zelinka za pomoci patronovy roku 1690. Za tohoto faráře (1689—1715) byl po vpádech kuruckých zbudován také kostel a vystavěny hospodářské budovy farní. R. 1899 zřízena byla při kostele „Jednota sv. Michala“, jejímž úkolem je rozšíření chrámu.

Farářům vlachovským příslušelo právo lovit ryby v obecní řece od mlýnského stavu vlachovského po mlýnský stav vrbětický, právo svobodného užívání panského i obecního lesa a svobodného pasení na panských i obecních pozemcích. Desátek farní byl jako při farně klobucké; r. 1808 dostal farář z celé kolatury 109 měr pšenice a 26 měr ovsu a slepic v ceně 3 zl. 48 kr. Matriky založil farář Jan Mojzlik r. 1719. Nejdéle zde působil Petr Tománek od r. 1789—1824.

Přifařeny jsou: Vlachovská Lhotka, Haluzice, Křekov, Vrbětice a Vlachovice.

Nad Vlachovicemi stojí kaple sv. Trojice, nad Křekovem kaple Panny Marie. Při kostele vlachovském jsou nyní bratrstva křesťanských matek, sv. růžence a sv. Terezie.

Za dob reformačních byla celá farnost Vlachovská dílem vyznání luterského dílem bratrského, katoliků bylo jen něco málo, ale Jan Řičanský Kavka z Řičan zasadil se o protireformaci a také ji vykonal, kdyžtž odpor proti katolické obnově nebyl právě úporný, ježto Vlachované již dne 11. září r. 1597 na olomucké

Obr. 72. Kostel ve Vlachovicích.

konsistoři katolického faráře se dožadovali. Za tuto žádost dostalo se jim však pouze pochvaly, ježto konsistoř neměla dostatek katolických kněží.

Škola vlachovská náleží k nejstarším v okrese. Již r. 1602 činí se zmínka, že Jan Kavka z Řičan luterskou školu zavřel a katolického učitele do osady dosadil. Škola přetrvala i válku třicetiletou a r. 1670 připomíná se znova.

Učitele vydržovali po válce farní osadníci, dávající mu 8 kop pšenice, tolikéž ovsu a něco másla.

Do Vlachovic byly přískoleny všechny přifařené osady. Teprve r. 1853 zřízeny samostatné školy v Křekově a na Vlachovské Lhotce, ve Vrbětících teprve r. 1876. Až do r. 1866 vyučoval školní pomocník vlachovský výpomocně také v Křekově a na Vl. Lhotce. Budova školní byla r. 1816 přestavěna. Pamětní knihu založil nadučitel Matějčíček r. 1879, knihovnu školní nadučitel Jan Prager r. 1885. Nejdéle na škole působili učitelé: Jos. Jančík (1739—1783), Ignát Pospíšil (1821—1843), Matějčíček 1871 až 1885) a od r. 1885 nynější nadučitel Jan Prager. — R. 1901 byl počet žáků 178.

Na městěčko byly Vlachovice vysazeny r. 1556, ale výsadní listina je v musei v Uh. Brodě.

Rody přes sto let na gruntech: Strážnický, Čech, Kulíšek, Kovářík, Miča, Doruška, Drga, Fojtů, Janků, Polášek, Šánek, Častulík, Novosád, Plšek, Žolek.

Spolky: hasičský od r. 1888, pěvecko-čtenářská beseda od r. 1901, spořitelni a záloženský spolek dle vzoru Raiffeisenova od r. 1900. R. 1896 zřízený potravní spolek „Obrana“ zanikl pro různé nepořádky 1904.

Cechy vlachovské byly organisací řemeslnictva z farnosti vlachovské a slavičinské a sice: krejčovský, ševcovský, koželužský a rajscech (stolaři, bednáři atd.).

Epidemie cholery zrušila r. 1832 a 1836.

Živelní pohromy: krupobití 1892, požár r. 1900.

Samoty: panský dvůr (nyní rozpuštěný), Planodíl (dle pověsti zaniklá osada) a paseky Důbravná a Okrouhlá.

Jména tratí: Podhoří, Záluží, Bojatin, Nivy, Zahájí, Brtě, Planodíl, Rybnická, Podúsoší, Mokré luhy, Záhumení, Čeherkův háj, Bukovina, Planá, Hrbov, Krátecko, Bližní, Mladý háj, Suchý vrch, Padělky, Skalice, Důbravná, Okrouhlá, Podbukovní hájky.

Dějiny: O založení osady vlachovské se vypravuje, že pochází z doby knížete Priviny. Služebník Privinův Vlach vysvobodil knížete ve zdejších lesích na honech zbloudilého a lupiči lapeného a svázaného. Kníže dal odměnou Vlachovi toto okolí, aby zde založil osadu. Po jméně zakladatelově nazváno nové založení Vlachovicemi.

Pověst tato jest obšírně zapsána v obecní kronice.

Poprvé čtou se Vlachovice dne 20. srpna r. 1261 v zakládací listině kláštera vyzovského (Blachowicz), kterou Dobner a po něm i Brandl kladli k r. 1264.

Obr. 73. Vnitřek kostela ve Vlachovicích.

Na Vlachovicích seděla šlechtická rodina, která se po sídle svém psala z Vlachovic a v erbu měla váček. V letech 1333 až

1343 držel Vlachovice Víšek z Vlachovic, r. 1350 připomíná se Petr z Vlachovic a žena jeho Marketa.

Tato postoupila r. 1370 své na Vlachovicích a Křekově zajištěné věno muži svému Petrovi. Po nich dědil Vlachovice syn Buzek. Měl na statku svém sstupníky Čeňka a Jaroše z Drahotůš, od nichž si r. 1391 vyžádal, aby směl ve Vlachovicích zajistiti ženě své Anně věno. Obdržev povolení, zapsal jí na celé dědině Vlachovicích s tvrzí a dvory, s mlýny a celým příslušenstvím i s movitostmi 200 hriven grošů.

Buzek z Vlachovic koupil r. 1398 věno Žofky vdovy Oldřichovy z Bohuslavic, které ve výši 60 hř. na Bohuslavicích zapsáno bylo, a r. 1412 koupil od Mikuláše z Rankovy Lhoty celou ves se dvorem a poplužím Rankovu Lhotu, nynější Vlachovskou Lhotku.

Buzek z Vlachovic připomíná se ještě r. 1416, a to jest poslední zmínka.

Po něm dědil Vaněk z Vlachovic, který již r. 1447 byl umrlý. Vdova jeho Marketa ze Záhorovic vzala r. 1447 na spolek děti své na věno 250 hriven, které bylo pro ni právem věnným zapsáno na Vlachovicích s tvrzí, na Bohuslavicích a na Rankové Lhotě. Věno toto dal a přidělil vdově Marketě rukojmí Vaňkův Ješek z Jikve také teprve r. 1447. Připomínají se při Vlachovicích v Zápisích deskových tvrz, dva dvory, rybníky a dva mlýny.

Když dospěli, ujali se Vlachovic synové Vaňkovi. R. 1466 zapsal Matěj ze Šternberka a z Lukova bratřím Buzkovi, Jankovi a Petrovi z Vlachovic pustou ves Kolelek s pustým dvorem. s polnostmi vzdělanými i nevzdělanými, s platy a užitky, pastvami, lesy, háji, porostlinami, s vodami běhutými i neběhutými.

Ale později držel Vlachovice jediný Jan, o němž víme, že r. 1480 vzal na Vlachovice s tvrzí, Vlachovskou Lhotku, Křekov a Šanov na spolek Markvarta z Honbic a na Ořechově. Byl to asi soused nepokojný, ježto r. 1481 měl rozepři o Rudice u Brodu Uherského s Kateřinou z Nabdína a r. 1482 při s Ctiborem z Landšteina a na Bojkovicích o ves Krátkou. Roku 1490 vzal manželku svou Anežku z Honbic na spolek na Vlachovice a roku 1492 pohnal Jindřicha z Buchlovic před soud zemský, že jest mu rukojmím za Újezd, Těšov a Zákřov a správy těch vsí do desk mu nevložil (dluhů nevymazal). Po Janovi z Vlachovic dědil bratr jeho Petr Vlachovský z Vlachovic, který okolo r. 1520 zapsal

ženě své Marketě z Myslibořic 2000 zl. věna na Vlachovice s tvrzí, pustou ves Kolelek, Křekov a Lhotku Vlachovskou.

R. 1530 koupil od Václava z Vlachovic vesnice Újezd a Bohuslavice a pusté dědiny Uhřice a Zákrov.

Syn Petrův Jiřík z Vlachovic zaměnil okolo r. 1550 svůj celý statek, totiž Vlachovice s tvrzí, farou a rybníkem, Lhotu Vlachovskou, Křekov, Bohuslavice a pustou ves Kolelek, s Václavem mladším Podstatským z Prusinovic za statek liptálský u Vsetína.

Nový majitel vymohl osadě r. 1556 právo trhové a povýšení na městečko. Volný klade to omylem k r. 1560.

Václav Podstatský z Prusinovic zapsal r. 1566 celý statek vlachovský Benjaminovi z Vrbové, jehož dědicové, totiž Emerich a Ondřej Jakešičti z Vrbové prodali Vlachovice s tvrzí a městečkem, Bohuslavice, Křekov, Vlach. Lhotku a pustou ves Kolečko r. 1592 za 3800 zl. své sestře Dorotě, která ještě téhož roku vzala na polovici Vlachovic na spolek muže svého Frant. Szerényiho z Kis-Szerénye, šlechtice uherského.

Druhá polovice statku byla již r. 1598 spojena s velikým sousedním statkem brumovským, neboť ji s ním koupil od dědiců Zdeňka Říčanského Kavky z Řičan Jan Říčanský z Řičan.

Fara patřila tou dobou k oné polovici, kterou držel pan Kavka z Řičan. Jelikož bylo ve Vlachovicích mnoho protestantův a českých bratří, dal si hned nový majitel záležeti, aby vykonal katolickou protireformaci. V letech 1602 — 1610 obnovil také skutečně ve Vlachovicích katolickou víru v kostele, ve škole i v lidu.

Férencz Szerényi z Malého Szerénya (de Kis Szerényi) držel polovici Vlachovic ještě r. 1616, po něm pak následovavší synové Pavel a Gabriel prodali r. 1628 polovici Vlachovic s tvrzí a dvorem, pivovarem, ovčínem, farou, mlýnem a s polovici Bohuslavic, Křekova, Lhotky Vlachovské se dvorem zvaným Krátecko Žofii Boznyakové z Magyarhely za 10.000 zl. mor.

Tato prodala tuto polovičku dne 1. srpna roku 1638 Esteře Forgáčové rozené Bošance z Velkého Bošáce a na Gymeši za 9000 zl. mor. Tím byly celé Vlachovice spojeny se zbožím brumovským.

Druhá polovice měla mezi tím společné osudy s Brumovem. Dne 23. září 1622 přejala kupem od Jana Kavky Říčanského na

Pavla Apponyiho z Nagy-Appona, po kterém dědil syn Petr a r. 1626 odkázal Brumov s polovicí Vlachovic Mikuláši Forgáčovi z Gymeše a jeho choti Estěře Bošance z Velkého Bošáce a Aleně Apponyové z Nagy-Appona (z Velkých Oponic). Když zemřel Mikuláš Forgáč a Estera Bošanka stala se samojedinou držitelkou Brumova, darovala dne 23. května r. 1658 Vlachovice dceři své Evě hraběnce z Erdödy, která při dělení zboží brumovského r. 1659 dostala díl haluzický. Ale Vlachovice nebyly sloučeny se statkem haluzickým, nýbrž po smrti Evy z Erdödy r. 1670 vráceny k podílu brumovskému.

Po válce třicetileté nechala pro sebe vrchnost část rolí od pustých usedlostí selských.

Vpádem tatarským v říjnu r. 1663 bylo zabito neb zajato 93 lidí, celá osada spálena, spálen panský dvůr, uloupen všecek dobytek, na panském díle Johany Trčkové uloupeno 6 koní, 164 kusů hovězího dobytka, 494 ovcí, spáleno všecko obilí. Vpádem tím zničen byl také kostel, ale našel se mu mezi vlašovskými usedlíky zámožný podpůrce v osobě Jana Marcanika, jenž r. 1669 dal kostel opravit.

R. 1703 znova zničeny byly Vlachovice vpádem odbůjců Rákóczovských. R. 1704 dne 8. dubna znova přijelo na Vlachovice 5000 povstaleckých pěšáků a městečko zpustošili. V letech 1705—1710 častěji ještě navštíveni byli Vlachované uherskou luzou a vždy pochodili zle.

Od r. 1670 jsou celé spojeny pod panstvím brumovským, proto odkazujeme ke kapitole o Brumově.

V závěti hraběte Josefa Illyesházyho z r. 1758 čteme, že ve Vlachovicích bylo 120 domů, mezi nimiž kostel, fara, škola, 38 celých gruntův, 8 podsedků, 45 podruhů, jatka, hospoda, mlýn s kašnikem, kovárna, kolárna, sušárna na ovoce a panský dvůr, v němž se choval jalový dobytek hovězí.

R. 1795 dne 20. února potvrdil císař František II. dva od pradávna bývalé výroční trhy na sv. Filipa a Jakuba a na sv. Havla, jakož i týdenní trh o každé sobotě.

R. 1894 přešly Vlachovice kupem na velkotovárníka Antónína Drehera, jenž v prosinci r. 1904 všecky k panským dvorům vlašovským náležité a dosud nezalesněné pozemky prodal za

82.000 K vlachovskému nadučiteli Janu Pragrovi, obchodníku Bernartovi Eislerovi, mlynáři Janu Urbaníkovi z Vrbětic a usedlíku Josefovi Švehlákovi z Vrbětic, kteří počátkem r. 1905 celý koutný komplex rozparcelovali.¹⁾

Vlachovská Lhotka viz Lhotka Vlachovská.

Vrbětice,

samostatná katastrální a politická obec, 8 km od Klobouk na jihozápad, několik krokův od silnice z Vlachovic do Slavičina. Osada leží na rovině nedaleko Vlary, již lid zde říká prostě Říka nebo Benčica, jest stavěna nepravidelně, s domy štítem do cesty, bez zahrádek; domy jsou většinou zděné, ale zachovaly se dosud některé dřevěné. Jediný dům má výstupek, kterému říkají tu „zářek“.

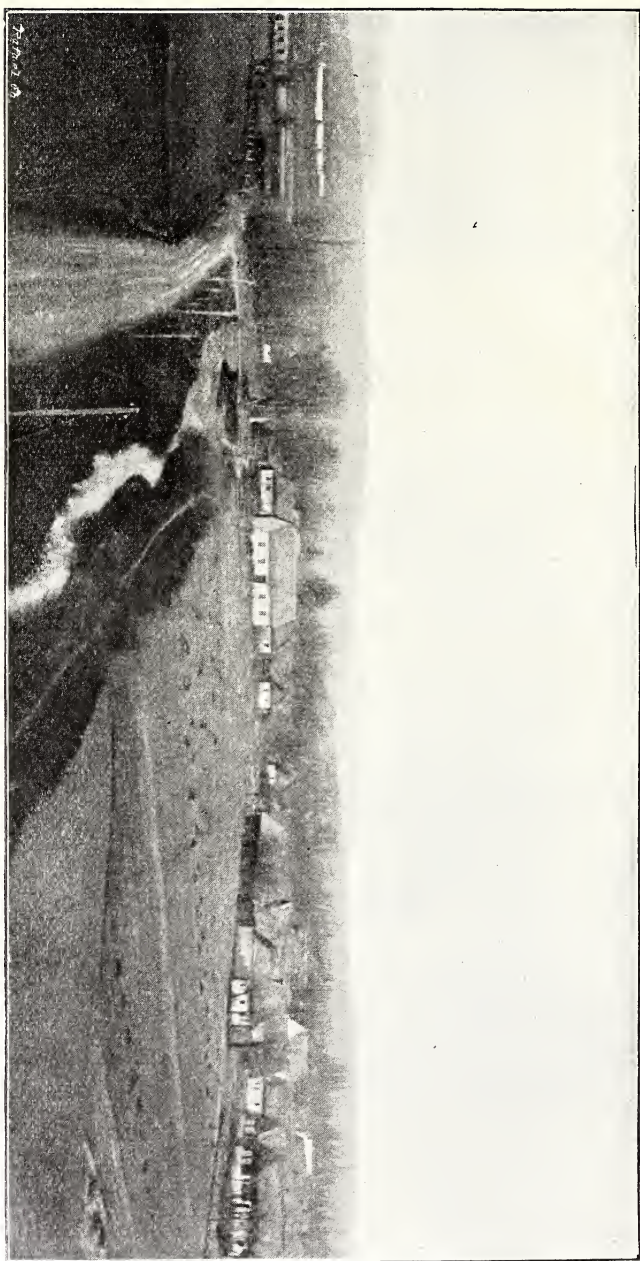
Rozloha obce měří 616 ha, z čehož plodné půdy 596 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 v 51 domech 357, r. 1834 v 65 domech 323, r. 1890 v 67 domech 399 a r. 1900 v 67 domech 389 duší, Čechů, katolíků, zemědělcův a miškářův. Obyvatelstvo je zámožné i uvědomělé.

Farou přísluší Vrbětice k Vlachovicům, kam slušely již v XVI. věku. Počátkem věku XVII. byly z Vlachovic vyfařeny a spojeny s Kloboukami, ale r. 1668 odtrženy od Klobouk a znova přifařeny do blízounkých Vlachovic. Každý sedlák dával vlachovskému faráři půl kopy pšenice a půl kopy ovsa, varhaníkovi 2 snopy každého obilí a rektorovi 40 kr. ze slabikanta a 60 kr. ze čtenáře.

¹⁾ Slavík, Morava, 193, 213, 217, Slovensko, 42; Wolný, Mähren, 123, 133; Cod. d. Mor., III., 324; Z. d. olom., I., 165, VI., 235 a 236, 848, VIII., 307, 563, X., 660, 670, XI., 240, XII., 26, XIV., 11, XVIII., 17, XXIII., 6, XXV., 92, XXVIII., 38, XXX., 108, 121, XXXI., 9, XXXVIII., 12; Brünner Wochenblatt 1824, 301; Dobner, Mon., IV., 272; Brandl, Kniha, 385, Půhony, VI., 118, 230, 261; Dr. Kameníček, Sněmy, II., 645.

Obr. 74. Pohled na Vrbětice.

Škola byla založena teprve r. 1882; jest jednotřídní. Před tím chodily děti do školy ve Vlachovicích.

Pošta je ve Vlachovicích, nejbližší nádraží v Bohuslavicích.

Rody přes 100 let na gruntech: Bílka, Vaňatka, Zámečnik, Švehlák, Kříž, Šudrla, Vrátník, Šimonů a Petula.

Jména tratí: Chříby, Vinšovatá, Trojková, Malinovo březí, Dílce, Lyčiny, Záhumení, Podedraží, Maršová, Prohlavky, Kysilov, Mezipotočí, Mezihrází, Čubky, Jasenky, Byškovy, Chmelikov, Papradné, Podbřeží, Padělky, Bartošky.

Poddanské poměry byly velice mírné, ježto osada slušela k panství hošťálkovskému a kromě nejnужnější práce lesní nerobotovala. K r. 1620 čte se ve staré pozemkové knize první vrbětický fojt, jehož fojstství bylo dědičné. Starostovi říkají ve Vrbeticích do dneška fojt. Vrchnost vybírala kuřata, slepice a vejce a dovolovala poddaným sbírat v panské hoře klesti.

Dějiny: R. 1500 připomínají se Vrbětice již příslušenstvím zeměpanského hradu Brumova, s nímž r. 1503 od koruny královské prodány byly králem Vladislavem II. Janovi Meziříčskému z Lomnice. Jak se staly zbožím zeměpanským, nedovídáme se. R. 1574 prodala je jako příslušenství brumovské Mandalena kněžna Mynsterberská Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Říčan a když se r. 1659 pět deer Estery Forgáčové o statek brumovský dělilo, připadly Vrbětice ke zboží haluzickému, s nímž zůstaly spojeny do dneška.

R. 1663 vpadli Tataři zabili 2 lidi, vypálili 12 domův, spálili všecko obilí, uloupili 2 koně, 35 kusů hovězího dobytka a 250 ovcí.

R. 1658 bylo ve Vrbeticích jen 40 osob katolicky přijímajících.¹⁾

Vysoképole,

samostatná katastrální a politická obec, na silnici z Klobouk do Vyzovic, 10 km. od Klobouk na severozápadu. Osada nazývala se původně Vysoká Lhota, později zkratka jen Vysoká; lid v Drnovicích a Újezdě — v osadách sousedních — dosud říká místo Vysokopolsko jen zkratka Vysocko. Půdorys osady tvoří

¹⁾ Slavík, Slovensko, 42.

nepravidelnou návěs na obou koncích otevřenou; do návsi vedou od nepamětných dob čtyři cesty. Mezi domy jsou mezery, domy stojí štítem do ulice; grunty jsou po obou stranách návsi, chalupy uprostřed a na dolním konci osady. Paseky k politické obci příslušné jsou nejnovější. Domy ponejvíce dřevěné jsou bez výstupkův a bez ozdob.

Rozloha obce měří 1208 ha, z čehož plodné půdy 1184 ha.

Obyvatelstva bylo r. 1790 ve 92 domech 520, r. 1834 ve 102 domech 568, r. 1890 ve 115 domech 627 a r. 1900 ve 118 domech 636 duší, Čechů, katolíků, zemědělců.

Farou přísluší Vysoképole do Ujezda v okrese Vyzovském, pošta je ve Val. Kloboucích. Dne 21. června r. 1706 odkázala Terezie Podstatská z Prusinovic v posledním porizení 1000 zl. na stavbu kaple ve Vysokém poli, která také za nedlouho zbudována. Při všeobecném rušení klášterův a kostelů za Josefa II. byla kaple r. 1783 zrušena a zbořena. Nyní na jejím místě v trati zvané Bojatin, 1½ km. severozápadně od Vysokého pole stojí kaplice, u níž je studánka, jejíž vodě lid připisuje moc zázračnou. Lidová pověst vypravuje, že v místech těch zjevila se Panna Maria pasače a v místě, kde patou vytlačila důlek, vyprýštila studánka, jejíž voda prý zázračně pomáhá při nemocích dětských; jisto jest, že již před více než 100 lety konaly se ke kapličce hlučné pouti. Kapli zdobila socha Panny Marie, která r. 1783 po zrušení kaple Josefem II. přenesena do farního kostela újezdského, kdež od té doby koná se pouť na den Navštívení Panny Marie. Pevné, železnými pruty pobíjené dveře ze zrušené kaple dány do kostela luhačovského, kde byly v hlavním vchodu až do r. 1890. Na místě zrušené kaple postaven byl kříž. Teprve asi r. 1870 vystavěna byla znova nedaleko studánky kaplička, v těch asi místech, kde byla Josefem II. zrušená, neboť dvě stěny její stojí na základech staré kaple. R. 1889 obec kapli opravila. Farář újezdský mívá ze čtvrtlánu půl kopy pšenice, půl kopy ova a slepici nebo dvě kuřata.

Dosud lidé z celého okolí putují ke studánce. Je-li chlapec nemocen, putuje k ní otec; je-li dcerka nemocna, putuje k ní matka. Z domu vyjde před slunce východem, nemluví se žádným, nepozdraví, na pozdravy nepoděkuje, jen stále se modlí; nabere ze studánky vody a zavěsí na blízký strom prádélko z nemocného dítěte, buď košilku, čepičku a pod. a kousek vlásků. Doma

se dítě v té vodě vykoupá a jistě okřeje. Celá blízká planá hruše je ověšena takovými dětskými hadříky. Blízkou kaplici, již výše zmíněnou, vystavěl r. 1870 poustevník Kolínek. Byl rodilý z Vy-zovic, vyučil se soukeníkem, oženil se a měl se ženou dvě děti. Ale nedařilo se mu; prodal chalupu a šel s rodinou do světa. Ve světě mu žena zemřela a děti prodal z nouze komediantům. Ale po čase ozvalo se svědomí. Začal chodit po poutích za zpěváka v habitě, růženec, knížky a hůl s křížkem v ruce. Když si něco groši nastřádal, vrátil se do svého domova a vystavěl Vysockou kapličku. Vedl prý potom přísný život, čině tuhé pokání. Spával na holém kameni a umrlčí hlavu měl stále před sebou na stolečku. U lidu byl oblíben. Když byl doma, zanesly ho selky živobytím. Časem mu „vstupovalo“ do hlavy, vydával se za proroka, a tu měl Újezdský pan farář s ním pravý kříž.

Škole dorostlé děti chodily původně do farní školy v Újezdě. Začátkem minulého století docházel již z Újezda do Vysokéhopole školní pomocník čili preceptor a zde vyučoval v některém domě, v němž se děti sešly. R. 1805 jmenuje se preceptor Jan Feigerle; záhy na to bydlel již ve Vysokém poli stálý učitel, jenž vyučoval v dřevěné, zvláště k vyučovacím účelům zřízené škole, rozměrů nepatrných. Učitel dostával od obce 6 měřic pšenice a 6 měřic rži, z každého školáka 15 grošů; na otápení školy musil každý školák donésti dvakrát do téhodne po dvou loučích a po dvou polénkách dřeva. R. 1865 vystavěna nová škola z nepálených cihel. R. 1896 rozšířena škola na dvoj-třídní a pro dvojtřídku zbudována nová budova nákladem 15.000 zl. Školní kroniku i knihovnu zákovskou založil r. 1890 nynější učitel Valentin Podzemný.

Rody přes 100 let na gruntech: Machů, Barcuch, Mozgva, Zvonek, Bůl, Jakúbek, Janků, Kúdela, Zámečník, Šimonik, Trčka, Buliček, Belha, Čureček.

Epidemie: zpuchřelost knihy u dobytka hověziho r. 1838.

Živelní pohromy: R. 1748 přiletěly z Uher kobylky, letěly tak husto, že zastiňovaly slunce jako černý mrak. Spadly na prostor půl mile široký a všecko obilí zničily. Sucho r. 1834, 1896, 1901 a 1904, neúroda r. 1846, 1868, 1889, krupobití 1890. Požár strávil dne 9. června r. 1901 16 domův.

Obecní knihovna založena r. 1901.

Samoty: paseky v tratích Ryliskách a v Jámě.

Jména trati: Kosteliště, Dily, Zahájí, Nadvrší, Zažirovy, Mešné. Kněží vrch, Dilnice, Zábojkovy, Zakunina, Ohřebliky, Bojatin, Rovně, Kosovy, Žížkov. Čertoryje, Kobylínek, pod Chrasty, Láze, Komhy, Skalička, Klášťov, Nivy, Újezdeček, Slopova, Ryliska, Jámy, Hranice. Potoky se jmenují: Kosov a Černé potůčky; kopce slovou: Klášťov (754 m.), Skalice (736 m.), Slopová, Suchý Vrch.

Na vrcholku Klášťova jsou dosud znatelný náspy, příkopy a propadliny podobné zasutým sklepením. Lid vypravuje, že tu stával hrad a že na ssutinách jeho bylo vidati z knihy čtoucího černokněžníka. Na západním úbočí hory je studánka zvaná „kobyli“, v níž prý napájeli z hradu koně, také vidány zlaté kačeny, jak studánku obletují a v ní se ponořují. Pod kopcem jsou v půlkruhu valům podobné náspy, za něž prý se obyvatelstvo v čase nebezpečném utíkalo. Snad jest to pouhá památka na nebezpečné doby vpádů kuruckých a Rákócзовských, kdy obyvatelstvo mnohých vesnic z krajů pohraničních hledalo úkrytu v horách a lesích. Lidová domněnka, že tu býval zaniklý vyzovský klášter Smilheim je naprosto neodůvodněna, ježto ten býval ve Vyzovicích samých.

Poddanské poměry: Z lánu pracovalo se 80 dní potahem při dvoře ve Vysokém poli nebo 202 dní pěšky. Z gruntu dávalo se také 8 kuřat, 20 vajec a 2 libry másla. Výkupu bylo ze čtvrtlánu 300 zl. konv. m.

Dějiny: Když Smil ze Strílek a na Brumově založil listinou ze dne 20. srpna r. 1261 klášter cisterciácký ve Vyzovicích, daroval mu kromě jiných statků také dědinu Vysokou Lhotu, „quae et Byssokopoli“ dicitur.

Jelikož klášter se záhy rozmáhal a mohutněl, vznikla mu nepřízeň okolní šlechty, kterou trpěly poddanské dědiny. Dne 16. března r. 1361 nařizuje papežská kurie rozhodnutí sporu mezi opatem vyzovským a biskupem zvěřinským Alšem a mladším Alšem, bratry ze Šternberka, Janem z Kravař. Benešem ze Strážnice, Benešem z Lípy a Ješkem a Staškem ze Sehradie, kteří klášteru překázeli, aby svých poddaných dědin užívati nemohl, tím že je klášteru násilím odebrali a na sebe potáhli. Mezi odebranými osadami čte se také Vysoké pole.

Spor ten nebyl tak hned rozhodnut, ježto Aleš biskup a Aleš mladší, bratří rovní ze Šternberka, ve škodách klášterních

ustatí nechtěli a klášteru odebrané osady drželi pevně. Dne 12. srpna 1363 rozhodčí sporu, Klement, opat kláštera škotského ve Vídni, vyhlásil vyloučení z církve na všechny, kdož klášteru a jeho dědinám škodí. Mezi dědinami čte se tolikéž Vysoké pole.

Sto let měl klášter a jeho vsi pokoj, ale po stu letech hrabivost šlechty zase chtěla se obohatit dědinami jeho. R. 1481 pohání opat Beneš i veškeren konvent před šraňky práva zemského pana Ctibora z Cimburka a z Tovačova z 5000 zl. uh., že drží klášter Vyzovice i městečko Vyzovice se vším příslušenstvím a vsemi, které klášteru od prvního jeho založení spravedlivě slušejí. Mezi vesnicemi jmenuje opat také Vysoképole a chce právo své listy pokázati.

Ale již po sv. Duchu r. 1482 pohoní kněz Beneš opat i veškeren konvent téhož pana Ctibora z Cimburka a z Tovačova o touž věc.

Klášter byl tou dobou již blízek úpadku a mocnou ruku držel nad ním syn Jiríka Poděbradského, Viktorin kníže Mynsterberský, jakožto potomek zakladatelův. Asi r. 1483 dovolil král Vladislav, aby statku klášterního užívati směli potomkové zakladatelovi, Jan, Kuna, Čeněk, Heralt, Jan Boček a Boček Kunové z Kunštátu, kteří r. 1484 postoupili celého zboží Janovi Puklici z Pozořic a bratřím Arlebovi a Filipovi z Víckova za 2561 dukátů. Při tom také Vysoképole měnilo majitele, o čemž viz více své doby při Vyzovicích.

R. 1548 Zigmund Kuna z Kunštátu prodal celý statek klášterní Václavovi z Boskovic. Mezi dědinami poddanými jmenují se výslovně Drnovice a Vysoképole.

Po Václavovi z Boskovic zdědil statek syn jeho Dobeš z Boskovic a po něm vdova jeho Zuzana Černoorská z Boskovic, jejíž děti r. 1568 celý statek prodaly Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Řičan.

Kavka postoupil Vyzovice r. 1578 Anně z Nevědomí, provdané Žerotínové, ale dědiny Polanku, Leskovec, Drnovice, Vysoképole, Újezd, Loučku a Slopné od statku vyzovského oddělil a spojil se statkem brumovským. Od té doby jest Vysoképole příslušenstvím brumovským.

Po válce třicetileté bylo asi r. 1656 ve Vysoképoli 3⁴²/₆₄ lánů, domů 23 osedlých, 4 nově osedlé, 7 starých pustých, roli

nově vzdělaných II. třídy $88\frac{4}{8}$ míry, starých pustých II. třídy 216 měr. Vrchnost udělala z jednoho pustého gruntu vinopalnu.

Když se r. 1659 sestry Forgáčovny o statek brumovský dělily, připadlo Vysoképole s několika dědinami Žoffi hraběnce Frangipanové-Tersacové, ale ta je dne 3. prosince r. 1676 prodala ostřehomskému arcibiskupovi Jiřímu Szelepcsényimu z Pohronce 36.000 zl. a podobá se, že tento ještě jiný podíl brumovského zboží si prikoupil, poněvadž císař Leopold I. Veliký dne 25. července r. 1685, po biskupově smrti, dva po něm pozůstalé díly statku brumovského Juliovi Karlovi Podstatskému z Prusinovic a na Prusinovicích a choťi jeho Marii Terezii, rozené Prosiganové z Emmerberka za 50.000 zl. rýn. postoupil. Po Juliovi Karlovi dědil Leopold Eugen sv. p. Podstatský, od něhož r. 1731 dne 23. července statek vysokopolský s Lidečkem koupil Josef hrabě Illyesházy, jenž držel již větší díl Brumova. Tím spojeno bylo Vysoképole se statkem později Sinovským a r. 1894 s ním přešlo na Drehera.

Vpádem tatarským r. 1663 zabit jediný člověk, ale jinak se osadě neuškodilo.

R. 1758 bylo ve Vysoképoli 92 domů, mezi nimiž 25 celých gruntův, 9 podsedků, 23 podruhů, 2 mlýny, olejni lis, kaple za vsí, u kaple poustevna, jatka, kovárna, koupelna, panský dvůr.

Zdejší panský dvůr byl až do r. 1872 ve vlastní správě vrchnostenské, od té doby se pole k němu náležitá pronajímají sedlákům.

Zaniklá osada **Újezdec** stávala v místech nynější trati Újezdečku. R. 1492 Jan z Vlachovic pohnal Jindřicha z Buchlovic, že mu dluhů na Újezdě váznoucích nevymazal. R. 1530 byl Újezdec ještě lidem osazen. Byl příslušenstvím zboží vlachovského a zpustl v druhé čtvrti XVI. století, protože již roku 1566 se při Vlachovicích nejmenuje, ač jejich příslušenství úplně se vypočítává.¹⁾

---

¹⁾ Wolný, Mähren, IV., 137, 477; Cod. d. Mor., III., 314, 324; IX., 173—176, 239; Brandl, Půhony, VI., 172, 205; Z. d. olom., XXVIII., 10, XXIX., 28; Slavík, Morava, str. 88, 193, Slovensko, 42.

Dodatky.

3

Prameny uvedeny jsou na příslušných místech pod čarou.

Dotazníky zodpověděli laskavě pánové: o Bilnici nadučitel Jos. Pultar, o Bohuslavicích nadučitel Karel Kratochvíl, o Cichově učitel František Bosák, o Divnicích uč. Ant. Prokůpek, o Drnovicích učitel Ant. Dolina, o Haluzicích učitel Fr. Rokyta, o Hrádku nadučitel Josef Ročák, o Jestřabí učitel Jindřich Janeček, o Křekově učitel Fr. Baier, o Lačnově učitel Karel Dolina a učitelka sl. Anna Vrtalova, o Lhotách Frantových nadučitel Ig. Kremel a učitel Frant. Hon, o Lhotce Vlachovské učitel Cyril Pazdera, o Lidečku nadučitel Josef Kolísek a farář vldp. Rud. Holub, o Lipině učitel Frant. Lintner, o Lipové učitel Petr Topič, o Horním Lidči nadučitel Alois Honč, o Mirošově učitel Jan Ficek, o Návojně a Nedašově nadučitel Rud. Drápal, o Nevšově nadučitel Jos. Příleský, o Popově † učitel Jos. Trudák, o Příkazích učitel Jaroslav Koncer, o Pulčínách učitel Bohumil Matouš, o Senici nadučitel Frant. Šule, o Slavičíně uč. Ludvík Výduch, o Sv. Štěpáně uč. Fr. Opletal, o Sv. Sidonii učitel Rud. Nečesaný, o Smolině uč. Karel Opravil, o Štítně nadučitel Jan Koch, o Střelném nadučitel Běda Kovářik, o Študlově uč. Frant. Dostál, o Vysokémpoli nadučitel Val. Podzemný, o Vlachovicích nadučitel Jan Prager a o Vrběticích uč. Fr. Hradil.

Opravy chyb tiskových.

Str.	29. řádek	14. zdola	čti	semene	místo	semena;
"	41.	"	9.	" " práce	"	práci;
"	42.	"	1.	shora " tkadlci	"	tkalci;
"	53.	"	2.	" " Žaboskřeky	"	Žaboskřeky;
"	62.	"	21.	" " Magyar Allam	"	Magyar Allam;
"	66.	"	6.	zdola " V kostele	"	Vkostelev;
"	67.	"	15.	" " Študlov	"	Študlov;
"	83.	"	21.	shora " chtělí	"	chtěly;
"	88.	"	2.	" " Mirošově	"	Mirošově;
"	244.	"	9.	zdola " Trehalik	"	Trehalik;
"	254.	"	12.	" " d'Harcourtové	"	d'Harnoncourtové;

SEZNAM OBRAZŮV.

Obr.	Str.
1. Čertovy stěny u Lidečka	3
2. Půdorys obce Senice	14
3. Valach z Popova	20
4. Klobučané	22
5. Pečetí obecní I.	34
6. Pečetí obecní II.	35
7. Val. Klobouky. (Celkový pohled)	50
8. Náměstí ve Val. Kloboucích. (Část severovýchodní)	52
9. Část náměstí ve Val. Kloboucích. (Část jihovýchodní)	53
10. Cyrillo-Methodějská kaple ve Val. Kloboucích	54
11. Část náměstí ve Val. Kloboucích. (Okresní soud)	56
12. Část náměstí ve Val. Kloboucích. (Východní úhel)	57
13. Potečská ulice ve Val. Kloboucích	59
14. Zástodolí ve Val. Kloboucích. (Ukázka, jak vypadaly Klobouky před ohněm r. 1896)	61
15. Výsadní list klobouckých řezníků daný hraběnkou Esterou Forgáčovou r. 1659	64
16. Pečetí cechů	65
17. Průčelí farního kostela klobouckého (XIII. stol.)	68
18. Vnitřek farního kostela v Kloboucích	69
19. Zimova hrobka na hřbitově klobouckém	70
20. Zákostelí v Kloboucích. (V pozadí obecná škola)	73
21. Staré město a kopec	79
22. Občanská záložna v Kloboucích	96
23. Náves v Bilnici	100
24. Škola v Bilnici	101
25. Alois Ručka	106
26. Brumov s hradem	108
27. Brumov (celkový pohled)	109
28. Chrám Páně v Brumově	111
29. Pečeť cechu mlynářského na panství Brumovském	115
30. Titulní obraz díla „Sacra Moraviae historia“ od Středovského	118
31. Fr. S. Pluskal	120
32. Náhrobek Jana mladšího z Lomnice v kostele Brumovském	126
33. Náhrobek Maruše z Lomnice v kostele Brumovském	127

Obr.	Str.
34. Hrad Brumov r. 1820. (Dle současné kresby)	141
35. Zámek v Divnici	146
36. Zámek v Hrádku	155
37. Stará škola v Hrádku	156
38. Nádraží Hrádek-Slavičín	157
39. Náves v Hrádku	159
40. Lhoty Frant. (Kostel, fara a stará škola)	174
41. Pohled na Lidečko	179
42. Chrám Páně v Lidečku	181
43. Škola v Lipině	185
44. Šohaj z Lipové	189
45. Ženy z Lipové	191
46. Půdorys obce Návojný	199
47. Chalupy v Návojně	200
48. Záměček v Návojně	201
49. Půdorys obce Nevšové	206
50. Škola v Nevšové r. 1825—1833	207
51. Škola v Nevšové r. 1838—1898	207
52. Škola v Nevšové r. 1898	207
53. Zvonička v Popově	211
54. Půdorys obce Poteče	213
55. Škola v Poteči	214
56. Staříček z Poteče. („To sú staříček Hrubčikovi z Poteče.“)	215
57. Pulčinské skály (Záměčko)	222
58. Pulčinské skály „Ludmila“	223
59. Pulčinské skály	224
60. Pohled na Senici	226
61. Pohled na sv. Sidonii	229
62. Vršatec (Podhradské skály v Uhřích)	230
63. Pohled na Slavičín	232
64. Zámek ve Slavičíně	234
65. „Dolní Konec“ ve Slavičíně. (Říčka Lukšinka)	235
66. Zvonička ve Střelné	246
67. Obrovská lípa ve Střelné	247
68. Bývalé fojtství ve Střelné	248
69. Pohled na Štítnou	251
70. Chrám Páně ve Štítné	253
71. Pohled na Vlachovice	257
72. Kostel ve Vlachovicích	259
73. Vnitřek kostela ve Vlachovicích	261
74. Pohled na Vrbětice	266

OBSAH.

I. Všeobecný pohled.

	Str.
1. Přehled zeměpisný a přírodovědecký	1
Poloha a velikost, str. 1. Útvar a povrch půdy, str. 2. Horopis, str. 4. Vodopis, str. 7. Krajinný ráz, str. 8. Podnebí, str. 9. Květena, str. 10. Zvířena, str. 11.	
2. Osazování krajiny	13
Osady, str. 13. Místní jména, str. 15. Hrady, zámky, tvrze a městečka, str. 16. Samoty, str. 17. Národnost a nářečí, str. 17. Kraj, str. 18. Poddanské poměry, str. 23. Život lidu, str. 26.	
3. Obyvatelstvo	31
Uspořádání statku, str. 31. Obecní záležitosti, str. 33.	
4. Duchovní správa a školy	37
Fary, str. 37. Školy, str. 38.	
5. Živnosti	39
Výživa obyvatelstva, str. 39. Poměry hospodářské, str. 39. Řemesla, str. 41. Průmysl, str. 43. Spojovací prostředky, str. 44. Spolky, str. 45.	
6. Zdravotnictví	46
Zdravotní obvody a zdravotní služba, str. 46	
7. Statistický přehled	47

II. Jednotlivé obce.

	Str.		Str.
Val. Klobouky	49	Cichov	142
Bilnice	98	Divnice	145
Petrovice, zaniklá osada	102	Drnovice	149
Vlár, zaniklá osada	103	Krátensko, zaniklá osada	147
Bohuslavice	103	Frantovy Lhoty neb Francovy	
Brumov	107	Lhoty viz Lhoty Frantovy.	

	Str.		Str.
Haluzice	152	Nevšová	205
Horní Lideč viz Lideč Horní.		Popov	210
Hrádek	154	Poteč	212
Jestřebí	161	Příkazy	218
Křekov	162	Pulčiny	219
Lačnov	164	Senice	225
Lhota Nedašova	168	Sv. Sidonie	228
Lhota Vlachovská	170	Slavičín	231
Lhoty Frantovy	173	Smolína	244
Lideč Horní	177	Střelná	245
Lidečko	178	Sv. Štěpán	249
Lipina	184	Štítná	250
Lipová	187	Kochavice, zaniklá osada	254
Mirošov	193	Študlov	255
Kolelek, zaniklá osada	196	Vlachovice	256
Mladotice	196	Vlachovská Lhotka viz Lhotka	
Návojna	198	Vlachovská.	
Nedašov	203	Vrbětice	265
Nedašova Lhota viz Lhota Ne-		Vysoképole	267
dašova.		Újezdec, zaniklá osada	272
—————			
Seznam obrazův			274
—————			

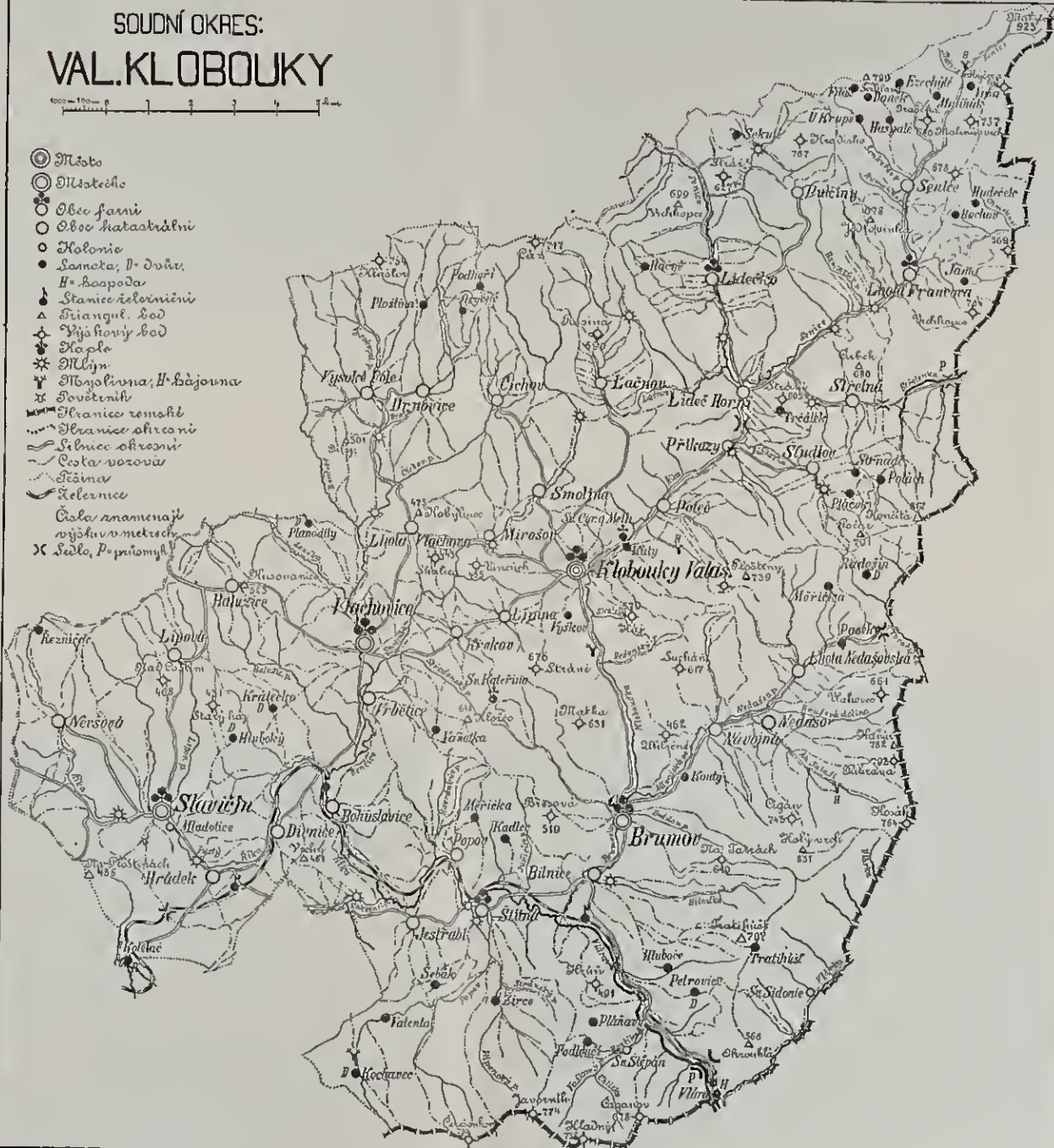
Mapa okresu Val.-Klobuckého. Vzdělal Josef Hladík.

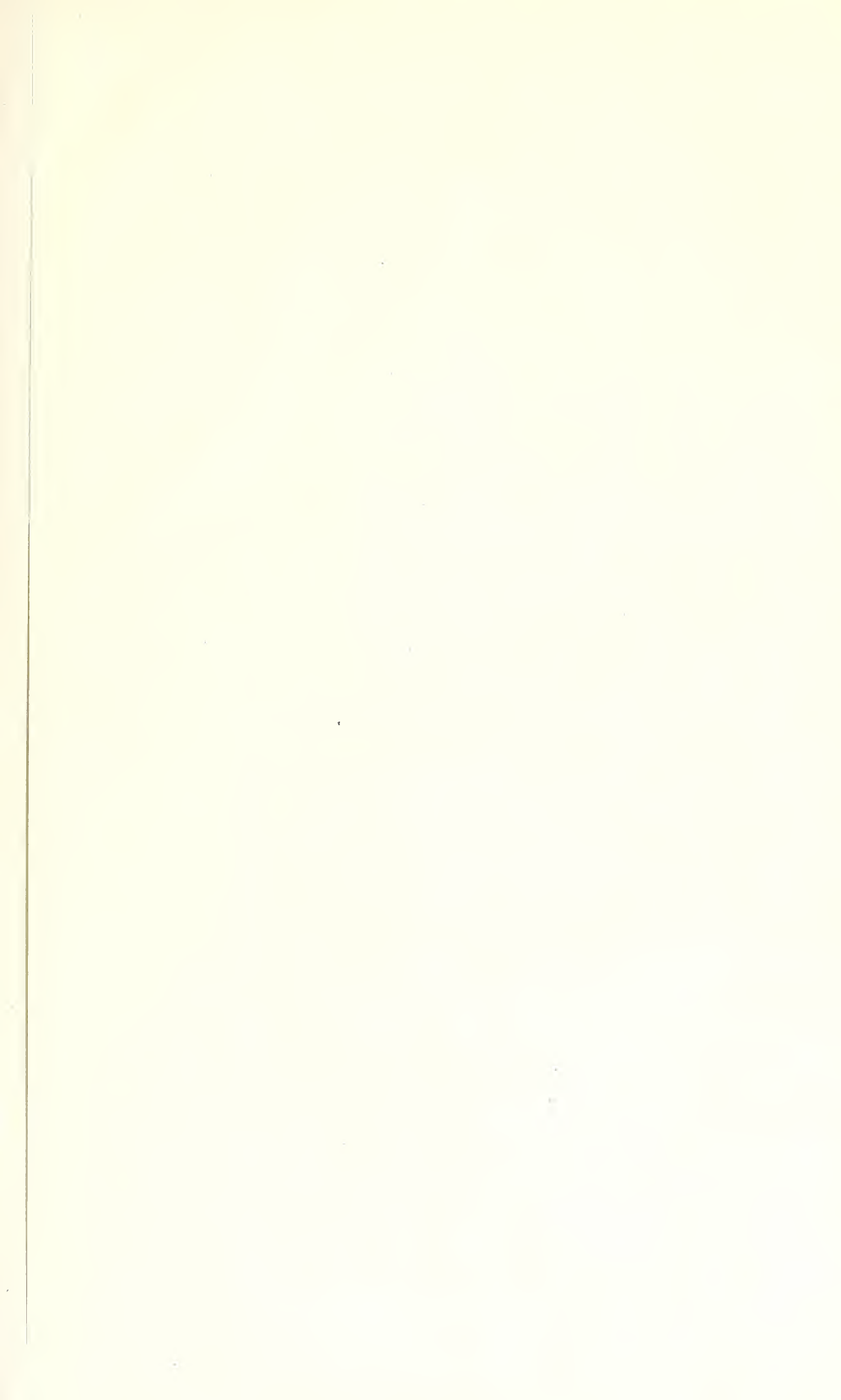
SODNÍ OKRES:
VAL. KLOBOUKY

- ⊙ Město
- ⊙ Městečko
- Obec farní
- Obec katastrální
- Kolonie
- Samota, D. Dvůr, H. hospoda
- ♯ Stanice železniční
- △ Triangul. bod
- ⊕ Výškový bod
- ⊕ Klápek
- ✱ Mlýn
- ⊕ Stojanovina, H. hájovna
- ⊕ Souštník
- ⊕ hranice romské
- ⊕ hranice skřevní
- ⊕ hranice skřevní
- ⊕ Cesta vozová
- ⊕ Stěna
- ⊕ Kolemence
- ⊕ Cesta znamená výšku v metrech
- ⊕ Selo, P. p. území

GETTY CENTER LIBRARY

3 3125 00697 2422

